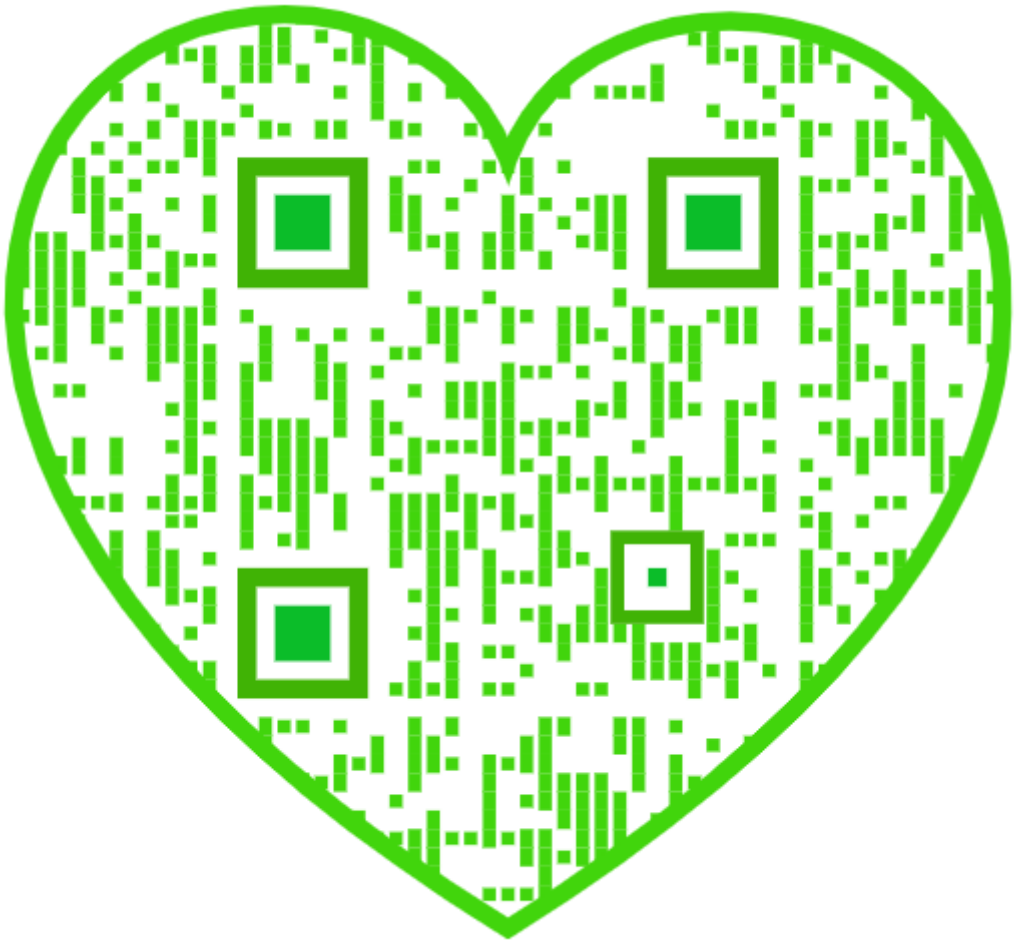

SHAKESPEARE.

DE WERKEN

VAN

WILLIAM SHAKESPEARE

VERTAALD

DOOR

Dr. L. A. J. BURGERSDIJK

EERSTE DEEL

TITUS ANDRONICUS — DE KLUCHT DER VERGISSINGEN — TWEE EDELLIEDEN VAN VERONA — VEEL GEMIN GEEN GEWIN

LEIDEN — E. J. BRILL
1886

Het recht van opvoering voorbehouden volgens de wet van 28 Juli 1881 (Staatsblad No. 124).

Snelpersdruk van P. Beitsma — Deventer.

TITUS ANDRONICUS.

PERSONEN:

Saturninus, zoon van den overleden Keizer van Rome, later zelf Keizer.
Bassianus, zijn broeder.
Titus Andronicus, een Romeinsch Edelman en Veldheer.
Marcus Andronicus, Volkstribuun en broeder van Titus.
Lucius, *Quintus*, *Marcius*, *Mucius*, } zonen van Titus.
De jonge *Lucius*, een knaap, zoon van Lucius.
Publius, zoon van Marcus Andronicus.
Æmilius, een Romeinsch Edelman.
Alerbus, *Demetrius*, *Chiron*, } zonen van Tamora.
Aaron, een Moor.
Een Hopman, een Tribuun, een Bode, een Boer.
Romeinen en Gothen.

Tamora, koningin der Gothen.
Lavinia, dochter van Titus Andronicus.
Eene *Voedster*, met een zwart Kind.

Bloedverwanten van Titus, Senatoren, Tribunen, Officieren, Soldaten en Gevolg.

Het tooneel is in *Rome* en in de omstreken.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Voor het Kapitool.*

Trompetgeschal. De Tribunen en Senatoren verschijnen boven, op het Kapitool; beneden komen op, van de eene zijde, SATURNINUS *en zijne Aanhangers, van de andere,* BASSIANUS *en zijne Aanhangers, beiden met trommen en vaandels.*

Saturninus.

Eed'le Patriciërs, hoeders van mijn recht,
Verdedigt met de waap'nen mijne zaak;
En medeburgers, volgers, echt en trouw,
Bepleit mijn erflijke aanspraak met uw zwaarden.
'k Ben de eerstgeboren zoon van hem, die 't laatst
Den keizersdiadeem van Rome droeg;
Laat dus mijns vaders eer in mij herleven,
En krenkt mijn voorrang niet door dezen hoon.

Bassianus.

Romeinen, volgers, vrienden van mijn recht,
Vond ooit uw Bassianus, Cæsars zoon,
Genade in de oogen van het vorst'lijk Rome,
Zoo houdt den weg naar 't Kapitool bezet;

En duldt niet, dat onwaardigheid den zetel
Des keizers nader', die aan kloekheid, recht,
Gematigdheid en adel is gewijd;
Maar laat verdienste schitt'ren door uw oordeel,
En vecht, Romeinen, voor uw vrije keus.

(MARCUS ANDRONICUS *verschijnt, boven, op het Kapitool, met de kroon in de handen.*)

Marcus.

Gij prinsen, die door vrienden en partijen
Eerzuchtig kampt om troon en heerschappij,
Weet, dat het volk van Rome, hier door mij
Als stand vertegenwoordigd, voor 't bezetten
Van Romes keizerszetel, Andronicus,
Pius genaamd, eenstemmig heeft verkoren,
Ter wille van zijn vele en groote diensten;
Een eed'ler man, een kloeker krijgsheld leeft
In de' omtrek van Oud-Rome's wallen niet.
Van 't krijgen tegen de barbaarsche Gothen
Werd hij door den senaat terugontboden,
Die, met zijn zoons des vijands schrik, een volk,
Sterk, in den strijd gehard, heeft onderworpen.
Tien jaren zijn het, sinds hij Romes zaak
Gediend en onzer tegenstanders trots
Gestraft heeft met het zwaard, en vijfmaal keerde
Hij bloedend weer en droeg zijn dapp're zoons
Op baren van het veld;
Nu eind'lijk keert, met eerebuit beladen,
De wakkere Andronicus weer naar Rome,
Titus, befaamd, met wapenroem gekroond.
Wij vragen dus, — bij de eer des naams van hem,
Dien gij recht waardig opgevolgd wilt hebben,
En krachtens 't Kapitool en den Senaat,
Door u, naar gij betuigt, vereerd, aanbeden, —

Dat gij teruggaat met uw macht, uw volgers
Ontslaat, en, als verzoekers past, in vrede
En need'rig uw verdiensten spreken laat.

Saturninus.

Hoe fraai maant die tribuun mijn geest tot kalmte!

Bassianus.

'k Voed, Marcus Andronicus, zulk vertrouwen
Op uw rechtschapenheid en goede trouw,
En zoo bemin en eer ik u en de uwen,
En haar, voogdesse van mijn gansche ziel,
Lavinia, 't schoonst en rijkst juweel van Rome,
Dat ik mijn lieve vrienden hier ontsla,
En aan de gunst van 't volk en van 't geluk
Mijn zaak ter juiste weging overlaat.

(De Volgelingen van Bassianus *af.)*

Saturninus.

Mijn vrienden, die mijn recht zoo ijv'rig voorstondt,
Ik dank u allen en ontsla u hier,
En laat mij en mijn zaak dus aan de gunst
En liefde van mijn vaderland thans over.

(De Volgelingen van Saturninus *af.)*

Wees, Rome, zoo gerecht en goed voor mij,
Als ik op u vertrouw en u bemin. —
Ontsluit de poort en laat mij binnen.

Bassianus.

Mij, armen mededinger, ook, tribunen.

(Saturninus *en* Bassianus *bestijgen het Kapitool.*)

(Een Hopman komt op, met eenige Anderen.)

Hopman.

Romeinen, plaats! De wakkere Andronicus,
Patroon der deugd, en Romes beste strijder,

Voorspoedig in de slagen, die hij levert,
Is in geluk en eer gekeerd van daar,
Waar hij de fierste vijanden van Rome
Tot wijken dwong en onder 't juk hen bracht.

(Tromgeroffel en trompetgeschal. Twee van TITUS' *Zoons komen op, daarna twee Mannen, die eene zwart overdekte lijkbaar dragen; vervolgens twee andere Zoons; hen volgt* TITUS ANDRONICUS; *achter dezen komen* TAMORA, *alsmede* ALERBUS, CHIRON, DEMETRIUS, AARON *en andere Gothen, als gevangenen; gevolgd van Krijgslieden en Volk. De Dragers zetten de lijkbaar neder, en* TITUS *spreekt.)*

Titus.

Heil, Rome, zeeg'rijk in uw treurgewaad!
Zooals de bark, na wel ontladen vracht,
Met kostb're lading weêrkeert tot de baai,
Waar ze in den aanvang 't anker heeft gelicht,
Komt Andronicus, met laurier gekroond,
Het vaderland weer groeten met zijn tranen,
Met vreugdetranen om zijn wederkomst.
Gij, groote schutsheer van dit kapitool,
Blik gunstig op deez' plechtige uitvaart neer!
Van vijfentwintig dapp're zoons, Romeinen,
Van half zooveel als Priamus bezat,
Ziet hier, al wat mij dood of levend bleef.
Dat Rome hen, die leven, loon' met liefde,
En hen, die 'k naar hun laatste woning breng,
Met eeuw'ge ruste bij hun voorgeslacht.
De Goth vergunt mij 't zwaard hier op te steken.
Gij wreev'le Titus, die uw stam vergeet,
Wat laat ge uw zoons nog onbegraven waren
Aan 't schrikk'lijk strand, aan de' oever van den Styx?
Maakt plaats, dat ik hen bij hun broeders legg'.

(Het grafgesticht wordt geopend.)

Groet daar elkander stil, als dooden doen,
En slaapt in vreê, gij voor uw land gevall'nen!
O heilige bewaarplaats mijner vreugd,
Gij stil verblijf van adeldom en deugd,
Met hoeveel zoons van mij zijt gij gelaân,
Om nimmer één er van weer af te staan!

Lucius.

Geef ons der Gothen hoogsten krijgsgevang'ne,
Opdat wij stuk hem houwen en zijn vleesch
Ad manes fratrum op een houtmijt off'ren,
Hier voor den aardschen kerker hunner beend'ren,
Opdat hun schimmen zijn verzoend en ons
Op aard door geen verschijningen verschrikken.

Titus.

Ik geef hem u, den edelste, die leeft,
Den oudsten zoon der droeve koningin hier.

Tamora.

Laat af, Romeinsche broeders! — Eed'le Titus,
Grootmoedig overwinnaar, zie mijn tranen,
De tranen eener moeder voor haar zoon;
En waren uwe zonen u ooit dierbaar,
Zoo dierbaar is, bedenk dit, mij mijn zoon.
Is 't niet genoeg, dat men naar Rome ons voerde
Ter siering van uw weêrkomst en triumf,
U en 't Romeinsche dwangjuk onderworpen;
Wordt in uw straten nu mijn kroost geslacht,
Omdat het voor zijn land zich dapper kweet?
O, was de kloeke strijd voor staat en koning
Voor de uwen plicht, hij is 't voor dezen ook.
Rein, Andronicus, blijve uw graf van bloed;
Wilt gij in aard den goden nader komen,
Zoo kom hun nader in barmhartigheid;
Want deernis is des adels echtste merk;
Hoogeed'le Titus, spaar mijn eerstgeboor'ne!

Titus.

Word kalm, vorstin, en schenk mij uw vergiff'nis.
Zij zijn van hen de broeders, die gij Gothen
In leven zaagt en dood; zij eischen vroom
Zoenoffers voor hun pas verslagen broeders:
Daarom wordt deze uw zoon bestemd ter dood,
Om der gevall'nen schimmen te verzoenen.

Lucius.

Weg met hem! steekt terstond een vuur aan; laat ons
Met onze zwaarden op de houtmijt hem
Stuk houwen, en tot asch zij hij verteerd!
(Lucius, Quintus, Marcius *en* Mucius *met* Alerbus *af.*)

Tamora.

O wreede, onheil'ge vroomheid!

Chiron.

Was ooit ons Scythië half slechts zoo barbaarsch?

Demetrius.

Noem Scythië bij 't eerzuchtig Rome niet.
Alerbus gaat ter rust; wij leven voort
Om onder Titus' norschen blik te sidd'ren.
Blijf kalm, vorstin, en voed de hoop, dat later
Dezelfde goden, die aan Hecuba
Den Thracischen tyran eens overgaven,
Dat in zijn tent haar scherpe wraak hem trof,
Ook Tamora, de koningin der Gothen, —
Toen Gothen Gothen waren, zij vorstin, —
Des vijands bloedig onrecht laten straffen.

(Lucius, Quintus, Marcius *en* Mucius *komen weder op, met bebloede zwaarden.*)

Lucius.

Zie, heer en vader, Romes plechtigheden

Naar eisch volvoerd. Alerbus is geslacht;
Zijn ingewanden voeden 't offervuur;
De rook doortrekt, als wierook, reeds de lucht.
't Begraven onzer broeders bleef slechts over,
Die luide in Rome een strijdroep welkom heet'!

Titus.

Zoo zij het, en dat Andronicus dan
Zijn laatst vaarwel aan hunne zielen richte!
(Trompetgeschal; de baar wordt in het grafgewelf geplaatst.)
Rust hier in eer en vrede, mijne zonen;
Gij Romes kloekste kampers, rust hier zacht,
Voor 's werelds wisseling en rampen veilig;
Hier loert geen vuig verraad, hier zwelt geen nijd;
Hier groeit geen boos vergif; hier zijn geen stormen,
Geen luid geraas, slechts stilte en eeuw'ge slaap.
Rust hier in eer en vrede, dierb're zoons!

(Lavinia *komt op.*)

Lavinia.

In eer en vrede leve Titus lang;
Mijn eed'le heer en vader, leef in roem!
Zie, op dit graf kom ik mijn tol van tranen
Ter plechtige uitvaart mijner broeders brengen;
En pleng op de aarde, knielend aan uw voet,
Mijn vreugdetranen om uw wederkomst.
O zegen mij met uw zeeghafte hand,
Gij toegejuicht van Romes beste burgers!

Titus.

Dank, Rome, gij hebt liefdrijk mij den troost
Mijns ouderdoms behoed, mijn hart verblijd! —
Lavinia, leef; en overleve uw deugd
Uw vader, al zijn roem, in eeuw'ge jeugd!

(MARCUS ANDRONICUS, SATURNINUS, BASSIANUS *en Anderen komen beneden op.*)

Marcus.

Lang leve Titus, mijn geliefde broeder,
Wiens zegepraal nu Romes oogen streelt!

Titus.

Heb dank, tribuun; dank, eed'le broeder Marcus!

Marcus.

En neven, welkom, na zeeghaften strijd,
Zoo gij die leeft, als gij die slaapt in roem.
Gij, eed'le jong'ren, die voor 't vaderland
Het zwaard toogt, — zij u aller heil gelijk,
Toch is deze uitvaart zekerder triumf,
Daar zij 't geluk van Solon heeft erlangd
En over alle wiss'ling triumfeert
In 't bed der eere. — Titus Andronicus,
't Romeinsche volk, welks echte en rechte vriend
Gij steeds geweest zijt, zendt u hier door mij,
Die als tribuun uit aller naam u toespreek,
Dit opperkleed van vlekk'loos witte kleur,
En kiest u, dat gij dingt naar 't keizerschap,
Met dezen, zoons van de' overleden keizer.
Wees alzoo candidatus, sla dit om,
En schenk aan 't hoofdloos Rome weer een hoofd.

Titus.

Een beter hoofd past Romes roemrijk lijf
Dan dit, dat trilt van ouderdom en zwakte.
Zou ik dien mantel omslaan en u kwellen?
Vandaag gekozen, uitgeroepen worden,
Om morgen staf en leven neer te leggen
En u op nieuw met moeite te beladen? —
'k Was, Rome, veertig jaren lang uw krijger,
'k Heb met geluk 's lands krachten aangevoerd,

En een en twintig dapp're zoons begraven,
In 't veld geridderd, in den strijd gesneefd
Voor 't recht en 't welzijn van hun edel land.
Reik aan mijn ouderdom een eerestaf,
Geen scepter om de wereld te regeeren;
Die 't laatst hem voerde, mannen, hield hem hoog.

Marcus.

Titus, het rijk is u, zoodra gij 't vraagt.

Saturninus.

Eerzuchtige tribuun, kunt gij dit zeggen?

Titus.

Kalm, Saturninus!

Saturninus.

Doet mij recht, Romeinen! —
Patriciërs, 't zwaard ontbloot en niet geborgen,
Eer Saturninus Romes keizer is. —
O, voert gij, Andronicus, eer ter helle,
Dan dat ge mij de harten steelt van 't volk!

Lucius.

Gij, trotsche Saturninus, stremt het heil,
Dat Titus' edelaardigheid u toedenkt.

Titus.

Wees kalm, mijn prins; de harten van het volk
Geef ik u weer, die van zichzelf vervreemdend.

Bassianus.

Ik, Andronicus, vlei u niet, maar eer u,
En zal dit doen, zoolang ik leven heb.
Versterkt gij mijnen aanhang met uw vrienden,
Ik zal recht dankbaar zijn; en dank is mannen
Van eed'le denkwijs steeds een eervol loon.

Titus.

Gij volk van Rome en eed'le volkstribunen,
Ik vraag uw stemmen voor de keizerskeus;
Wilt gij die vriendlijk Andronicus schenken?

Tribunen.

Om de' eed'len Andronicus te verheugen
En zijn behouden wederkomst te vieren,
Neemt Romes volk hem aan, dien hij verkiest.

Titus.

Hebt dank, tribunen; dit is mijn verzoek,
Dat gij uws keizers oudsten zoon benoemt,
Prins Saturninus; want ik hoop, zijn deugden
Verlichten Rome, als Titans stralen de aard,
En doen in dezen staat het recht gedijen.
Dus, wilt ge kiezen zooals ik u raad,
Kroont hem, en roept nu: „Lang leve onze keizer!"

Marcus.

Met aller standen bijvalsroep en stem
Benoemen wij, Patriciërs en Plebejers,
Prins Saturninus hier tot Romes keizer;
Dus: „Lang leve onze keizer Saturninus!"

(Langdurig trompetgeschal.)

Saturninus.

Voor al uw gunsten, Titus Andronicus,
Ons heden bij de keizerskeus betoond,
Wijd ik naar uw verdienste u dank, en wil
Met daden uwe vriend'lijkheid beloonen;
En, Titus, om, als eerste gunst, uw naam
En hoogvereerd geslacht nu te verhoogen,
Worde uw Lavinia mijne keizerin,
Beheerscheres van Rome en van mijn hart,
En huwe ik haar in 't heilig Pantheon.
Behaagt u, Andronicus, deze voorslag?

Titus.

Ja, waardig vorst; en met dit echtverbond
Acht ik mij hoog vereerd door uw genade,
En wijd hier, — Rome zie het, — Saturninus,
Den koning en gebieder onzes staats,
Der wijde wereld keizer, toe, wat mijn is,
Mijn zwaard, mijn zegewagen, mijn gevang'nen;
Geschenken, Romes hoogen heer volwaardig;
Aanvaard ze, als schatting, die ik schuldig ben,
Mijn eereteek'nen, aan uw voet gevlijd!

Saturninus.

Dank, eed'le Titus, vader van mijn leven!
Hoe trotsch ik ben op u en op uw gaven,
Zal Rome tuigen; en vergeet ik ooit
Den minsten dezer nooit volprezen diensten,
Vergeet dan, Rome, uw eed van trouw aan mij!

Titus (*tot* Tamora).

Gevang'ne zijt gij thans, vorstin, eens keizers,
Eens mans, die om uw rang en waardigheid
U en al de uwen edel zal behand'len.

Saturninus.

Een schoone vrouw, en van de kleur, die mij
Haar kiezen deed, stond weer de keus mij vrij. —
Verdrijf, vorstin, die wolk van uw gelaat;
Wat wiss'ling u het lot des oorlogs bracht,
Uw komst in Rome brengt u hoon noch spot;
Neen, als vorstin zult ge u bejegend zien.
Vertrouw mijn woord, en geen mismoedigheid
Verschrikke uw hoop; die thans u troost, kan grooter
U maken, dat gij bij de Gothen waart. —
Lavinia, u mishaagt niet, wat ik zeg?

Lavinia.

Neen, zeker niet; uw edel, groot gemoed
Ijkt, wat gij vorstlijk gunstig uit, als goed.

Saturninus.

Lavinia, dank! — Romeinen, laat ons gaan.
Vrij zijn de krijgsgevang'nen, zonder losgeld.
Verkondigt plechtig onze waardigheid.

Bassianus (LAVINIA *aangrijpend*).

Titus, vergun mij, — deze maagd is mijn.

Titus.

Wat, is dit inderdaad u ernst, mijn prins?

Bassianus.

Ja, eed'le Titus; vast ben ik besloten,
Mijn aanspraak en mijn recht met kracht te staven.

Marcus.

Het suum cuique geldt in Rome als recht;
De prins neemt niets, dan wat naar recht het zijne is.

Lucius.

En wil en zal dit, zoolang Lucius leeft.

Titus.

Verraders, weg! Waar is des keizers wacht?
Verraad, mijn vorst! Lavinia wordt geroofd!

Saturninus.

Geroofd! door wien?

Bassianus.

Door hem, die stout en luid
Haar opeischt, neemt, als zijn verloofde bruid.
(MARCUS *en* BASSIANUS *met* LAVINIA *af.*)

Mucius.

Mijn broeders, helpt om haar van hier te voeren,
En ik bewaak de deur hier met mijn zwaard.
(LUCIUS, QUINTUS *en* MARCIUS *af.*)

Titus.

Volg mij, mijn vorst, ik breng welras haar weer.

Mucius.

Neen, 'k laat niet door.

Titus.

Wat, drieste knaap! verspert gij
In Rome mij den weg?

Mucius.

Help, Lucius, help!

(Titus *doodt* Mucius.)

(Lucius *komt weder op.*)

Lucius.

Heer, onrechtvaardig zijt ge en meer dan dat;
In blinden, boozen strijd versloegt ge uw zoon.

Titus.

Noch hem, noch u erken ik als mijn zoon;
Geen zoon van mij hadde ooit mij zoo onteerd.
Schurk, geef den keizer fluks Lavinia weer.

Lucius.

Dood, zoo gij wilt; niet om zijn vrouw te zijn;
Zij is verloofd, echt, wettig, met een ander.

(Lucius *af.*)

Saturninus.

De keizer, Titus, neen! behoeft haar niet,
Noch haar, noch u, noch iemand van uw stam;
Die eens mij hoont, hem zal ik soms vertrouwen,
U nimmer, noch uw valsche trotsche zoons,
Allen verbonden tot mijn schande en oneer.
Kon niemand hier in Rome een speelbal zijn
Dan Saturninus? Waarlijk, Andronicus,

Goed strookt dit doen met uw gepoch, dat ik
Het keizerschap aan u hebt afgebedeld.

Titus.

Ontzettend! wel een grof verwijt is dit?

Saturninus.

Maar ga vrij voort; geef 't wankelmoedig ding
Aan hem, die daar zijn zwaard voor haar gezwaaid heeft.
Een dapp're schoonzoon valt u zoo ten deel,
Juist goed, om, met uw drieste zoons verbonden,
Beroerders van 't Romeinsch gebied te zijn.

Titus.

Elk woord vlijmt als een dolk mijn bloedend hart.

Saturninus.

Dies, schoone Tamora, vorstin der Gothen,
Die, als de kuische Phoebe hare nymfen,
Al Romes schoonste vrouwen overstraalt, —
Zie, als mijn rasse keus u kan behagen,
Verkies ik, Tamora, u tot mijn bruid,
En maak terstond u keizerin van Rome.
Spreek, juicht gij, koningin der Gothen, toe?
Bij alle goden zweer ik hier van Rome, —
Ziet, priesters zijn nabij, 't gewijde water,
De toortsen, die hel vlammen; alles staat
Bereid ter viering van den hymenæus, —
'k Zweer, dat ik Romes straten niet weer groet,
Niet opklim naar mijn keizerlijk paleis,
Eer ik mijn bruid, gehuwd, van hier geleid.

Tamora.

En hier, voor 's hemels aanschijn, zweer ik Rome:
Kiest Saturninus de vorstin der Gothen,
Een dienstmaagd zal zij voor zijn wenschen zijn,
Een teed're voedster, moeder zijner jeugd.

Saturninus.

Bestijg het Pantheon, vorstin! — Romeinen,
Verzelt uw keizer en zijn lieve bruid,
Een gave aan Saturninus van den hemel,
Wiens wijs bestuur haar noodlot heeft verkeerd.
Daar zij het huw'lijk plechtig ingezegend.

(SATURNINUS *met zijn Gevolg*, TAMORA *en hare Zoons*, AARON *en de Gothen af.*)

Titus.

Mij noodt men niet om deze bruid te volgen.
Titus, wanneer placht gij alleen te gaan,
Aldus onteerd, met krenkingen getergd?

(MARCUS, LUCIUS, QUINTUS *en* MARCIUS *komen weder op.*)

Marcus.

O Titus, zie! zie, wat gij hebt gedaan!
Een braven zoon gedood in boozen waan!

Titus.

Neen, dwaas tribuun; neen, hij was niet van mij,
Noch gij, noch dezen, tot een daad verbonden,
Waar ons geheel geslacht door is onteerd;
Onwaardig broeder, en onwaardig kroost!

Lucius.

Doch laat ons hem begraven zooals past;
Laat bij zijn broeders Mucius nu begraven.

Titus.

Verraders, weg! hij komt niet in dit graf.
Vijf eeuwen heeft dit monument gestaan,
Dat ik met groote kosten heb herbouwd;
Hier rusten eervol krijgers, Romes dienaars,
Maar niemand, die in booze twisten viel.
Begraaft hem waar gij wilt, hier komt hij niet.

Marcus.

Dit, broeder, strijdt met wat de vroomheid eischt,
Want Mucius' daden pleiten luid voor hem.
Hij moet begraven worden bij zijn broeders.

Quintus, Marcius.

En zal het ook, of wij, wij volgen hem.

Titus.

En zal het! welke booswicht sprak dit woord?

Quintus.

Hij, die het overal, slechts hier niet, staaft.

Titus.

Wat! zoudt gij hem begraven en mij trotsen?

Marcus.

Neen, eed'le Titus, slechts u bidden, dat
Gij Mucius wilt vergeven, hem begraven.

Titus.

Marcus, gij hebt mij op den helm geslagen
En met die knapen in mijn eer gewond;
En elk van u acht ik mijn vijand thans.
Zoo kwelt mij dus niet langer, maar gaat heen.

Marcus.

Hij is zichzelf thans niet, komt, laat ons gaan.

Quintus.

Ik niet, eer Mucius' lijk begraven is.
(Marcus *en* Titus' *zonen knielen neder.*)

Marcus.

Broeder, want in dien naam pleit de natuur, —

Quintus.

Vader, want in dien naam spreekt de natuur, —

Titus.

Spreek gij niet meer, dit kan al de and'ren helpen.

Marcus.

Titus, gij meer dan mijner ziele helft, —

Lucius.

Vader, o gij, ons aller ziel en wezen, —

Marcus.

O, gun uw broeder Marcus, dat hij hier
In 't nest der deugd zijn eed'len neef begraav',
Die eervol voor Lavinia is gevallen.
Romein zijt gij, zoo wees dan geen barbaar;
De Grieken pleegden raad en schonken Ajax,
Schoon hij zichzelf versloeg, een graf, waarvoor
Laërtes' wijze zoon met aandrang pleitte.
Zoo zij den jongen Mucius, eens uw vreugd,
Hier de ingang niet geweerd.

Titus.

Rijs, Marcus, op!
Dit is de onzaal'gste dag, dien ik aanschouwde;
In Rome werd ik door mijn zoons onteerd! —
Het zij, begraaf hem thans, en mij weldra!

(Mucius *wordt in het graf gelegd.*)

Lucius.

Ruste uw gebeente, Mucius, bij uw vrienden,
Tot wij uw graf met eereteek'nen sieren.

Allen.

Dat niemand om den eed'len Mucius ween';
Hij leeft in roem, die stierf ter will' der deugd.

Marcus.

Mijn broeder, — om dien rouw ter zij te stellen, —
Hoe komt der Gothen sluwe koningin
Eensklaps in Rome zoo in eer verhoogd?

Titus.

Ik weet niet, Marcus, maar ik weet, zij is 't,
Door list of hoe, dit moog' de hemel weten.
Moet zij den man niet dankbaar zijn, die haar
Zoo verre bracht naar hier tot zulk een heil?
Ja, en zij zal wis vorst'lijk hem beloonen.

(Trompetgeschal. Van de eene zijde komen weder op: SATURNINUS, *met Gevolg,* TAMORA, DEMETRIUS, CHIRON *en* AARON; *van de andere zijde:* BASSIANUS, LAVINIA *en Anderen.)*

Saturninus.

Zoo, Bassianus, hebt ge uw prijs erlangd;
God geve u vreugd, man, met uw eed'le bruid.

Bassianus.

En u met de uwe, vorst! Ik zeg niet meer,
En wensch niets minder; en zoo neem ik afscheid.

Saturninus.

Heeft Rome wetten, wij gezag, verrader,
U en uw aanhang rouwt dan deze roof.

Bassianus.

Roof noemt gij 't, vorst, als ik het mijne neem,
Mijn echte en rechte bruid en thans mijn gade?
Doch Romes wetten mogen dit beslissen,
Hoe 't zij, 'k heb wat het mijne is, in bezit.

Saturninus.

Genoeg, gij zijt zeer kort met ons, maar wij
Zijn, als wij leven, even scherp met u.

Bassianus.

Vorst, wat ik deed, zal ik zoo goed ik kan,
Verdedigen, en 'k doe dit met mijn leven.
Slechts dit wil ik uw hoogheid nog doen kennen:

Bij al mijn heil'ge plichten jegens Rome,
De hooge en waardige eed'le, Titus hier,
Is grievend in zijn eer en naam gekrenkt,
Hij, die, om mij Lavinia af te dwingen,
Met eigen hand zijn jongsten zoon versloeg,
Voor u volijv'rig, en in toorn ontvlamd,
Dat hij weêrstreefd werd in zijn gave aan u.
Ontvang hem dus in gunste, Saturninus,
Daar hij in al zijn daden zich een vriend
En vader jegens u en Rome toonde.

Titus.

Prins Bassianus, laat mijn daden rusten;
Gij zijt het en die daar, die mij onteerd hebt.
Mij richte Rome en de gerechte hemel,
Wat liefde en eer ik Saturninus schonk.

Tamora.

Mijn eed'le gade, indien ooit Tamora
Genade vond in deze uw vorstlijke oogen,
Zoo hoor mijn onpartijdig woord voor allen:
Vergeef wat is gebeurd, op mijn verzoek.

Saturninus.

Mijn gade, wat! in 't openbaar onteerd!
En laf zou ik dit dulden, zonder wraak?

Tamora.

Neen, neen, mijn vorst; verhoeden Romes goden,
Dat oneer u ten deele viel door mij!
Doch met mijn eer durf ik er borg voor zijn,
Dat de eed'le Titus schuldloos is in alles;
Zijn onverholen woede toont zijn leed.
Zie op mijn bede hem genadig aan;
Verlies door ijd'len waan geen vriend als hij,
En grief zijn vriendlijk hart niet door uw fronsblik. —
(*Ter zijde tot* SATURNINUS.)

Neem raad aan, mijn gemaal, geef eindlijk toe;
Ontveins nu al uw grieven en verdriet, —
Te nauwernood zijt ge op uw troon gezeteld, —
Opdat het volk en de patriciërs niet
Na rijp beraad partij voor Titus kiezen
En u ontzeet'len om ondankbaarheid,
In Rome steeds een zwaar vergrijp geacht.
Verhoor mijn bede, en laat mij dan begaan.
Ik vind een dag om allen te verdelgen;
Uitroeien wil ik hun geslacht en aanhang,
Den wreeden vader en zijn valsche zoons,
Tot wie ik smeekte om 't leven van mijn kind.
Zij voelen 't, wat het zegt, een koningin
In 't stof te laten knielen, vruchtloos smeeken.
(Luid.) Kom, kom, mijn keizer! — Andronicus, kom! —
Hef de' eed'len grijsaard op, verheug het hart,
Dat in den storm van uwe gramschap sterft.

Saturninus.

Rijs, Titus, op, mijn keizerin verwon.

Titus.

Ik dank uw majesteit, en haar, mijn vorst,
Dat woord, die blik stort mij nieuw leven in.

Tamora.

Titus, in Rome ben ik ingelijfd,
Door mijn geluk nu als Romeinsche erkend,
En 'k moet den keizer raden tot zijn heil.
Sterve, Andronicus, heden elke twist, —
En dat het, edel man, mijn eere zij,
U en uw vrienden saam verzoend te hebben. —
Wat u betreft, prins Bassianus, 'k heb
Den keizer mijn belofte en woord verpand,
Dat gij u zachter, buigzamer zult toonen. —
Hebt, mannen, — ook Lavinia, — goeden moed, —

En neemt gij raad aan, buigt dan nu de knie,
En vraagt vergiff'nis aan zijn majesteit.

Lucius.

Wij doen 't; en hoor' de hemel en uw hoogheid:
Al wat wij deden, was niet boos gemeend;
't Gold onzer zuster en onze eigene eer.

Marcus.

Ja, dit betuig ik op mijn eer; zoo is 't.

Saturninus.

Van hier; geen woorden meer, stoort ons niet langer.

Tamora.

Neen, heer, wij moeten allen vrienden zijn;
Zie den tribuun daar knielen met zijn neven;
Sla 't mij niet af; mijn beste, zie op hen!

Saturninus.

Marcus, om uwent- en uws broeders wil,
En de' aandrang van mijn lieve Tamora,
Vergeef ik dezer jonge lieden gruw'len.
Rijst op!
Lavinia, schoon gij smaad'lijk mij verliet,
Ik vond een bruid, en zwoer bij dood en graf,
Niet dan gehuwd te keeren van den priester.
Komt; zoo ons hof twee bruidjens kan onthalen,
Zijt gij mijn gast, Lavinia, met uw vrienden. —
Een dag zij 't van verzoening, Tamora.

Titus.

En morgen, zoo 't uw majesteit behaagt
Den panther en het hert met mij te jagen,
Begroeten wij met hoorn en hond uw hoogheid.

Saturninus.

Zoo zij het, Titus, en in dank aanvaard.

(Trompetgeschal. Allen af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Voor het paleis.*

AARON *komt op.*

Aaron.

Zoo klimt nu Tamora de' Olympus op,
Voor 's noodlots pijl beschut; verheven zit zij,
Door donderslag noch bliksemschicht te deren,
Den dreigende' arm des bleeken nijds te hoog.
Zooals de gouden zon den morgen groet
En met haar stralen de' oceaan verguldt,
Daarna op vuur'ge kar haar baan doorrent
En neerblikt op de hoogste heuveltoppen, —
Zoo Tamora.
Aan haren geest is de eer der aarde dienstbaar,
En bij haar fronsblik knielt en beeft de deugd.
Dus, Aaron, maak uw hart en zin bereid,
Om met uw vorstlijk lief omhoog te stijgen,
Zoo hoog als zij, die ge in triumf zoo lang
Gevangen hieldt, geboeid in liefdekeet'nen,
En vaster bond aan Aarons tooverblik,
Dan aan den Caucasus Prometheus 't is.

Weg, slaafsche dracht en need'rige gedachten!
In goud en paarlen wil ik schitt'rend stralen,
Der nieuwe keizerin ten dienste staan.
Ten dienste, zeide ik? dart'len met deez' nymf,
Met deez' godin, Semiramis, sirene,
Die Romes Saturninus zal betoov'ren,
Hem en zijn rijk tot schipbreuk drijven zal.
Ho! welk een storm is dit?

(DEMETRIUS *en* CHIRON *komen op, in heftigen twist.*)

Demetrius.

Chiron, gij zijt te jong, uw geest te stomp,
Te plomp, dan dat gij daar u in kunt dringen,
Waar ik wellicht reeds gunst en liefde vond.

Chiron.

Demetrius, steeds blijkt gij overmoedig,
En wilt ook thans met pochen mij verslaan.
Die afstand van een jaar of twee maakt mij
Niet min begaafd en u niet meer geliefd.
Ik ben zoo goed als gij in staat, geschikt
Om mijner schoone gunst door dienst te winnen; —
En stave op u terstond mijn zwaard den gloed
Der liefde, die ik voor Lavinia voed.

Aaron *(ter zijde).*

Nu kalm wat, kalm! verliefde vredestoorders!

Demetrius.

Wat, knaap! schoon onze moeder, onbedacht,
Een dansrapier u om de heupen gespte,
Zijt gij zoo driest, dat gij uw vrienden dreigt?
Kom, laat uw lat maar in de scheede lijmen,
Tot gij er beter mee weet om te gaan.

Chiron.

Nu, hoe gering mijn vechtkunst dan ook zij,
Ontwaren zult gij thans, hoeveel ik waag.

Demetrius.

Wat! zoo vermetel, knaap?

(Zij trekken het zwaard.)

Aaron *(vooruittredend).*

Wat is dat, prinsen?
Gij waagt het, zoo nabij des keizers slot
Het zwaard te trekken en zoo luid te twisten?
Ik weet zeer wel den grond van dit krakeel;
Maar wenschte zelfs voor geen miljoen, dat de oorzaak
Aan hen bekend waar', die zij 't naast betreft;
En voor veel meer nog wilde uw eed'le moeder
Niet zoo onteerd zich zien aan Romes hof.
Schaamt u, steekt op!

Demetrius.

Neen, niet, voor ik mijn zwaard
In zijne borst geborgen heb en zoo
Zijn gorgel weer de smaadtaal deed verzwelgen,
Die hij daar tot mijn oneer heeft geuit.

Chiron.

Daartoe ben ik bereid en vast besloten,
Gij laffe smaler, die uw tong laat dond'ren,
Maar met uw zwaard niets uit te voeren waagt.

Aaron.

Van hier, zeg ik!
Nu, bij de goden der krijgshafte Gothen,
Ons allen zal die kindertwist verderven.
Wat, heeren! spreekt, acht gij het niet gevaarlijk,
Zich aan eens prinsen rechten te vergrijpen?
Wat! is Lavinia zulk een losse deerne,

Of Bassianus plots'ling zoo ontaard,
Dat zulke twisten om haar min ontstaan,
Zelfs zonder weêrstand, straf of wraak te duchten?
O prinsen, wacht u! — zoo de keizerin
Dien wanklank hoort, zij vindt dien snerpend valsch.

Chiron.

Nu, zij en heel de wereld mag het weten;
Lavinia geldt mij meer dan heel de wereld.

Demetrius.

Knaap, zijt gij wijs, doe dan een lager keus,
Lavinia is uws oud'ren broeders wensch.

Aaron.

Wat! zijt gij dol en weet gij niet, hoe vinnig
En ijverzuchtig zij in Rome zijn,
En nooit in liefde mededingers dulden?
Ik zeg u, 't is uw dood, dien gij beraamt
Met zulk een aanslag.

Chiron.

Aaron, duizend dooden
Trotseer ik, om te erlangen, die ik min.

Aaron.

Te erlangen? wat!

Demetrius.

Kan dit u zoo bevreemden?
Zij is een vrouw, en daarom wel te vragen;
Zij is een vrouw, en daarom wel te winnen;
Zij is Lavinia, dus beminnenswaard.
Kom, man, meer water loopt den molen langs,
Dan ooit de mool'naar weet; en 't is gemakk'lijk
Van aangesneden brood een brok te stelen.
Zij Bassianus ook des keizers broeder,
Vulcanus' tooi heeft beet'ren zelfs gesierd.

Aaron *(ter zijde).*

Ja, even goed als Saturninus zelf.

Demetrius.

Waarom zou hij wanhopig zijn, die weet,
Hoe woorden, blikken en geschenken werken?
Kom, hebt ook gij niet vaak een ree geveld,
En weggehaald voor 's koddebeiers neus?

Aaron.

Nu, 't schijnt dan, dat een schaking of zoo iets
U dienstig waar?

Chiron.

Ja, zoo 't geluk ons diende.

Demetrius.

Gij treft het, Aaron.

Aaron.

Nu, tref ook uw wit!
Dan zijn wij af van zulk rumoer als dit.
Maar hoort nu, hoort! — zijt gij nog zulke dwazen,
Dat gij om zoo iets twist? — Zegt, zou 't u krenken,
Indien gij beiden slaagdet?

Chiron.

Mij niet, neen.

Demetrius.

Mij evenmin, zoo ik er een van ben.

Aaron.

Foei! eendracht winne u 't voorwerp van uw strijd.
Door overleg en list moet gij verwerven,
Wat gij beoogt; en dit sta bij u vast,
Dat, kunt gij 't niet, zooals gij wilt, bekomen,
Gij 't met geweld, zooals gij 't kunt, erlangt.
Geloof van mij: Lucretia was niet kuischer,

Dan deez' Lavinia, Bassianus' liefde.
Een korter weg dan talmend liefdesmachten
Zij dus gevolgd, en ik vond u het pad.
Bedenkt, er is een groote jacht aanstaande;
Die lokt een tal Romeinsche schoonen aan;
De wand'ling van het woud is uitgestrekt,
En biedt u menig onbetreden plek,
Voor misdaad en verkrachting als geschapen.
Lokt daar dit malsche reetjen eenzaam heen,
En velt het met geweld, zoo niet met woorden.
Zoo hebt gij hoop te slagen, anders niet.
Komt, onze keizerin, wier helsche geest
Aan boosheid en aan wraak is toegewijd,
Moet dit geheele plan van ons vernemen,
Dan steunt zij onze ontwerpen met haar raad,
En zal, uw onderlingen twist niet duldend,
U beiden voeren tot uw hoogsten wensch.
Des keizers hof is als het huis der Faam,
't Paleis vervuld van tongen, oogen, ooren;
Het woud is wreed en schrikk'lijk, doof en stom;
Spreekt, velt daar, wakk're jongens, op uw beurt;
Boet daar uw lust, beschut voor 's hemels oog,
En doet u aan Lavinia's schat te goed.

Chiron.

Uw raad, mijn jongen, zweemt naar lafheid niet.

Demetrius.

Sit fas aut nefas; tot ik nu den stroom
Gevonden heb, die deze hitte koelt,
En de betoov'ring, die mijn koortsen stilt,
Per Styga, per manes vehor.

(Allen af.)

II. 1. 109.

TWEEDE TOONEEL.

Een woud. Horengeschal en hondengeblaf.

TITUS ANDRONICUS *komt op, met Jagers, enz.; verder* MARCUS, LUCIUS, QUINTUS *en* MARCIUS.

Titus.

De jacht is reê, de morgen licht en klaar,
De velden geurig en de wouden groen.
De honden los! laat hen recht luide blaffen;
Wekt zoo den keizer en zijn schoon jong vrouwtjen,
Alsook den prins; en laat den jachtgroet schallen,
Zoodat geheel het hof den roep weerkaats'!
Mijn zoons, het zij uw taak, gelijk de mijne,
Voor den persoon des keizers goed te zorgen.
'k Werd in mijn slaap van nacht gestoord, ontrust,
Maar 't naad'ren van den dag gaf frisschen moed.
(Horengeschal en hondengeblaf.)

(SATURNINUS, TAMORA, BASSIANUS, LAVINIA, DEMETRIUS *en* CHIRON *komen op, met Gevolg.*)

Titus.

Veel goede morgens uwer majesteit;
Vorstin, ook u recht vele en even goede! —
Ik zeide een jachtgroet aan uw hoogheid toe.

Saturninus.

En lustig hebt gij dien geblazen, heeren;
Voor jonggehuwde vrouwtjens zelfs wat vroeg.

Bassianus.

Lavinia, wat zegt gij?

Lavinia.

Ik zeg van neen;
Klaar wakker was ik reeds twee uur en meer.

Saturninus.

Komaan dan, paarden, wagens voorgebracht;
En fluks naar 't woud. (*Tot* Tamora.) Vorstin, nu zult gij eens
't Romeinsche jagen zien.

Marcus.

Heer, honden heb ik,
Die zelfs den fiersten panther op doen rijzen,
En klout'ren op het steilste voorgebergt'.

Titus.

Ik paarden, die het wild alomme volgen,
En als een zwaluw scheren over 't veld.

Demetrius.

Wij, Chiron, jagen niet met paard en hond,
Maar grijpen 't ree en rukken 't op den grond.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Een eenzaam gedeelte van het woud.

Aaron *komt op met een buidel vol goud.*

Aaron.

Wie zijn verstand heeft, denkt dat ik het mis,
Omdat ik zooveel goud bij dezen boom
Begraaf om 't nooit weer in bezit te nemen.
Nu, wie zoo min van mij mocht denken, wete,
Dat mij dit goud een aanslag munten moet,

Die, als hij met beleid wordt uitgevoerd,
Een prachtig boevenstuk ter wereld brengt,
Rust dus, lief goud, dat hun wis onrust brengt,
Aan wie de kist der keizerin u schenkt.

(Hij verbergt het goud.)

(TAMORA *komt op.*)

Tamora.

Mijn lieflijke Aaron, waarom ziet gij ernstig,
Terwijl wedijv'rend alles blijde kijkt?
Uit ied're struik klinkt voog'lenmelodie;
De slang ligt in den zonn'schijn saâmgerold;
De blaad'ren trillen in den koelen wind,
En teek'nen schaduwplekken op den grond.
Kom, gaan wij, Aaron, onder 't loofdak zitten,
En luist'ren wij, — terwijl de bauwende echo
De welgestemde horens schel beantwoordt,
En, daar een dubb'le jacht vernomen wordt,
De honden fopt en tergt, — naar 't luid geblaf;
Om na een strijd, — zooals men zegt, dat eens
De vorst, die zwierf, en Dido eens genoten,
Toen heilaanbrengend hen een storm verraste
En met een grot, die zwijgen kon, omsloot, —
Dan, door elkanders armen dicht omstrengeld,
Na 't spel der minne een gouden slaap te doen,
Waarbij het hondgeblaf, het hoorngeschal,
't Zoet vogellied de wiegezang ons zijn
Der voedster, die haar liev'ling in doet sluim'ren.

Aaron.

Vorstin, besture Venus uw begeerten,
Saturnus' invloed is 't, die mij beheerscht.
Of wat beduidt mijn dood'lijk starend oog,
Mijn zwijgen en mijn diep zwaarmoedig voorhoofd,
Mijn wollig hoofdhaar, dat zich nu ontkroest,

Gelijk een adder, als hij zich ontrolt
Om fel een onontwijkb'ren dood te brengen?
Neen, neen, vorstin, dit zijn geen Venus-teekens,
Wraak is er in mijn hart, dood in mijn hand,
Bloed zijn 't en wraak, die haam'ren in mijn hoofd.
Hoor, Tamora, vorstinne mijner ziele,
Die op geen hemel hoopt dan dien in u,
't Is heden Bassianus' oordeelsdag,
Waarop zijn Philomela tongloos wordt,
Uw zoons haar kuischheid rooven tot een buit,
En in het bloed haars mans hun handen wasschen.
Gij ziet hier dezen brief? hier, neem hem, bid ik,
En geef den koning dit verderflijk schrift. —
Vraag thans niet meer, wij worden reeds bespied;
Daar komt een deel des buits, waarop wij hopen,
Die van het nakend doodsuur nog niet droomt.

Tamora.

O lieve Moor, mij liever dan het leven!

Aaron.

Vorstin, geen woord meer; Bassianus komt;
Zoek twist met hem; uw zoons haal ik er bij,
Om, waar ook uw krakeel om zij, te helpen.
(Aaron *af.*)

(Bassianus *en* Lavinia *komen op.*)

Bassianus.

Wie zien wij hier? is 't Romes keizerin,
Verstoken van 't gevolg, dat haar betaamt?
Of is 't misschien, in haar gewaad, Diana,
Die haar gewijde dreven eens verlaat,
Om hier in 't woud de groote jacht te zien?

Tamora.

Gij driest bespieder van mijn stille gangen,

Hadde ik de macht, Diana, zegt men, eigen,
Dan plantte ik oogenblikk'lijk op de slapen
U horens, als Actæon had, opdat
Uw honden uw veranderd lijf besprongen;
Indringende onbeschaamde, die gij zijt!

Lavinia.

Vergeef mij, lieve keizerin, men schrijft u
Een groot talent van hoornopzetten toe;
En 't wordt vermoed, dat zich uw Moor en gij
Afzonderden tot oef'ning in die kunst.
De hemel hoede uw man thans voor zijn honden,
't Waar' boos, als zij hem hielden voor een hert.

Bassianus.

Geloof me, uw donkere Kimmeriër doet
Uw eer, vorstin, zijn lichaamskleur gelijk
En vlekkig zijn, verfoeilijk, afschuwwekkend.
Waartoe zijt gij van uw gevolg gescheiden,
En afgestegen van uw sneeuwwit ros,
En afgedwaald naar deze duist're plek,
Van een barbaarschen Moor alleen verzeld,
Zoo booze lust u hier niet heeft gebracht?

Lavinia.

En nu gij wordt gestoord in uw vermaak,
Moet gij, — dit spreekt van zelf, — mijn eed'len gade
Om driestheid gispen! — Lieve, gaan wij heen,
Laat haar 't genot van haar raafkleur'gen boel;
Dit donk're dal voldoet aan haar bedoeling.

Bassianus.

Den koning, mijnen broeder, doe ik 't kennen.

Lavinia.

Juist; lang reeds was hij kenn'lijk door hun doen;
Een vorst, zoo goed en toch zoo boos bedrogen!

Tamora.

Waarom heb ik 't geduld om dit te dragen?

(DEMETRIUS *en* CHIRON *komen op.*)

Demetrius.

Wat, waarde keizerin, doorluchte moeder,
Hoe ziet uw hoogheid zoo ontdaan en bleek?

Tamora.

Heb ik geen reden, denkt ge, om bleek te zien?
Die twee daar hebben mij hierheen gelokt;
Gij ziet, het is een woest, afschuwlijk dal,
De boomen, trots den zomer, schraal, ontblaârd,
Geheel met mos bedekt en boozen mistel.
Nooit schijnt de zon hier en geen vogel broedt er,
Dan dagschuwe uilen en onzaal'ge raven.
Zij toonden mij dit schrikverwekkend dal,
En zeiden, dat in 't holste van de nacht
Een duizend booze geesten, duizend slangen,
Tienduizend egels en gezwollen padden,
Dooreen, er zulke gruwb're kreten slaakten,
Dat ieder sterflijk wezen, dat ze hoort,
Terstond waanzinnig wordt of plots'ling sterft.
En nauwlijks was dit helsch verhaal verteld,
Of zij bedreigden mij, dat ze aan den tronk
Mij binden zouden van een giftige' ief,
Ter prooi aan dezen jammerrijken dood.
Toen noemden zij mij schaamt'looze overspeelster
En wulpsche Gothenvrouw, kortom, al wat
Het oor van bitt're smaadtaal ooit vernam;
En had geen wonder u hierheen gevoerd,
Dan hadden zij die felle wraak genomen.
Wreekt dit, is u uw moeders leven lief,
Of ik erken niet langer u als kind'ren.

Demetrius.

Dat ik uw zoon ben, moge dit getuigen.

(*Hij doorsteekt* BASSIANUS.)

Chiron.

Ook dit is raak en tuige voor mijn kracht.
(Hij doorsteekt hem eveneens. BASSIANUS *sterft.)*

Lavinia.

Ja kom, Semiramis, —
Of neen, barbaarsche Tamora, kom gij, —
Geen naam dan de uwe past bij uw natuur.

Tamora.

Geef mij uw dolk, en gij zult zien, mijn knapen,
Uw moeders hand wreekt uwer moeder smaad.

Demetrius.

Neen, toef, vorstin, meer komt haar toe dan dit;
Dorsch eerst het graan, en dan, verbrand het stroo.
Dit popjen droeg op hare kuischheid roem,
Haar huwlijkseed, haar trouw; en zij braveerde
Met dien schijnschoonen waan zelfs uwe macht;
En zal zij dien met zich ten grave nemen?

Chiron.

'k Moge een gesneed'ne zijn, eer zij dit doet.
Neen, sleep haar gade naar een heimlijk hol;
Tot peuluw strekk' dat lijk bij onzen lust.

Tamora.

Maar als gij den begeerden honig hebt,
Laat dan die wesp niet leven, dat ze ons steek'.

Chiron.

Nu 'k zweer, vorstin, wees hieromtrent gerust.
Kom, liefjen, wij genieten met geweld
Thans uwe preutsch beveiligde eerbaarheid.

Lavinia.

O Tamora, 't gelaat hebt ge eener vrouw, —

Tamora.

'k Wil haar niet hooren spreken; weg met haar!

Lavinia.

Smeekt, lieve prinsen, haar, één woord te hooren!

Demetrius.

Hoor haar, vorstin; het zij uw roem, haar tranen
Te aanschouwen; doch voor deze zij uw hart,
Wat harde keien zijn voor regendroppels.

Lavinia (*tot* Demetrius).

Gaf ooit een tijgerwelp zijn moeder les?
Leer haar niet boos te zijn, zij leerde 't u;
De melk, waarmee ze u zoogde, werd tot marmer;
Aan haren tepel dronk ge uw wreedheid reeds.
Maar alle moederzoons zijn niet gelijk;
(*Tot* Chiron.) Smeek gij haar, deernis met een vrouw
[te toonen.

Chiron.

Wat! wilt gij, dat ik mij een basterd toon?

Lavinia.

't Is waar, geen raaf broedt ooit een leeuwrik uit;
Maar toch, ik hoorde, — o vond ik 't nu gestaafd! —
Hoe zelfs de leeuw uit deernis heeft geduld,
Dat men zijn koningsklauwen kortte en wegnam.
Ook raven, zegt men, voed'ren vondelingen,
Al hong'ren hunne jongen in het nest;
O wees voor mij, al zegge uw hard hart neen,
Zoo al niet vriendlijk, toch niet deernisloos.

Tamora.

Ik weet niet, wat dat is. Kom, weg met haar!

Lavinia.

Laat mij 't u leeren. Om mijns vaders wil,

Die u liet leven, toen hij u kon dooden,
Wees thans niet doof, maar leen mijn beden 't oor.

Tamora.

Al hadt gij in persoon mij nooit gekrenkt,
Om zijnentwille ben ik deernisloos.
Denkt, knapen, hoe 'k vergeefs mijn tranen plengde,
Opdat uw broeder niet geofferd wierd;
Maar Andronicus bleef toen onbewogen.
Dies weg met haar, en doet met haar uw wil;
Hoe boozer haar, te meer geliefd bij mij.

Lavinia.

O Tamora, verwerf den naam van goed,
En geef mij hier den dood met uwe hand;
Om 't leven heb ik niet zoo lang gesmeekt;
Ik arme stierf, toen Bassianus viel.

Tamora.

En waarom smeekt gij dan? dwaas schepsel, laat mij.

Lavinia.

Ik smeek een onverwijlden dood, en dan
Nog iets, dat schaamte mij belet te noemen.
O hoed mij voor hun lust, die meer dan dood
Mij dreigt, en werp mij in een vuilen poel,
Waar nimmer menschenoog mijn lijk aanschouwe;
Doe dit en wees een zachte moordnares.

Tamora.

Dan roofde ik aan mijn lieve zoons hun loon;
Neen, dat zij vrij hun lusten met u boeten.

Demetrius.

Kom, weg! gij hieldt ons veel te lang hier op.

Lavinia.

Geen hart? geen vrouwlijkheid? Beestachtig wezen!

Gij vlek en vijandin van ons geslacht!
Moge u 't verderf —

Chiron.

Thans stop ik u den mond. — Neem gij haar man;
In dien kuil zeide ons Aaron hem te bergen.

(DEMETRIUS *werpt het lijk van* BASSIANUS *in den kuil; daarop gaan* DEMETRIUS *en* CHIRON *heen*, LAVINIA *medesleurend.*)

Tamora.

Vaartwel, mijn zoons; weest zeker, dat zij zwijgt. —
Geen echte vroolijkheid verheugt mijn hart,
Eer al die Andronici zijn verdelgd.
Thans, lieve Moor, kan ik tot u mij wenden,
En laat mijn zoons die deerne lustig schenden.

(TAMORA *af.*)

(AARON *komt weder op, met* QUINTUS *en* MARCIUS.)

Aaron.

Treedt, heeren, voort, den besten voet vooruit!
Terstond wijs ik den vuilen kuil u aan,
Waar ik den panther zag in diepen slaap.

Quintus.

Mijn oog wordt plotsling dof; wat duidt dit aan?

Marcius.

Voorwaar, ook 't mijne. Zoo ik mij niet schaamde,
'k Verliet de jacht en zou een slaapjen doen.

(Hij valt in den kuil.)

Quintus.

Wat! vielt gij daar? — Wat booze kuil is dit,
Zoo overgroeid met wilde dorenstruiken?
En op hun blaad'ren droppels bloed, zoo frisch,

Als morgendauw, die bloemen overparelt?
Dit schijnt mij inderdaad een onheilsplek.
Spreek, broeder, zijt gij bij uw val verwond?

Marcius.

Ach, broeder, ja, mijn oog, met iets zoo gruwlijks,
Als ooit door 't zien het hart bejamm'ren moest.

Aaron *(ter zijde).*

Nu zorg ik, dat de koning hen hier vindt,
Opdat hij met waarschijnlijkheid vermoede,
Dat zij het waren, die zijn broeder doodden.

(Aaron *af.*)

Marcius.

Wat draalt gij met vertroostend mij te helpen
Uit dit vervloekt, met bloed bezoedeld hol?

Quintus.

Een vreemde schrik beving mij; 't kille zweet
Loopt tapp'lings langs mijn bevende gewrichten;
Mijn hart vermoedt meer dan mijn oog kan zien.

Marcius.

Uw voorgevoel is juist; wilt gij dit zien,
Zoo blik met Aaron in dit hol eens neer,
En zie een gruw'lijk beeld van bloed en dood.

Quintus.

Aaron is weg en mijn bewogen hart
Vergunt mijn oogen niet om dat te zien,
Waarvan 't vermoeden reeds mij rillen doet.
O zeg mij, wat het is; want nooit voor nu
Was ik een kind en vreesde 'k weet niet wat.

Marcius.

Prins Bassianus, in zijn bloed gewenteld,
Ligt als een klomp, als een verslagen lam,
In dit vervloekt en donker, bloedig hol.

Quintus.

Is 't donker daar, hoe weet gij, dat hij 't is?

Marcius.

Aan zijn bebloeden vinger steekt een ring
Met kostb'ren steen, die heel het hol verlicht,
En, als een fakkel in een grafgesticht,
Des dooden vale wangen hel beschijnt,
En 't bloedig ingewand der grot onthult;
Zoo bleek scheen eens op Pyramus de maan,
Toen hij bij nacht in 't bloed der maagd gebaad lag.
O broeder, help mij met uw zwakke hand, —
Zoo angst die als de mijne zwak gemaakt heeft, —
Uit dit verslindend, vratig lijkenhuis,
Zoo schrikk'lijk als Cocytus' duist'ren mond.

Quintus.

Reik mij uw hand, dan help ik u er uit;
En schiet mijn kracht te kort om u te helpen,
Dan storte ook ik in den begeer'gen schoot
Van 't diepe hol, het graf van de' armen prins. —
Ik heb geen kracht om u tot hier te trekken.

Marcius.

En ik niet, om alleen omhoog te klout'ren.

Quintus.

Nog eens uw hand; ik laat die niet meer los,
Eer gij hierboven zijt, of ik beneden. —
Gij komt niet op tot mij; ik kom tot u.

(Hij valt mede in den kuil.)

(Saturninus *en* Aaron *komen op.*)

Saturninus.

Volg mij; zelf wil ik zien, wat kuil hier is,
En wie het was, die er zoo even insprong.

Spreek, wie zijt gij, die daar zijt afgedaald
In deze gapende oop'ning van den grond?

Marcius.

De onzaal'ge zoon van de' ouden Andronicus,
Te boozer uur er heen gevoerd, om hier
Uw broeder Bassianus dood te vinden.

Saturninus.

Mijn broeder dood! Nu zie ik, dat gij schertst;
Hij en zijn gade zijn in 't jagershuis,
Aan 't noordereind van 't schoone jachtgebied;
't Is nog geen uur, sinds ik hen daar verliet.

Marcius.

Ik weet niet, waar gij 't laatst hem levend zaagt,
Maar, o helaas! hier vonden wij hem dood.

(Tamora *komt weder op, met Gevolg; verder* Titus Andronicus *en* Lucius.)

Tamora.

Waar is de koning, mijn gemaal?

Saturninus.

Hier, Tamora, door dood'lijk leed bedroefd.

Tamora.

Waar is uw broeder Bassianus?

Saturninus.

Nu peilt gij juist den bodem van mijn wond;
Vermoord legt hier mijn arme Bassianus.

Tamora *(aan* Saturninus *een brief overreikend).*

Zoo breng ik dezen onheilsbrief te laat,
Die de' aanslag inhoudt van dit gruw'lijk treurspel;
En sta verstomd, dat eenig menschlijk aanzicht
Bloeddorst in lieve lachjens hullen kan.

Saturninus *(leest)*.

„Zoo wij hem niet geschikt ontmoeten kunnen, —
Wij meenen Bassianus, beste jager, —
Doe gij 't voor ons en delf hem dan zijn graf;
Gij weet thans wat wij wenschen. Zoek uw loon;
't Ligt onder netels aan den voet des vlierbooms,
Die de' ingang overschaduwt van den kuil,
Door ons tot Bassianus' graf bestemd.
Doe dit en maak ons eeuwig tot uw vrienden."
O Tamora! werd ooit zoo iets gehoord?
Hier is de kuil, en dit, dit is de vlierboom.
Zoekt, heeren, of gij ook den jager vindt,
Die Bassianus hier vermoorden moest.

Aaron.

En, beste vorst, hier is de zak met goud.

Saturninus (*tot* Titus).

Twee van uw welpen, honden, heet op bloed,
Beroofden hier mijn broeder van het leven. —
Sleept, mannen, uit den kuil hen naar den kerker;
Sluit daar hen op, tot wij voor hen een martling,
Nog nooit vernomen, hebben uitgedacht.

Tamora.

Wat! zijn zij daar, in dezen kuil? O wonder!
Hoe ras wordt toch een moord aan 't licht gebracht!

Titus.

Mijn keizer, op mijn zwakke knieën smeek ik,
Met tranen, die ik moeilijk stort, de gunst,
Dat deze schuld van mijn vervloekte zoons, —
Vervloekt, indien hun schuld bewezen wordt, —

Saturninus.

Bewezen wordt? gij ziet, zij is klaarblijk'lijk. —
Wie vond den brief? waart gij het, Tamora?

Tamora.

Neen, Andronicus zelf was 't, die hem opnam.

Titus.

Zoo is het, heer; doch laat voor hen mij borg zijn.
Ik zweer bij mijner vaad'ren heilig graf:
Op uwer hoogheid wenk staan zij bereid,
Al moog' het onderzoek hun leven gelden.

Saturninus.

Geen borgtocht, neen; maar zorg, dat gij mij volgt.
Gij, brengt den doode, gij de moord'naars na;
Laat hen niet spreken; duid'lijk is hun schuld;
En 'k zweer u, zoo er erger einde was
Dan doodstraf, dat wierd op hen toegepast.

Tamora.

Ik wil den keizer smeeken, Andronicus;
Wees zonder zorg om hen, het gaat wel goed.

Titus.

Kom, Lucius, kom; tracht niet met hen te spreken.
(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het woud.

DEMETRIUS *en* CHIRON *komen op, met de geschonden* LAVINIA; *de handen zijn haar afgehouwen, de tong uitgesneden.*

Demetrius.

Indien uw tong kan spreken, ga dan nu,
Zeg, wie de tong u uitsneed en u schond.

Chiron.

Schrijf neder wat gij weet, onthul het zoo;
Speel, laten dit uw stompen toe, voor schrijver.

Demetrius.

Zie, hoe zij schrappen, teekens krabb'len kan.

Chiron.

Ga huiswaarts, roep om water, wasch uw handen.

Demetrius.

Voor 't roepen mist ze een tong, voor 't wasschen handen,
Dus laat haar nu haar stille wegen gaan.

Chiron.

Waar 't mijn geval, ik ging en hing mij op.

Demetrius.

Ja, als gij handen hadt om 't koord te knoopen.

(Demetrius *en* Chiron *af.*)

(Horengeschal achter het tooneel. Marcus *komt op, van de jacht.)*

Marcus.

Wie is dat daar? — mijn nicht, die ijlings vlucht?
Geef antwoord, nichtjen; zeg, waar is uw man? —
Droom ik, o al mijn rijkdom, om te ontwaken!
Waak ik, o, dat mij een gesternte vell',
En ik terstond in eeuw'gen slaap verzinke! —
Spreek, lieve nicht, wat ruwe wreede hand
Verminkte uw lijf en hieuw dat zoet sieraad
U af, de beide takken, in wier schaduw
Zich vorsten gaarne hadden neergevlijd,
Die toch het hooge heil niet mochten smaken
Van uwe liefde? Waarom spreekt gij niet? —
Helaas een purp'ren stroom, warm bloed, — een bron,
Die opwelt en door stormen trilt, gelijk, —
Rijst, daalt daar tusschen uwe rozenlippen,

Komt, gaat met elken zoeten ademtocht.
Ach, zeker heeft een Tereus u geschonden,
En, straffe duchtend, u de tong ontrukt!
Ach! thans wendt gij 't gelaat af, diep beschaamd!
En schoon u al dit kostlijk bloed ontstroomt,
Als uit een drietal spruiten wellend water,
Zien toch uw wangen rood als Titans aanschijn,
Die bloost, als hem een wolk te tarten waagt.
Zal ik voor u het woord doen? zeggen, 't is zoo?
O kende ik thans uw hart! kende ik het beest,
Dat ik het smaadde om mijn gemoed te koelen!
Verholen leed, — als een gesloten oven, —
Verbrandt het hart, waarin het woont, tot asch.
Slechts tongloos werd de schoone Philomela;
Zij stikte in 't droevig weefsel haar gemoed;
U, lieve nicht, sneed men dit middel af;
Een sluwer Tereus was 't die u belaagde;
En die sneed u die fijne vingers af,
Wier arbeid Philomela hadd' beschaamd.
O, had het monster ooit die leliehanden
Als espenblad zien trillen op een luit,
Zoodat de zijden snaren teêr die kusten,
Zelfs niet voor 't leven had hij ze aangeroerd;
Had hij de hemelmelodie gehoord,
Die stroomde van die zoete tong, zijn mes
Waar' hem ontvallen, hij in slaap verzonken,
Gelijk voor Orpheus' voeten Cerberus.
Kom, gaan wij om uw vader blind te maken;
Want zulk een aanblik blindt eens vaders oog;
Eén uur van storm verdrinkt een geur'ge beemd;
Kan 't vaderoog dan maanden weenens lijden?
Wijk niet terug; wij willen met u klagen;
O, hielp u onze klacht de ellende dragen!

(Beiden af.)

II. 4. 25.

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *Een straat.*

Senatoren, Tribunen en Rechters komen op, met MARCIUS *en* QUINTUS, *die geboeid ter terechtstelling gevoerd worden;* TITUS *gaat als smeekeling voor hen uit.*

Titus.

Hoort, achtb're vaders! gij tribunen, staat!
Denkt, ik ben oud nu, en ik sleet mijn jeugd
In woesten krijg, terwijl gij zorgloos sliept;
Denkt aan al 't bloed, dat ik voor Rome stortte,
Aan meen'ge winternacht, die ik doorwaakte,
Aan deze bitt're tranen, die gij nu
De rimpels van mijn wangen vullen ziet,
En schenkt mijn zoons, veroordeeld thans, genade;
Hun hart is niet zoo slecht, als 't wordt gewaand.
Om twee-en-twintig zonen weende ik nooit,
Wijl zij op 't edel bed der eere stierven;
(Hij werpt zich op den grond.)
Om dezen schrijf ik thans in 't stof, tribunen,
Mijn harteleed en mijner ziele tranen.

Laat mij der aarde dorst met tranen lesschen;
Zij wierd schaamrood van mijner zonen bloed.

(De Senatoren, Tribunen enz. gaan met de Gevangenen door.)

O aarde, ik wil u meer met vocht verkwikken,
Dat uit deez' twee verweerde kruiken vliet,
Dan jonge April 't vermag met al zijn buien;
In zomerdroogte drenk ik u; des winters
Smelt ik met heete tranen u de sneeuw;
Ik wek een eeuw'ge lente op uw gelaat,
Indien gij 't bloed wilt weig'ren van mijn zoons.

(Lucius *komt op, met uitgetogen zwaard.*)

Eed'le tribunen! zacht gestemde grijsaards!
Ontboeit mijn zonen en herroept uw vonnis,
Dat ik, die nooit voordezen weende, zegg':
Mijn tranen zijn een onafwijsb're voorspraak.

Lucius.

Uw weeklacht, eed'le vader, is vergeefsch;
Hier hoort u geen tribuun; geen mensch is hier;
't Is aan een steen, dat gij uw kommer klaagt.

Titus.

O Lucius, laat mij pleiten voor uw broeders. —
Eed'le tribunen, nogmaals smeek ik u, —

Lucius.

Mijn vader, geen tribuun verneemt uw woorden.

Titus.

't Is eender, knaap; al hoorden ze ook, zij zouden
Er niet op letten; letten zij er op,
Er niet geroerd door zijn; toch moet ik spreken,
Hoe nutt'loos ook.
Daarom meld ik mijn kommer aan de steenen,
Die, ja, geen antwoord geven op mijn klacht,

Maar hierin beter dan tribunen zijn,
Dat zij mij zonder stoornis laten spreken.
Zie, als ik ween, dan nemen zij mijn tranen
Deemoedig op en weenen schier met mij;
En waren zij slechts statig aangekleed,
Geen betere tribunen kende Rome.
Een steen is zacht als was, harder dan steen tribunen;
Een steen is stom en krenkt niet, doch tribunen,
Zij hebben tongen, die ten doode doemen.
(Hij rijst op.)
Doch waarom staat gij met getrokken zwaard?

Lucius.

Om van den dood mijn broeder te bevrijden;
En voor die poging hebben mij de rechters
Veroordeeld tot een eeuw'ge ballingschap.

Titus.

Gelukkig man! wat deden zij u goed!
Wat, dwaze Lucius, hebt gij niet bespeurd,
Dat Rome een wildernis vol tijgers is?
Wat tijger is, wil buit, en Rome biedt
Hun mij slechts en de mijnen. Dus, heil u,
Die ver van die verslinders wordt verbannen!
Doch wie komt met mijn broeder Marcus daar?

(Marcus *en* Lavinia *komen op.*)

Marcus.

Titus, bereid uw edel oog tot weenen,
Of kunt gij 't niet, uw edel hart tot breken;
Ik breng uw ouderdom verterend wee.

Titus.

Zal 't mij verteren? laat het mij dan zien.

Marcus.

Dit was uw dochter.

Titus.

Marcus, zij is 't nog.

Lucius.

Wee mij, die aanblik doodt mij.

Titus.

Zwakhartig jongling, rijs, en zie haar aan. —
Lavinia, spreek! wat vloekb're hand heeft u
Handloos gemaakt voor de oogen van uw vader?
En welke dwaas goot water in de zee,
En wierp in Troja's laaien brand een mutsaard?
Hoog was mijn leed gestegen, eer gij kwaamt,
Thans spot het als de zee met elken dam. —
Geef mij een zwaard, dan kappe ook ik mijn handen,
Wijl zij voor Rome streden, en vergeefs,
En, 't lijf verzorgend, dezen jammer voedden;
Tot ijd'le beden hief ik haar omhoog,
Zij dienden mij tot nutteloos gebruik;
Geen dienst meer eisch ik thans van haar dan deze,
Dat de eene helpe om de andere af te kappen. —
Goed is 't, dat gij geen handen hebt, Lavinia;
In dienst van Rome helpen handen niets.

Lucius.

Spreek, lieve zuster, wie heeft u gemarteld?

Marcus.

Helaas! dat lieflijk werktuig der gedachten,
Dat die zoo zoet en zoo welsprekend uitte,
Is weggereten uit de schoone kooi,
Waar 't als een vogel melodiën zong,
Toonrijk, welluidend, ieder oor betoov'rend.

Lucius.

Zeg gij voor haar dan, wie dit stuk bedreef.

Marcus.

O, 'k vond haar zoo, omdwalend in het woud,
En pogend weg te schuilen, als een ree,
Dat een onheelb're wond ontvangen heeft.

Titus.

Zij was mijn ree; wie haar verwondde, heeft
Mij erger dan een doodwond toegebracht.
Nu sta ik hier, als iemand op een klip,
Omgordeld door een woestenij van zee,
Die het getij met golf op golf ziet stijgen,
En immer wacht, dat fluks de felle branding
Hem zal verzwelgen in haar zilten schoot.
Ginds zijn mijn arme zoons ter dood gegaan;
Hier staat mijn and're zoon als banneling,
En hier mijn broeder, weenend om mijn wee;
Maar wat het felst mijn ziele grieft, mijn dierb're
Lavinia is 't, mij dierb'rer dan mijn ziel. —
Hadde ik uw beelt'nis zoo verminkt gezien,
Het had mij dol gemaakt; wat word ik thans,
Nu ik uw levend wezen zoo aanschouw?
Geen handen hebt ge om tranen af te wisschen,
Geen tong om wie u martelde te noemen;
Uw gade is dood, en om zijn dood uw broeders
Veroordeeld en voorzeker nu reeds dood.
Zie, Marcus; ach, zoon Lucius, zie haar aan;
Nu ik haar broeders noem, staan op haar wangen
Weer versche tranen, als een zoete dauw
Op een geplukte en schier verlepte lelie.

Marcus.

Zij weent wellicht, wijl zij haar gade doodden,
Wellicht ook, wijl zij hen onschuldig weet.

Titus.

Zoo zij uw gade doodden, wees dan blijde,
Dat nu de wet zich met de wraak belast. —
Neen, neen, zij deden zulk een wandaad niet;
't Leeddragen van hun zuster tuigt voor hen. —
Lavinia-lief, laat mij uw lippen kussen,
Of zeg door teekens, hoe ik troosten kan.
Of zullen wij, uw oom, uw broeder Lucius,
Gij, ik, te zamen aan een beek gaan zitten,
Er in zien ter beschouwing onzer wangen,
Hoe die ontkleurd zijn, als nog vochte weiden,
Waar pas een stroom zijn slib op achterliet?
En staren wij dan zoo lang in de beek,
Totdat zijn helderheid niet zoet meer smaakt,
En ziltig werd van onze bitt're tranen?
Of kappen we onze handen af als de uwe?
Of bijten we ons de tong af en doorleven
In stom gebaar des levens droeve rest?
Wat doen wij? Spreekt! laat ons, die tongen rijk zijn,
Een schrander plan van verd're ellend ontwerpen,
Opdat we een wonder zijn voor laat'ren tijd.

Lucius.

Mijn vader, stuit uw tranen; bij ons wee,
Zie, hoe mijn arme zuster snikt en schreit.

Marcus.

Stil, lieve nicht; — gij, Titus, droog uw oogen.

Titus.

Ach, Marcus, Marcus! broeder, 'k weet te goed,
Uw zakdoek kan geen traan van mij meer drinken,
Want gij hebt zelf met de uwe hem gedrenkt.

Lucius.

Lavinia, kom, ik wisch uw wangen af.

Titus.

Zie, Marcus, zie! Haar teekens zijn mij duid'lijk;
Had zij een tong, zij zeide tot haar broeder
Hetzelfde, wat ik u pas heb gezegd;
Zijn zakdoek, nat van echte tranen, kan
Niet dienen voor haar kommervolle wangen.
Wat meegevoel! elks kommer is gelijk;
Doch troost zoo ver, als heil van 't schimmenrijk!

(Aaron *komt weder op.*)

Aaron.

Mijn heer, de keizer, — Titus Andronicus, —
Meldt u door mij, dat, zoo ge uw zoons bemint,
Gij, oude Titus, Lucius, of gij, Marcus,
Wie uwer ook, de hand zich af moog' houwen
En aan den keizer zenden; daarvoor zendt
Hij beide uw zoons u levend hier terug,
En dit zal 't losgeld zijn voor hunne schuld.

Titus.

O beste goede keizer! vriendlijke Aaron!
Zong ooit een raaf zoo zoet, gelijk een leeuwrik,
Die 't heilnieuws meldt van de opkomst van de zon?
Van ganscher hart zend ik mijn hand den keizer.
Vriend Aaron, helpt gij mij om ze af te houwen?

Lucius.

Neen, vader! neen, die eed'le hand van u,
Die zoo, zoo meen'gen vijand velde, mag
Geen losprijs zijn; de mijne is goed genoeg.
Mijn jeugd ontbeert veel lichter 't bloed; daarom
Moog' mijne hand der broeders leven redden.

Marcus.

Welke uwer handen, spreek, heeft Rome niet
Behoed, de felle krijgakst niet gezwaaid,

Op 's vijands helm verdelging niet geschreven?
O, geen van beide, die niet roemrijk was.
Mijn hand heeft niets verricht; sta toe, dat zij
Mijn beide neven vrijkoop' van den dood,
Dan heb ik haar gespaard tot edel doel.

Aaron.

Komt, wordt het eens, wiens hand ik medeneem;
Zij sterven anders vóor 't genadewoord.

Marcus.

Mijn hand zij losprijs.

Lucius.

Bij den hemel, neen!

Titus.

Geen strijd meer; kruiden, zoo verwelkt als deze,
Zijn rijp voor 't wieden; daarom zij 't mijn hand.

Lucius.

Gun, lieve vader, zoo 'k uw zoon zal heeten,
Dat ik mijn broeders van den dood bevrijd.

Marcus.

Om onzes vaders, onzer moeder wil,
Moge ik mijn broederliefde u thans betoonen!

Titus.

Zoo wordt het samen eens; ik spaar mijn hand.

Lucius.

Nu, dan haal ik een bijl.

Marcus.

Maar ik gebruik die bijl.

(Lucius *en* Marcus *af.*)

Titus.

Kom, Aaron, kom; die twee wil ik bedriegen;
Leen mij uw hand, dan geef ik u de mijne.

AARON *(ter zijde).*

Heet dit bedrog, dan word ik eerlijk man,
En nimmer zal ik zoo een mensch bedriegen; —
Doch u bedrieg ik op een and're wijs;
En geen half uur zal om zijn, eer gij 't zegt.
(Hij houwt TITUS' *hand af.)*

(LUCIUS *en* MARCUS *komen terug.*)

Titus.

Uit hebbe uw twist; gedaan is, wat te doen was. —
Vriend Aaron, geef zijn majesteit mijn hand,
Zeg hem, dit was een hand, die hem voor duizend
Gevaren hoedde; dat hij haar begraav';
Haar loon moest grooter zijn, maar dit erlang' zij.
En wat mijn zoons betreft, zeg, dat ik die
Kleinoodiën acht, tot kleinen prijs verworven, —
En toch wel duur; 't was 't mijne, wat ik kocht.

Aaron.

Ik spoed mij, Andronicus; en welras
Zult gij uw beide zoons weer bij u zien.
(Ter zijde.) Hun hoofden, meen ik. — O, die schur-
[kenstreek
Laaft, voedt mij reeds, nu ik er slechts aan denk!
Dat goeddoen narren, bidden blanken sticht';
Doch Aarons ziel zij zwart als zijn gezicht!
(AARON *af.*)

Titus.

O, hier hef ik deze eene hand ten hemel,
En deze zwakke stomp hang' neer, — ter aard.
Heeft een'ge macht met arme tranen deernis,
Die roep ik aan. — (*Tot* LAVINIA.) Wat! wilt gij met
[mij knielen?
Ja, goed; de hemel moet ons smeeken hooren,

Of wij ontglansen 't hemelwelf met zuchten
En dooven 't licht der zon met damp, als wolken,
Die soms haar hullen in haar vochten schoot.

Marcus.

O broeder, spreek toch van wat moog'lijk is,
En barst niet uit in maatloos diepe klachten!

Titus.

Is dan mijn leed niet diep en bodemloos?
Zoo bodemloos moge ook mijn jamm'ren zijn.

Marcus.

Maar dat de rede toch uw klacht beheersch'!

Titus.

Indien er reden waar' voor deze ellenden,
Dan kerkerde ik in perken al mijn wee.
Stroomt de aard niet over, als de hemel weent?
En raast de storm, wordt dan de zee niet dol,
Zwelt haar gelaat niet op, 't gewelf bedreigend?
En eischt gij reden nog voor dezen storm?
Ik ben de zee, hoor, hoe zijn zuchten razen!
Hij is het weenend hemelwelf, ik de aard;
Zoo moet mijn zee wel van zijn zuchten zwalpen;
Zoo moet mijn aarde van zijn eindloos weenen
Een zondvloed worden, overstroomd, bedolven.
Mijn ingewand kan al dit wee niet bergen;
Ik spuw het uit, gelijk een dronkaard doet.
Vergunt mij dit; vergund wordt den verliezer,
Dat hij met bitt're tong zich lucht verschaff'.

(Een Bode komt op, met twee hoofden en een hand.)

Bode.

Eed'le Andronicus, slecht vergeldt men u
Die goede hand, die gij den keizer zondt.

Hier zijn de hoofden van uw eed'le zoons,
En hier uw hand, met hoon u weergezonden;
Uw smart hun spel, uw kloeke moed hun spot.
Dit wee is mij, bij 't denken aan uw wee,
Meer leed dan 't denken aan mijns vaders dood.

(De Bode af.)

Titus.

Siciliës gloeiende Ætna moog' verkoelen,
Mijn hart zij nu een eeuwig laaie hel!
Dit leed is grooter dan te dragen is.
Meêschreien met die schreien brengt wel troost,
Maar leed, door hoon verscherpt, is dubb'le dood.

Lucius.

Ach, dat deze aanblik zoo diepgrievend is,
En toch 't gehate leven niet ontvliedt!
Dat nu de dood het leven leven nog
Laat heeten, schoon het niets dan aad'men is!

(Lavinia *kust* Titus.)

Marcus.

Arm kind, die kus brengt heul noch troost, zoomin
Als ijskoud water een verkilde slang.

Titus.

O, wanneer neemt die schrikb're slaap een eind?

Marcus.

O zoet bedrog, vaar heen; sterf, Andronicus.
Dit is geen droom; zie uwer zonen hoofden,
Uw dapp're hand hier, uw verminkte dochter,
Uw andren zoon als balling, wien deze aanblik
Bleek, bloed'loos maakt; en zie uw broeder, mij,
Hier als een steenen beeld, zoo koud en roerloos.
O, thans zal ik uw klachten niet meer stremmen.
Ruk uit uw zilv'ren haar; knaag de and're hand
Vrij met uw tanden; en dit schriktooneel

Sluite ons voor goed de onzalige oogen toe!
Kom, nu is 't razenstijd; wat zwijgt gij nu?

Titus.

Ha, ha, ha!

Marcus.

Wat lacht gij nu? dit past niet bij deze ure.

Titus.

Ik heb geen tranen meer te storten over;
En dan, die jammer is een vijand, die
Mijn vochtige oogen overmeest'ren wil,
Ze door een cijns van tranen blind wil maken;
Hoe vond ik dan den weg naar 't hol der wraak?
Ja, want mij is 't, als spraken die twee hoofden,
En dreigden, dat ik nimmer zalig word,
Eer al die gruw'len ruim vergolden zijn,
Diep in den strot van hen, die ze begingen.
Kom, laat mij zien, wat taak ik heb te doen. —
Gij zwaar bezochten, schaart u om mij heen,
Opdat ik mij tot ieder uwer keere
En aan mijn ziele zweer', uw leed te wreken. —
Ik deed dien eed. — Kom, broeder, neem een hoofd;
In deze hand wil ik het ander dragen.
Ook gij, Lavinia, krijgt hier iets te doen,
Draag gij mijn hand, lief kind, met uwe tanden.
En gij, mijn jongen, spoed u uit mijn oog;
Gij zijt een balling; dralen moet gij niet.
IJl tot de Gothen, zamel daar een leger;
Hebt gij mij lief, — ik denk, dat gij het doet, —
Zoo kus me en ga, want deze zaak wil spoed.

(Titus, Marcus *en* Lavinia *af.*)

Lucius.

Vaar, Andronicus, eed'le vader, wel,
Rampzaligst man, die ooit in Rome leefde!

Vaarwel, trotsch Rome; u laat, tot hij hier keert,
Thans Lucius panden, dierb'rer dan zijn leven!
Vaar gij, Lavinia, eed'le zuster, wel;
O waart gij als gij vroeger zijt geweest!
Doch thans leeft Lucius, leeft Lavinia niet,
Dan in vergetelheid en naamloos wee.
Zoo Lucius leeft, dan wreekt hij ras uw smaad;
De trotsche Saturninus en zijn gade,
Zij zullen door hem beed'len aan de poorten,
Als eens Tarquinius en zijn koningin.
Thans naar de Gothen; 'k zamel daar een macht,
Die mij op Rome en Saturninus wreek'.

(LUCIUS *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Een vertrek in TITUS' *huis. Een maal is aangericht.*
TITUS, MARCUS, LAVINIA, *en de jonge* LUCIUS,
een knaap, komen op.

Titus.

Kom, zet u thans, doch eet alleen zooveel,
Als ons voldoende kracht bewaren kan
Om wraak te nemen voor ons bitter wee.
Marcus, kruis niet in smart uw armen zoo;
Uw nicht en ik, wij armen, missen handen,
En kunnen ons tienvoudig leed niet klagen
Met armgekruis. Deze arme rechterhand
Bleef mij alleen om op mijn borst te woeden;
En als mijn hart, waanzinnig van ellend,
Bonst in den hollen kerker van mijn vleesch,
Dan sla ik zoo het neer.
(*Tot* LAVINIA.)
Gij kort begrip van leed, die spreekt in teekens,
Als uw arm hart zoo bonst met woeste slagen,

Kunt gij het, ach! ter stilling niet zoo slaan.
Verwond het, kind, met zuchten, snik het dood;
Of vat een vlijmend mes met uwe tanden
En boor ter plaatse van uw hart een wond,
Opdat der oogen gansche tranenstroom
In deze groeve vliete en, ingezogen,
't Arm klagend hart verdrinke in zilten vloed.

Marcus.

Foei, broeder! leer haar niet zoo gewelddadig
Aan 't teeder leven de eigen hand te slaan.

Titus.

Wat, deed het leed u reeds een suffer zijn?
Geen mensch heeft recht om dol te zijn, dan ik.
Hoe kan zij aan zichzelf de handen slaan?
Wat rept gij weer van handen; vraagt gij niet
Æneas tweemaal zijn verhaal te doen,
Hoe Troje brandde en hij rampzalig werd?
O handel hiervan niet, spreek niet van handen,
Want dan herdenken we immer ons gemis.
Foei, foei! het is of waanzin mij doet spreken,
Alsof wij ons gemis vergeten konden,
Zoo Marcus ons maar niet van handen sprak! —
Komt, vangen we aan; en gij, lief kind, eet dit. -
Hier is geen drinken. Marcus, hoor haar spreken,
Ik kan de tolk zijn voor haar mart'laarsteekens.
Zij zegt: zij drinkt geen andren drank dan tranen,
Uit leed gebrouwen, op haar wang gemengd.
Gij stomme klaagster, 'k wil uw taal verstaan.
Mij zullen uw gebaren zoo vertrouwd
Als bedelkluiz'naars hun gebeden zijn.
Zoo gij slechts zucht, uw stompen heft ten hemel
Slechts wenkt of knikt of knielt, een teeken geeft,
Zal ik uit deze een alphabet mij vormen,
Door stadige oef'ning weten wat gij meent.

De jonge Lucius.

Grootvader, staak uw bitt're jammerklachten,
En troost mijn moei eer met een fraai verhaal.

Marcus.

Ach, diepgeroerd betreurt de teed're knaap
Grootvaders wee, nu hij zijn wanhoop ziet.

Titus.

Stil, teêre spruit, gij zijt gemaakt uit tranen;
En tranen smelten ras uw leven weg. —
(MARCUS *stoot met zijn mes in den schotel.*)
Waar stoot gij heftig met uw mes naar, Marcus?

Marcus.

Naar iets wat ik gedood heb, — naar een vlieg.

Titus.

Foei, schaam u, moord'naar! mij doodt gij het hart.
Mijn oogen zijn verzaad van 't zien van gruw'len;
Een moord, op een onschuldige volbracht,
Staat Titus' broeder slecht. Neen, ga van hier;
Ik zie, wij passen voor elkander niet.

Marcus.

Ach, Titus, 't was een vlieg slechts, die ik doodde.

Titus.

Maar stel, zij had een vader en een moeder,
Hoe lieten die de gouden wiekjens hangen
En gonsden in de lucht hun klaag'lijk doen!
Die arme schuldelooze vlieg!
Zij kwam om ons een aardig lied te gonzen,
Ons te verheugen; en nu doodt gij haar!

Marcus.

Vergeef mij; 't was een zwart en leelijk dier,
De Moor der keizerin schier; daarom doodde ik 't.

Titus.

O, o, o!
Vergeef dan mij, dat ik u heb gegispt,
Want dan hebt gij een vrome daad gedaan.
Geef mij uw mes, opdat ik haar bespot,
Mijn geest misleid, dat dit de Moor geweest is,
Die zelf hier kwam, om mij vergif te reiken. —
(Hij stoot met het mes.)
Hier, dit voor u, en dat voor Tamora!
Ja, knaap!
Zoo diep zijn wij nog niet gezonken, hoop ik,
Dat wij geen vlieg meer kunnen dooden, die
Hier komt, op een koolzwarten Moor gelijkend.

Marcus.

Die arme man, zijn leed beheerscht hem zoo,
Dat hij de schaduw voor het wezen neemt.

Titus.

Komt, ruimt hier weg. — Lavinia, ga met mij
In uw vertrek; daar leze ik met u treur'ge
Verhalen van 't gebeurde in de' ouden tijd. —
Kom, knaap, ga mede; uw oog is jong, en gij
Moogt lezen, als het mijne neev'lig wordt.
(Allen af.)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Rome. *De tuin van* TITUS' *huis.*

TITUS *en* MARCUS *komen op, daarna de jonge* LUCIUS, *achtervolgd door* LAVINIA.

Jonge Lucius.

Grootvader, help! mijn moei Lavinia volgt
Mij overal, en waarom weet ik niet. —
Oom Marcus, zie! o zie, hoe snel zij komt! —
Ach, lieve moei, ik weet niet wat gij meent.

Marcus.

Kom, Lucius, blijf! wees voor uw moei niet bang.

Titus.

Zij heeft u, knaap, te lief, om u te deren.

Jonge Lucius.

Toen vader nog in Rome was, ja zeker.

Marcus.

Wat wil Lavinia toch met die gebaren?

Titus.

Ducht, Lucius, niets; zij heeft een doel hiermeê.

Zie Lucius, zie, hoe zij op u gesteld is;
Zij wil, dat ge ergens met haar medegaat.
O knaap, Cornelia las niet vlijtiger
Haar zonen voor, dan zij met u gedichten
En Cicero's Orator heeft gelezen.

Marcus.

Kunt gij niet gissen, wat zij van u wil?

Jonge Lucius.

Voorwaar, ik weet het niet en kan 't niet gissen,
Tenzij een vlaag van waanzin haar beving;
Want overmaat van smart, — dit zeide mij
Grootvader, — kan een mensch waanzinnig maken;
En 'k las ook wel, dat Hecuba van Troje
Van kommer dol werd, en dit bracht mij angst,
Hoewel ik weet, dat mij mijn eed'le moei
Zoo lief heeft, als mijn moeder ooit het deed,
En nimmer, dan in woede, zou doen schrikken.
In de' angst wierp ik mijn boeken weg, en vlood,
Recht dwaas misschien. — Vergeef mij, lieve moei;
'k Beloof u, zoo oom Marcus met mij gaat,
Ben ik geheel en gaarne tot uw dienst.

Marcus.

Goed, Lucius, 'k wil wel.

(Lavinia *slaat de boeken om, die* Lucius *liet vallen.*)

Titus.

Hoe is 't, Lavinia? — Marcus, spreek, wat wil zij?
Er moet een boek zijn, dat zij wenscht te zien. —
Is 't een van deze, kind? — Doe ze open, knaap. —
Maar gij zijt meer belezen, hebt meer oef'ning;
Dus, doe een keus uit heel mijn boekerij,
En leid uw kommer af, totdat de hemel

Den gruwb'ren euveldader openbaart. —
Welk boek? —
Wat heft zij bij herhaling de armen op?

Marcus.

Ik denk, zij meent, dat aan de wandaad meerd'ren
Meêplichtig waren; — ja zeker, meerd'ren waren 't; —
Of wel, zij heft ze hemelwaarts om wraak.

Titus.

Welk boek is 't, Lucius, dat zij daar zoo aanstoot?

Jonge Lucius.

Ovidius is 't, het boek Metamorphosen,
Dat mij mijn moeder schonk.

Marcus.

Uit allen zoekt zij
Dit moog'lijk uit, ter liefde van de doode.

Titus.

Stil, zie, wat bladert zij er haastig in!
Help haar! — Wat zoekt zij? — Moet ik 't lezen, kind? —
Dit is 't verhaal van Philomela's jammer,
Van Tereus' boos verraad en vrouweschennis;
In schennis, vrees ik, wortelt uw ellend'.

Marcus.

Zie, broeder, zie, hoe ze op die bladen tuurt!

Titus.

Lavinia, heeft men u zoo overvallen,
Geschonden en gekrenkt als Philomela,
In 't onbarmhartig, groot en donker woud? —
Zie, zie! —
Ja, waar wij jaagden, was er zulk een plaats, —
O hadden wij er nooit, er nooit gejaagd! —
Geheel als die de dichter hier beschrijft,
Voor moord en schennis door natuur geschapen.

Marcus.

Hoe kan natuur zoo booze krochten scheppen,
Zoo gruw'len niet voor goden streelend zijn?

Titus.

Wijs aan, lief kind, want hier zijn niets dan vrienden,
Meld, welk Romein die daad bedrijven dorst;
Sloop Saturninus weg, zooals Tarquinius,
Ter schennis van Lucretia, 't kamp verliet?

Marcus.

Zit naast mij, lieve nicht, en gij ook, broeder. —
Apollo, Pallas, Jupiter, Mercurius,
Beziel mij, dat ik 't wanbedrijf ontdekk'! —
Zie hier, mijn broeder; — zie, Lavinia, zie;
De zandplek hier is vlak en effen; kunt gij,
Zoo doe dit na.

(Hij schrijft zijn naam in het zand met zijn stok, dien hij met den mond vasthoudt en met de voeten geleidt.)

Zoo heb ik hier mijn naam
Geschreven zonder een'ge hulp der handen.
Gevloekt zij hij, die tot de vond ons dwong! —
Schrijf gij nu, lieve nicht; onthul ons eind'lijk,
Wat God ter wrake wis onthuld wil zien.
De hemel leide uw pen tot duidelijk schrift,
Opdat wij 't schelmstuk en de daders kennen.

(Lavinia *neemt den stok in haar mond, geleidt hem met haar stompen, en schrijft.*)

Titus.

O lees, mijn broeder, lees, wat zij daar schreef!
„Stuprum — Chiron — Demetrius."

Marcus.

Wat, wat! — de wulpsche zoons van Tamora
Bedrijvers van dit snood en bloedig doen?

Titus.

Magni dominator poli,
Tam lentus audis scelera? tam lentus vides?

Marcus.

O kalm, mijn vriend, blijf kalm, al weet ook ik,
Dat hier op de aard genoeg geschreven staat
Om 't zachtst gemoed tot oproer aan te prikk'len,
En kind'ren luide kreten te doen slaken.
Kniel neder, vriend, met mij; Lavinia, kniel;
En knaap, kniel ook, gij hoop van Romes Hector;
En zweert met mij, — zooals met de' armen gade
En vader der onteerde kuische vrouw
Eens na Lucretia's schennis Brutus zwoer, —
Dat wij een dood'lijke, overlegde wraak
Op deze snoode Gothen nemen zullen,
Hen moorden, — of als lafaards smaad'lijk sterven.

Titus.

't Waar' zeker, ja, wist gij te zeggen, hoe; —
Pas op, als gij die berenwelpen jaagt;
Want de oude ontwaakt, als zij uw naad'ring ruikt;
Ze is eng verbonden met den leeuw en maakt
Hem spelend, liggend op den rug, in slaap;
En als hij slaapt, dan doet zij wat zij wil.
Laat af, gij zijt een jonge jager, Marcus;
En kom, ik wil een koop'ren blad gaan halen,
Met stalen stift die woorden er op griff'len,
En 't zoo bewaren. Noorderstorm verwaait
Dit zand ras, als de bladen der Sibylle,
En waar is dan 't vermaan? — Knaap, wat zegt gij?

Jonge Lucius.

Ik zeg, dat, zoo ik man was, hunner moeder
Slaapkamer wis voor deze valsche slaven,
Door Romes juk gedrukt, geen vrijplaats waar'.

Marcus.

Mijn jongen is hij! Knaap, uw vader heeft
Voor zijn ondankbaar land aldus gekampt.

Jonge Lucius.

Nu, oom, zoo doe ik, blijf ik leven, ook.

Titus.

Kom met mij in mijn wapenzaal, daar rust ik
U, Lucius, kostlijk toe, want gij, mijn knaap,
Moet fluks aan beide zoons der keizerin
Geschenken brengen, die ik zenden wil.
Kom! vlug! Niet waar, gij wilt die boodschap brengen?

Jonge Lucius.

Grootvader, ja, mijn dolk in hunne borst.

Titus.

Neen, knaap, niet zoo; ik leer u anders doen.
Lavinia, kom! — Marcus, let op mijn huis;
Lucius en ik, wij gaan ten hove pralen;
Wij willen 't, ja, en hulde brengt men ons.
(Titus, Lavinia, *en de jonge* Lucius *af.*)

Marcus.

O Hemel! kunt ge een brave hooren jamm'ren,
En geen erbarmen toonen met zijn lot?
Marcus, let bij zijn waanzin goed op hem,
Wiens hart meer wonden heeft van bitter leed,
Dan zijn gebutste beuk'laar vijandsmerken;
En toch zoo vroom, dat bij geen wraak wil nemen! —
Neemt, heem'len, gij voor Andronicus wraak!
(Marcus *af.*)

IV. 1. 116.

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in het paleis.*

Van de eene zijde komen op: AARON, DEMETRIUS *en* CHIRON; *van de andere zijde de jonge* LUCIUS *en een Dienaar, met een bundel wapens en daarop geschreven verzen.*

Chiron.

Demetrius, daar is de zoon van Lucius;
Hij komt een boodschap aan ons overbrengen.

Aaron.

Een dolle boodschap van dien dollen oude!

Jonge Lucius.

Met allen mogelijken deemoed, heeren,
Breng ik u Andronicus' heuschen groet: —
(Ter zijde.) En bid, dat Romes goden u verderven.

Demetrius.

Dank, goede Lucius, wat hebt gij voor nieuws?

Jonge Lucius *(ter zijde).*

Het nieuws is, dat gij beiden zijt ontmaskerd
Als schurken en verkrachters. — *(Luid.)* Het behage u:
Grootvader zendt na rijp beraad door mij
De beste klingen uit zijn wapenzaal
U hier, als hulde aan uw hoogeed'le jeugd,
De hoop van Rome; dit toch moet ik zeggen,
En doe dit thans, en bied u, eed'le heeren,
Zijn gaven aan, opdat gij steeds, zoodra
Gij dit behoeft, voortreff'lijk zijt gewapend;
'k Zeg u vaarwel, *(Ter zijde.)* als bloedig schurkenpaar.
(De jonge LUCIUS *en zijn Dienaar af.)*

Demetrius.

Wat zit daar om? een reep papier, beschreven?
Laat zien.

„Integer vitæ, scelerisque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu."

Chiron.

Een vers is 't uit Horatius; ik ken het;
Ik las het in mijn spraakkunst, lang geleên.

Aaron.

Een vers is 't uit Horatius, ja juist.
(Ter zijde.) Wat zijn er toch voor ezels in de wereld!
Dit is geen scherts; de grijsaard heeft hun schuld
Ontdekt en zendt hun wapens nu, met regels,
Die, zonder dat zij 't merken, diep verwonden;
Doch waar' de schrand're keizerin nu wel,
Zij juichte 't plan van Andronicus toe;
Maar laten wij haar onrust nu in rust.
(Luid.) Was 't, jonge vrienden niet een goed gesternte,
Dat ons naar Rome voerde, als vreemden, ja
Als krijgsgevang'nen, en ons zoo verhoogde?
Het deed mij goed, voor 't slot hier den tribuun,
En in zijns broeders bijzijn, fier te trotsen.

Demetrius.

Mij nog meer goed, dat zulk een machtig heer
Zoo laf ons vleit, ons zulke giften zendt.

Aaron.

Nu, had hij, prins Demetrius, geen reden?
Hebt gij zijn dochter niet recht lief behandeld?

Demetrius.

O hadden wij van Rome een duizend dames
In zulk een val, om onzen lust te boeten!

Chiron.

Een vrome, liefdevolle wensch voorwaar!

Aaron.

Ware uwe moeder hier, zij sprak het Amen.

Chiron.

Dan deed zij 't wis voor twintigduizend meer.

Demetrius.

Kom, gaan wij, bidden wij tot alle goden,
Dat ze onze moeder bijstaan in haar nood.

Aaron *(ter zijde).*

Roept duivels aan; de goden haten ons.

(Trompetgeschal.)

Demetrius.

Wat blazen de trompetten daar des keizers?

Chiron.

Waarschijnlijk heeft de keizer thans een zoon.

Demetrius.

Stil, wie komt daar?

(Een Voedster komt op met een Moorenkind.)

Voedster.

Gegroet, gij prinsen! 'k bid u, mij te zeggen,
Waar Aaron is, de Moor, doch ras!

Aaron.

Komaan, wat is 't, wat roept gij moord en brand?
Aaron is hier; wat wilt gij nu van Aaron?

Voedster.

Ach, Aaronlief! verloren zijn wij allen!
Help ons, of wee op wee dale op uw hoofd!

Aaron.

Welnu, wat maauwt en schreeuwt gij zoo? wat houdt gij
Daar zoo omhuld, verborgen in uw armen?

Voedster.

Wat ik voor 's hemels oogen liefst verborg:
De schande der vorstin, de smaad van Rome. —
Zij is verlost, mijn heeren, ze is verlost.

Aaron.

Van wat?

Voedster.

Zij kwam in 't kinderbed, bedoel ik.

Aaron.

God geev' haar zoete rust! Wat zond hij haar?

Voedster.

Een duivel.

Aaron.

Nu, dan is zij 's duivels moèr;
Een vroolijk wicht!

Voedster.

Een vreugd'loos, aak'lig, zwart en droevig wicht.
Hier is het kind, zoo leelijk als een pad,
Te midden van de blanken van ons land;
De moeder zendt het u, uw beeld en zegel,
En wil, dat gij het met uw dolkspits doopt.

Aaron.

Foei, slet! is zwart een zoo gehate kleur? —
Zoet bekje', een lieflijk bloempjen zijt gij, ja.

Demetrius.

Schurk, wat hebt gij gedaan?

Aaron.

Wat gij niet ongedaan maakt.

Chiron.

Smaad deedt gij onze moeder aan.

Aaron.

Vreugd deed ik uwe moeder aan.

Demetrius.

En daardoor, helsche hond, deedt gij haar smaad aan.
Wee 't booze lot! vervloekt haar zwarte keus!
Vervloekt de spruit van zulk een boozen duivel!

Chiron.

't Wicht zal niet leven.

Aaron.

Sterven zal het niet.

Voedster.

't Moet sterven, Aaron; zoo beveelt de moeder.

Aaron.

Wat! moet het, voedster? dan zij ik 't alleen,
Die beulsplicht oefen aan mijn vleesch en bloed.

Demetrius.

Ik rijg de donderpad aan mijn rapier;
Hier, voedster, geef; mijn zwaard maakt fluks het af.

Aaron.

Eer tornt dit zwaard uw ingewanden op.
(Hij neemt der Voedster het kind af en trekt zijn zwaard.)
Stil, moordgeboefte, wilt ge uw broeder dooden?
Nu, bij des hemels kaarsen, die zoo helder
Licht gaven bij 't verwekken van dit jongsken, —
Wie hem, mijn oudsten zoon en erfgenaam,

Aanroert, sterft op mijn scherpe degenspits.
Ik zeg u, knapen, niet Enceladus,
Met heel zijn felle Typhonsbroedsel-bende,
Noch groote Alcides, noch de god des krijgs,
Rukt uit zijns vaders handen hem als prooi.
Wat, wat! gij roodgetinte, laffe knapen,
Gij witte wanden, bierhuisuithangteekens!
Koolzwart is beter dan elke and're kleur,
Omdat het weigert and're kleur te dragen;
Want al het water van de zee kan nimmer
Den zwarten voet des zwaans in wit verand'ren,
Al wascht hij uur op uur dien in den stroom.
Zeg aan de keizerin, 'k ben mans genoeg
Om 't mijne te behoeden; dit gedoog' zij.

Demetrius.

Verraadt gij zoo uw eed'le meesteres?

Aaron.

Zij is mijn meesteresse, dit mijn ik;
De kracht is 't en de beelt'nis mijner jeugd;
Dit schat ik hooger dan de gansche wereld;
Kwam ook de wereld in verzet, dit hoede ik,
Of veler bloed in Rome dampt er voor.

Demetrius.

Dit werpt op onze moeder eeuw'gen smaad.

Chiron.

Haar booze misstap maakt haar Romes afschuw.

Voedster.

In woede doemt de keizer haar ter dood.

Chiron.

Ik bloos, wanneer ik aan haar schande denk.

Aaron.

Nu ja, dit is het voorrecht uwer schoonheid;
't Is een verraderskleur, die, — foei! — door blozen
Des harten roersels, ieder plan onthult;
Dit is een jonge knaap van ander uitzicht;
Zie, hoe de zwarte schelm zijn vader toelacht,
Als was zijn zeggen: „Vader, ik ben de uwe."
Hij is uw broeder, prinsen; blijkbaar voedde
Hem 't eigen bloed, dat u het leven schonk;
En uit dien schoot, die u in hechtnis hield,
Werd hij bevrijd en aan het licht gebracht;
Uw broeder is hij van een veil'ger kant,
Ofschoon zijn aangezicht mijn stempel draag'.

Voedster.

Aaron, wat meld ik aan de keizerin?

Demetrius.

Schaf, Aaron, raad, wat er gedaan moet worden;
Wij geven allen aan uw raad gehoor;
Beveilig 't wicht, als wij slechts veilig zijn.

Aaron.

Nu, zetten wij ons dan, om raad te plegen.
Mijn zoon en ik slaan nauwgezet u ga;
Blijft daar, en spreekt naar lust van veiligheid.

(Zij gaan zitten.)

Demetrius.

Hoevele vrouwen zagen dit zijn kind?

Aaron.

Ja, goed, mijn prinsen; zoo wij ons verbinden,
Ben ik een lam; maar — poogt den Moor te trotsen,
En Aaron stormt, meer dan de woedende ever,
Dan de leeuwin der bergen, de oceaan. —
Maar spreek, hoe velen hebben 't kind gezien?

Voedster.

Cornelia slechts, de vroedvrouw, en ikzelf,
En ook de keizerin, maar niemand meer.

Aaron.

De keizerin, de vroedvrouw en gijzelf;
Twee zwijgen wel, wanneer de derde ontbreekt.
Ga naar de keizerin; ziehier uw boodschap;
(Hij doorsteekt de Voedster.)
Queek, queek! — zoo schreeuwt een big, voor 't spit gekeeld.

Demetrius.

Wat wilt gij, Aaron? waarom deedt gij dit?

Aaron.

Wel man, voorzichtigheid gebood die daad.
Wat! zou zij leven, deze schuld verraden?
Dat praatziek, dat langtongig wijf? Neen, neen!
En nu zult gij geheel mijn plan vernemen.
Hier dicht bij woont mijn landsman Muliteus,
Wiens vrouw de voor'ge nacht bevallen is;
Het kind gelijkt op haar, is blank als gij;
Gaat, praat met haar en geeft der moeder goud;
Vertelt dat paar 't beloop der gansche zaak,
En hoe hierdoor hun kind verhoogd zal worden
En als des keizers erfgenaam erkend,
En voor dit wicht van mij in plaats gesteld,
Om dezen storm ten hove te bezweren;
Dat wieg'le dan de keizer als zijn zoon.
Hoort nog, gij ziet, ik gaf haar artsenij,
(Op de Voedster wijzende.)
En nu moet gij voor de begraaf'nis zorgen;
't Veld is nabij en gij zijt forsche knapen.
Is dit gedaan, zorgt dan niet lang te dralen,
Maar zend terstond de vroedvrouw naar mij toe.
Is, als de min, de vroedvrouw uit den weg,
Dan mogen vrouwen praten wat zij willen.

Chiron.

'k Zie, Aaron, aan de lucht zelfs niet vertrouwt gij
Geheimen toe.

Demetrius.

Om deze zorg voor haar
Zijn Tamora en wij u zeer verplicht.

(Demetrius *en* Chiron *af*, *het lijk der Voedster medesleepend.*)

Aaron.

Nu naar de Gothen met een zwaluwvlucht,
Om daar den schat, dien ik hier houd, te bergen,
En stil de vrienden der vorstin te groeten. —
Kom hier, diklippig wicht, ik breng u weg;
Want gij doet al die vonden ons bedenken.
Van beziën en van wortels zult gij leven,
Van melk en wrongel, zuigen van een geit
En wonen in een grot; ik voed u op
Tot krijgsman en gebieder van een leger.

(Aaron *af*, *met het kind.*)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een openbaar plein.*

Titus *komt op*, *pijlen dragend met brieven aan de spitsen*; *verder* Marcus *en zijn zoon* Publius, *de jonge* Lucius *en andere Edellieden*, *met bogen.*

Titus.

Kom, Marcus, kom. — Hier, neven, komt hierheen.
Nu, knaap, laat thans eens kijken, hoe gij schiet;
Trek stevig aan, dan treft de pijl haar doel.
Terras Astræa reliquit:

Ja, Marcus, denk: ze is weg, zij is gevloden.
Gij, heeren, neemt uw werktuig. Neven, gij,
Doorzoekt den oceaan en werpt uw netten,
Of gij in zee haar vangt, hoewel — daar is
Niet meer gerechtigheid dan op het land. —
Neen, Publius en Sempronius, tijgt aan 't werk;
Gij moet gaan zoeken met houweel en spade,
En dringen door der aarde middelpunt;
En komt gij zoo in Pluto's rijk, wilt dan,
Ik bid u, hem dit smeekschrift overreiken;
Zeg, dat het hem om recht en bijstand smeekt
En van den ouden Andronicus komt,
Wien leed diep schokt in dit ondankbaar Rome. —
O Rome! — Ach, Rome, ik maakte u diep rampzalig;
Ja toen, toen ik de stemmen wierf van 't volk
Voor hem, die zulk een woestling is voor mij. —
Gaat, spoedt u, doet met zorg uw plicht, en laat
Geen krijgsschip ondoorzocht; misschien heeft haar
De booze keizer weggescheept, en, neven,
Dan kunnen we om gerechtigheid gaan fluiten.

Marcus.

O Publius, is dit niet overtreurig,
Uw eed'len oom zoo zinneloos te zien?

Publius.

En daarom, heer, is 't onze dure plicht,
Hem dag en nacht zorgvuldig gâ te slaan
En staag zijn luim, zooveel het kan, te vieren,
Tot ons de tijd een heilzaam middel wijst.

Marcus.

Ach, neven, voor zijn kommer is geen heeling.
IJlt tot de Gothen, en een krijg ter wrake
Doe Rome voor den snooden ondank boeten,
En straff' den valschen Saturninus streng.

Titus.

Publius, hoe is 't? en heeren, spreekt, hoe is 't?
Spreekt, hebt gij haar gevonden?

Publius.

Neen, oom, doch Pluto laat u zeggen, dat
De hel de Wraak u toezendt, als gij 't wilt,
Maar de Gerechtigheid zooveel te doen heeft,
Hetzij bij Jupiter omhoog, 't zij elders,
Dat gij op haar een poosjen wachten moet.

Titus.

Hij krenkt mij, door met uitstel mij te paaien.
'k Wil duiken in den hellepoel omlaag;
'k Haal bij de hielen haar uit de' Acheron. —
Marcus, slechts struiken zijn wij, geene ceders;
Geen forsche mannen van Cyclopenstal,
Maar, Marcus, van metaal, staal door en door;
Toch door meer leed, dan torsbaar is, gebogen;
Daar aard noch hel gerechtigheid nu huisvest,
Zoo smeeken wij ten hemel, dat de goden
Haar nederzenden om ons wee te wreken.
Aan 't werk nu, komt! Gij, Marcus, goede schutter,
(Hij geeft hun de pijlen.)
Ad Jovem, die voor u; — hier ad Apollinem; —
Ad Martem, die voor mij; —
Hier, knaap, aan Pallas; — aan Mercurius deze;
Deze aan Saturnus, vriend, — niet Saturninus,
Want dat waar' zeker schieten in den wind. —
Vlug, knaap; — gij Marcus, schiet, zoodra ik 't zeg.
Nu, op mijn woord, ik schreef niet te vergeefs,
En liet geen enk'len god onaangeroepen.

Marcus.

Schiet, vrienden, al uw pijlen in het hof;
Dat zij den keizer krenken in zijn trots.

Titus.

Nu, vrienden, schiet! *(Zij schieten.)* O Lucius, goed
[geraakt!
Knaap, in den schoot der Virgo; dit geldt Pallas.

Marcus.

Ik mik een mijl nu hooger dan de maan;
Uw brief is nu alreeds bij Jupiter.

Titus.

O Publius, zie, wat hebt gij nu gedaan?
Gij schoot daar een van Taurus' horens af.

Marcus.

Zoo was de grap, heer: toen daar Publius schoot,
Stiet de vergramde stier den Ram zoo fel,
Dat 's Rams twee horens vielen in het hof.
Daar vond ze, — wie? de schurk der keizerin;
Zij lachte en zeide tot den Moor, dat hij
Die aan zijn heer moest geven als geschenk.

Titus.

Zoo gaat het goed! God schenk' zijn hoogheid vreugd!

(Een Boer komt op; hij draagt een mand met twee duiven.)

Nieuws! uit den hemel! Marcus, zie, een bode! —
Zoo, knaap, wat meldt gij? brengt gij brieven meê?
Krijg ik mijn recht? Nu, wat zegt Jupiter?

Boer.

Wie? mijn buurman, de galgenmaker? hij zegt, dat hij het dwarshout er afgenomen heeft, want de man wordt niet voor de volgende week gehangen.

Titus.

Maar wat zegt Jupiter? vraag ik nog eens.

Boer.

Ach, heer, ik ken dien Jupiter niet; ik heb nooit van mijn leven met hem gedronken.

Titus.

Wat, kerel komt gij hier niet met een boodschap?

Boer.

Ja, met mijn duiven, heer; met anders niets.

Titus.

Wat, komt gij dan niet van den hemel?

Boer.

Van den hemel, heer? ach, daar ben ik nooit geweest. God beware, dat ik het gewaagd zou hebben, in mijn jonge jaren naar den hemel te dringen. Neen, ik ga met mijn duiven naar den Tribunal Plebs, om een twist bij te leggen tusschen mijn oom en een van 's keizers dienaars.

Marcus.

Wel, broeder, dit komt zoo goed, als het kan, voor het indienen van uw geschrift; laat hem de duiven uit uw naam aan den keizer brengen.

Titus.

Zeg mij, kunt gij een geschrift met eenige gratie aan den keizer overreiken?

Boer.

Neen, zeker niet, heer, want ik heb van mijn leven nog geen gratie noodig gehad.

Titus.

Nu, knaap, treed nader. Maak maar geen bezwaar,
En geef gerust uw duiven aan den keizer;
Door mij zult gij van hem uw recht verkrijgen.
Hier hebt ge intusschen voor uw moeite geld. —
Geef pen en inkt hier. — Knaap, hoe is 't? Kunt gij
Met gratie nu een smeekschrift overreiken?

Boer.

Ja, heer.

Titus.

Dan hebt gij hier een smeekschrift voor u. En als gij bij hem komt, moet gij beginnen met voor hem te knielen, dan zijn voet kussen, dan uw duiven overreiken, en dan op uw loon wachten. Ik zal in de buurt zijn, man; zorg, dat gij het er goed afbrengt.

Boer.

Daar sta ik voor in, heer, laat mij maar begaan.

Titus.

Knaap, hebt ge een mes? Kom, laat het mij eens zien.
Hier, Marcus, vouw 't verzoekschrift er om heen;
Gij schreeft het als een need'rig smeekeling; —
En klop, als gij 't den keizer hebt gegeven,
Bij mij eens aan, en meld mij, wat hij zegt.

Boer.

Nu, God zij met u, heer; ik zal het doen.

Titus.

Kom, Marcus, laat ons gaan. — Kom, Publius, volg mij.
(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar. *Voor het paleis.*

SATURNINUS, TAMORA, DEMETRIUS, CHIRON, *Edellieden en Anderen komen op,* SATURNINUS *met de pijlen in de hand, door* TITUS *afgeschoten.*

Saturninus.

Hoe vindt gij zulk een krenking? wie zag ooit
In Rome een keizer zoo met overmoed

En trots bejegend en om onpartijdig
Rechtoef'nen op zoo grove wijs gehoond?
Gij, heeren, weet, gelijk de groote goden,
Dat, — wat ook vredestoorders mogen blazen
In 't oor des volks, — er met de drieste zoons
Van de' ouden Andronicus niets geschiedde,
Dan volgens wet en recht. En schoon nu ook
Zijn kommer zijn verstand hebbe overweldigd,
Is 't wel te dulden, dat zijn bitterheid,
Zijn wrok, zijn dolle waan ons zoo bedreigen?
Hij schrijft den hemel thans, dat die hem wreke;
Ziet, dit aan Jupiter, dit aan Mercurius,
Dit aan Apollo, dit aan de' oorlogsgod;
Fraai nieuws, om Romes straten rond te fladd'ren!
Wat noemt gij dit, dan den senaat belast'ren,
Uitschreeuwen, dat wij onrechtvaardig zijn?
Een fraaie grap, vindt gij het ook niet, heeren?
Alsof men zeide, er is geen recht in Rome.
Doch zijn geveinsde waanzin zal voorwaar,
Leef ik, geen schuts hem zijn bij zulk een hoon.
Hij met zijn stam zal weten, dat het recht
In Saturninus leeft; en, mocht het slapen,
Hij zal 't zoo wekken, dat het, fel vergramd,
Den fiersten samenzweerder vellen zal.

Tamora.

Genadig vorst, geliefde Saturninus,
Mijns levens heer, gebieder van mijn geest,
Wees kalm, verdraag des ouden Titus' zonden,
Gevolg der droef'nis om zijn dapp're zoons,
Die hem in 't merg drong en zijn hart doorboorde;
Tracht liever hem zijn jammer te verzachten,
Dan dat gij hoog of laag voor dezen hoon
Vervolgt en straft. — *(Ter zijde.)* Zie, dit past Tamora,
Zich sluw bij iedereen schoon voor te doen;

Maar Titus, 'k heb in 't leven u geraakt
En tapte uws harten bloed. — Is Aaron wijs,
Dan zijn wij veilig, ank'ren in de haven. —

(De Boer komt op.)

Wel, goede vriend, verlangt gij iets van ons?

Boer.

Ja, dat doe ik, zoo uwe edelheid keizerlijk is.

Tamora.

Ik ben de keizerin, daar zit de keizer.

Boer.

Hij is het. — God en Sint Steven mogen u een goeden avond geven. Ik heb u hier een brief en een koppel duiven gebracht.

(SATURNINUS *leest den brief.*)

Saturninus.

Gaat, neemt hem, hangt hem op, dit zij zijn loon.

Boer.

Hoeveel geld krijg ik wel?

Tamora.

Loop, knaap; gij moet gehangen worden.

Boer.

Gehangen! Bij onze lieve Vrouw, dan komt een hals door mijzelven mooi aan zijn end!

(Hij wordt door een Wacht weggevoerd.)

Saturninus.

't Is schand'lijk, onverdraag'lijk, al die hoon!
Zou ik die monsterschurkerij verdragen?
Ik weet, aan wien ik dit te danken heb.
Onduldbaar is 't! — Alsof zijn schelmsche zoons,

Door 't recht gevonnisd om den moord mijns broeders,
Door mij geslacht zijn, tegen wet en recht! —
Gaat, sleept den booswicht bij de haren hier;
Geen roem noch leeftijd geev' hem eenig voorrecht!
Voor dezen trotschen hoon doe ik u slachten;
Sluw-dolle schurk, gij hielpt mij aan de kroon,
Maar hopend over Rome en mij te heerschen.

(Æmilius *komt op.*)

Wat nieuws brengt gij, Æmilius?

Æmilius.

Te wapen, heer! Nooit drong de nood zoozeer.
De Gothen zijn vereend, en met een macht
Van koene krijgers, fel belust op buit,
Naar Rome op marsch, nabij reeds; aan hun hoofd
Staat Lucius, zoon van de' ouden Andronicus;
Hij dreigt, in zijne wraak niet minder ver
Te willen gaan dan eens Coriolanus.

Saturninus.

De dapp're Lucius veldheer van de Gothen?
Die tijding knikt mij; als bevroren bloemen,
Of gras, door storm geslagen, buig ik 't hoofd.
Ja, thans begint mij kwade tijd te naad'ren.
Hij is het, dien het volk zoozeer bemint;
Meermalen heb ik, als ik onbekend
De stad doorkruiste, zelf hun hooren zeggen,
Dat Lucius' ballingschap een onrecht was,
En dat zij Lucius zich als keizer wenschten.

Tamora.

Waarom beangst? is onze stad niet sterk?

Saturninus.

Ja, maar de burgers achten Lucius hoog,
En vallen mij wis af, om hem te helpen.

Tamora.

Wees keizer, heer, in denken als in naam.
Taant ooit de zon, wijl muggen in haar dansen?
Zie, de aad'laar laat de kleine vogels zingen,
En wat zij er meê meenen, deert hem niet;
Hij weet, dat reeds de schaduw van zijn wieken,
Zoodra hij 't wil, hun zang verstommen doet;
Dit doet ook gij het wuft Romeinsche volk.
Wees dus vol moed; want weet, mijn keizer: ik
Betoover u den ouden Andronicus,
Met woorden, zoeter, doch gevaarlijker,
Dan aas voor visschen, klaver is voor schapen,
Daar gene door den hoek verwond en deze
Ziek worden van het overzoete voêr.

Saturninus.

Doch nimmer smeekt hij tot zijn zoon voor ons.

Tamora.

Hij doet het wel, als Tamora 't hem smeekt;
Zijn oud oor kan ik vleiend zoo met gulden
Beloften vullen, dat, ware ook zijn hart
Schier onbestormbaar en zijn oor stokdoof,
Mijn tong zijn oor en hart zou overmeest'ren. —
(*Tot* Æmilius.) Ga gij vooruit en wees onze afgezant;
Zeg, dat de keizer met den dapp'ren Lucius
Een onderhoud verlangt, en wensch als plaats
Het huis zijns vaders, de' ouden Andronicus.

Saturninus.

Æmilius, breng die boodschap waardig over;
Dringt hij ter veiligheid op gijz'laars aan,
Dan zegg' hijzelf, welk onderpand hij wenscht.

Æmilius.

Ik zal met alle zorg mijn last volbrengen.
(Æmilius *af.*)

Tamora.

Nu spoed ik mij naar de' ouden Andronicus,
En tracht met al mijn kunst hem zoo te stemmen,
Dat hij van 't Gothenleger Lucius scheide.
En nu, mijn keizer, wees weer welgemoed;
Begraaf in mijne listen al uw angsten.

Saturninus.

Zoo ga met goed gevolg en spreek hem toe.

(Allen af.)

IV. 4. 108.

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een vlakte nabij Rome.

LUCIUS, *Bevelhebbers en Krijgers der Gothen, met trommen en vaandels, komen op.*

Lucius.

Beproefde krijgers en getrouwe vrienden,
Van 't groote Rome ontving ik brieven, die
Mij melden, hoe zij daar hun keizer haten
En vol verlangen zijn om ons te zien.
Weest daarom, heeren, als uw titels 't zeggen,
Grootmachtig en geen krenking verder duldend;
En heeft u Rome schade toegevoegd,
Die moge 't nu drievoudig u vergoeden.

Eerste Goth.

Gij dapp're spruit des grooten Andronicus,
Wiens naam, eens onze schrik, nu troost ons is,
Wiens groote diensten en roemruchte daden
't Ondankbaar Rome thans met hoon vergeldt,
Vertrouw op ons; wij volgen waar ge ons leidt,
Als angelbijën, die op 't heetst des zomers

De koningin naar bloemenbeemden voert;
En wreek u op de vloekb're Tamora.

Alle Gothen.

Wat hij zegt, allen zeggen wij 't met hem.

Lucius.

Ik dank hem need'rig en ik dank u allen. —
Doch wie is 't, dien een kloeke Goth daar brengt?

(Een Goth komt op, met Aaron, *die zijn Kind op de armen draagt.)*

Tweede Goth.

Doorluchte Lucius, ik zwierf af van 't leger,
Om een vervallen klooster te bezien;
En toen ik op het halfvernield gebouw,
Mijn oog aandachtig vestte, hoorde ik eensklaps
Daar onder 't muurwerk 't schreeuwen van een kind.
'k Ging af op het geluid, maar hoorde dra
Het schreeuwend wicht bekijven met de woorden:
„Stil, bruine schelm, half mij en half uw moeder,
Verried niet fluks uw kleur, wiens welp gij zijt,
Had u natuur begaafd met moeders uitzicht,
Dan, schurk, hadt gij een keizer kunnen worden;
Maar bij spierwitte kleur van stier en koe,
Wordt nooit een kalf, dat koolzwart is, gefokt.
Stil, deugniet, stil!" — zoo keef hij op het wicht, —
„Ik moet u brengen naar een trouwen Goth,
Die, kent hij u als 't kind der keizerin,
U om uw moeders wille lief zal hebben."
Ik trok mijn zwaard en sprong fluks op hem toe,
Verraste hem en breng hem thans tot u,
Opdat gij met hem doet naar welgevallen.

Lucius.

O wakk're Goth, dit is die bare duivel,

Die Andronicus' dapp're hand hem stal,
De parel, die de keizerin bekoorde,
Dat van zijn vuige min de lage vrucht. —
Waarheen, witoogig monster, gingt gij 't brengen,
Dien jeugdige' afdruk van uw duivelstronie?
Kunt gij niet spreken? doof dus? wat! geen woord?
Een strik, mijn krijgers! hangt hem! daar! gezwind!
En aan zijn zij dat zwarte basterdkind!

Aaron.

Roer 't kind niet aan; het is van vorstlijk bloed.

Lucius.

't Lijkt op zijn vader en wordt nimmer goed.
Hangt eerst het kind; hij moog' het spart'len zien;
't Verhoogt de smarten zijner ziel misschien.
Vlug, brengt een ladder!

(Een ladder wordt gebracht en AARON *gedwongen die te bestijgen.)*

Aaron.

Lucius, spaar het kind!
En zend het aan de keizerin van mij.
Als gij dit doet, meld ik u wond're zaken,
Waarvan het weten u veel voordeel brengt;
Wilt gij dit niet, gebeure dan wat wil,
En delge wraak u allen; ik zwijg stil!

Lucius.

Zoo spreek dan; en behaagt mij wat gij zegt,
Dan blijft uw kind gespaard, ja, 'k voed het op.

Aaron.

Zoo 't u behaagt! neen, Lucius, wees verzekerd,
Het zal uw ziele grieven, wat gij hoort;
Ik moet van doodslag spreken, moord en schennis,
Van daden, zwart gelijk de nacht, afschuw'lijk,
Van samenspanning, schurkerij, verraad,

Voor 't hooren wreed, toch deerniswaard volvoerd;
Wat alles in mijn dood begraven wordt,
Tenzij, naar uwen eed, mijn kind blijft leven.

Lucius.

Spreek, wat gij weet; ik zeg, uw kind blijft leven.

Aaron.

Neen, zweer het eerst; terstond begin ik dan.

Lucius.

Waarbij? voor u, die aan geen god gelooft?
Is dit zoo, kunt gij dan een eed gelooven?

Aaron.

Stel, ik doe 't niet; — en zeker, 'k doe het niet, —
Doch wijl ik weet, dat gij geloovig zijt,
In u een ding hebt, dat geweten heet,
Met twintig papenfratsen en gebruiken,
Die ik u nauwgezet volbrengen zag,
Daarom eisch ik uw eed; — *(Ter zijde.)* dewijl ik weet,
Dat menig nar zijn zotskolf voor een god acht,
En de eeden houdt, gezworen aan dien god,
Eisch ik zijn eed, — *(Overluid.)* daarom zult gij beloven
Bij uwen god, — wat god het dan ook zij, —
Dien gij aanbidt en diep vereert, dat gij
Mijn knaap zult sparen, voeden, groot zult brengen;
Zoo niet, weet dan, dat ik u niets ontdek.

Lucius.

Ik zweer u bij mijn god, dat ik dit doe.

Aaron.

Weet eerst, ik won hem bij de keizerin.

Lucius.

O onverzaad'lijk geil, wellustig wijf!

Aaron.

O Lucius, stil! dit was een liefdedaad,
Bij wat gij aanstonds van mij hooren zult.
Haar twee zoons waren Bassianus' moord'naars;
Zij kapten uwer zuster tong en handen,
Zij schonden haar en tooiden haar zoo op.

Lucius.

Onzaal'ge schurk! noemt gij dat opgetooid?

Aaron.

't Was wasschen, kappen, tooien dus, en 't was
Een tooipret voor de twee, die 't stuk volvoerden.

Lucius.

Beestachtig ruwe schurken, als gijzelf!

Aaron.

Nu ja, ik was de meester, die hen leerde.
Hun geilheid was een gave van hun moeder,
Zoo zeker, als de hoogste kaart in 't spel;
Hun lust in bloed, ja, leerden zij van mij,
Zoo zeker als een bloedhond weet te pakken.
Nu, geev' mijn doen getuig'nis van mijn waarde.
Ik lokte uw broeders naar 't bedrieglijk hol,
Waarin het lijk van Bassianus lag;
Ik schreef den brief, dien toen uw vader vond;
Verborg, met Tamora en haar twee zoons
Verbonden, 't goud, dat in den brief vermeld was.
Ja, was er iets, dat gij bejamm'ren moet,
Waar ik de hand niet in had, u tot onheil?
'k Heb door bedrog uws vaders hand erlangd,
En toen ik die eens had, ging ik ter zij,
En kreeg een lachbui, dat mij 't hart schier berstte.
Ik tuurde door een muurspleet, toen hij voor
Zijn hand de hoofden kreeg van zijn twee zoons;

Ik zag zijn smart en moest zoo hartlijk lachen,
Dat mijn oog even nat was als het zijn;
En toen ik Tamora de grap beschreef,
Viel zij van louter pret bijna in zwijm,
En gaf mij voor 't verhaal wel twintig kussen.

Eerste Goth.

Kunt gij dit alles zeggen zonder blozen?

Aaron.

Ja, als een zwarte hond, naar 't spreekwoord zegt.

Lucius.

En doen die gruweldaden u geen leed?

Aaron.

Ja, dat ik er niet duizend meer bedreef.
Zelfs nu vloek ik den dag, — maar toch, ik meen,
Niet vele zijn er door mijn vloek te treffen, —
Waarop ik geen opmerk'lijk kwaad bedreef;
Geen man versloeg of niet zijn dood beraamde;
Geen maagd verkrachtte of 't plan er niet toe smeedde;
Geen eerlijk man betichtte en meineed zwoer;
Geen haat ten doode bij twee vrienden zaaide;
Het vee van armen niet den nek liet breken,
In schuur en schelf bij nacht den brand niet stak,
En de' eig'naars toeriep: „Bluscht hem met uw tranen!"
Vaak groef ik dooden uit hun graven op,
En zette ze aan de deuren van hun vrienden
Rechtop, juist als het leed schier was vergeten,
En sneed, gelijk in boomschors, in hun huid
Dan in Romeinsche letters met mijn dolk:
„Uw droef'nis sterve niet, al ben ik dood."
O meer dan duizend gruweldaden deed ik,
Zoo lucht van hart als iemand vliegen doodt;
En niets doet mij zoo innig leed, dan dat
Ik niet er nog tienduizend meer kan doen.

Lucius.

Omlaag weer met dien duivel, want hem wacht
Een erger dood; het hangen is te zacht.

Aaron.

'k Wilde, als er duivels zijn, een duivel wezen,
En leven, branden in 't onbluschlijk vuur,
Had ik slechts uw gezelschap in de hel
Om u te mart'len met mijn bitt're tong.

Lucius.

Stopt hem den mond en laat hem niet meer spreken.

(Een Goth komt op.)

Goth.

Daar is een afgezant uit Rome, heer:
Hij wenscht bij u te worden toegelaten.

Lucius.

Hij trede voor ons.

(ÆMILIUS *komt op.*)

Welkom, Æmilius, wat is 't nieuws uit Rome?

Æmilius.

U, Lucius, en u, oversten der Gothen,
Groet de Romeinsche keizer door mijn mond;
Hij, hoorend, dat gij in de wapens staat,
Vraagt in uws vaders huis een mondgesprek;
En zoo gij vordert, dat hij gijz'laars stelt,
Dan worden zij terstond u toegezonden.

Eerste Goth.

Wat zegt gij ons legerhoofd?

Lucius.

Æmilius, zoo de keizer aan mijn vader
En mijn oom Marcus goede borgen zendt,
Dan komen wij. — Trekt voort!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Rome. *Het voorplein van* Titus' *huis.*

Tamora, Demetrius *en* Chiron *komen op, vermomd.*

Tamora.

Aldus, in deze vreemde, somb're dracht,
Bezoek ik Andronicus nu, en zeg,
Dat ik de Wraak ben, uit de hel gezonden,
Om voor zijn jammer met hem recht te doen.
Klopt aan zijn boekvertrek; daar toeft hij, zegt men,
En broedt op plannen, vreemd en woest, van wraak;
Zegt hem, de Wraak kwam hier, om saâm met hem
Verderf op al zijn haters uit te storten.

(Zij kloppen aan.)

(Titus *komt op, boven.*)

Titus.

Wie stoort mij in mijn overdenking? Is dit
Een kunstgreep om mijn deur mij te doen oop'nen,
Opdat mijn wraakbesluiten zoo vervliegen,
En al mijn peinzen zonder werking blijv'?
Gij dwaalt, want wat ik voorgenomen heb, —
Zie hier, — ik schreef het neer met bloedig schrift;
En wat ik schreef, zal worden uitgevoerd.

Tamora.

Titus, om u te spreken kwam ik hier.

Titus.

Neen, neen, geen woord! hoe kan ik sierlijk spreken,
Nu ik een hand voor mijn gebaren mis?
Gij zijt te zeer in 't voordeel, dus niets meer.

Tamora.

Zoo gij mij kendet, zoudt gij met mij spreken.

Titus.

Ik ben niet dol; ik ken u al te goed;
Dit tuig' deze arme stomp, dit roode schrift,
De voren hier, die leed en zorg mij groeven,
Dit tuig' de moede dag, de lange nacht,
En al mijn jammer, dat ik goed u ken
Als Tamora, de trotsche keizerin.
Is 't om mijn and're hand, dat gij hier komt?

Tamora.

Neen, weet, bedroefde, Tamora ben 'k niet;
Zij is uw vijandin, ik uw vriendin.
Ik ben de Wraak, die, uit de hel gezonden,
Den gier, die aan uw harte knaagt, zal stillen,
Uw haters straffen zal met strenge wraak.
Kom af, en heet mij welkom aan het daglicht;
Pleeg over moord en doodslag met mij raad.
Geen schuilplaats is er en geen diepe grot,
Geen tastbaar duister en geen dompig dal,
Waar vloekb're moord of vrouwenkracht, vol angst,
Zich bergen kunnen, of ik vind hen daar;
En galm mijn schrikb'ren naam hun in het oor:
Wraak, die den boozen zondaar sidd'ren doet.

Titus.

Zijt gij de Wraak? en hier tot mij gezonden
Ter martelstraf voor wie mijn vijand is?

Tamora.

Ik ben het; kom dus af en heet mij welkom.

Titus.

Doe mij een dienst dan, eer ik tot u kom.
'k Zie Moord en Vrouwenkracht daar aan uw zijde;
Zoo toon mij nu, dat gij de Wrake zijt:
Doorsteek hen of verplet hen met de raad'ren
Uws wagens, en ik kom en word uw waag'naar,
En jaag met u onstuimig door 't heelal.
Schaf u twee schoone rossen aan, gitzwart,
Om uw wraakgier'gen wagen vaart te geven
En moord'naars in hun holen op te sporen;
Is dan uw wagen van hun hoofden vol,
Dan stijg ik af en draaf ter zij van 't wiel,
Gelijk een lage knecht, den ganschen dag,
Van Hyperions opkomst in het oosten,
Tot hij verzinkt, verdwenen is in zee;
En dag op dag doe ik dit zware werk,
Verdelgt gij hen daar, Vrouwenkracht en Moord.

Tamora.

Zij zijn mijn dienaars, volgen mij alom.

Titus.

Uw dienaars? zij? en hoe is dan hun naam?

Tamora.

Zij heeten Vrouwenkracht en Moord, want weet:
Zij nemen wraak op zondaars van dien aard.

Titus.

Ach, ik dacht hen de zoons der keizerin,
En u hun moeder; doch wij aardsche wezens
Zien met armzaal'ge, dwaas bedriegende oogen.
O, lieve Wraak, thans kom ik tot u af;

En zoo éens arms omhelzing u volstaat,
Dan wil ik u terstond er mee omarmen.

(TITUS *boven af.*)

Tamora.

Zoo met hem om te gaan past bij zijn waanzin.
Wat ik nu uitdenk voor zijn dolle vlagen,
Steunt gij dat, zet het voort door wat gij zegt;
Want hij gelooft nu vast, dat ik de Wraak ben;
En daar die waan hem lichtgeloovig maakt,
Doe ik hem Lucius, zijnen zoon, ontbieden;
Is bij een feestmaal die in mijn bereik,
Dan vind ik wel een sluwe list, om fluks
De licht verdwaasde Gothen te verstrooien,
Of wel, hen tot zijn vijanden te maken.
Daar komt hij, ziet; nu speel ik weer mijn rol.

(TITUS *komt weder op, beneden.*)

Titus.

Lang was ik raad'loos en alleen om u.
Wees welkom, Furie, aan mijn weevol huis! —
Gij, Vrouwenkracht en Moord, weest ook recht [welkom! —
O, wat gelijkt gij op de keizerin,
Gij op haar zoons! Een Moor alleen ontbreekt; —
Kon heel de hel zoo 'n duivel u niet leev'ren?
Want als de keizerin een voet verzet,
Dan heeft zij, — 'k weet het goed, — een Moor [steeds bij zich;
En zoo gij haar naar waarheid voor wilt stellen,
Dan moet er zulk een duivel bij u zijn.
Maar toch ook welkom zoo. Wat valt te doen?

Tamora.

Wat, Andronicus, wilt gij, dat wij doen?

Demetrius.

Wijs mij een moord'naar; 'k reken met hem af.

Chiron.

Wijs mij een schurk, die vrouwenkracht bedreef,
En ik ben hier, opdat de wraak hem treff'.

Tamora.

Wijs mij een duizendtal, dat u gekrenkt heeft,
En ik neem op hen allen felle wraak.

Titus.

Zie dan in Romes booze straten rond,
En vindt ge een man daar, die op u gelijkt,
Doorsteek hem, lieve Moord; hij is een moord'naar. —
Ga gij met hem, en hebt gij het geluk,
Dat gij een ander vindt, die u gelijkt,
Doorsteek hem, Vrouwenkracht; 't is een verkrachter. —
Ga gij met hen; gij vindt aan 's keizers hof
Een keizerin, verzelschapt van een Moor;
Aan uw gedaante kunt gij licht haar kennen,
Want zij gelijkt van top tot teen op u;
Ik bid u, breng hen gewelddadig om;
Zij deden mij geweld aan en de mijnen.

Tamora.

Uw voorschrift was recht goed; wij zullen 't doen.
Maar thans behage 't u, goede Andronicus,
Naar Lucius, uwen dapp'ren zoon, te zenden,
Die tegen Rome een Gothenleger aanvoert,
En hem ten feestmaal in uw huis te nooden;
Dan wil ik, als hij neerzit aan uw disch,
De keizerin er brengen met haar zoons,
Den keizer zelf, elk, die uw vijand is;
Zij zullen knielend u genade vragen,
En dan stilt gij aan hen uw toornig hart.
Wat antwoordt Andronicus op dit voorstel?

Titus.

Marcus, mijn broeder! — de arme Titus roept.

(Marcus *komt op.*)

Ga, lieve Marcus, naar uw neef, naar Lucius;
Vraag bij de Gothen, waar hij is, en zeg hem,
Dat ik hem spoedig bij mij wensch te zien,
Verzeld van enk'len der voornaamste Gothen;
Hij leeg're zijne krijgers waar zij zijn.
Meld, dat de keizer, met de keizerin,
Eet in mijn huis, en hij met hen moet spijzen.
Doe dit om mijnentwil; zoo doe ook hij,
Als hem zijns ouden vaders leven lief is.

Marcus.

Ik zal het doen en spoedig ben ik weer.

(Marcus *af.*)

Tamora.

Nu ga ik weg van hier, maar tijg terstond
Voor u aan 't werk, en neem mijn dienaars mede.

Titus.

Neen, neen, laat Vrouwenkracht en Moord bij mij;
Of anders roep ik nog mijn broeder weer,
En houd mij voor mijn wraak alleen aan Lucius.

Tamora *(ter zijde tot haar zoons).*

Wat zegt gij knapen? wilt gij bij hem blijven,
Terwijl ik aan den keizer melden ga,
Hoe ik in onze ontworpen scherts geslaagd ben?
Viert gij zijn luimen, vleit hem, houdt hem bezig,
En toeft bij hem, totdat ik wederkeer.

Titus *(ter zijde).*

'k Heb hen herkend, al wanen zij mij dol,

En ik verstrik hen in hun eigen plannen,
Die vloekb're twee helhonden en hun moêr.

Demetrius.

Ga, — wilt gij 't, moeder, — heen en laat ons hier.

Tamora.

Vaar, Andronicus, wel; de Wrake tracht
Uw vijanden te leev'ren in uw macht.

Titus.

Ik weet, dit doet gij; lieve Wraak, vaarwel!

(Tamora *af.*)

Chiron.

Spreek, oude man, welk werk hebt gij voor ons?

Titus.

Geduld maar! ik heb werks genoeg voor u. —
Publius, kom hier! komt, Cajus, Valentinus!

(Publius *en Anderen komen op.*)

Publius.

Wat is uw wensch?

Titus.

Spreek, kent gij deze twee?

Publius.

Ik meen, het zijn de zoons der keizerin,
Demetrius en Chiron.

Titus.

Wat, Publius! o foei, foei! nu dwaalt gij zeer;
Deze een heet Moord, die ander Vrouwenkracht;
En daarom, boeit hen, beste Publius, boeit hen;
Gij Cajus, Valentinus, grijpt hen aan;
Dit uur, hoe vaak hebt gij 't mij hooren wenschen!

Nu is het daar; dus boeit hen stevig; stopt
Den mond hun, als zij schreeuwen willen.

(TITUS *af.* — PUBLIUS *en de Overigen grijpen* CHIRON *en* DEMETRIUS *en boeien hen.*)

Chiron.

Schurken,
Laat af, wij zijn de zoons der keizerin.

Publius.

Juist daarom doen wij, wat bevolen werd. —
Stopt hun den mond, dan zij geen woord meer spreken.
Is hij geboeid? Zorgt, dat gij stijf hen knevelt!

(TITUS *komt terug*, *met* LAVINIA, *hij met een mes*, *zij met een bekken.*)

Titus.

Lavinia, zie, geboeid zijn uw belagers. —
Stopt hun den mond, dat zij geen woord mij zeggen,
Maar zelve luist'ren naar mijn schrikb're taal. —
Gij schurken, Chiron en Demetrius,
Dit is de bron, door u met vuil besmet,
De lieve zomer, door uw vorst bedorven.
Gij dooddet haar gemaal, en voor die wandaad
Verloren twee van hare broeders 't hoofd.
En ik de hand; een scherts, waarom gij lachtet.
De tong en beide handen, en, — wat kostb'rer
Dan tong of hand is, — de onbevlekte reinheid,
Ontmenschte schurken, hebt gij haar ontroofd.
Wat zoudt gij zeggen, als ik u liet spreken?
Gij kondt uit schaamte geen genade vragen.
Hoort, schurken, hoe ik u te mart'len denk.
'k Hield één hand om uw kelen af te steken,
Terwijl Lavinia met haar stompen 't bekken
Zal houden, dat uw schuldig bloed ontvangt.
Gij weet, uw moeder wenscht bij mij te spijzen;

Zij noemt zich Wraak en mij houdt zij voor dol. —
Hoort, schurken! uw gebeent' maal ik tot stof,
En 'k meng daarvan en van uw bloed een deeg,
En uit dit deeg maak ik pasteiendeksels,
En bak van uwe hoofden twee pasteien;
Dan zal die slet, uw eervergeten moeder,
Als de aarde doen, verslindend wat zij voortbracht.
Dit is het feestmaal, waar ik haar op noodde,
Dit het gerecht, waaraan zij smullen zal.
Mijn kind leed erger smaad dan Philomela,
En erger zij mijn wraak dan Procne's wraak.
En nu, hier met uw kelen! —

(Hij snijdt hunne kelen af.)

Kom, Lavinia;
Vang gij dit bloed nu op, en als zij dood zijn,
Wil ik hun beend'ren malen tot fijn stof,
Het mengen met dit walg'lijk nat, en dan
Laat ik hun hoofden bakken in dat deeg. —
Komt, komt, dat nu een elk volijv'rig zij
Voor dit onthaal, dat gruw'lijker moog' blijken
En bloediger dan der Centauren feest.
Vlug, draagt hen binnen; ik speel nu voor kok,
Opdat zij klaar zijn, als hun moeder komt.

(Allen af, met de lijken.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een open gebouw in* Titus' *tuin.*

Lucius, Marcus *en Gothen komen op, met* Aaron *als gevangene. Er staat een tafel gereed voor een feestmaal.*

Lucius.

Oom Marcus, daar mijn vader het verlangt,
Dat ik naar Rome kom, vind ik dit goed.

Eerste Goth.

En wij met u; geschiede wat er wil.

Lucius.

Goede oom, bewaar dien woesten Moor hier binnen,
Dien fellen tijger, dien gevloekten duivel.
Laat hem geen voedsel reiken; kluister hem,
Tot hij voor 't oog der keizerin gevoerd wordt,
Om van haar booze daden te getuigen.
Draag zorg, dat de verholen vrienden sterk zijn;
De keizer heeft niets goeds voor, naar ik vrees.

Aaron.

Een duivel fluist're vloeken mij in 't oor,
En help' mijn tong, dat zij met kracht het gif
Van mijn door wrok gezwollen hart moog' uiten.

Lucius.

Van hier, bloedgier'ge hond, vervloekte schurk! —
Helpt, mannen, onzen oom, hem weg te voeren.
(De Gothen met Aaron *af. — Trompetgeschal.)*
Trompetten melden, dat de keizer nadert.

(Saturninus *en* Tamora *komen op, met Tribunen, Senatoren en Anderen.*)

Saturninus.

Wat! heeft de hemel meer dan éene zon?

Lucius.

Wat baat dit u, dat gij uzelf de zon noemt?

Marcus.

Gij Romes keizer, en gij neef, laat af;
Wat u verdeelt, moet kalm besproken worden.
Het gastmaal is gereed, dat zorgvol Titus
Heeft aangericht tot goed en eervol einde,

Voor Romes eendracht, vrede, vriendschap, heil;
Treedt, bid ik, nader, neemt uw plaatsen in.

Saturninus.

Dat zij zoo, Marcus.

(Muziek van hobo's. De Gasten nemen plaats.)

(Titus *komt op, als kok gekleed, verder* Lavinia, *gesluierd, de jonge* Lucius, *en Anderen.* Titus *plaatst de schotels op tafel.*)

Titus.

Wees welkom, vorst; wees welkom, keizerin;
Welkom, krijgshafte Gothen; welkom, Lucius;
En welkom, allen! Zij 't onthaal eenvoudig,
't Zal voedzaam zijn; ik bid u dus, tast toe.

Saturninus.

Waarom in zulk een kleeding, Andronicus?

Titus.

Ik wilde zeker zijn, dat mijn onthaal
U en uw keizerin zou waardig zijn.

Tamora.

Wij zijn, goede Andronicus, u recht dankbaar.

Titus.

Dit waart gij wis, vorstin, zaagt ge in mijn hart.
Mijn heer en keizer, zeg mij eens uw oordeel:
Was 't welgedaan, dat eens Virginius heftig
Met eigen rechterhand zijn dochter doodde,
Wijl zij verkracht, onteerd was en bezoedeld?

Saturninus.

Ja, Andronicus.

Titus.

En uw reed'nen, heer?

Saturninus.

Zoo overleefde zij haar schande niet,
Vernieuwde door haar leed niet steeds zijn jammer.

Titus.

Een sterke, machtige en voldoende grond;
Een voorbeeld, een vermaan, een ware volmacht
Voor mij, onzaal'ge, om evenzoo te doen. —
Sterf, sterf, Lavinia, en uw smaad meteen;
Vaar' met uw smaad uws vaders kommer heen!
(*Hij doodt* LAVINIA.)

Saturninus.

Wat doet gij daar, gij onmensch, meer dan wreed?

Titus.

Haar doodde ik, om wier lot ik blind mij kreet.
'k Ben even weevol als Virginius was,
En heb wel duizendmaal meer grond dan hij
Tot zulk een wandaad; — en ze is nu gedaan.

Saturninus.

Wat! werd ze onteerd? O meld mij, wie dit deed!

Titus (*tot* SATURNINUS).

Neem nog wat spijs! — (*Tot* TAMORA.) Ga voort, uw [hoogheid, eet!

Tamora.

Waarom versloegt ge uw een'ge dochter dus?

Titus.

Niet ik, 't was Chiron met Demetrius;
Die hebben haar onteerd, de tong ontrukt;
Door hen ging ze onder naamloos wee gebukt.

Saturninus.

Ga, haal hen, stel hen voor ons, en terstond.

Titus.

Zij zijn daar beide' in die pastei; hen vond
Hun moeder pas een lekk're spijs; zij at,
Wat ze in haar schoot eens droeg, heeft liefgehad.
't Is waar, 't is waar, dit tuig' mijn scherpe dolk.
(*Hij doodt* TAMORA.)

Saturninus.

Sterf, dolle schurk; die vloekdaad krijg' haar loon!
(*Hij doodt* TITUS.)

Lucius.

Vergt gij het zien van 's vaders bloed den zoon?
Daar hebt gij dood voor dood en loon voor loon!
(*Hij doodt* SATURNINUS. *Groote opschudding.* MARCUS, LUCIUS *en Anderen bestijgen de trappen voor* TITUS' *huis.*)

Marcus.

Ontstelde mannen, Romes volk en zonen,
Verstrooid door 't oproer als een vogelzwerm,
Dien wind en stormgeloei uiteen doen spatten,
Laat mij u leeren, die verspreide halmen
Op nieuw tot éene garve saam te voegen,
Die stukgereten leden tot één lijf,
Opdat niet Rome een vloek zij voor zichzelf,
En zij, voor wie zoo groote rijken buigen,
Niet, als een arm verstoot'ling, zonder hoop,
Tot eeuw'gen smaad de hand sla aan zichzelf.
Doch zoo mijns winters sneeuw, mijn diepe groeven,
Eerwaarde borgen voor mijn rijpe ervaring,
U niet bewegen naar mijn woord te luist'ren, —
(*Tot* LUCIUS.) Spreek, Romes vriend, als onze
[stamheer eens,
Toen hij met plechtige' ernst aan 't luist'rend oor
Der ademlooze, liefdekranke Dido

't Verhaal deed van die gruwelnacht des brands,
Waarin der Grieken sluwheid Troje nam;
Meld, welke Sinon 't oor ons heeft betooverd,
En wie 't noodlottig werktuig hier bracht, dat
Ons Troje, ons Rome burgerwonden sloeg.
Mijn hart is niet uit staal of steen gevormd,
En al ons bitter wee kan ik niet uiten;
Een tranenvloed zou mijne taal verdrinken,
En mijne stem zou breken, ja, juist dan,
Als zij u smeeken moest goed toe te luist'ren
En uwe zachte deernis ons te schenken.
Hier staat een veldheer, die 't verhaal moog' doen;
Uw hart zal snikken, weenen als gij 't hoort.

Lucius.

Dan, eed'le hoorders, zij u thans bericht:
Die vloekb're Chiron en Demetrius,
Zij waren 't, die des keizers broeder moordden,
Zij waren 't ook, die onze zuster schonden.
Voor hunne gruw'len stierven onze broeders,
Werd onzes vaders diepe smart gehoond,
Hem door bedrog die brave hand ontfutseld,
Die staâg voor Romes roem gestreden had,
Haar vijanden ten grave had gezonden,
En eind'lijk ik, ikzelf, met smaad verbannen,
En Romes poorten weenend uitgedreven,
Om hulp bij Romes vijanden te zoeken,
Die hunnen haat verdronken in mijn tranen,
Met open armen mij als vriend omhelsden.
En ik ben 't, de uitgestoot'ne, — weet dit, vrienden,
Die Romes welzijn redde met mijn bloed,
En 's vijands zwaard afkeerde van haar borst,
Zijn staal een scheê gaf in mijn waagziek lijf.
Gij allen weet, dat ik geen pocher ben;
Litteekens mogen stom zijn, toch getuigen

De mijne, dat ik zuiv're waarheid spreek.
Doch stil! mij dunkt, te verre dwaal ik af,
Mijn luttel doen zoo roemend; — o, vergeeft,
Elk prijst, is hem geen vriend nabij, zichzelf.

Marcus.

Nu is 't aan mij te spreken. Ziet dit kind;
Aan dezen knaap schonk Tamora het leven;
De telg is 't van een godvergeten Moor,
Den hoofdontwerper, smeder dezer jamm'ren.
De booswicht is in Titus' huis, nog levend,
En moet getuigen, dat dit waarheid is.
Gij, oordeelt nu, wat reden Titus had
Om al dit onuitspreek'lijk leed te wreken,
Dat meer is, dan een mensch ooit dragen kan.
En nu gij alles weet, spreekt nu, Romeinen:
Is iets door ons misdreven? Toont ons dit,
En van de plaats, waar gij ons hier ziet staan,
Zal 't luttel overschot der Andronici
Voorover, hand in hand, zich nederstorten,
Op 't ruw gesteente zich het brein verplett'ren
En saâm een einde maken aan zijn stam.
Romeinen, spreekt! en is 't uw welgevallen,
Ziet mij en Lucius, hand in hand, hier vallen.

Æmilius.

Kom, kom! eerwaardige Romein, en breng
Goedgunstig met uw hand ons onzen keizer,
Den keizer Lucius; want ik weet, met mij
Roept elk, als ik: „Dat Lucius keizer zij!"

Allen.

Heil, Lucius, heil! heil, Romes eed'le keizer!

(Lucius, Marcus *en de Overigen dalen af.*)

Marcus *(tot eenige Dienaars).*

Gaat thans in 't rouwhuis van den ouden Titus,

En sleur dien godvergeten Moor hierheen,
Opdat een ongehoorde marteldood
Als straf bepaald zij voor zijn gruw'lijk leven.
(Eenige Dienaars af.)

Allen.

Heil, Lucius, heil! heil, Romes eed'le keizer!

Lucius.

Romeinen, dank! en, goden, hoort mijn beê,
Dat ik genezing brenge en heil na wee! —
Doch, lieve vrienden, gunt mij thans nog rust;
Eerst eischt natuur van mij een zwaren plicht. —
Wijkt gij terug; — maar, oom, treed nader, pleng
Meê vrome tranen dezen doode. — Ontvang
(Hij kust Titus.)
Mijn warmen kus op uw koudbleeke lippen,
Op uw bebloede wang mijn weemoedsdruppels,
Als laatste trouwe hulde van uw zoon.

Marcus.

O traan voor traan en liefdekus voor kus
Biedt hier uw broeder Marcus aan uw lippen;
O waar' hun som, die ik betalen moest,
Ontelbaar, eindloos, toch betaalde ik die!

Lucius.

Kom, knaap, kom hier, en leer van ons, hoe liefde
In tranen smelt. Grootvader had u lief,
En vaak liet hij u dansen op zijn knie,
Zong u in slaap, zijn trouwe borst als kussen;
En vele dingen heeft hij u verteld,
Geschikt en juistgekozen voor uw jonkheid;
Herdenk dit en vergiet, als minnend kind,
Dan een'ge droppen uit uw teed're bron,
Want vriendlijk heeft natuur als wet gesteld,
Dat in het leed een vriend zijn vriend verzelt;

Zeg hem vaarwel, vertrouw hem aan zijn graf,
Bewijs dien liefdeplicht en neem dan afscheid.

De jonge Lucius.

Grootvader! ach, grootvader! o, hoe gaarne
Stierf ik, zoo gij dan weer herleven mocht!
O god! door 't weenen kan ik niets meer zeggen;
Ik stik in tranen, open ik den mond.

(*De Dienaars komen terug, met* Aaron.)

Een Romein.

Staakt, treurende Andronici, thans uw rouwklacht!
Maar spreekt het vonnis van den onverlaat,
Die al deez' gruweldaden heeft verwekt.

Lucius.

Begraaft hem tot de borst om te verhong'ren;
Zoo sta hij vast, en woede, en schreeuwe om spijs;
Zoo iemand hem verkwikt, hem deernis toont,
Die sterft voor deze schuld. Dit is ons vonnis;
Zorgt, dat hij goed in de aard bevestigd wordt.

Aaron.

O, waarom zouden wrok en woede zwijgen?
Ik ben geen kind, dat ik met laf gebed
De gruw'len zou betreuren, die ik deed.
Tienduizend erg're dan ik ooit bedreef,
Zou ik begaan, zoo ik naar lust kon hand'len;
En deed ik één goed werk in heel mijn leven,
Dan is het dit, wat mij van harte rouwt.

Lucius.

Den keizer mogen trouwe vrienden halen
En in zijns vaders graf ter aard bestellen.
Mijn vader en Lavinia voeren wij
Terstond naar 't grafgesticht van ons geslacht.

Aan Tamora, de felle tijgerin,
Wordt uitvaart, noch gevolg in rouwgewaad,
Noch klokgebrom gegund; werpt haar in 't veld
Aan 't wild gedierte en 't roofgevogelt' voor.
Beestachtig was haar leven, zonder deernis;
Zij vinde na den dood bij niemand deernis.
Voert Aaron nu ter straf, den vloekb'ren Moor,
Die de oorsprong was van al ons naamloos wee;
Dan reeg'len wij den staat, zoodat voor goed
Een ramp en nood als deze zijn verhoed.

(Allen af.)

DE KLUCHT DER VERGISSINGEN.

PERSONEN:

Solinus, Hertog van Ephesus.
Ægeon, een koopman van Syracuse.
Antipholus van Ephesus, } Tweelingbroeders, zonen van Ægeon
Antipholus van Syracuse, } en Æmilia.
Dromio van Ephesus, } Tweelingbroeders, dienaren van de ge-
Dromio van Syracuse, } broeders Antipholus.
Balthazar, een Koopman.
Angelo, een Goudsmid.
Een *Koopman*, vriend van Antipholus van Ephesus.
Een *Koopman*, handelende met Angelo.
Knijp, een Schoolmeester.

Æmilia, Vrouw van Ægeon.
Adriana, Vrouw van Antipholus van Ephesus.
Luciana, haar Zuster.
Lucie, Dienstmaagd van Adriana.
Een *Courtisane*.

Een Cipier, Gerechtsdienaars, Wachten en verder Gevolg.

Het tooneel is in Ephesus.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een zaal in het paleis van den Hertog.

De HERTOG, *Ægeon*, *een Cipier*, *een Gerechtsdienaar en verder Gevolg komen op.*

Ægeon.

Spreek 't vonnis uit, Solinus; en de dood,
Het eind van alles, eindige ook mijn nood.

Hertog.

Koopman van Syracuse, spaar uw reed'nen;
Ik volg, steeds onpartijdig, streng de wet.
De bitt're vijandschap, die onlangs rees,
Doordien uws hertogs wreede toren woedde
Op hand'laars, wakk're burgers onzer stad, —
Die, 't geld ontberend om zich los te koopen,
Zijn wet bezeeg'len moesten met hun bloed, —
Bant alle ontferming van ons gram gelaat.
Want sedert tusschen uw onrustig volk
En ons een diep rampzaal'ge twist ontstond,
Verboden hier en ginder raadsbesluiten,
Zoowel van die van Syracuse als ons,
Den handel tusschen beide ontvlamde steden;

Ja meer, zoo een, uit Ephesus geboortig,
Zich wagen durft op Syracuses markten,
Of ook, als een, uit Syracuse afkomstig,
't Gebied van Ephesus betreedt, dan sterft hij,
En al zijn goed'ren zijn verbeurd verklaard,
Tenzij hij duizend mark betalen kan,
Als boete voor zijn schuld en als zijn losgeld.
Maar al uw have, op 't allerhoogst geschat,
Is zeker nog geen honderd mark in waarde;
En dus veroordeelt u de wet ter dood.

Ægeon.

'k Heb dezen troost, dat, als uw wil geschiedt,
De zon, die daalt, voor 't laatst mijn jammer ziet.

Hertog.

Spreek, Syracuser, meld mij nog in 't kort,
Waarom ge uw vaderstad verlaten hebt,
En wat gij hier in Ephesus kwaamt doen.

Ægeon.

't Is wel het zwaarst, wat gij mij op kunt leggen,
Dat ik mijn onuitspreek'lijk leed u meld;
Maar opdat elk getuig', dat drang des harten,
Niet lage misdaad, schuld is van mijn dood,
Wil ik verhalen, wat mijn smart mij toelaat.
Ik stam uit Syracuse en was gehuwd;
Mijn vrouw zou heel mijn heil en ik het hare
Geweest zijn, had niet onheil ons vervolgd.
Wij leefden recht gelukkig; onze rijkdom
Nam toe door meen'ge welgeslaagde reis
Naar Epidamnum, tot mijn factor stierf
En bange zorg om de onbeheerde goed'ren
Me uit mijner gade zoete omarming reet.
Nog geen zes maand was onze scheiding oud,
Toen zij, schoon bijna door de zoete straf

Bezwijkend, die de vrouw te dragen heeft,
Zich toerustte om mij na te reizen, en
Voorspoedig veilig aankwam, waar ik was.
Zij had er nog niet lang vertoefd, of werd
De blijde moeder van twee flinke zoons,
En, wonder! de een den and'ren zoo gelijk,
Dat naamverschil alleen verschil kon geven.
Terzelfder uur en in hetzelfde huis
Was ook een vrouw van lagen stand verlost
Van tweelingknaapjens, evenzoo gelijk.
Die kocht ik, — de ouders leden broodsgebrek, —
Opdat zij dienaars werden van mijn zoons.
Mijn vrouw, niet weinig trotsch op zulk een paar,
Hield dag aan dag op onze thuisreis aan;
Onwillig stemde ik toe; helaas! te vroeg
Betraden wij een schip.
Wij waren pas een mijl van Epidamnum,
Daar gaf de zee, den wind steeds onderdanig,
Reeds teekens, boden van een bitt'ren nood,
En dra was alle hoop voor ons vervlogen.
Het duist're licht, dat ons de hemel schonk,
Bracht ons beangst gemoed, in steê van troost,
De zekerheid van de' onvermijdb'ren dood,
Dien ik voor mij wel daad'lijk hadde omarmd,
Maar 't stâge jamm'ren van mijn gade, die
Vooruit beweende, wat zij naad'ren zag,
En 't bitter schreien van mijn lieve kleinen,
Die weenden, nu zij 't and'ren zagen doen,
Deed mij naar uitstel streven van ons lot;
Want uitstel mocht het zijn, iets anders niet.
Het scheepsvolk zocht zijn redding in de boot
En liet aan ons het zinkend vaartuig over.
Mijn vrouw, bezorgder voor haar eerstgeboor'ne,
Bond dezen aan een kleine noodspriet vast,
Zooals de zeeman meevoert voor een storm,

En met hem een van de gekochte kind'ren;
En evenzoo deed ik met de andre twee.
En daarop bonden wij, mijn vrouw en ik,
Steeds turend op het voorwerp onzer zorg,
Onszelven vast aan de einden van den spriet;
En dreven met een sterken stroom, zooveel
Wij gissen konden, naar Corinthe toe;
En eind'lijk brak de zon weer helder door
En dreef de neev'len weg, die ons verdierven.
En bij het stralen van 't gewenschte licht
Werd ook de zee weer rustig en wij zagen
Twee schepen uit de verte tot ons naad'ren,
Een van Korinthe en een van Epidaurus.
Doch eer ze er waren, — o, verlang niets meer;
Gis, uit wat voorging, 's noodlots ommekeer.

Hertog.

Neen, oude, breek niet af; want mededoogen
Mag ik u schenken, schoon genade niet.

Ægeon.

O, hadden zoo de goden zich erbarmd,
Dan zou ik niet terecht thans wreed hen noemen.
De schepen waren nog tien mijlen ver,
Daar stieten we op een scherp en kantig rif;
Geweldig was door onze vaart de schok,
Zoodat ons noodschip in het midden brak.
Zoo deelde ons dan het lot, bij 't wreed verbreken
Van onzen echt, gelijk'lijk beiden toe,
Wat ons geluk en wat ons droef'nis bracht.
Het deel van haar, die arme, dat gewis
Wel min gewicht droeg, maar niet minder wee,
Werd sneller voortgedreven door den wind,
En ik zag alle drie aan boord genomen,
Door visschers van Corinthe, naar 't mij scheen.
In 't eind kwam ons een ander schip op zijde;

En toen zij zagen, wie er was gered,
Was liefdevolle hulp ons deel; zij hadden
De visschers gaarne van hun prooi beroofd,
Waar' niet hun bark te slecht bezeild geweest;
Doch daarom werd er koers gezet naar huis. —
Zoo weet gij nu, hoe mij 't geluk ontvlood
En 't ongeluk mijn leven heeft gerekt,
Opdat ik zelf mijn rampen zou verkonden.

Hertog.

Deel nog om hunnentwil, die gij betreurt,
Welwillend mij volledig mede, wat
Aan hen en u tot nu weervaren is.

Ægeon.

Mijn jongste zoon, doch oudste zorg, begon,
Toen hij een achttien jaar was, naar zijn broeder
Te willen zoeken, en hield telkens aan,
Dat ik zijn dienaar, — wien, gelijk zijn meester,
Van zijnen broeder slechts de naam nog bleef, —
Hem mee zou geven, dat zij samen zochten.
't Verlangen naar het lang verloren kind
Deed mij 't verliezen van mijn eenling wagen.
Ik heb in 't verste Griekenland vijf zomers
Gezworven en heel Azië doorkruist,
En kwam naar Ephesus op mijn terugweg,
Wel zonder hoop, maar hier als overal,
Waar menschen zijn, in 't zoeken onverdroten.
Doch hier is 't einde van mijn leed en leven,
En zeeg'nen zou ik mijn verhaasten dood,
Wist ik door al mijn zwerven slechts: zij leven.

Hertog.

Rampzaal'ge Ægeon, door het lot bestemd
Om zulk een overmaat van leed te dragen!
Geloof mij, waar' 't niet tegen onze wet,

Niet tegen mijn gezag, mijn kroon, mijn eed, —
Die, schoon hij 't will', geen vorst miskennen mag,
Mijn hart zou wis uw pleitbezorger zijn.
Maar schoon gij tot den dood verwezen zijt,
En, zonder groote schade voor onze eer,
't Geslagen vonnis geen herroeping duldt,
Wil ik u gunstig zijn, zooveel ik kan.
Ik schenk u dezen ganschen dag, opdat
Gij hulpe zoekt, die u het leven redde.
Klop aan bij al uw vrienden hier, en smeek
Of borg uw losgeld bij elkaâr, en leef;
Gelukt dit niet, dan blijft uw dood bepaald.
Bewaker, houd hem in het oog.

Cipier.

Het zal geschieden, vorst.

Aegeon.

Ik ga, maar hoop- en hulploos is mijn nood;
't Is uitstel van een reeds begonnen dood.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL

Een plein in Ephesus.

Antipholus *en* Dromio *van* Syracuse, *benevens een Koopman, komen op.*

Koopman.

Geef voor, dat gij van Epidamnum zijt,
Want anders legt men op uw goed beslag.
Nog heden raakte een Syracuser koopman
In hecht'nis, wijl hij hier zich heeft gewaagd;
En daar hij zich niet los kan koopen, sterft hij,

Zooals de wet van onze stad bepaalt,
Nog eer de moede zon in 't westen zinkt.
Ziehier het geld, dat ik voor u bewaarde.

Antipholus van Syracuse.

Hier, Dromio, ga, breng dit naar den Centaurus,
En blijf er wachten, tot ik bij u kom.
't Is binnen 't uur reeds tijd voor 't middagmaal;
Tot zoolang wil ik in de stad eens rondzien,
De winkels eens bekijken, de gebouwen;
Dan kom ik eten en een slaapjen doen;
Want ik ben moede en stijf van 't lange reizen;
Ga, loop maar door.

Dromio van Syracuse.

Wel menig hield u bij uw woord en ging
Met zulk een aardig duitjen werk'lijk door.
(Dromio van Syracuse *af.*)

Antipholus van Syracuse.

Dat is een trouwe knaap, heer, die recht vaak,
Als zorg en somberheid mij nederdrukken,
Mijn geest vervroolijkt door zijn luchte scherts.
Maar kom, verzelt gij mij eens door de stad,
En blijft gij dan van middag bij mij eten?

Koopman.

Ik heb een samenkomst met hand'laars, heer,
En hoop, dat die mij goed wat op zal brengen;
Verschoon mij dus. Maar als gij wilt, zal ik
U tegen vijf uur op de markt ontmoeten,
En ben tot slapenstijd dan tot uw dienst.
Thans roepen mij mijn zaken elders heen.

Antipholus van Syracuse.

Tot vijf uur, gaarne. Nu ga ik wat slent'ren
En recht op mijn gemak uw stad bezien.

Koopman.

Nu, 'k wensch u met uzelven veel genoegen.
(Koopman af.)

Antipholus van Syracuse.

Die mij genoegen met mijzelven wenscht,
Die wenscht mij toe, wat zeker niet gebeurt.
Ik ben een waterdroppel in de wereld,
Die in de zee een and'ren droppel zoekt,
En als hij zich tot onderzoek er in stort,
Bij 't zoeken spoorloos zich er in verliest;
Zoo ik, terwijl ik moeder zoek en broeder,
Verlies ik mij, onzaal'gen, zelf er door.

(Dromio *van Ephesus komt op.*)

Daar komt mijn trouwe levensalmanak.
Hoe is 't? wat keert gij daar zoo ras terug?

Dromio van Ephesus.

Zoo ras terug? zeg eer, zoo laat pas hier!
De kip brandt aan, de bigge valt van 't spit,
De klok heeft lang reeds twaalf geslagen, en
Mijn meesteres reeds één hier op mijn wang;
Zij is ontvlamd, omdat het eten koud is,
Het eten koud, omdat gij niet te huis komt,
Gij komt niet thuis, wijl gij geen honger hebt,
Gij hebt geen honger, wijl gij niet gevast hebt;
Maar wij, vermoeid door vasten en gebeden,
Wij boeten voor uw euveldaân van heden.

Antipholus van Syracuse.

Leg op uw mond een slot, maar zeg mij eerst:
Waar hebt gij 't geld, dat ik u gaf, gelaten?

Dromio van Ephesus.

Den schelling meent gij van verleden woensdag,

Voor —, voor een staartriem van mijn meesteres?
Dien heeft de zadelmaker lang en breed.

Antipholus van Syracuse.

Ik ben nu in geen stemming om te schertsen;
Dus zeg mij en wat vlug, waar is het geld?
Wij zijn hier vreemd; hoe komt het in u op,
Niet zelf te passen op een som zoo groot?

Dromio van Ephesus.

Heer, 'k bid u, scherts zoo, als ge aan tafel zit.
Ik kom, vlug als de post, hier van uw vrouw,
Doch kom ik weer, dan maakt zij mij tot deurpost,
En kerft gewis uw schuld hier op mijn kruin.
Is u dan niet, als mij, uw maag een klok,
Wier slag u zonder bode huiswaarts drijft?

Antipholus van Syracuse.

Kom, Dromio, kom, ontijdig is die scherts;
Bewaar ze tot ik vroolijker gestemd ben.
Waar is het goud, dat ik u toevertrouwde?

Dromio van Ephesus.

Aan mij, heer? ik ontving geen goud van u.

Antipholus van Syracuse.

Komaan, schavuit; genoeg van zulke grappen.
Spreek op, hoe staat het met wat gij moest doen?

Dromio van Ephesus.

Heer, 'k moest u zoeken op de markt en vragen,
Dat ge in uw huis, den Fenix, eten komt;
Daar wacht mijn meesteres u, met haar zuster.

Antipholus van Syracuse.

Zoo waar ik christen ben, gij zult mij zeggen,
Waar 't geld in veiligheid geborgen is,
Of ik sla u dien bol vol grappen in,
Die schertsen blijft, als ik geen scherts versta.
Waar zijn die duizend mark, die ik u gaf?

Dromio van Ephesus.

'k Heb een'ge merken op mijn bol van u,
En enk'len op mijn rug van de eed'le vrouw,
Maar van u beiden saam geen duizend merken.
Doch gaf ik, wat ik kreeg, u weer terug,
Misschien waar' 't ras met uw geduld gedaan.

Antipholus van Syracuse.

Van de eed'le vrouw? zeg, vlegel, welke vrouw?

Dromio van Ephesus.

Uw vrouw, heer, vrouw des huizes in den Fenix,
Die vast, totdat gij thuis om te eten komt,
En vraagt, dat gij wat spoedig eten komt.

Antipholus van Syracuse.

Wat! drijft ge in mijn gezicht den spot met mij,
En dat gewaarschuwd! Vlegel! hier! hou daar!

(Hij slaat hem.)

Dromio van Ephesus.

Om Gods wil, heer; houd toch uw handen thuis!
Gij wilt niet, heer? dan toon ik u mijn hielen.

(Hij loopt heen.)

Antipholus van Syracuse.

Zoo waar ik leef, door de een of and're streek
Is al mijn geld den kerel afgezet.
De stad is, zegt men, vol bedrog en list,
Vol beurzensnijders, die het oog bedotten,
Nachtloov'naars, die verbijst'ren, heksen, die
De ziel verdervend, 't lichaam tevens sloopen,
Marktschreeuwers, tal van sluw vermomde schurken,
Onnoemlijk boos, steeds zondigend geboeft;
Zoo 't waarheid blijkt, reis ik onmidd'lijk af.
Ik ijl naar den Centaurus, zoek mijn knecht,
Doch vrees, er komt niet veel van 't geld terecht.

(Antipholus *van Syracuse af.*)

I. 2. 82.

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een plein.

ADRIANA *en* LUCIANA *komen op.*

Adriana.

Mijn man blijft weg, zijn dienaar evencens,
Dien ik zoo aandreef vlug zijn heer te zoeken!
En, Luciana, zeker is 't al twee.

Luciana.

Een koopman heeft hem moog'lijk uitgenoodigd,
Zoodat hij van de markt ter maaltijd ging.
Laat ons gaan eten, zusjen; wees niet boos;
De man is van zijn doen en laten baas;
Hem is de tijd de baas; hij vraagt: is 't tijd?
En gaat of komt; dus, zusjenlief, wees kalm.

Adriana.

Wat is 't, dat hem die meerd're vrijheid geeft?

Luciana.

't Is dat hij buitenshuis zijne zaken heeft.

Adriana.

Deed ik als hij, hij nam 't mij kwalijk af.

Luciana.

Met recht: zijn wil voert over u den staf.

Adriana.

Een ezel is 't, die zulk een staf verdraagt!

Luciana.

Wee haar, die aan een stug verzet zich waagt!
Bij wat ge op aard, in lucht of water ziet,
Voert één deel over 't ander steeds gebied;
Zie 't vee, den visch, den vogel in de lucht,
't Is steeds de man, die orde houdt en tucht:
De man, half god, van alle scheps'len 't eerst,
Die 't breede land, de woeste zee beheerscht,
Door ziel en geest, die krachtig in hem leven,
Ver boven vogels, vee en visch verheven,
Is van zijn vrouw de heer en vorst, dus stil!
En plooi uw willen naar des meesters wil.

Adriana.

U schrikt van de' echt die slavernij wis af?

Luciana.

Neen, eer maakt angst voor huwlijkszorg mij laf.

Adriana.

Zijt ge eens getrouwd, dan wilt ge ook wel regeeren.

Luciana.

'k Wil onderwerping eerst, dan liefde leeren.

Adriana.

Maar als uw man zijn toevlucht elders nam?

Luciana.

Ik zou het dragen, tot hij wederkwam.

Adriana.

Als niets ons tergt, geduldig zwijgt de mond;

Zacht blijft men, is voor 't tegendeel geen grond.
Een armen mensch, door 't nijdig lot geplaagd,
Vermanen wij tot kalm zijn, als hij klaagt;
Maar drukte eens ons hetzelfde leed als hem,
Niet min, licht meer, verhieven we onze stem;
Zie, zoo roemt gij, nog door geen man gekrenkt,
Van 't voos geduld, dat dit verlichting schenkt;
Maar huw eens, en word zoo gekrenkt als ik,
En al dat dwaas geduld verdwijnt van schrik.

Luciana.

Nu 'k huw wel eens en neem de proef er van. —
Daar komt uw dienaar; spoedig volgt uw man.

(Dromio *van Ephesus komt op.*)

Adriana.

Nu, is de komst uws tragen heers op handen?

Dromio van Ephesus.

O, spreek mij niet van zijn handen, mijn ooren weten er al genoeg van en kunnen er van meepraten.

Adriana.

Gij hebt hem dus gesproken? en wat doet hij?

Dromio van Ephesus.

Zijn doen; dat heeft hij mij aan 't oor verteld.
Vervloekt zijn hand, ik kon hem nauw verstaan.

Luciana.

Sprak hij zoo zacht, dat gij 't niet vatten kondt?

Dromio van Ephesus.

Neen, hij sloeg wel zoo hard, dat ik zijn slagen maar al te goed kon voelen en met dat al zoo onduidelijk, dat het mijn bevatting te boven ging.

Adriana.

Maar 'k bid u, zeg mij, komt hij nu naar huis?
Hij leeft, zoo 't schijnt om mij pleizier te doen.

Dromio van Ephesus.

Nu, meesteres, hij is een dolle stier.

Adriana.

Een dolle stier, gij schelm?

Dromio van Ephesus.

Niet dat hij horens draagt, maar hij is dol.
Toen ik hem vroeg om thuis te komen eten,
Vroeg hij mij naar een duizend mark in goud;
„'t Is etenstijd", riep ik; „mijn goud!" riep hij;
„Uw maal brandt aan", riep ik; „mijn goud!" riep hij;
„Komt gij naar huis?" riep ik; „mijn goud!" riep hij,
„Waar hebt gij, zeg, mijn duizend mark, gij schelm?"
„Het vleesch brandt aan," riep ik; „mijn goud!" riep hij;
„Heer, de eedle vrouw, —" riep ik; „hang op uw vrouw!
„Wat weet ik van uw vrouw? weg met uw vrouw!"

Luciana.

Dat zeide, wie?

Dromio van Ephesus.

Dat zeide hij, mijn meester;
„'k Weet niets," riep hij, „van huis of vrouw of lief."
En zoo breng ik, door zijne schuld, mijn boodschap,
Niet op mijn tong, maar op mijn schouders thuis,
Want, kort en goed, zijn rans'len dreef mij voort.

Adriana.

Terug, schavuit, en breng uw meester hier.

Dromio van Ephesus.

Terug? en dan met slagen weer naar hier?
Om Gods wil, laat een ander nu eens gaan.

Adriana.

Terug, of rondom zal het hoofd u gloeien.

Dromio van Ephesus.

En hij zou 't gloeien doen met rooden schijn;
Zoo schonkt gij beiden mij een heil'genglorie.

Adriana.

Weg, domme prater, haal uw meester hier!

Dromio van Ephesus.

Zeide ik goedrond de waarheid, ben ik dáárom
Te schoppen als een bal van hier naar ginds?
Gij schopt mij weg, hij schopt gewis mij weder,
Als ik dat uit zal houden, zoo naai mij eerst in leder.
(DROMIO *van Ephesus af.*)

Luciana.

Foei, wat misvormt de gramschap uw gelaat!

Adriana.

Wis zit hij bij het een of ander liefje' en praat,
Terwijl ik naar een enk'len lach verlang.
Ontnam reeds rimp'lige ouderdom mijn wang
Haar boeiend schoon? Wie heeft het mij geroofd,
Dan hij? Is geest en scherts in mij verdoofd?
Neemt iets aan vlug en lucht gekout den moed,
't Is barschheid, ruw en hard als steen, die 't doet.
Lokt and'rer fraai gewaad hem van mijn zij,
't Is mijn schuld niet, want hij koopt mij kleedij.
Wat is in mij vervallen en is 't niet
Door hem? Ja, zoo hij mij vervallen ziet,
Hij ziet zijn eigen werk; één zonnestraal
Van hem, mijn schoon herleeft in morgenpraal.
Doch grillig springt mijn hert naar jonger hout
En nieuwe wei, ik arme ben hem te oud.

Luciana.

Wat plaagt u de ijverzucht! — Foei, schaam u toch!

Adriana.

'k Moest dwaas, gevoelloos zijn, verdroeg ik 't nog.
Ja, elders wordt zijn oog geboeid, gewis;
Waarom is hij niet hier, zoo 't dit niet is?
Gij weet, hij zou me een gouden keten geven,
Waar' enkel dit, dit achterweeg gebleven,
En steeds zijn liefde mijn, voor mij alleen!
Ik zie het nu, de fijnst geslepen steen
Verliest zijn glans, en blijve goud ook goud,
Hoe vaak betast, zijn vol gewicht behoudt
Het niet aldoor; en op den schoonsten naam
Werpt valschheid en verleiding vaak een blaam.
Ach, nu mijn schoon zijn oog niet meer kan laven,
Wil ik 't in tranen met mijzelf begraven.

Luciana.

Wat de ijverzucht bespott'lijk door kan draven!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Een plein.

ANTIPHOLUS *van Syracuse komt op.*

Antipholus van Syracuse.

Het goud, dat ik aan Dromio gaf, ligt veilig
En wel in den Centaur; de trouwe borst
Is uitgegaan, bezorgd, om mij te zoeken.
Naar wat ik reken en de waard mij zeide,
Kon ik hem nog niet spreken, sinds ik 't eerst
Hem van de markt naar huis zond. Zie, daar komt hij.

(DROMIO *van Syracuse komt op.*)

Zoo, man, is thans uw joligheid wat uit?
Scherts weder zoo, als gij in slagen lust hebt.
Gij weet van geen Centaurus? van geen goud?
Mijn vrouw doet mij door u voor 't eten roepen?
De Fenix heet mijn huis? Wat dolheid was 't,
Zoo dol bescheid te geven op mijn vragen?

Dromio van Syracuse.

Heer, welk bescheid? en wanneer zeide ik dat?

Antipholus van Syracuse.

Zoo pas, en hier, geen half uur nog geleden.

Dromio van Syracuse.

Ik heb u niet gezien, sinds gij mij 't goud
Van hier naar den Centaurus brengen liet.

Antipholus van Syracuse.

Wat, schurk! gij hebt de ontvangst van 't goud
[geloochend,
Van een meest'res en van een maal gesproken,
Maar weet nu, hoop ik, dat die grap niet smaakt.

Dromio van Syracuse.

't Verheugt mij, dat ge in scherts behagen hebt.
Maar wat bedoelt gij, heer? wil 't mij verklaren.

Antipholus van Syracuse.

Zoo, waagt gij 't weer, den draak met mij te steken?
Acht gij dat scherts? Hier, neem dan dit, en dat!
(Hij slaat hem.)

Dromio van Syracuse.

Om gods wil, heer! houd op, uw jok wordt ernst.
Wat jokte ik dan, dat gij mij zoo betaalt?

Antipholus van Syracuse.

Omdat ik soms gemeenzaam scherts en keuvel,
Als met een nar, misbruikt ge in overmoed
Mijn vriendlijkheid en neemt mijn ernstige uren,
Alsof ze u toebehoorden, in beslag.
Maar dans' de mug ook in den zonneschijn,
Zij kruipt in reten, als de lucht betrekt;
Begluur, als gij wilt schertsen, mijn gelaat,
En richt uw doen naar mijnen blik, of ik
Leer op uw bol u beter maat te houën.

Dromio van Syracuse.

Op mijn bol, heer, zegt gij? om uw getrommel zou ik mijn hoofd eer voor een pauk gaan houden; en als gij zoo voortgaat, moet ik een nieuw trommelvel zien te krijgen, of mijn beetjen verstand in mijn rug zoeken te bergen. Maar ik bid u, heer, waarom wordt er op mij getrommeld?

Antipholus van Syracuse.

Weet gij 't nog niet?

Dromio van Syracuse.

Ik weet alleen, dat ik geslagen ben.

Antipholus van Syracuse.

Moet ik u dus zeggen, waarom?

Dromio van Syracuse.

Ja, heer, gaarne, want ieder waarom heeft zijn daarom, zegt het spreekwoord.

Antipholus van Syracuse.

Waarom? — vooreerst, gij dreeft den spot met mij.
Waarom nog eens? — gij dorst het tweemaal doen.

Dromio van Syracuse.

Liep ergens ooit een man zoo ongerijmd als ik er in?

In geen van deze twee daaroms is rijm noch slot noch zin. Toch, heer, dank ik u.

Antipholus van Syracuse.

Zoo, dankt ge mij? waarvoor?

Dromio van Syracuse.

Wel, meester, voor dat iets, dat gij mij gaaft voor niets.

Antipholus van Syracuse.

Ik zal het de volgende maal weer goed maken en u eens niets voor iets geven. Maar zeg, man, is het etenstijd?

Dromio van Syracuse.

Neen, heer, ik geloof, dat aan het vleesch nog iets ontbreekt, dat ik heb.

Antipholus van Syracuse.

Een mooi ding, en wat?

Dromio van Syracuse.

Het geklopt zijn.

Antipholus van Syracuse.

Zoo, man, dan zal het niet malsch zijn.

Dromio van Syracuse.

Als het zoo is, heer, dan bid ik u, eet er niets van.

Antipholus van Syracuse.

Waarom niet?

Dromio van Syracuse.

Het mocht u de gal doen overloopen en mij een tweede klopping bezorgen.

Antipholus van Syracuse.

Nu, man, leer dan op zijn tijd te schertsen; er is een tijd voor alles.

Dromio van Syracuse.

Voordat gij zooveel overloop van gal hadt, zou ik dit hebben durven ontkennen.

Antipholus van Syracuse.

Op welken grond, man?

Dromio van Syracuse.

Wel, heer, op een grond zoo glad als de gladde kale kop van Vader Tijd zelf.

Antipholus van Syracuse.

Laat hooren.

Dromio van Syracuse.

Voor niemand is er een tijd, dat hij zijn haar terugkrijgt, als de natuur hem eens kaal gemaakt heeft.

Antipholus van Syracuse.

Is geld niet bij machte het hem terug te bezorgen?

Dromio van Syracuse.

O ja, als hij een pruik koopt en daardoor zijn verloren haar herkrijgt van een ander man.

Antipholus van Syracuse.

Waarom is de Tijd zoo schriel met haar, terwijl het toch zulk een welige uitbotting is?

Dromio van Syracuse.

Omdat het een zegen is, waar hij beesten mee beschenkt; en wat hij den mensch in haar heeft te kort gedaan, dat heeft hij hen in verstand vergoed.

Antipholus van Syracuse.

Zoo, maar er zijn menschen genoeg, die meer haar hebben dan verstand.

Dromio van Syracuse.

Maar ook van die heeft elk nog verstand genoeg om zijn haar te verliezen.

Antipholus van Syracuse.

Zoo, gij hebt daar harige lieden voor onnoozele halzen zonder verstand verklaard.

Dromio van Syracuse.

Hoe onnoozeler iemand is, des te eer zorgt hij het kwijt te raken; maar hij verliest het met een soort van genot.

Antipholus van Syracuse.

Om welke reden?

Dromio van Syracuse.

Om twee redenen, en wel zeer gezonde.

Antipholus van Syracuse.

Neen, gezonde juist niet.

Dromio van Syracuse.

Nu, zekere redenen dan.

Antipholus van Syracuse.

Zekere? in een zoo bedriegelijke wereld, neen.

Dromio van Syracuse.

Bepaalde redenen dan.

Antipholus van Syracuse.

Noem ze maar op.

Dromio van Syracuse.

De een is, dat hij het geld voor friseeren uithaalt, de andere, dat zij hem aan tafel niet in zijn soep kunnen vallen.

Antipholus van Syracuse.

Gij hadt mij nu al dezen tijd moeten bewijzen, dat er niet voor alles een tijd is.

Dromio van Syracuse.

Zeker, heer, en dat heb ik gedaan; namelijk dat er geen tijd is om haar, van nature verloren, terug te krijgen.

Antipholus van Syracuse.

Maar uw reden gaf den grond niet aan, waarom er geen tijd is om het terug te krijgen.

Dromio van Syracuse.

Dan wil ik het zoo versterken: de Tijd zelf is kaal en zal dus tot het eind der wereld, kale volgelingen hebben.

Antipholus van Syracuse.

Ik dacht al wel, dat het op een kaal besluit zou uitloopen. Maar stil! wie wenkt ons daar?

(Adriana *en* Luciana *komen op.*)

Adriana.

Antipholus, ja blik maar vreemd en koud;
Een ander liefjen ziet gij teeder aan;
Ik ben niet Adriana, niet uw vrouw.
Er was een tijd, dat ge ongevergd mij zwoert:
Geen enkel woord was in uw oor muziek,
Geen enk'le blik welsprekend voor uw oog,
Geen enk'le handdruk lieflijk voor uw hand,
Geen enk'le spijs welsmakend voor uw tong,
Dan woord of blik of druk of spijs van mij.
Van waar thans, o mijne gade, o spreek, van waar,
Dat gij thans zoo vervreemd zijt van uzelf?
Uzelf, zeg ik, daar gij van mij vervreemd zijt,
Van mij, die met u een, ondeelbaar, beter
Dan 't beet're deel ben van uw dierbaar ik.
O scheur niet, mijn geliefde, u van mij los,
Want ja, geloof mij, in de woeste branding

Laat gê even licht een waterdroppel vallen
En schept dien onvermengd er weder uit,
Verminderd noch vermeêrd, dan dat ge uzelf
Aan mij ontneemt, en niet mijzelf er bij.
Hoe trof 't u niet in 't diepste van uw ziel,
Zoo gij slechts hoordet, dat ik trouwloos was,
Dat dit mijn lichaam, heilig u gewijd,
Bevlekt zou zijn met booze', onkuischen lust!
Zoudt gij niet op mij spuwen, mij vertrappen,
Uw naam van gâ mij sling'ren in 't gezicht,
De huid mij scheuren van 't boeleerend voorhoofd,
Den trouwring snijden van mijn valsche hand,
Dien breken met een vloek van eeuw'ge scheiding?
Ik weet, dit kunt gij doen; zoo doe het nu.
Ik ben geschandvlekt met het merk van echtbreuk;
Mij woelt een overspeel'ge lust in 't bloed;
Want zijn wij tweeën één en zijt gij valsch,
Dan stroomt het gif van uw bloed in het mijn',
En door uw smetstof word ik tot boelin.
Dies, heilig zij u steeds het huwlijksbed,
Dan leeft gij ononteerd, ik onbesmet.

Antipholus van Syracuse.

Geldt mij dit, schoone vrouw? Ik ken u niet.
Twee uren pas ben ik in Ephesus,
En vreemder dan de stad is mij uw taal;
Want, hoe ik napluis, wat ik heb gehoord,
'k Versta van alles, wat gij zegt, geen woord.

Luciana.

Foei, zwager, zijt ge een ander dan voorheen?
Wanneer hebt ge ooit mijn zuster zoo bejegend?
Zij liet door Dromio voor het maal u roepen.

Antipholus van Syracuse.

Door Dromio?

Dromio van Syracuse.

Door mij?

Adriana.

Door u, en met dit antwoord kwaamt gij thuis:
Hij had u afgeranseld en, bij 't slaan,
Mijn huis als 't zijn, mij als zijn vrouw verloochend.

Antipholus van Syracuse.

Dus hebt ge met deze edelvrouw gesproken?
Van waar die afspraak? en wat wilt ge er mee?

Dromio van Syracuse.

Ik, heer? ik heb haar nooit gezien voor nu.

Antipholus van Syracuse.

Gelogen, knaap! want juist, wat zij daar zegt,
Was uwe boodschap aan mij op de markt.

Dromio van Syracuse.

Ik heb haar van mijn leven nooit gesproken.

Antipholus van Syracuse.

Hoe komt het dan, dat ze ons bij name noemt?
Of is dit door een geest haar ingefluisterd?

Adriana.

Hoe kwalijk strookt het met uw waardigheid,
Dit guichelspel te spelen met uw slaaf,
Hem aan te zetten, dat hij dus mij terg'!
Lijd ik het onrecht, dat gij mij verlaat,
Hoop niet op onrecht onrecht door uw smaad.
Laat toe, dat ik om u mijn armen sla;
Ik ben een wingerd, gij een olm, mijn gâ;
Mijn zwakheid, om uw forschen stam gerankt,
Gevoelt, erkent, dat ze alle kracht u dankt:
Wat tusschen ons zich dringe en u omvaam',
't Is onbeschaamd klimop of mos of braam;

Het snoeimes kappe 't weg; 't zou u verderven,
Uw groei verstikken, leven van uw sterven.

Antipholus van Syracuse.

Het is tot mij, dat zij die reed'nen houdt!
Wat! ben ik in den droom met haar getrouwd?
Of slaap ik nu en meen ik, dat ik hoor?
Wat vreemde waan verdwaast mijn oog en oor?
Maar kom, tot mij dit raadsel wordt verklaard,
Zij de opgedrongen dwaling thans aanvaard.

Luciana.

Dromio, ga, zeg hun, 't eten op te dragen.

Dromio van Syracuse.

Mijn rozenkrans! en fluks een kruis geslagen!
Dit is een tooverland! O wee ons, wee!
Al wie hier spreekt, is spook en uil en fee.
Verzetten we ons, dan brengen ze ons in 't nauw,
En knijpen voor het minst ons bont en blauw.

Luciana.

Wat praat gij in uzelf en staat nog daar?
Dromio, gij doeniet, slak, gij leuteraar!

Dromio van Syracuse.

Ik ben vervormd, betooverd, heer, niet waar?

Antipholus van Syracuse.

Ja zeker is 't uw geest, zooals de mijne.

Dromio van Syracuse.

Naar geest en lichaam beiden, of ik slaap.

Antipholus van Syracuse.

Uitwendig niet.

Dromio van Syracuse.

Ja toch, ik werd een aap.

Luciana.

Wat zoudt gij wezen, als 't geen ezel was?

Dromio van Syracuse.

't Is waar, zij drijft mij en ik snak naar gras.
Ja 't moet wel zijn, dat ik een ezel ben,
Wijl zij mij kent, ik haar volstrekt niet ken.

Adriana.

Kom, kom, zoo dwaas wil ik niet langer wezen,
Dat ik mij de oogen wrijf en bitter ween,
Nu heer en dienaar spotten met mijn nood.
Kom, man, aan tafel. — Dromio, wees portier. —
'k Wil heden boven met u spijzen, man;
Gij zult mij al uw dolle streken biechten. —
Knaap, als u iemand naar uw meester vraagt,
Dan spijst hij elders: laat geen sterv'ling toe. —
Kom, zuster. — Dromio, wees een goed portier.

Antipholus van Syracuse.

Wat is het, hemel, hel of aarde, hier?
Slaap, waak ik? Ben ik wijs of buiten west?
Ik ken mijzelven niet en zij mij best.
Hoe 't zij, 'k wil meegaan zonder verder vragen,
En blindweg in dit avontuur mij wagen.

Dromio van Syracuse.

Is 't uw wil, heer, dat ik de wacht hier houd?

Adriana.

Laat ge iemand in, weet, dat het u berouwt!

Luciana.

Kom, kom, Antipholus, of 't maal is koud.

(Allen af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Voor het huis van ANTIPHOLUS *van Ephesus.*

ANTIPHOLUS *van Ephesus*, DROMIO *van Ephesus*, ANGELO *en* BALTHAZAR *komen op.*

Antipholus van Ephesus.

Vriend Angelo, maak gij het voor ons goed;
Als ik niet op mijn tijd pas, kijft mijn vrouw.
Zeg, dat ik met u in uw werkplaats was,
En naar het maken van haar halssnoer keek,
En dat gij 't morgen thuis bezorgen zult.
Maar denk eens, deze schelm houdt stokstijf staande,
Dat ik hem op de markt ontmoette, sloeg,
En duizend mark in goud van hem begeerde,
En ook mijn vrouw verloochende en mijn huis. —
Spreek op, gij drinkebroêr, wat meent ge er mee?

Dromio van Ephesus.

Zeg wat gij wilt, heer, maar ik weet, wat ik weet,
Dat uw groete bestond in het slaan, dat gij deedt;
Waar' mijn vel perkament en waren uwe slagen inkt,
'k Had een schrift'lijk bewijs, dat gij zoo mij ontvingt.

Antipholus van Ephesus.

Gij zijt een ezel, zie ik.

Dromio van Ephesus.

Dat dacht ik zelf ook alreê,
Want ik wordt uitgescholden en slagen krijg ik mee.
Maar dan zou ik achteruitslaan, en als gij dat bedacht,
Dan naamt ge u voor mijn hoeven en de' ezel in acht.

Antipholus van Ephesus.

Gij zwijgt, heer Balthazar, ik hoop nu maar, dat
[het maal
Beantwoordt aan mijnen wensch, dan vindt gij een
[goed onthaal.

Balthazar.

Hoog schat ik uwe vriendlijkheid, al waar' ook 't eten
[schraal.

Antipholus van Ephesus.

Een schraal onthaal is vriendlijkheid; veel liever
[zie ik den disch,
Heer Balthazar, beladen met keur van vleesch en visch.

Balthasar.

Goed eten stel ik minder, dat schaft soms een
[lomperd ook.

Antipholus van Ephesus.

Ik meer dan hoff'lijke woorden; een woord vervliegt
[als rook.

Balthazar.

Zij de spijs ook gering, bij een vriendlijken waard ga
[ik gaarne te gast.

Antipholus van Ephesus.

Voorwaar, dan zijt gij een gast, die een vrekkigen
[gastheer past.

Maar is een eenvoudig maal u goed, neem dan voor
[lief, wat ik bied;
Vindt gij elders ook lekkerder schotels, een vriend'lijker
[welkomst niet. —
Doch zie, mijn deur gesloten! knaap, roep eens, en
[klop aan!

Dromio van Ephesus.

Hé, Trui, Brigit, Marianne, Kaat, Rika, Martha, Jaan!

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Bloed, domoor, ezel, schaapskop, lompe beer!
Pak u weg van de deur of zet op de stoep u neer!
Wat roept gij hier deernen op, en dat zoo bij 't dozijn,
Als één reeds een te veel is? Van hier, loop rond, verdwijn!

Dromio van Ephesus.

Wat lomperd werd portier hier? — Doe open, mijn
[meester wacht.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Hij ga van waar hij kwam, en neem voor de koû zich
[in acht.

Antipholus van Ephesus.

Wie maakt daar praatjens? vlug wat! laat ons door.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Ja heer, 'k zeg u wanneer, als gij mij zegt, waarvoor.

Antipholus van Ephesus.

Waarvoor? ik kom eten, ik at van daag nog niet.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

De deur is dicht van daag; wacht tot gij ze open ziet.

Antipholus van Ephesus.

Wie houdt mijn deur voor mij dicht en beschimpt mij
[daar zoo?

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Wel, die van daag portier is, en mijn naam is Dromio.

Dromio van Ephesus.

Staalt gij mijn dienst en naam, gij zult het, o schurk!
[u beklagen;
De een bracht mij nooit crediet en de ander dikwijls
[slagen.
Hadt gij den heelen dag maar voor Dromio gespeeld,
Dan waren u mijne namen en klappen toebedeeld.

Lucie *(van binnen).*

Welk een leven! wie is 't, die voor de deur hier staat?

Dromio van Ephesus.

Laat, Luus! wat vlug mijn heer in.

Lucie *(van binnen).*

Wat heer? hij komt te laat.
Vertel dat uw meester.

Dromio van Ephesus.

Mijn god, het is te gek.
Kom ik binnen, geloof me, dan pak ik u bij den nek.

Lucie *(van binnen).*

Des te beter, dat gij daar moet blijven, gij bloed!

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Is Luus uw naam? wel Luus dan, dat antwoord was
[wel goed.

Antipholus van Syracuse.

Hoor, meisjen, wat is dat? gij laat ons toch in, naar
[ik meen?

Lucie *(van binnen).*

Gij hebt reeds het antwoord.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

En dat was neen.

Dromio van Ephesus.

Wel zeker, ja, help haar; zij kan 't niet alleen!

Antipholus van Ephesus.

Kom, kreng, laat mij binnen.

Lucie *(van binnen).*

Waarvoor? vraag ik maar.

Dromio van Ephesus.

Heer, bons op de deur.

Lucie *(van binnen).*

Ja, bons ze uit elkaâr.

Antipholus van Ephesus.

En trap ik haar in, feeks, dan krijgt gij uw loon.

Lucie *(van binnen).*

Beproef het, dan krijgt gij het tuchthuis ter woon.

Adriana *(van binnen).*

Wie maakt aan de deur toch dat heidensch gedruis?

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Op mijn eer, in uw stad is onrustig gespuis.

Antipholus van Ephesus.

Zijt gij daar eind'lijk, vrouw, voorwaar, gij komt vrij laat.

Adriana *(van binnen).*

Uw vrouw, schavuit? pak u weg, en vlug, is mijn raad.

Dromio van Ephesus.

Dat „schavuit", heer, wis blijft het u bij, waar ge ook gaat.

Angelo.

Hier wacht noch maal noch welkomst ons, en beide
[trokken ons aan.

Balthazar.

Wat beter was, bleef onbeslist; nu zullen zij beide ons [ontgaan.

Dromio van Ephesus.

Uw gasten zijn er, meester; laat hen niet buiten staan.

Antipholus van Ephesus.

Wij komen niet in de haven; de wind is ons hier tegen.

Dromio van Ephesus.

Gelukkig is er wind, want anders stondt ge in den regen.
Uw maal daarbinnen is warm en gij staat hier in de koû,
Verraden en verkocht; wie, die niet dol worden zou?

Antipholus van Ephesus.

Een koevoet! die deur moet omver; wat helpt ons geklop?

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Breek in, als gij durft, en ik breek u uw schurkenkop.

Dromio van Ephesus.

Nu wacht maar, wij zullen dat schelden en razen wel [stuiten,
En spoedig genoeg u een ander deuntjen doen fluiten.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Eer breekt gij uw woord dan de deur; gij gaat u in [woorden te buiten.

Dromio van Ephesus.

En gij zijt buiten westen. Voor 't laatst nog, laat ons [binnen.

Dromio van Syracuse *(van binnen).*

Als vogels zonder veeren zijn, en visschen zonder vinnen.

Antipholus van Ephesus.

Nu dan, niet langer praatjens. Ga, haal een koevoet hier.

Dromio van Ephesus.

Een koevoet zonder koe, niet waar? Doch sterker dan
[een stier.
Spreekt hij van visschen zonder vin en vogels zonder veêren,
Die enk'le voet zal aan dien knaap zijn dolheid wel verleeren.

Antipholus van Ephesus.

Genoeg, haal mij een koevoet hier; komaan!

Balthazar.

Bedwing u, heer, niets overijld gedaan!
Zoo deedt ge uw eigen goeden naam te kort,
En bracht de vlekk'looze eer van uwe vrouw
Licht in 't bereik van achterdocht en laster.
In 't kort: gij kent haar lang; haar schrand're geest,
Deugd, leeftijd, zedigheid, staan alle borg,
Dat er een grond is voor haar doen, hoe vreemd;
En zij verantwoordt, twijfel niet, volkomen,
Dat thans de deur voor u gesloten blijft.
Neem raad van mij aan; ga nu rustig heen,
En laat ons in den Tijger saam gaan eten;
En tegen de' avond gaat ge alleen naar huis,
En hoort, wat tot dit buitensluiten dreef.
Want tracht gij met geweld hier in te breken,
Juist op dit uur van druk verkeer, dan loopen
Er daad'lijk snoode praatjens door de stad,
En vinden ingang bij 't gemeene volk;
En zoo wordt op uw vlekkeloozen naam
Een booze smet geworpen, die blijft kleven,
En na uw dood uw graf onteeren zou;
Want laster, eens gezaaid, is schielijk groot,
En blijft aan 't groeien, waar zij wortel schoot.

Antipholus van Ephesus.

Gij hebt mij overtuigd. Ik wil dus gaan,
En, vroolijkheid ten trots, nu vroolijk zijn.

Een deerne weet ik, aardig, onderhoudend,
Vol geest, gevat, — ja vrij, maar toch ook zacht; —
Daar zullen we eten; 't is een meisjen, waar
Mijn vrouw, — doch ik bezweer u, zonder reden, —
Zich vaak jaloersch om heeft getoond. Bij haar
Gebruiken wij het maal. — Ga gij naar huis,
En haal den ketting; — die is nu wel klaar; —
En breng hem, bid ik, met u in den Egel;
Want dat is 't huis; dien ketting schenk ik nu, —
Al waar' het enkel om mijn vrouw te plagen, —
Aan onze gastvrouw; beste heer, maak spoed.
'k Werd in mijn eigen huis niet opgenomen,
En klop nu elders aan om onderkomen.

Angelo.

Gij ziet mij ras daar bij u, binnen 't uur.

Antipholus van Ephesus.

Ja doe dat, goed. — Die grap wordt wel wat duur.
(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Binnenplein in het huis van Antipholus *van Ephesus.*

Luciana *en* Antipholus *van Syracuse komen op.*

Luciana.

Antipholus, is 't moog'lijk? Gij verzaakt
Uw plicht van echtgenoot? wat worm ontstal
Uw jonge liefdebloem het hart? hoe raakt
Uw jong geluk, bij de' opbouw, in verval?
Naamt gij mijn zuster om den wil van 't geld,
Behandel om den wil van 't geld haar goed;
Mint gij thans elders, háar zij 't niet gemeld,
Verberg uw valschheid diep in uw gemoed;

Dat nooit mijn zuster in uw oog het leez',
Uw tong uw eigen schande nooit verkonde;
Blik zacht, spreek vleiend, huichel, ban haar vrees;
Hul in het vlekk'loos kleed der deugd uw zonde;
Schijn trouw, hoewel uw hart zijn trouw vergeet;
Leer de ondeugd, hoe zij voor een heil'ge speelt;
Wees heimlijk valsch; wat nut, dat zij het weet?
Een domme dief, die pocht terwijl hij steelt!
't Is boos, afkeerig van haar kus te zijn,
Maar dubbel, dat gij 't aan den disch verraadt;
Door fraaie taal redt schande vaak den schijn,
Maar booze taal is dubbel-booze daad.
O, veins slechts liefde en — ach! zoo is de vrouw! —
Wij achten 't waar; gij hebt onze' angst gestild;
Geeft gij aan and'ren de' arm, en ons de mouw,
Toch voert ge ons om en rond, zooals gij wilt.
Keer tot haar, zwager; deernis hebt gij toch!
Troost, kus haar, noem uzelf haar trouwen man;
Een weinig huich'lens is een vroom bedrog,
Als zoete vleitaal twist bedwingen kan.

Antipholus van Syracuse.

Volschoone! — wat uw naam is, weet ik niet,
Noch door wat wonder gij den mijnen weet; —
Doch grooter wonder boeit mijn oog; het ziet
Een hemelgeest, met lieflijkheid omkleed.
Zeg, dierb're, hoe ik denken, spreken moet;
Onthul voor mijn verstand, dat aardsch en zwak,
Vol dwaling, bot en loom is, niets bevroedt,
Den duist'ren zin van wat uw mond daar sprak.
Gij doet mij twijf'len, of ik niet verschil
Van wat ik was, voert me in een tooverland;
Zijt ge een godin, die mij vervormen wil?
Vervorm mij dan! ik geef mij in uw hand.
Ben ik nog ik, dan weet ik dit voorwaar:

Uw zuster, die daar weent, is niet mijn vrouw;
Geen eed, geen echt verbond mij ooit aan haar,
Veeleer, veeleer verpand ik u mijn trouw.
Lok niet in uwer zuster tranenmeer
Mij, schoone meerelf, met verdervend lied;
Zing voor uzelf, Sirene, min mij weer,
En spreid uw haargoud op den zilv'ren vliet;
Dan kies ik dat voor leger, waar ik rust,
En stel met trots mij voor, dat, als ik zink,
De dood aldus gewin is, weelde en lust; --
Ja, is de liefde wuft, dat zij verdrink'!

Luciana.

Wat! zijt gij dwaas? niet wetend wat gij zegt?

Antipholus van Syracuse.

Verbaasd, misschien verdwaasd; ik weet niet recht.

Luciana.

Zwak moet uw oog zijn, dat u zoo doet dwalen.

Antipholu van Syracuse.

Wijl 't, schoone zon! gestaard heeft in uw stralen.

Luciana.

Blik waar 't behoort, en 't oog herwint zijn kracht.

Antipholus van Syracuse.

Zou 'k turen, mijn geliefde, in sombre nacht?

Luciana.

Geliefde, zegt gij? noem mijn zuster zoo.

Antipholus van Syracuse.

Uw zusters zuster!

Luciana.

Mijne zuster!

Antipholus van Syracuse.

O!

Gij zijt het zelf, gij, leven van mijn leven,
Oog van mijn oog, mijns harten hart, mijn streven,
Mijn hoop, mijn heul, mijn heil, mijn een'ge have,
Mijn aardsche hemel, een'ge hemelgave!

Luciana.

Dat alles is mijn zuster, moest het zijn.

Antipholus van Syracuse.

Wees zelf uw zuster, lieve, en wordt dan mijn.
U wijd ik mij, u zweer ik eeuw'ge trouw;
Gij hebt nog geen gemaal en ik geen vrouw;
Reik mij uw hand!

Luciana.

O zwijg, heer, houd u stil!
Mijn zuster haal ik hier, of zij het wil.

(Luciana *af.*)

(Dromio *van Syracuse komt haastig aangeloopen.*)

Antipholus van Syracuse.

Ho, Dromio! ho! waar ijlt gij zoo naar toe?

Dromio van Syracuse.

Kent gij mij, heer? ben ik Dromio? ben ik uw slaaf? ben ik mijzelf?

Antipholus van Syracuse.

Gij zijt Dromio; gij zijt mijn slaaf; gij zijt u zelf.

Dromio van Syracuse.

Ik ben een ezel; ik ben de slaaf van een vrouw; ik ben niet mijzelf.

Antipholus van Syracuse.

Van welke vrouw de slaaf en waarom uzelf niet?

Dromio van Syracuse.

Bij mijn ziel, heer, mijzelf niet; ik behoor aan een vrouw toe, die aanspraak op mij maakt, mij vervolgt, mij wil hebben.

Antipholus van Syracuse.

Welke aanspraak maakt zij op u?

Dromio van Syracuse.

Wel, heer, zulk een aanspraak, als gij op uw paard maakt; en zij zou mij willen hebben als een beest; niet dat zij mij wil hebben, omdat ik een beest ben; maar zij, die een zeer beestachtig schepsel is, maakt aanspraak op mij.

Antipholus van Syracuse.

Wat is zij voor een schepsel?

Dromio van Syracuse.

Een zeer ontzagwekkend schepsel; ja een, waarvan een man niet spreken mag zonder er bij te voegen: „met verlof gezegd." Ik vind dit huwelijk maar een mager fortuintjen, en toch is zij een verwonderlijk vette partij.

Antipholus van Syracuse.

Hoe zoo een vette partij?

Dromio van Syracuse.

Wel, heer, zij is het keukenmensch, en een en al reuzel; en ik zou niet weten, wat ik met haar zou moeten doen, dan een lamp van haar maken, en van haar wegloopen bij haar eigen licht. Ik verzeker u, haar plunje en het vet er in branden wel een Laplandschen winter lang; en als zij leeft tot den oordeelsdag, brandt zij een week langer dan de heele wereld.

Antipholus van Syracuse.

Hoe ziet zij er uit?

Dromio van Syracuse.

Zwartachtig als mijn schoenen, maar haar gezicht wordt op lange na zoo schoon niet gehouden, want zij zweet, heer, zij zweet; men zou tot over de schoenen in die zwartigheid kunnen waden.

Antipholus van Syracuse.

Dat is een gebrek, dat met water te verbeteren is.

Dromio van Syracuse.

Volstrekt niet, heer, zij is in de wol geverfd; geen zondvloed zou het kunnen doen.

Antipholus van Syracuse.

Hoe is haar naam?

Dromio van Syracuse.

Nel, heer, maar haar naam en drie verrel, dat is: 'n el en drie verrel meet haar nog niet van heup tot heup.

Antipholus van Syracuse.

Dus, zij is nog al breed?

Dromio van Syracuse.

Zij is niet hooger, dan zij breed is; zij is een kogel, een globe; ik kon landen op haar vinden.

Antipholus van Syracuse.

Op welk deel van haar lichaam ligt Ierland?

Dromio van Syracuse.

Op haar achterdeel, heer; ik herkende het aan de moerassen.

Antipholus van Syracuse.

Waar Schotland?

Dromio van Syracuse.

Dat herkende ik aan de onvruchtbaarheid, midden in de holte van haar hand.

Antipholus van Syracuse.

Waar Frankrijk?

Dromio van Syracuse.

Op haar voorhoofd, dat afvallig is en in opstand tegen zijn hoofd.

Antipholus van Syracuse.

Waar Engeland?

Dromio van Syracuse.

Ik zocht naar de krijtbergen, maar kon niets wits vinden; doch ik gis, dat het op haar kin lag, van wege den zilten stroom tusschen haar kin en Frankrijk.

Antipholus van Syracuse.

Waar Spanje?

Dromio van Syracuse.

Op mijn eer, dat zag ik niet, maar ik voelde de hitte er van in haar adem.

Antipholus van Syracuse.

Waar Amerika en de beide Indiën?

Dromio van Syracuse.

O heer, op haar neus, die over en over met robijnen, karbonkels en saffieren bezet is en zijn rijke pracht naar den heeten adem van Spanje laat hellen, dat geheele vloten uitzond, om aan haar neus lading in te nemen.

Antipholus van Syracuse.

Waar lagen België en de Nederlanden?

Dromio van Syracuse.

O heer, zoo diep heb ik niet gezocht. In het kort,

deze schommel of heks maakte aanspraak op mij, — noemde mij Dromio, — bezwoer mij, dat ik met haar getrouwd was, — vertelde mij, welke verborgen teekens ik aan mijn lijf had, zooals de vlek op mijn schouder, het moedermaal in mijn nek, de groote wrat op mijn linkerarm, zoodat ik, vol ontzetting, voor haar op den loop ging als voor een heks.

En ware ik niet een en al geloof, en mijn hart niet
[van staal, zoo weet dit:
Zij had mij verhekst tot een keukenhond en ik draaide
[nu zeker het spit.

Antipholus van Syracuse.

Begeef u oogenblikk'lijk naar de haven,
Want waait er een'ge wind van land naar zee,
Dan blijf ik in deez' stad geen nacht meer over; —
Steekt eenig schip in zee, zoek me op de markt;
Ik loop daar op en neer, totdat gij komt.
Kent ieder ons, wij niemand, dan, voorwaar!
Is vluchten best en blijven vol gevaar.

Dromio van Syracuse.

Snel, als een wand'laar, voor een beer beducht,
Neem ik, voor die mijn vrouw wil zijn, de vlucht.
(Dromio *van Syracuse af.*)

Antipholus van Syracuse.

In deze plaats zijn enkel heksen thuis;
En daarom is 't hoog tijd van hier te gaan.
Denk ik, die mij gemaal noemt, als mijne vrouw,
Dan rilt mijne ziele; doch haar schoone zuster,
Onwederstaanbaar door bevalligheid,
Betoov'rend door haar wezen en gesprek,
Deed mij schier ontrouw plegen aan mijzelf.
Dus, eer ik me in mijn eigen strikken vang,
Sluit ik mijn oor voor haar Sirenenzang.

(ANGELO *komt op.*)

Angelo.

Antipholus!

Antipholus van Syracuse.

Ja, ja, dat is mijn naam.

Angelo.

Dat weet ik best, heer. Zie, hier is de ketting.
Ik had hem u in de' Egel wel gebracht,
Maar hij is pas zoo even klaar gekomen.

Antipholus van Syracuse.

En wat moet ik met dezen ketting doen?

Angelo.

Heer, wat gij wilt; hij is voor u gemaakt.

Antipholus van Syracuse.

Voor mij gemaakt, heer? 'k Heb hem niet besteld.

Angelo.

Niet eens of twee keer, maar wel twintigmaal.
Ga, neem hem, en verras uw vrouw er mee;
Ik hoop van avond bij u aan te komen
En haal dan voor den ketting zelf het geld.

Antipholus van Syracuse.

Ontvang, heer, liever thans het geld, want anders
Ziet gij misschien noch geld noch ketting ooit.

Angelo.

Gij drijft den spot er mee. Tot weerziens, heer!

(ANGELO *af.*)

Antipholus van Syracuse.

Een vreemd geval! wat is dit nu alweer?
Dit weet ik slechts: geen mensch zoo dwaas, die niet
Een gift aanvaardt, die men zoo hoff'lijk biedt.
En ik erken, hier is nog wel te leven,
Als vreemden zoo maar gouden ketens geven.
Doch naar de markt, en Dromio gewacht;
Want zeilt een schip, dan reis ik voor de nacht.
(ANTIPHOLUS *van Syracuse af.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een open plein.

Een Koopman, ANGELO *en een Gerechtsdienaar komen op.*

Koopman.

Gij weet, met Pinkst'ren was de som verschuldigd,
En sedert drong ik niet bijzonder aan,
En zou het nog niet doen, maar 'k moet op reis
Naar Perzië, waartoe ik geld behoef.
Gelief mij dus onmidd'lijk te betalen,
Of deze man voert u ter gijz'ling heen.

Angelo.

Gelijk bedrag als ik u schuldig ben,
Heb ik te vord'ren van Antipholus.
Zoo even vóór ik u ontmoette, heb ik
Aan hem een keten overhandigd, en
Te vijf uur zou ik daar het geld voor innen.
Wil mij dus begeleiden naar zijn huis,
Dan doe ik daar, in dank, mijn schulden af.

(ANTIPHOLUS *van Ephesus en* DROMIO *van Ephesus komen op.*)

Gerechtsdienaar.

Dien weg kunt gij u sparen; ziet, daar komt hij.

Antipholus van Ephese.

Koop gij, terwijl ik naar den goudsmid ga,
Mij een eind touw, want dat heb ik bestemd
Voor mijne vrouw en die haar helpers waren
Om op den dag mij buitenshuis te sluiten.
Maar stil, ik zie den goudsmid daar. Ga vlug,
En koop het touw en breng 't mij thuis.

Dromio van Ephesus.

Dat is
Wel duizend ponden 's jaars mij waard! een touw!
(Dromio *van Ephesus af.*)

Antipholus van Ephesus.

Nu, die op u vertrouwt, is wel bediend!
Ik zeide ginds uw komst toe en den ketting,
Maar noch de keten, noch de goudsmid kwam.
Dacht ge onze vriendschap al te hecht, wanneer zij
Werd saamgeketend? kwaamt gij daarom niet?

Angelo.

Uw scherts alle eer! maar zie, hier is de nota,
Hoeveel uw ketting weegt, tot op 't karaat,
't Gehalte van het goud, en 't duur fatsoen;
Het is zoo omtrent drie dukaten meer,
Dan ik aan dezen koopman schuldig ben;
Voldoe gij hèm thans, bid ik, want hij moet
Ras onder zeil en wacht op niets dan dit.

Antipholus van Ephesus.

Ik heb op 't oogenblik het geld niet bij mij,
En heb ook in de stad nog iets te doen.
Breng, beste heer, den vreemd'ling naar mijn huis,
En neem de keten mee en vraag mijn vrouw,

Dat zij die in ontvangst neem' en voldoe.
Misschien ben ik er even vroeg als gij.

Angelo.

Dus geeft gij haar de keten dan toch zelf?

Antipholus van Ephesus.

Neen, doe gij 't maar; ik mocht mij eens verlaten.

Angelo.

Nu, goed. Hebt gij de keten bij u, heer?

Antipholus van Ephesus.

Wat, ik? Ik hoop toch, heer, dat gij haar hebt;
Want anders gaat gij zonder geld naar huis.

Angelo.

Neen, geef de keten, heer, in allen ernst;
De koopman wordt gewacht door wind en tij,
En 'k hield hem tot mijn spijt te lang reeds op.

Antipholus van Ephesus.

Mijn hemel! wis moet deze scherts bewimp'len,
Dat gij mij in den Egel zitten liet.
Het was aan mij u daarom hard te vallen,
Maar als een feeks zoekt gij het eerste twist.

Koopman.

De tijd gaat om; ik bid u, heer, besluit!

Angelo.

Gij hoort, hoe hij mij dringt; — de keten, heer!

Antipholus van Ephesus.

Wel, geef die aan mijn vrouw, en haal uw geld.

Angelo.

Kom, kom, ik gaf hem u zoo pas; dus zend
De keten, of geef een bewijs mij mee.

Antipholus van Ephesus.

O foei, dat is geen scherts meer; 't gaat te ver;
Waar is de ketting? 'k Bid u, toon hem mij.

Koopman.

Mijn zaken dulden die vertraging niet.
Spreek, heer, hoe is 't? betaalt gij mij of niet?
Zoo niet, dan neem' die dienaar hem gevangen.

Antipholus van Ephesus.

Ik u betalen? wat zou ik betalen?

Angelo.

Wat gij mij voor de keten schuldig zijt.

Antipholus van Ephesus.

Vóór ik de keten heb, ben ik niets schuldig.

Angelo.

Ik heb ze voor een half uur u gegeven.

Antipholus van Ephesus.

Gij gaaft mij niets; en krenkt mij, als gij 't zegt.

Angelo.

Gij krenkt mij meer nog, heer, als gij 't ontkent.
Bedenk toch, mijn krediet staat op het spel.

Koopman.

Neem, dienaar, hem in hecht'nis op mijn klacht.

Gerechtsdienaar.

Ik geef gehoor. —
In naam des hertogs hebt gij mij te volgen.

Angelo.

Dit komt mijn goeden naam te na. —
Kies dus: betaal die som voor mij aan hem,
Of volg voor mij dien dienaar naar de gijz'ling.

Antipholus van Ephesus.

Ik zou betalen, wat ik nooit ontving?
Neem mij in hecht'nis, schaapskop, als gij durft.

Angelo.

Hier zijn de kosten, man; neem hem gevangen. —
Mijn eigen broeder spaarde ik niet, als hij
Mij zoo in 't openbaar te schande maakte.

Gerechtsdienaar.

'k Neem u in hecht'nis, heer. Gij hoort de klacht.

Antipholus van Ephesus.

Ik onderwerp mij, tot ik borgtocht stel. —
Maar, heerschap, gij bekoopt die scherts zoo duur,
Dat heel uw winkel zoo veel goud niet levert.

Angelo.

Nu, heer, er is nog recht in Ephesus,
Dat u beschamen zal; ik ben gerust.

(Dromio *van Syracuse komt op.*)

Dromio van Syracuse.

Er is een schip van Epidamnum, heer,
Dat enkel op de komst des reeders wacht,
Om uit te loopen. Al ons reisgoed, heer,
Heb ik aan boord gebracht en 'k heb ook de olie,
Den balsem, de aqua vitae aangekocht.
Het schip is zeilreê; lustig blaast de wind,
Aflandig; en op niets meer wordt gewacht,
Dan op den eig'naar, meester, en op u.

Antipholus van Ephesus.

Weer een bezeet'ne! welk een schip, gij schaapskop,
Van Epidamnum wacht alleen op mij?

Dromio van Syracuse.

Een schip, waarop ik plaats voor u zou nemen.

Antipholus van Ephesus.

Gij dronken slaaf, gij moest een touw mij halen;
En 'k zeide u ook waarom en tot wat einde.

Dromio van Syracuse.

Een touw, heer? dan toch met een schip aan 't end?
Gij zondt mij naar de haven, om een schip.

Antipholus van Ephesus.

Ik doe die zaak wel nader met u af,
En leer uw ooren beter acht te geven.
Maar nu, schavuit, met spoed naar Adriana,
Neem dezen sleutel, geef haar dien en zeg,
Dat ze in mijn kist, met Turksch tapijt omkleed,
Een beurs vindt met dukaten; breng die hier,
En deel haar mee, dat ik op straat in hecht'nis
Genomen ben en borg wil stellen. Vlug! —
'k Ben tot uw dienst, man, tot het geld er is.

(De Koopman, ANGELO, *Gerechtsdienaars en* ANTIPHOLUS *van Ephesus af.)*

Dromio van Syracuse.

Naar Adriana? dat is waar wij aten,
Waar Dowsabel tot man mij hebben wil!
Ze is al te dik, naar 'k hoop, voor mijn omarming.
Al heb ik weinig lust, ik moet er heen;
Een meester heeft een wil, een dienaar geen.

(DROMIO *van Syracuse af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Binnenhof in het huis van ANTIPHOLUS *van Ephesus.*

ADRIANA *en* LUCIANA *komen op.*

Adriana.

Ach, zuster, heeft hij zoo uw hart belaagd?
Gelooft gij, dat hij 't waarlijk meende? spreek!
Zeg ja of neen! Hoe sprak zijn oog? en zaagt
Ge er leed of vreugd in? was hij rood of bleek?
En zaagt ge, als tusschen wolken flikkerlicht,
Ook strijd des harten op zijn aangezicht?

Luciana.

Hij zwoer: gij hadt op hem in 't minst geen recht.

Adriana.

Wijl hij het mij niet geeft, en dat is slecht.

Luciana.

Dan zwoer hij ook, dat hij zich vreemd'ling wist.

Adriana.

Dan zwoer hij waar, en toch, een meineed is 't.

Luciana.

Toen nam ik uw partij.

Adriana.

En wat deed hij?

Luciana.

Wat ik voor u hem vroeg, vroeg hij van mij.

Adriana.

En hoe bood hij zijn valsche liefde u aan?

Luciana.

Káns had een eerlijk aanbod, zoo gedaan.
Ik was zoo schoon, mijn taal zoo zacht, zoo zoet, —

Adriana.

Spraakt gij zoo lief?

Luciana.

O stil toch! welk een gloed!

Adriana.

Ik kan niet, wil niet, houd mij niet meer in;
Nu hebb', zoo niet mijn hart, mijn tong haar zin.
Hij is verdraaid, krombeenig, rimp'lig, oud,
Van top tot teen een monster, hartloos, koud,
Onvriendlijk, boos en slecht, een nar, een beer,
Misvormd naar 't lijf, maar naar den geest nog meer.

Luciana.

En plaagt u ijverzucht om zulk een man?
Wie klaagt, die zulk een kwaad ontloopen kan?

Adriana.

O, maar ik acht hem beter, dan ik zeg;
Als and'rer oog hem maar zoo haatlijk vond!
De kieviet schreeuwt, is hij van 't nest ver weg;
Mijn harte bidt voor hem, al vloekt mijn mond.

(Dromio *van Syracuse komt op.*)

Dromio van Syracuse.

Hier, neem! de beurs! de kist! Vlug, sluit haar open!

Luciana.

Waarom zoo buiten adem?

Dromio van Syracuse.

Is dat loopen!

Adriana.

Waar is uw meester, Dromio? Is 't hem wel?

Dromio van Syracuse.

Hij is in 't voorportaal, neen, in de hel!
Hem heeft een duivel beet, in eeuw'gen dos,
Een man, wiens hart met staal benageld is,
Een wreede booze geest, een wolf, neen, meer,
Een kerel, gansch gehuld in buffelleêr,
Zoo 'n ruggevriend met grijpers, die loert en spiedt
[en gluipt,
En zich in bochten wringt, door poortjens en gangen
[sluipt;
Een hond op 't valsche spoor, maar die zijn wild toch
[speurt,
En arme zielen, vóór 't gericht, ter helle sleurt.

Adriana.

Spreek, man, 'k begrijp u niet.

Dromio van Syracuse.

En ik begrijp alleen, dat hem een rakker greep.

Adriana.

Gegrepen? spreek! wie heeft hem dan verklaagd?

Dromio van Syracuse.

'k Weet niet, op welke klacht hij in hecht'nis is gebracht,
Maar die het deed, was in een buffelleêren dracht.
Wilt gij het losgeld sturen, de goudbeurs uit zijn kist?

Adriana.

Ga 't halen, zuster. (Luciana *af.*) — 'k Sta verwon-
[derd, dat
Mijn man zoo iets als stille schulden had. —
Waarom werd hij gegijzeld? om een schuldbrief?

Dromio van Syracuse.

Niet om papier, maar om een sterker ding;
Een keten, keten was 't! Wat hoor ik, kling ling ling!

Adriana.

Hoort gij de keten daar?

Dromio van Syracuse.

Neen, neen, de klok. Het is mijn tijd van gaan;
't Was twee, toen 'k hem verliet, en 'k hoor het één
[daar slaan.

Adriana.

Een uur zou weer teruggaan, wees niet dom!

Dromio van Syracuse.

Wel, als het uur een rakker treft, dan schrikt het en
[keert om.

Adriana.

Als of de tijd in schulden stak! hoe dol! wie hoorde 't ooit?

Dromio van Syracuse.

Tijd is bankroet; beloven doet hij, ja, op 't uur be-
[talen nooit.
En dief, dat is hij ook, ja, geef maar acht,
Hoe steelsch hij komt en gaat, bij dag en nacht!
Is Tijd bankroet en dief, en ziet hij een rakker, die wacht,
Is dan een uur teruggaan niet goed van hem bedacht?

(Luciana *komt terug, met een beurs.*)

Adriana.

Hier, Dromio, breng hem 't geld, en vlug! met spoed!
En kom terstond toch met uw meester thuis. —
Ach, zuster, 'k weet niet, wat ik denken moet;
Nu geeft mij 't denken troost, dan is 't mijn kruis.
(Allen af.)

IV. 2. 50.

DERDE TOONEEL.

Een open plein.

ANTIPHOLUS *van Syracuse komt op.*

Antipholus van Syracuse.

Ik kom geen sterv'ling tegen of hij groet mij,
Als ware ik hun een welbekende vriend;
Daarbij, een ieder noemt mij bij mijn naam;
Die biedt mij geld; een ander noodt mij bij zich;
Die dankt mij voor bewezen vriendlijkheid;
Die biedt mij iets bijzonder fraais te koop;
Daar even riep een snijder me in zijn winkel,
En liet mij zijde zien, voor mij ontboden,
En nam meteen mij ongevraagd de maat.
Geen twijfel, 't moeten droomgezichten zijn,
En Laplands heksenmeesters huizen hier.

(DROMIO *van Syracuse komt op.*)

Dromio van Syracuse.

Heer, daar is het goud, waar gij mij om hebt uitgestuurd. — Maar waar hebt gij dat evenbeeld van den ouden Adam in zijn nieuw gewaad gelaten?

Antipholus van Syracuse.

Hoe! wat voor goud en welken Adam meent gij?

Dromio van Syracuse.

Niet Adam, den paradijsbewaarder, maar Adam den gevangenbewaarder; die wandelt in het vel van het kalf, dat voor den Verloren zoon geslacht werd; die achter u aansloop, heer, als een booze geest, en u beval uwe vrijheid te verzaken.

Antipholus van Syracuse.

Mensch, ik versta u niet.

Dromio van Syracuse.

Niet? het geval is toch zeer eenvoudig: ik meen den man, die rondliep, als een bas-viool, in een lederen foedraal; den man, die, als de lieden moe zijn, hen aanstoot en ze laat zitten; de man, heer, die menschen in verval met een sterken arm ophelpt en in zekerheid brengt; de man, die niet rust, voor hij met zijn ambtsstaf meer explooten gedaan heeft, dan een Moor met zijn piek.

Antipholus van Syracuse.

Ah zoo! meent gij een gerechtsdienaar?

Dromio van Syracuse.

Ja, heer, de opperste van de bende; die zijn banden klaar heeft voor ieder, die een verbintenis wil verbreken; een, die altijd iemand rust gunt, en zegt: „Blijf maar zitten!"

Antipholus van Syracuse.

Nu man, genoeg; gun aan uw grappen rust. Zeilt er van avond ook nog een schip uit? Kunnen wij vertrekken?

Dromio van Syracuse.

Wel, heer, ik heb het u voor een uur al gemeld, dat de brik „Voorwaarts" van avond zee kiest; maar toen werdt gij door een rakker genoopt te blijven op de kogge „Rustuit". Hier zijn de Engelen, die ik halen moest om u te bevrijden.

Antipholus van Syracuse.

De kerel is verbijsterd, maar ik ook;
Van de eene dwaling komen wij in de and're;
Een goede geest help' veilig ons van hier!

(Een Courtisane komt op.)

Courtisane.

Getroffen, heer Antipholus, getroffen!
Ik zie, gij hebt den goudsmid nu ontmoet;
Is dat de keten, heden mij beloofd?

Antipholus van Syracuse.

Wijk, Satan, wijk; beproef uw kunsten niet.

Dromio van Syracuse.

Meester, is dit mejuffer Satan?

Antipholus van Syracuse.

Het is de duivel.

Dromio van Syracuse.

Neen, erger dan dat, zij is des duivels moêr, die in de gedaante van een lichte deerne rondwandelt; van daar, dat, als de deernen zeggen: „De Duivel hale mij", dit zooveel wil zeggen als: „Ik zou een lichte deerne willen zijn". Daar staat geschreven, dat zij aan mannen zich voordoen als licht; licht is een uitwerksel van vuur, en vuur verzengt en steekt aan; dus, lichte deernen steken aan. Kom haar niet te na.

Courtisane.

U beider boert, heer, tuigt van jolig bloed.
Gaat gij weer mee? Ook de avonddisch is goed.

Dromio van Syracuse.

Meester, als gij dat doet, reken dan op lepelkost en zorg voor een langen lepel.

Antipholus van Syracuse.

Waarom, Dromio?

Dromio van Syracuse.

Wel, die met den duivel wil eten, moet een langen lepel hebben.

Antipholus van Syracuse.

Weg, booze! wat gerel van avonddisch?
Gij tooverkol, — want dat zijt ge allen toch, —
Ga, ik bezweer 't u, ga, verlaat mij, voort!

Courtisane.

Geef dan den ring, dien ik aan 't maal u gaf,
Of wel de keten, die gij hebt beloofd;
Dan ga ik, heer, en val u niet meer lastig.

Dromio van Syracuse.

Meest vragen heksen naar een nagelsnippel,
Een haar, een drupjen bloed, een speld, een niets,
Een noot, een kersenpit;
Die daar wat meer, een gouden keten, ja!
Voorzichtig, heer; als gij ze geeft, dan rammelt
De duivel ons er schrik mee op het lijf.

Courtisane.

Ik bid u, heer, den ring of wel de keten;
Want gij bedriegt mij, hoop ik, toch niet zoo.

Antipholus van Syracuse.

Weg, heks! verdwijn! Kom, volg mij, Dromio.

Dromio van Syracuse.

„Nooit ijdel", zei de pauw; die les is niet van stroo.

(Antipholus *en* Dromio *van Syracuse af.*)

Courtisane.

Nu, buiten kijf, Antipholus is gek;
Want anders stelde hij zich zoo niet aan.
Wat! voor mijn ring, veertig dukaten waard,
Heeft hij een gouden keten mij beloofd,
En nu ontkent hij mij èn 't een èn 't ander.
Ja, dat hij gek is, blijkt mij niet alleen
Door dit bewijs van dolle drift, maar ook
Door 't dwaas verhaal, dat hij aan tafel deed,

Hoe hem zijn vrouw zijn deur gesloten hield.
Gewis zijn haar zijn vlagen welbekend
En hield zij daarom 't huis voor hem gesloten.
Het best is, dat ik naar zijn huis mij spoed,
En daar zijn vrouw vertel, dat hij als dol
Mijn woning binnendrong en met geweld
Den ring me ontnam. Ja, die manier is goed;
Veertig dukaten waar' te groot bankroet.

(De Courtisane af.)

VIERDE TOONEEL.

Op dezelfde plaats.

ANTIPHOLUS *van Ephesus en de Gerechtsdienaar komen op.*

Antipholus van Ephesus.

Wees niet beducht, man, ik ontloop u niet;
Maar geef u, eer ik van u ga, de som,
Waarvoor gij mij in hecht'nis hebt genomen.
Mijn vrouw is heden wonderlijk geluimd,
En schenkt misschien mijn bode geen geloof.
Dat ik in Ephesus gegijzeld werd,
Geloof mij, 't zal haar schril in de ooren klinken.

(DROMIO *van Ephesus komt op, met een eind touw.*)

Daar komt mijn dienaar, denk'lijk met het geld. —
Nu, man, gij hebt toch wat gij halen moest?

Dromio van Ephesus.

Zie maar, genoeg om allen te betalen.

Antipholus van Ephesus.

Maar waar is 't geld?

Dromio van Ephesus.

Wel, heer, 'k heb met het geld het touw betaald.

Antipholus van Ephesus.

Vijfhonderd stuks dukaten voor een touw?

Dromio van Ephesus.

Neen, heer, dan bracht ik wel vijfhonderd touwen.

Antipholus van Ephesus.

Nu, tot wat einde stuurde ik u naar huis?

Dromio van Ephesus.

Om een eind touw, en 'k breng dat eind u hier.

Antipholus van Ephesus.

Zot, met dat eind is hier uw welkomst dan.

(Hij slaat hem.)

Gerechtsdienaar.

Geduld, mijn waarde heer, geduld.

Dromio van Ephesus.

Neen, het is aan mij, geduld te hebben; ik ben de lijdende partij.

Gerechtsdienaar.

Kom aan, hou je mond.

Dromio van Ephesus.

Neen, beduid hèm liever, zijn handen thuis te houden.

Antipholus van Ephesus.

Gij, vervloekte, zinnelooze vlegel!

Dromio van Ephesus.

Ik wou, heer, dat het waar was, dat ik mijn vijf zinnen niet heb; dan voelde ik uw slagen niet.

Antipholus van Ephesus.

Gij hebt voor niets gevoel dan voor slagen, geheel als een ezel.

Dromio van Ephesus.

Ja, ik ben een ezel, inderdaad; 't is aan mijn ooren te zien, die lang zijn door uw trekken. — Ik heb hem gediend van het uur van mijn geboorte tot dit oogenblik toe, en krijg voor mijn diensten niets uit zijn handen dan slagen. Als ik koud ben, maakt hij mij warm door slaan, als ik warm ben, koud door slaan; ik word er mee gewekt, als ik slaap, opgejaagd als ik zit, uit de deur gedreven, als ik uitga, er mee verwelkomd, als ik thuis kom; ja, ik draag het op mijn schouders, zooals een bedelaarster haar kind meedraagt; en ik vrees, als hij mij kreupel geslagen heeft, zal ik er mee moeten bedelen van deur tot deur.

Antipholus van Ephesus.

Kom, ga nu mee; ik zie mijn vrouw daar komen.

(Adriana, Luciana, *de Courtisane en* Knijp *komen op.*)

Dromio van Ephesus.

Meesteres, „Respice finem," denk aan uw einde, of liever aan de voorspelling van den papegaai: „Pas op voor het eindjen touw!"

Antipholus van Ephesus.

Maakt gij nog praatjens?

(Hij slaat hem.)

Courtisane.

Wat zegt gij nu wel? is uw man niet dol?

Adriana.

Zijn woestheid stelt het buiten allen twijfel. —
Gij zijt een duivelbanner, dokter Knijp;
Geef, beste heer, hem zijn verstand terug,
En wat gij vordert, zal ik u betalen.

Luciana.

Helaas, wat ziet hij wild en grimmig rond!

Courtisane.

Ziet, hoe hij trilt en beeft van razernij!

Knijp.

Geef mij de hand en laat me uw pols eens voelen.

Antipholus van Ephesus.

Hier is mijn hand en dat uw oor die voel'!

(Hij geeft hem een oorveeg.)

Knijp.

Gij satan, die in dezen mensche huist,
Ik zeg u, wijk voor mijn volheilig bidden,
En spoed u heen naar 't rijk der duisternis;
Bij alle heil'gen, geef gehoor, ik ban u!

Antipholus van Ephesus.

Zwijg, suffe toov'raar, zwijg, ik ben niet dol.

Adriana.

Ach, waar' dit zoo, gij zwaar beproefde ziel!

Antipholus van Ephesus.

Zoo, schat, zijn dit thans uwe gasten? spreek!
Deed die snaak daar met dat saffraangezicht
Vandaag in mijne woning zich te goed,
Terwijl de deur u helersdiensten deed
En mij den toegang tot mijn huis ontzeide?

Adriana.

O man, God weet, gij hebt te huis gegeten;
O, hadt gij daar tot nu met mij getoefd,
Dan hadt ge u deze schande en smaad bespaard!

Antipholus van Ephesus.

Te huis gegeten! — Vlegel, wat zegt gij?

Dromio van Ephesus.

Te huis gegeten! — heer, neen, waarlijk niet.

Antipholus van Ephesus.

En bleef de deur niet dicht, ik uitgesloten?

Dromio van Ephesus.

Ja wis, uw deur bleef dicht, gij uitgesloten.

Antipholus van Ephesus.

En heeft zijzelf daar, zij, mij niet beschimpt?

Dromio van Ephesus.

In waarheid, heer, zijzelf heeft u beschimpt.

Antipholus van Ephesus.

En heeft haar keukenmeid mij niet bespot?

Dromio van Ephesus.

Voorwaar, de keukenmaagd heeft u bespot.

Antipholus van Ephesus.

En ging ik niet in dolle woede weg?

Dromio van Ephesus.

Ja waarlijk, heer, mijn rug kan het getuigen;
Die heeft uw dolle woede wel gevoeld.

Adriana.

Is dat wel goed, zijn waanzin zoo te voeden?

Knijp.

Het is niet kwaad; de knaap verkent zijn stemming,
Gaat met hem mee, en maakt hem goedgeluimd.

Antipholus van Ephesus.

Gij dreeft den goudsmid aan om mij te gijz'len!

Adriana.

Helaas, ik zond u geld voor uw bevrijding,
Door Dromio hier, die 't ijlings hebben moest.

Dromio van Ephesus.

Wat! geld door mij? Misschien wel goeden wil,
Maar zeker, meester, geld! geen rooden duit.

Antipholus van Ephesus.

Zijt gij bij haar geen beurs met goud gaan halen?

Adriana.

Hij kwam er om, en ik, ik gaf het hem.

Luciana.

Ik kan getuigen, dat zij 't goud hem gaf.

Dromio van Ephesus.

God en de touwverkooper zijn getuigen:
Niets anders moest ik halen dan een touw.

Knijp.

Zij beiden zijn bezeten, heer en dienaar;
Zij zijn doodsbleek, en ziet eens, welke blikken!
Men boeie en breng' hen in een donk're cel.

Antipholus van Ephesus (*tot* Adriana).

Spreek, waarom sloot gij heden mij de deur?
(*Tot* Dromio.) En waarom loochent gij de beurs met goud?

Adriana.

Maar, beste man, ik sloot de deur u niet.

Dromio van Ephesus.

En, beste heer, ik heb geen goud ontvangen;
Doch ik erken, de deur bleef voor ons dicht.

Adriana.

Gij valsche schurk, gij spreekt in beide onwaar.

Antipholus van Ephesus.

Gij valsche sloor, gij liegt, zijt valsch in alles;
En zijt het met vervloekte schoeljes eens,

Om hoon en smaad te staap'len op mijn hoofd;
Maar 'k rijt u met mijn nagels de oogen uit,
Wier lust het is, mij zoo beschimpt te zien.

Adriana.

O bindt hem, bindt hem, houdt hem van mij af!

Knijp.

Meer hulp! de Booze is sterk, die in hem huist.

Luciana.

Ach arme man, wat ziet hij bleek, ontdaan!

(Drie of vier Helpers komen op, om Antipholus *van Ephesus te binden, die tegenstand biedt.)*

Antipholus van Ephesus.

Wat! legt gij 't op mijn leven toe? Gij rakker,
'k Ben uw gevang'ne; duldt gij, dat zij mij
Aan u ontrukken?

Gerechtsdienaar.

Mannen, laat hem los;
't Is mijn gevang'ne; gij blijft van hem af.

Knijp.

Bindt ook den knecht, want hij is ook bezeten.
(Zij trachten ook Dromio *van Ephesus te binden.)*

Adriana.

Gij domme rakker, waar bemoeit ge u mee?
Is 't u een lust, als een ellendig man
Zichzelven kwaad en leed en schande doet?

Gerechtsdienaar.

't Is mijn gevang'ne; ontsnapt hij mij, dan wordt,
Wat hij betalen moet, op mij verhaald.

Adriana.

Daarvan onthef ik u, aleer ik ga.
Breng mij tot hem, die 't geld te vord'ren heeft;
Als ik de schuld eens weet, is ze ook betaald.
En, goede dokter, breng hem ongedeerd
Bij mij aan huis! — O diep onzaal'ge dag!

Antipholus van Ephesus.

O diep onzaal'ge sloor!

Dromio van Ephesus.

Nu bindt eerst, heer, een hechte band ons saam!

Antipholus van Ephesus.

Ter helle, schurk! waarom maakt gij mij dol?

Dromio van Ephesus.

Wilt gij voor niets gebonden zijn? Neen, meester,
Wees dol! schreeuw: „Duivel! Hel!"

Luciana.

God helpe u, armen! ach wat ijd'le taal!

Adriana.

Gaat, voert hem weg! — Kom, zuster, ga met ons.
(Knijp *en zijne Helpers af, met* Antipholus *van Ephesus en* Dromio *van Ephesus.*)
Zeg thans, op wiens beklag hij werd gegijzeld.

Gerechtsdienaar.

Van Angelo, den goudsmid. Kent gij dien?

Adriana.

Ik ken hem wel. En hoeveel is hij schuldig?

Gerechtsdienaar.

Twee honderd stuks dukaten.

Adriana.

En waarom?

Gerechtsdienaar.

't Is voor een ketting, aan uw man geleverd.

Adriana.

Hij heeft er een besteld, doch niet ontvangen.

Courtisane.

Zeer kort, nadat vandaag uw man als dol
Bij mij in huis drong en mijn ring me ontnam, —
Dien ik daareven aan zijn vinger zag, —
Kwam ik hem tegen met een gouden keten.

Adriana.

Het kan zoo zijn, maar ik zag nooit die keten. —
(Tot den Gerechtsdienaar.)
Kom, breng mij naar den goudsmid; ik verlang
Te weten, wat er van dit alles is.

(Antipholus *van Syracuse komt op*, *met getrokken degen*, *gevolgd door* Dromio *van Syracuse.*)

Luciana.

God sta ons bij, daar zijn zij weder los!

Adriana.

En 't zwaard ontbloot! komt, hulp gehaald, om hem
Op nieuw te binden!

Gerechtsdienaar.

Voort! het geldt ons leven!

(Adriana, Luciana *en de Gerechtsdienaar af.*)

Antipholus van Syracuse.

Ik zie, die heksen zijn voor zwaarden bang.

Dromio van Syracuse.

Die zich als vrouw u opdrong, liep nu weg.

Antipholus van Syracuse.

Naar den Centaurus nu! haal daar ons goed;
O, waren wij reeds goed en wel aan boord!

Dromio van Syracuse.

Inderdaad, blijf hier van nacht nog; men zal ons zeker geen kwaad doen; gij hebt gezien, hoe vriendelijk men ons toespreekt en ons goud geeft. Een recht beleefd volk hier, dat moet gezegd zijn; — en was hier die dolle vleeschmassa niet, die mijn vrouw wil heeten, dan kon ik wel over mijn hart krijgen hier nog te blijven en ook heksenmeester te worden.

Antipholus van Syracuse.

Ik blijf om heel de stad van nacht niet hier;
Dus voort, en alles nu aan boord gebracht!

(Beiden af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Aldaar. *Voor een vrouwenklooster.*

De Koopman en ANGELO *komen op.*

Angelo.

Het spijt mij, heer, dat ik uw reis vertraagde,
Maar 'k zweer u, dat ik hem de keten gaf,
Al is hij laag genoeg om dit te looch'nen.

Koopman.

Hoe staat de man hier in de stad bekend?

Angelo.

Hij heeft een besten naam, heer; zijn crediet
Is onbeperkt, hij algemeen bemind;
Hij is van de allereersten van de stad,
Ja, meer dan mijn vermogen geldt zijn woord.

Koopman.

Spreek zacht, want als ik wel zie, komt hij ginds.

(ANTIPHOLUS *van Syracuse en* DROMIO *van Syracuse komen op.*)

Angelo.

Hij is 't; met de eigen keten om den hals,

Die hij, bij hoog en laag, nooit had gezien!
Verzel mij, waarde heer, ik spreek hem aan. —
Signore Antipholus, ik sta verbaasd,
Dat gij in ongelegenheid mij brengt,
En, waarlijk niet in 't voordeel van uw naam,
Door woord en eed de ontvangst geloochend hebt
Der keten, die gij openlijk nu draagt.
Gezwegen nog van de aanklacht, schande en gijz'ling,
Deedt ge onrecht, schade aan deez' mijn wakk'ren vriend,
Die, had hem onze twist niet opgehouden,
Nu onder zeil zou zijn, in volle zee.
Ik leverde u die keten; kunt gij 't looch'nen?

Antipholus van Syracuse.

Gij deedt het, dunkt mij; ik ontkende 't nooit.

Koopman.

Dit deedt gij wel, heer; ja, gij zwoert daarop.

Antipholus van Syracuse.

Wie hoorde die verlooch'ning; wie dien eed?

Koopman.

Gij weet wel, dat mijn eigen ooren 't hoorden.
Ellend'ling, foei! 't is jammer, dat gij leeft,
En nog verkeert waar brave lieden zijn.

Antipholus van Syracuse.

Een lage schurk zijt gij, die zoo mij hoont.
Durft gij mij staan, dan zal ik tot uw straf
Mijn eer en eerlijkheid terstond u staven.

Koopman.

Ik durf, en staaf, dat gij de schurk hier zijt.
(Zij trekken de degens.)

(Adriana, Luciana, *de Courtisane en Anderen komen op.*)

Adriana.

Houd op, doe hem geen leed; hij is waanzinnig. —
Dringt tot hem door, ontwapent hem; en bindt
Ook Dromio, voert hen beiden naar mijn huis.

Dromio van Syracuse.

Loop, meester, loop; ga, red u in een huis,
In 't klooster hier; vlucht, of wij zijn verloren!

(Antipholus *en* Dromio *van Syracuse vluchten in het klooster.*)

(De Abdis komt op.)

Abdis.

Stil, menschen! Wat is 't doel van dezen oploop?

Adriana.

Mijn van 't verstand beroofden man te halen.
Ach, laat ons in, opdat wij hem weer binden
En ter verpleging voeren naar zijn huis.

Angelo.

Ik wist wel, dat hij in de war moest zijn.

Koopman.

Nu is 't mij leed, dat ik den degen trok.

Abdis.

Hoe lang is 't, dat uw man waanzinnig werd?

Adriana.

Hij was, de gansche week, zwaarmoedig, stil,
Ontstemd, een ander man dan ooit te voren,
Doch niet voor na deez' middag heeft zijn stemming
Zich in een vlaag van razernij geuit.

Abdis.

Is hem een kostlijk schip op zee vergaan?
Een dierb're vriend gestorven? Heeft zijn oog

Misschien zijn hart verleid tot laakb're min?
Die zonde is vaak een zwak van jonge mannen,
Die al te vrij hun oogen zwerven doen.
Wat van dit alles was het, dat hem trof?

Adriana.

Niets van dit alles, of misschien het laatste:
Een lieſjen, dat hem aftrok van zijn huis.

Abdis.

Hadt dan daarover ernstig hem berispt!

Adriana.

Dit deed ik wel.

Abdis.

Misschien niet streng genoeg.

Adriana.

Zoo streng als mij de zedigheid maar toeliet.

Abdis.

Als gij alleen waart?

Adriana.

Ook wel is gezelschap.

Abdis.

Maar moog'lijk niet genoeg.

Adriana.

O, wel genoeg; nooit sprak ik van iets anders;
In bed, geen slaap ooit, want ik wees er op;
Alleen met hem, was dit mijn onderwerp;
En waren we onder menschen, 'k doelde er op;
„'t Was laag en slecht", ziedaar mijn gansch gesprek.

Abdis.

En daardoor werd de man ten laatste gek;
't Venijnig razen van jaloersche vrouwen

Doodt wisser dan de beet eens dollen honds;
Door uw gekijf werd hij belet te slapen,
En daardoor werd hij eind'lijk zwak in 't hoofd;
Zijn maal werd, zegt gij, met uw twist gekruid;
Onrustig eten stoort de spijsvertering;
Zoo werd het woedend vuur der koorts ontvlamd;
En wat is koorts, zoo niet een vlaag van waanzin?
Gij zegt, uw kijven stoorde zijn vermaken;
Maar roof eens ied're vroolijkheid, — wat volgt,
Wat dan droefgeestigheid, dof, zwart, de zuster
Van radelooze, onstuimige vertwijf'ling
Met haren langen stoet, verderf verspreidend,
Van bleeke kwalen, vijanden van 't leven?
Wie in zijn maal, vermaak en slaap aldoor
Gestoord wordt, mensch of dier, bezwijkt er voor,
Wordt suf of dol. Dus: voor uw ijverzucht
Nam wis uws mans verstand in 't eind de vlucht.

Luciana.

Wat ze ooit verweet, zij deed het zacht, ja schuw;
Al was ook zijn gedrag wild, woest en ruw. —
Wat hoort gij haar verwijten, en zegt niets?

Adriana.

Zij heeft mij bitter zelfverwijt gewekt. —
Naar binnen, vrienden! haalt mijn man nu hier!

Abdis.

Neen, neen; geen schepsel treedt mijn woning binnen.

Adriana.

Geef dan uw dienaars last mijn man te brengen.

Abdis.

Ook dit niet; in een vrijplaats borg hij zich;
En die zal hem beschermen voor uw hand,

Tot ik hem zijn verstand hergeven heb,
Of al mijn moeite en zorgen ijdel blijken.

Adriana.

Neen, ìk ben pleegster van mijn man; ik wil
Zijn krankheid heelen, dit is mijne taak;
En hierbij trede niemand in mijn plaats;
Sta dus hem af, dat ik hem met mij neem'.

Abdis.

Bedaar; hij zal niet gaan, eer ik mijn schat
Van welgestaafde midd'len heb beproefd,
Mijn kruiden, dranken, heilige gebeden,
Om hem een man als vroeger te doen zijn.
Dit is van de gelofte, die ik deed,
Een deel en tak, een heil'ge plicht der liefde;
Daarom, ga heen en laat hem hier bij mij.

Adriana.

Ik gaan, met achterlating van mijn man?
Voorwaar, het is geen heilig doen, als gij
De vrouw wilt scheiden van haar echtgenoot.

Abdis.

Bedaar, ga heen; ik lever hem niet uit.

(Abdis af.)

Luciana.

Klaag over deez' verguizing bij den hertog.

Adriana.

Kom mede, ik wil een voetval voor hem doen,
En rijs niet, eer mijn tranen en gebeden
Van hem verwerven, dat hij herwaarts koom',
En aan de abdis mijn man door macht ontrukken.

Koopman.

De zonnewijzer, meen ik, wijst op vijf;

Zoo daad'lijk komt de hertog zelf hier langs
Op zijnen weg naar 't somber dal des doods,
De plaatse, waar het halsrecht wordt gehouden;
Zij ligt aan de overzij der kloostergracht.

Angelo.

Wat roept hem daar?

Koopman.

Een achtbaar man, een Syracusisch koopman,
Kwam tot zijn ongeluk alhier aan wal, —
Wat tegen onze wetten strijdt, — en wordt
Om dit vergrijp in 't openbaar onthoofd.

Angelo.

Daar zijn zij; wonen wij de onthoofding bij.

Luciana.

Kniel voor den hertog, eer hij verder gaat.

(De Hertog *met zijn Gevolg,* Ægeon, *blootshoofds, vergezeld van den Beul en andere Gerechtsdienaars, komen op.)*

Hertog.

Nog eenmaal zij het openlijk verkondigd:
Wanneer een vriend de som voor hem betaalt,
Dan sterft hij niet; dit sta ik hem nog toe.

Adriana.

O vorst! mijn recht! bescherm mij voor de abdis!

Hertog.

De deugdzame en zoo hoog-eerwaarde vrouw!
Onmoog'lijk is 't, dat zij u onrecht deed.

Adriana.

Vergun mij, edel vorst: Antipholus,

Mijn man, dien ik, op aandrang van uw hoogheid,
Tot heer van mij en 't mijne maakte, werd
Deez' boozen dag van razernij bevangen,
Zoodat hij, met zijn even dollen dienaar,
Als een bezeet'ne door de straten liep,
En, tot ontstelt'nis van de burgers, binnen
Hun huizen drong, juweelen roofde, ringen,
Ja alles, waar zijn razend oog op viel.
Ik liet hem binden, voeren in ons huis,
En ging toen uit om weder goed te maken,
Wat hier of daar zijn woede had misdaan.
Maar, — 'k weet niet, hoe zijn dolheid er in slaagde, —
Dra was hij los, ontsnapt aan zijn bewakers,
Ontmoet ons weer, zijn dolle slaaf en hij;
En beide', ontvlamd in woede, 't zwaard ontbloot,
Zij dringen op ons aan, en wij, wij vluchten,
Maar keeren dra, door meerder hulp versterkt,
Terug om hen te binden. Zij ontkomen,
Door ons vervolgd, hier in de abdij; want, zie,
De abdisse sluit de poort voor ons en weigert
Aan ons verlof, dat wij hem komen halen,
En weigert ook, hem aan ons uit te leev'ren.
Gelast dus, eed'le hertog, dat hij ons
Gebracht word' tot verpleging in zijn huis.

Hertog.

Uw man heeft mij in de' oorlog goed gediend,
En ik heb u mijn vorstlijk woord verpand,
Toen gij als heer en meester hem aanvaarddet,
Door daden steeds hem alle gunst te toonen.
Kloppe een van u dus aan de kloosterpoort;
Ik wensch de abdis te hooren, want ik wil
De zaak beslechten, eer ik verder ga.

(Een Dienaar komt op.)

Dienaar.

Meest'res, meest'res, o snel! en red u, snel!
Want heer en dienaar zijn weer los, de meiden
Geranseld en de dokter vastgebonden,
Hem met een brandend hout de baard gezengd;
En als die vlamde, goten zij met kuipen
Er stinkende aalt op om het haar te blusschen.
Mijn meester preekt geduld hem voor, terwijl
De knecht het hoofd hem kaal knipt als een nar;
Als gij niet oogenblikk'lijk bijstand zendt,
Dan dooden zij den duivelbanner nog.

Adriana.

Stil, dwaas! uw meester en zijn knecht zijn hier;
Onwaar is alles, wat gij daar bericht.

Dienaar.

Neen, neen, meest'res, ik zweer u, het is waar;
Ik haalde nauwlijks adem, sinds ik 't zag.
Hij schreeuwt om u, en zweert, dat, heeft hij u,
Hij u 't gelaat verzengt, ontoonbaar maakt.
(Geschreeuw achter het tooneel.)
Hoor, hoor! daar is hij reeds, ik bid u, vlucht.

Hertog.

Kom bij mij hier; ducht niets; de wacht treê voor.

Adriana.

Wee mij, het is mijn man! Getuig nu zelf,
Dat een onzichtb're toovermacht hem drijft;
Zoo even was hij in de abdij verborgen,
Nu is hij weder daar, geen mensch weet hoe.

(Antipholus *van Ephesus en* Dromio *van Ephesus komen op.*)

Antipholus van Ephesus.

Doe recht, genadig vorst, verschaf mij recht,

Ter wille van mijn diensten in den krijg,
Toen ik u dekte met mijn lijf als schild,
Gewond werd tot uw redding; 'k vraag bij 't bloed,
Dat ik voor u toen stortte, schaf mij recht.

Ægeon.

Als mij de doodsangst niet benevelt, zie ik
Mijn zoon Antipholus en Dromio daar.

Antipholus van Ephesus.

Verschaf mij recht, heer, tegen deze vrouw!
Zij, die gij mij als echtgenoot eens schonkt,
Heeft mij belaagd, beleedigd en onteerd,
Heeft mij gekrenkt, ja boven alle maat.
O, ongelooflijk is de smaad, dien zij
Mij schaamt'loos dezen dag heeft aangedaan.

Hertog.

Zeg hoe, en u zal alle recht geworden.

Antipholus van Ephesus.

Zij sloot, doorluchte vorst, het huis voor mij,
Terwijl zij binnen met haar boelen braste.

Hertog.

Een zwaar vergrijp! Zeg, vrouw, deedt gij aldus?

Adriana.

Neen, eed'le vorst; hijzelf, ik en mijn zuster,
Wij aten samen thuis. God straff' mijn ziel,
Als hij mij daar niet gruwlijk valsch beticht.

Luciana.

'k Wil nooit den dag meer zien, des nachts nooit slapen,
Als zij uw hoogheid niet de waarheid meldt.

Angelo.

O, valsche vrouwen! Beiden zweren valsch;
Op dit punt heeft de dolleman gelijk.

Antipholus van Ephesus.

Mijn vorst en heer! ik weet wel wat ik zeg;
'k Ben niet door wijn beneveld, ben niet dol,
Niet blind door woede, schoon, wat mij weêrvoer,
Genoeg ware, om een wijs man gek te maken.
Die vrouw sloot mij de deur bij 't middagmaal,
En is de goudsmid hier niet in 't komplot,
Hij kan 't getuigen, want hij was er bij.
Van daar ging hij voor mij een keten halen,
Die hij me in de' Egel brengen zou, want daar
Heb ik met Balthazar gemiddagmaald.
Toen hij na 't maal nog niet gekomen was,
Ging ik hem zoeken, kwam op straat hem tegen,
En deze heer was bij hem. Maar daar zwoer
Die valsche goudsmid mij een duren eed,
Dat hij de keten mij gegeven had,
Die ik, bij God, nooit had gezien, en liet
Mij daad'lijk voor 't bedrag in hecht'nis nemen.
Ik heb mij niet verzet, maar zond mijn lummel
Naar huis om geld; hij keerde zonder geld.
Toen heb ik mijn bewaker overreed,
Dat hij mij naar mijn huis zou vergezellen.
Op weg daarheen ontmoetten wij
Mijn vrouw, haar zuster en een gansche bent
Van lage saamgezwoor'nen, onder hen
Een zeek'ren Knijp, een schralen maag'ren deugniet,
Een wandelend geraamte, een marktbedrieger,
Een kalen kunstenmaker en voorspeller,
Holoogig, scherp van trekken en in lompen,
Een levend lijk. Dat aak'lig monster gaf
Zich, waarlijk! uit voor duivelbanner, kijkt mij
In de oogen, voelt mijn pols, en keert
Brutaal zijn niet-gezicht naar mijn gezicht,
En roept: „Hij is bezeten!" Toen werpt alles
Zich op mij, bindt mij, sleept mij weg naar huis,

En brengt mij daar, te zaam met Dromio,
Gebonden, in een kil en donker hok.
Mijn banden reet ik met mijn tanden stuk,
Herwon mijn vrijheid en liep onverwijld
Hier tot uw hoogheid, wien ik dringend smeek,
Genadig mij voldoening te verschaffen
Voor een behand'ling, zoo vol schande en smaad.

Angelo.

Mijn vorst, in waarheid, dit getuig ik meê;
Hij spijsde niet te huis, men sloot hem buiten.

Hertog.

Maar gaaft gij hem de keten, ja of neen?

Angelo.

Gewis, heer, en toen hij naar binnen vlood,
Zag ieder hier de keten om zijn hals.

Koopman.

En ik kan ook bezweren, dat mijn ooren
De erkent'nis hoorden van de ontvangst, en toch,
Gij hadt die vroeger op de markt geloochend.
En daarop trok ik tegen u het zwaard,
En zijt gij hier het klooster ingevlucht,
Van waar ge, als door een wonder, hier weer staat.

Antipholus van Ephesus.

Ik zette nooit een voet in deze abdij;
Nooit trokt gij tegen mij het zwaard, en 'k heb
De keten nooit gezien. God sta mij bij!
Waar gij mij meê bezwaart, 't is alles logen.

Hertog.

Dit is een zaak vol wondervreemde raadsels!
Het schijnt, gij allen dronkt uit Circe's nap.
Waar' hij hier ingevlucht, hij zou er zijn;
En waar' hij dol, hij pleitte niet zoo kalm.

Gij zegt, hij at bij u; de goudsmid hier
Ontkent dit stellig. — Knaap, en wat zegt gij?

Dromio van Ephesus.

Mijn vorst, hij at bij die daar ginds, in de' Egel.

Courtisane.

Zoo is 't, en trok dien ring mij van den vinger.

Antipholus van Ephesus.

't Is waar, mijn vorst, dien ring heb ik van haar.

Hertog.

En zaagt gij hem de abdij hier binnengaan?

Courtisane.

Zoo zeker, heer, als ik uw hoogheid zie.

Hertog.

't Is wondervreemd; — ga, roep de abdis nu hier;
Gij speelt een spel, of uw verstand loopt spelen.
(Een van het Gevolg af.)

Ægeon.

Grootmoedig vorst, vergun me een enkel woord;
Waarschijnlijk is een vriend daar, die mij redden,
De som, die mij bevrijdt, betalen zal.

Hertog.

Spreek, Syracuser, wat gij wilt; spreek vrij.

Ægeon.

Uw naam, heer, is Antipholus, niet waar?
En die man is uw dienaar Dromio?

Dromio van Ephesus.

Tot voor een uur was ik zijn dienaar, heer;
Maar thans heeft hij mijn banden doorgeknaagd,
Dus ben ik, Dromio, thans door hem gediend.

Ægeon.

Gij beiden zult u mijner wis herinn'ren.

Dromio van Ephesus.

Neen, wij herinn'ren ons ons-zelf door u:
Wij waren pas in banden zooals gij;
Doch gij zijt geen patient van Knijp, niet waar?

Ægeon.

Wat ziet gij vreemd mij aan? gij kent mij wel.

Antipholus van Ephesus.

Ik heb u nooit gezien, heer, vóór dit uur.

Ægeon.

Sinds gij mij zaagt, heeft droef'nis mij veranderd;
Door zorgvolle uren heeft de maag're hand
Des Tijds mij vreemde trekken ingegrift:
Maar zeg mij dan, mijn stem herkent gij toch?

Antipholus van Ephesus.

Ook niet.

Ægeon.

En Dromio, gij?

Dromio van Ephesus.

Ik ook niet, heer.

Ægeon.

Gij kent ze zeker.

Dromio van Ephesus.

Nu, heer, even zeker ken ik ze niet; en wat ook iemand u moge ontkennen, gij zijt nu gebonden om hem te gelooven.

Ægeon.

Mijn stem zelfs niet! O, wreede macht des Tijds!
Hebt gij in zeven jaar mijn arme tong

Doorboord, gesplitst, zoodat mijn een'ge zoon
Den zwakken toon niet kent mijns schorren kommers?
Zij mijn gerimpeld aangezicht bedekt
Met 's winters doodsche vlokkensneeuw, en werden
De buizen van mijn bloed verstijfd, toch heeft
De nacht mijns levens nog herinnering,
Mijn kwijnend lampenpaar een schemerschijn,
Mijn oor, schoon doof, nog iets gehoors; en die
Getuigen, die mij bleven, zeggen mij:
Voorwaar, gij zijt mijn zoon Antipholus.

Antipholus van Ephesus.

Ik heb mijn vader nooit, neen, nooit gezien.

Ægeon.

Wij scheidden voor pas zeven jaar, bedenk het,
In Syracuse, knaap. Zeg, schaamt ge u, zoon,
Nu ik ellendig ben, mij te herkennen?

Antipholus van Ephesus.

De hertog, en een elk, die hier mij kent,
Zijn mijn getuigen, dat het niet zoo is;
Ik ben in Syracuse nooit geweest.

Hertog.

Ik zeg u, Syracuser, twintig jaar
Was ik beschermer van Antipholus,
En zoo lang was hij nooit in Syracuse.
Wis maken ouderdom en angst u kindsch.

(De Abdis komt op, met Antipholus *van Syracuse en* Dromio *van Syracuse.)*

Abdis.

Zie, vorst, een man, die bitter onrecht leed.

(Allen dringen om hen heen, om hen te zien.)

Adriana.

Twee echtgenooten, of mijn oog bedriegt mij.

Hertog.

De een moet geleigeest van den ander zijn,
En zoo de dienaars ook! Wie is de mensch,
En wie de geest? wie kan hen onderkennen?

Dromio van Syracuse.

Ik, heer, ben Dromio, laat dezen gaan.

Dromio van Ephesus.

Ik, heer, ben Dromio, laat mij hier staan.

Antipholus van Syracuse.

Wie zijt gij, spreek! Ægeon of zijn geest?

Dromio van Syracuse.

Mijn oude meester! wie heeft u geboeid?

Abdis.

Wie hem ook boeide, ik maak zijn banden los,
En win een echtgenoot door zijn bevrijding.
Spreek, oude Ægeon, als gij 't zijt, die eens
Een vrouw, met name Æmilia, bezat,
Die op één dag twee schoone zoons u schonk,
Als gij dezelfde Ægeon zijt, zoo spreek,
En spreek dan tot diezelfde Æmilia!

Ægeon.

Als ik niet droom, zijt gij Æmilia.
En zijt gij dat, zoo meld mij van den zoon,
Die met u dreef op die onzaal'ge mast.

Abdis.

Door Epidamniërs werden hij en ik,
En ook de tweeling Dromio gered;
Doch weldra namen visschers van Corinthe
Hun met geweld mijn zoon en Dromio af,

Maar lieten mij aan die van Epidamnum.
Wat later van hen werd, bleef me onbekend;
En mij viel 't lot ten deel, dat gij hier ziet.

Hertog.

't Verhaal van dezen morgen gaat nu voort:
Die twee Antipholussen, zoo gelijk,
En die twee Dromio's, ook van uitzicht één, —
En dan, wat zij daar van die schipbreuk meldde;
Ja, dit zijn de ouders van die beide kind'ren,
Die hier het toeval samen heeft gebracht.
Antipholus, gij kwaamt dus van Corinthe?

Antipholus van Syracuse.

Niet ik, heer, neen; ik kwam van Syracuse.

Hertog.

Treed dan ter zijde; ik weet niet, wien ik zie.

Antipholus van Ephesus.

Ja, ik, doorluchte vorst, kwam van Corinthe.

Dromio van Ephesus.

En ik met hem.

Antipholus van Ephesus.

Hierheen gebracht door hertog Menaphron,
Den hoogberoemden krijgsheld, uwen oom.

Adriana.

Wie van u beiden at van daag bij mij?

Antipholus van Syracuse.

Ik, eed'le vrouw.

Adriana.

En gij zijt niet mijn man?

Antipholus van Ephesus.

Neen, neen, zeg ik daarop.

Antipholus van Syracuse.

Dit zeg ik ook; toch noemde zij mij zoo;
En deze schoone jonkvrouw, hare zuster,
Sprak steeds van zwager. — (*Tot* Luciana.) Wat ik u toen zeide,
Dit worde, wensch ik vurig, dra vervuld,
Zoo niet al wat ik zie en hoor, een droom is.

Angelo.

Dat is de keten, heer, die ik u gaf.

Antipholus van Syracuse.

Ik meen het ook, heer; ik ontken het niet.

Antipholus van Ephesus.

En gij, heer, deedt mij voor die keten gijz'len.

Angelo.

Ik meen het ook, heer; ik ontken het niet.

Adriana.

Ik zond u, heer, voor uwen borgtocht geld,
Door Dromio; maar 't schijnt, hij bracht het niet.

Dromio van Ephesus.

Neen, niet door mij.

Antipholus van Syracuse.

De buidel met dukaten kwam tot mij;
En Dromio, mijn dienaar, bracht mij dien.
Zoo trof staâg de een den dienaar van den ander;
Ik werd voor hem gehouden, hij voor mij,
En zoo ontstonden die vergissingen.

Antipholus van Ephesus.

Dat goud zij nu de losprijs van mijn vader.

Hertog.

Behoud het vrij; ik schonk hem 't leven reeds.

Courtisane.

Heer, geef mijn diamant mij nu terug.

Antipholus van Ephesus.

Hier is hij, met mijn' dank voor 't goed onthaal.

Abdis.

Doorluchte hertog, sta de gunst mij toe
Van met ons in de abdij te gaan, en hoor
Uitvoerig, wat ons ieder is weervaren;
En allen, die hier nu verzameld zijt,
En meegeleden hebt door al de dwaling
Van éénen dag, treedt binnen; allen zullen
Ten volle, zoo ik hoop, bevredigd zijn. —
Sinds vijfentwintig jaar, mijn zonen, was ik
In arbeid over u en eerst dit uur
Werd ik van mijnen zwaren last bevrijd.
Mijn vorst, mijn echtgenoot en tweetal zoons,
En gij, kalenders van hun levenstijd,
Gaat op ten doopfeest; weest met ons verblijd;
Na lange smart wat dag, aan vreugd gewijd!

Hertog.

Ja! gaarne zal ik peter zijn op 't feest.

(De Hertog, *de Abdis*, Ægeon, *de Courtisane, de Koopman,* Angelo *en het Gevolg af.)*

Dromio van Syracuse.

Zal ik uw goed, heer, nu van boord gaan halen?

Antipholus van Ephesus.

Wat hebt gij, Dromio, van mij ingescheept?

Dromio van Syracuse.

Heer, wat van u in den Centaurus lag.

Antipholus van Syracuse.

Hij spreekt tot mij. Ik ben uw meester, Dromio;

Ga thans maar mee; dat alles komt te recht.
Omarm uw broeder, wees met hem verheugd.

(ANTIPHOLUS *van Syracuse*, ANTIPHOLUS *van Ephesus*, ADRIANA *en* LUCIANA *af.*)

Dromio van Syracuse.

Dat dikke lief van u, ginds in uw huis,
Die mij voor u tot keukenman wou maken,
Zal nu mijn zuster wezen, niet mijn vrouw.

Dromio van Ephesus.

Mij dunkt, gij zijt mijn spiegel, niet mijn broeder;
Ik zie aan u, ik ben een knap jongmensch.
Komaan, naar binnen, om bij 't feest te zijn.

Dromio van Syracuse.

Ga voor, man; gij zijt de oudste.

Dromio van Ephesus.

Dat is de vraag, hoe zullen wij 't beslissen?

Dromio van Syracuse.

Wij zullen om 't langste strootjen trekken voor de eerstgeboorte; ga tot zoo lang voor.

Dromio van Ephesus.

Neen, dan zij 't zoo:
Wij sprongen samen de wereld in, als broeders, met [elkander;
Zoo gaan wij nu samen hand aan hand, en de een [niet na den ander.

(Beiden af.)

TWEE EDELLIEDEN VAN VERONA.

PERSONEN:

De *Hertog* van Milaan, Silvia's vader.
Valentijn, *Proteus*, } twee edellieden van Verona.
Antonio, vader van Proteus.
Thurio, een dwaas mededinger van Valentijn.
Eglamour, begeleider van Silvia op hare vlucht.
Flink, een potsig dienaar van Valentijn.
Lans, een dergelijk dienaar van Proteus.
Panthino, bediende van Antonio.
De Waard, bij wien Julia vertoeft.
Bandieten.

Julia, bemind door Proteus.
Silvia, bemind door Valentijn.
Lucetta, Julia's kamerjuffer.

Bedienden, Muzikanten.

Het tooneel is nu in Verona, dan in Milaan, en ook op de grenzen van Mantua.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een plein in Verona.

VALENTIJN *en* PROTEUS *komen op.*

Valentijn.

Staak vrij uw overreding, lieve Proteus;
Thuiszitten maakt een jonkman tot een huishen.
Ja, hield de liefde uw lente niet geketend
Aan 't lieflijk lonken van uw aangebeed'ne,
Dan drong ik u, veeleer te zaam met mij
Der wijde wereld wond'ren te gaan zien,
Dan zóo uw jeugd, in duffe droomerij
En lendenlamme lediggang te slijten.
Doch wijl gij mint, — blijf minnen, groei er in,
Zooals mijn wensch zal zijn, als ik eens min.

Proteus.

Gij wilt dus gaan? Vaarwel, mijn Valentijn!
Denk aan uw Proteus, als gij op uw reizen
Iets vreemds en recht opmerkenswaardigs ziet;
Indien 't u goed gaat, rijze in u de wensch,
Dat ik er bij waar'; en zijt ge in gevaar, —
Indien er ooit gevaren om u zweven, —

Beveel uw nood dan aan mijn heil'ge beden,
Want ik wil voor u bidden, Valentijn.

Valentijn.

En zeker bidden uit een liefdeboek?

Proteus.

Uit een geliefd boek, ja, zal 'k voor u bidden.

Valentijn.

Ja, uit een grondloos boek van diepe liefde,
Hoe door den Hellespont Leander zwom.

Proteus.

Dat is een diep verhaal van dieper liefde;
Hij stak in liefde meer dan schoenendiep.

Valentijn.

't Is waar; in liefde steekt gij laarzendiep,
En toch, nooit zwomt gij door den Hellespont.

Proteus.

Wat, laarzen? Pas geen Spaansche laars mij aan.

Valentijn.

Nu, 'k zeg, gij steekt in folterlaarzen.

Proteus.

Wat?

Valentijn.

Gij steekt in liefde, die voor smachten hoon,
Met hartezuchten schuwe blikken koopt,
Een oogwenk heils met twintig bange nachten,
Bij zoete zege steeds een neêrlaag wint,
Bij neêrlaag zure moeite als overwinst;
Liefde is een dwaasheid, door vernuft gekocht,
Of wel vernuft, door dwaasheid overmocht.

Proteus.

Gij stelt mij waarlijk als een dwaas ten toon.

Valentijn.

Gij stelt uzelven, vrees ik, dus ten toon.

Proteus.

Gij smaadt de liefde; en ik ben niet de Liefde.

Valentijn.

Liefde is uw meester, want die meestert u;
En hij, die zoo het juk draagt van een dwaas,
Zij, dunkt mij, bij de wijzen niet geboekt.

Proteus.

Toch staat geboekt: zooals in de eêlsten knop
De worm verterend huist, zoo kiest de liefde
Verterend woning in den eêlsten geest.

Valentijn.

En 't staat geboekt: zooals de vroegste knop
Verteerd wordt, voor 't ontluiken, door den worm,
Zoo wordt de jonge en teed're geest door liefde
Verkeerd in dwaasheid; in den knop verwelkt hij;
Reeds bij het eerst ontluiken valt zijn groen
Met al, wat ooit op vruchten kon doen hopen.
Doch wat spil ik mijn tijd met raad aan u,
Die u verpand hebt aan den minnewaan?
Nog eens, vaarwel! want aan de haven wacht
Mijn vader reeds om mij aan boord te brengen.

Proteus.

'k Ga met u naar de haven, Valentijn.

Valentijn.

Neen, Proteus, laat ons hier nu afscheid nemen;
Maar schrijf mij spoedig naar Milaan, hoe 't u
Met uwe liefde gaat, en wat er verder
Voor nieuws hier is in 't afzijn van uw vriend;
En wacht van mij gelijk bezoek ten uwent.

Proteus.

Nu, alle heil geworde u in Milaan!

Valentijn.

Zoo u niet minder thuis! En nu, vaarwel!

(VALENTIJN *af.*)

Proteus.

Hij jaagt naar eer en ik naar liefde; hij
Verlaat zijn vrienden, om hen te verheffen;
Ik, om de min, mijzelf, mijn vrienden, alles.
Gij, Julia, hebt mij aan mijzelf ontvoerd,
Zoodat ik niets studeer, mijn tijd verdoe,
De wereld niets tel, goeden raad veracht,
En, suf gedroomd, zwaarmoedig zucht en smacht.

(FLINK *komt op.*)

Flink.

Vergun, heer Proteus, was mijn meester hier?

Proteus.

Hij ging juist heen, en naar Milaan aan boord.

Flink.

Nu, twintig tegen een, dan is hij scheep,
En ik, die van hem af geraakte, een schaap.

Proteus.

Ja, ja, niet zelden raakt een schaap verdwaald,
Zoodra de scheper in het hoeden faalt.

Flink.

Gij wilt dus zeggen, dat mijn meester een scheper is en ik een schaap?

Proteus.

Ja juist.

Flink.

Dan zijn mijn horens zijne horens, of ik waak of slaap.

Proteus.

Een recht onnoozel antwoord, passend voor een schaap.

Flink.

Dat maakt mij waarlijk weer tot schaap.

Proteus.

Juist, en uw meester tot scheper.

Flink.

Neen, ik kan het tegenspreken met een sluitrede.

Proteus.

En ik maak mij sterk het met een andere te staven.

Flink.

De scheper zoekt de schapen en niet het schaap den scheper; welnu, ik zoek mijn meester en niet mijn meester mij; derhalve: ik ben geen schaap.

Proteus.

Het schaap volgt om het voêr den scheper, de scheper niet om het eten 't schaap; gij volgt om loon uw meester, uw meester volgt u niet om loon; derhalve, gij zijt een schaap.

Flink.

Nog eens zulk een sluitrede, en ik roep mè-è!

Proteus.

Maar hoor nu, hebt gij mijn brief aan Julia gegeven?

Flink.

Ja, heer; ik, een verloren schaap, gaf uw brief aan haar, een verkoren schaap; en zij, een verkoren schaap, gaf aan mij, een verloren schaap, niets voor mijn moeite.

Proteus.

Voor zooveel schapen is de weide wel wat te klein.

Flink.

Als het veld overvol is, deedt gij het best, haar te kooien.

Proteus.

Neen, daar zijt gij aan 't dwalen; ik deed het best, u te schutten.

Flink.

Mij beschutten, heer! met minder dan een pond voor het bezorgen van uw brief zal ik wel terecht komen.

Proteus.

Wat onzin! 'k meen, u in de schutkooi steken.

Flink.

Mij in een kooi te steken? die vast op fooien reken!
Die aan uw lief uw liefdebrief zoo schoon wist toe te [steken!

Proteus.

Maar wat zeide zij? (Flink *knikt.*) Zij heeft geknikt, niet?

Flink.

Niet geknikt? Ja.

Proteus.

Ja bij niet? dat is neen.

Flink.

Gij verstaat mij verkeerd, heer; ik knikte, dat zij knikte; en gij vroegt mij, of zij niet geknikt had, en ik zeide van ja.

Proteus.

En niet-ja is neen.

Flink.

Nu gij de moeite hebt gedaan, dit bijeen te lezen, moogt gij het voor uw moeite houden.

Proteus.

Neen, neen, ik neem het niet aan, en verlang meer van de briefbestelling te vernemen.

Flink.

Nu, en ik verlang meer voor de briefbestelling te ontvangen en heb geen vrede met uw bestel.

Proteus.

Hoe zoo, kerel, geen vrede met mijn bestel?

Flink.

Neen, heer, want ik bestelde den brief goed, en uw bestel zegt neen en telt mij niets toe voor mijn moeite.

Proteus.

Verduiveld, gij zijt bij de hand!

Flink.

En toch kan mijn vlugge hand uw trage beurs niet machtig worden.

Proteus.

Kom, kom, doe mij kort en goed opening van de zaak; wat heeft zij gezegd?

Flink.

Open dan uw beurs, opdat wij geld en nieuws gelijk oversteken.

Proteus.

Nu man, daar hebt gij wat voor uw moeite; wat heeft zij gezegd?

Flink.

Waarlijk, heer, ik geloof, dat gij niets van haar te hopen hebt.

Proteus.

Waarom? Hebt gij haar dit weten te ontlokken?

Flink.

Neen, heer, ik heb haar volstrekt niets kunnen ontlokken; neen, zelfs geen onnoozelen dukaat voor het overbrengen van uw brief. En daar zij zoo hard voor mij was, die uwe gezindheid haar schriftelijk overbracht, vrees ik, dat zij even hard zal wezen voor u, als gij uwe gezindheid haar mondeling mededeelt. Geeft haar als liefdepanden enkel steenen, want zij is zoo hard als staal.

Proteus.

Wat! heeft zij niets gezegd?

Flink.

Neen, niet zooveel als: „Ziedaar, dat is voor uw moeite". Ik dank u, de grootte uwer mildheid erken ik aan deze grooten, en uit erkentelijkheid laat ik u in het vervolg uwe brieven zelf bestellen. En nu, heer, ga ik uwe groeten aan mijn meester overbrengen.

Proteus.

Ga, ga! gij zijt de veiligheid van 't schip;
Zijt gij aan boord, dan kan het niet vergaan;
Gij zijt voor droger dood aan land bestemd. —
(Flink *af.*)
Ik moet een beet'ren bode tot haar zenden,
Mijn Julia, vrees ik, acht mijn regels niets,
Die haar een knaap, zoo diep onwaardig, brengt.
(Proteus *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *De tuin van* JULIA's *woning.*

JULIA *en* LUCETTA *komen op.*

Julia.

Maar nu, Lucetta, spreek; wij zijn alleen;
Gij geeft mij dus den raad, verliefd te worden?

Lucetta.

Ja, jonkvrouw, mits gij niet onachtzaam struikelt.

Julia.

Wien uit den ganschen schoonen kring van heeren,
Die daag'lijks met gesprekken om mij zwerven,
Acht gij wel allermeest mijn liefde waard?

Lucetta.

Ik bid u, noem hen op, dan geef ik u,
Naar mijn onnoozel inzicht, mijne meening.

Julia.

Wat dunkt u van den schoonen Eglamour?

Lucetta.

Een ridder is hij, welbespraakt en fijn;
Doch, waar' ik u, hij zou mijn man niet zijn.

Julia.

Wat van dien rijken heer, Mercatio?

Lucetta.

Goed van zijn geld, maar van hem zelf: zoo zoo.

Julia.

En den beleefden Proteus, wat van hem?

Lucetta.

Heer, heer! mijn dwaasheid brengt mij in de klem!

Julia.

Komaan, wat schrikt en beeft gij bij zijn naam?

Lucetta.

Vergeef mij, jonkvrouw, 't is, dat ik mij schaam,
Dat ik, onwaardig schepsel, zoo losweg
Mijn oordeel over hoofsche minnaars zeg.

Julia.

Waarom van Proteus niet als van de rest?

Lucetta.

Ja, — 'k vind van vele goeden hem het best.

Julia.

Om welke reden?

Lucetta.

Ik heb geen and're, dan een meisjensreden:
Ik vind hem zoo, omdat ik hem zoo vind.

Julia.

Gij raadt mij, hem mijn liefde weg te schenken?

Lucetta.

Ja, zoo gij haar niet weggeworpen acht.

Julia.

Van al de rest, heeft hij mij nooit bestormd.

Lucetta.

Van al de rest, mint hij u toch het meest.

Julia.

Zijn zwijgen toont zijn koel en kil gemoed.

Lucetta.

Het heimlijkst vuur brandt met den felsten gloed.

Julia.

Hij mint niet, die door niets zijn min verraadt.

Lucetta.

Hij mint niet, die er altijddoor van praat.

Julia.

O, las ik eens zijn hart!

Lucetta.

Lees, jonkvrouw, dit papier.

Julia.

„Aan Julia". — Spreek, van wien?

Lucetta.

Dat vindt gij in den brief.

Julia.

Nu zeg, wie gaf het u?

Lucetta.

't Was Valentijns trawant, en Proteus, denk ik, zond het.
Hij zocht het u te geven, maar ik kwam juist daar aan,
En nam het van hem over, vergeef mijn stout bestaan.

Julia.

Nu, op mijn eer, een fraaie makelaarster!
Gij waagt het, dart'le briefjens aan te nemen?
Mijn jeugd, met and'ren fluist'rend, te belagen?
Voorwaar, ik zeg u, 't is een prachtig ambt,
En gij, zoo dunkt mij, voor dien post geknipt.
Hier, neem den brief; bezorg hem fluks terug,
Of, hoort gij, kom mij nooit meer onder de oogen.

Lucetta.

Een minpleidooi verdient eer loon dan haat.

Julia.

Kom, gaat gij?

Lucetta.

Goed; pleeg met uzelve raad.

(LUCETTA *af.*)

Julia.

Had ik dien brief toch even ingezien!
Doch haar terug te roepen, en haar dat,
Waarom ik keef, te vragen, gaat niet aan.
Hoe dwaas! zij weet, dat ik een meisjen ben,
En dwingt den brief mij niet ter lezing op!
Zij weet toch, meisjens zeggen zedig „neen",
Maar wenschen, dat de vrager „ja" versta.
Foei, foei! hoe grillig is die dwaze liefde!
Die als een kregel kind de voedster krabt,
En dan vol deemoed fluks de roede kust.
Hoe vinnig keef ik daar Lucetta weg,
Toen ik haar innig gaarne bij mij hield;
Hoe toornig plooide ik mijn gelaat tot rimpels,
Terwijl de vreugd mijn hart tot lachen dwong!
Mijn boete zij: ik roep Lucetta weer
En vraag haar voor mijn dwazen streek vergiff'nis.
Heidaar! Lucetta!

(LUCETTA *komt terug.*)

Lucetta.

Wat verlangt gij, jonkvrouw?

Julia.

Is 't nog geen etenstijd?

Lucetta.

Ik wenschte 't wel,
Opdat ge uw moed mocht koelen op uw maal,
En niet op uwe maagd.

(LUCETTA *laat den brief vallen en raapt hem weer op.*)

Julia.

Wat hebt gij daar behoedzaam opgeraapt?

Lucetta.

Ik? niets.

Julia.

Gij buktet toch, waarom?

Lucetta.

Om een papier,
Dat mij ontviel.

Julia.

En dat papier is niets?

Lucetta.

't Is iets, dat mij niet aangaat.

Julia.

Zoo laat voor hen het liggen, wien het aangaat.

Lucetta.

Het zal, voor wie het aangaat, wis niet liegen,
Tenzij men, wat het meldt, valsch uit wil leggen.

Julia.

Een liefjen schreef u wis daar iets op rijm.

Lucetta.

Geef gij, mejonkvrouw, mij de wijs, opdat
Ik 't zing'; gij zet wel meer iets op muziek.

Julia.

Een niets zet ik geen waarde bij; ik dank;
Dus zing 't maar op de wijs van „Luchte liefde".

Lucetta.

't Is veel te wichtig voor zoo lucht een wijs.

Julia.

Zoo wichtig? daarbij hoort een zware stem.

Lucetta.

Toch niet; het klonk wel goed, als gij het zongt.

Julia.

En waarom gij niet?

Lucetta.

't Is voor mij te hoog.

Julia.

Laat zien uw vers. *(Zij neemt* Lucetta *den brief af.)*
O, gij ondeugend nest!
(Zij maakt een toornig gebaar.)

Lucetta.

Vat goed den toon, als gij het uit wilt zingen;
Maar toch, die toon is lang niet naar mijn zin.

Julia.

Niet naar uw zin?

Lucetta.

Neen, jonkvrouw, veel te schril.

Julia.

Vrijpostig nest!

Lucetta.

O, nu zijt gij te laag;
Gij dempt de hooge stem door dof gebrom;
En bij uw zang ontbreekt nog de tenoor.

Julia.

Die gaat door uw gebas geheel verloren.

Lucetta.

Ja, 'k zong voor Proteus de partij wat laag.

Julia *(leest den brief).*

Neen, 'k laat door al die praatjens mij niet kwellen. —
O foei, een stapel liefdes-eeden! — Daar! —
(Zij verscheurt den brief.)
Gij, ga nu heen, en laat die stukken liggen;
Zocht gij ze weer bijeen, het zou mij erg'ren.

Lucetta *(onder 't heengaan).*

Zij houdt zich boos; maar 't deed haar innig goed,
Als zulk een brief haar nog eens erg'ren kwam.
(Lucetta *af.*)

Julia.

Neen, kwam nog maar diezelfde brief mij erg'ren!
Haathanden, gij! die liefdewoorden stukrijt!
Den zoeten honig rooft gij, booze wespen,
En steekt de bijen, die hem leev'ren, dood!
'k Wil boete doen en ieder stukjen kussen.
Wat staat daar? „Zoete Julia?" — Bitt're Julia!
Ik werp tot straf voor uw ondankbaarheid
Uw naam hier op den harden grond en treed
Uw wreeden trots verachtend in het stof.
Hier staat: „de door de Min gewonde Proteus";
Gij arme kranke naam! mijn boezem zij
Uw bed, totdat uw wonde gansch geheeld is;
Ik drenk, doordring haar met een balsemkus.
(Zij steekt het stukjen in haar borstzak.)
Twee-, driemaal staat hier Proteus' naam; o wind!
Wees kalm en blaas geen enkel woordjen weg,
Totdat ik ieder enkel woord gespeld heb,
Mijn naam slechts niet; dien draag' een wervelwind
Naar een afgrijslijk steile, ruwe klip,
En stort' hem in de gramme baren neer!
In éénen regel, zie, zijn naam tweemaal;
„De mijm'raar Proteus, diep onzaal'ge Proteus,
Aan de engel Julia"; — dit scheur ik er af;

Doch neen, dat niet, daar hij mijn naam zoo aardig
Met zijne weeklachtnamen heeft gepaard;
Ik wil ze vouwen, de' eenen op den and'ren; —
Kust nu, omarmt u, kijft, doet wat gij wilt.

(LUCETTA *komt weder op.*)

Lucetta.

Mejonkvrouw,
Het eten is gereed, uw vader wacht.

Julia.

Goed, gaan wij dan.

Lucetta.

Wat! mogen hier die snippers blijven klappen?

Julia.

Houdt gij ze in eere, goed, neem ze op en meê.

Lucetta.

Zoo goed naamt gij 't niet op, toen ik ze u meebracht.
Toch raap ik ze op; zij mochten koude vatten.

Julia.

Ik zie recht goed, dat gij ze diep vereert.

Lucetta.

Ja goed, mejonkvrouw, zeg maar, wat gij ziet;
Maar ik zie ook, al denkt ge dat ik dommel.

Julia.

Kom, vlug wat! wilt gij gaan?

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een vertrek in* ANTONIO's *huis.*

ANTONIO *en* PANTHINO *komen op.*

Antonio.

Panthino, zeg mij, welk een diep gesprek
Hadt gij daar straks in 't klooster met mijn broeder?

Panthino.

Hij sprak van Proteus, van zijn neef, uw zoon.

Antonio.

En wat?

Panthino.

Hij stond verbaasd, dat uw genade
Hem hier zijn jeugd verdroomen laat, terwijl
Zoo menig ander, van gering'ren stand,
Zijn zoon om rang en eer de wereld inzendt,
Hetzij in de' oorlog om fortuin te zoeken,
Hetzij om verre landen op te sporen,
Hetzij naar scholen, waar geleerdheid huist.
Voor de eene of de and're loopbaan, of voor allen
Was naar zijn oordeel Proteus recht geschikt;
Hij vroeg mij, dat ik bij u aan zou dringen,
Dat hij niet langer thuis zijn tijd verdroom';
Het zou hem in zijn ouderdom nog rouwen,
Wanneer hij in zijn jeugd niet had gereisd.

Antonio.

Gij hebt geen sterken aandrang noodig, 't was
De gansche maand reeds niet uit mijn gedachten;
Ik overwoog reeds lang zijn tijdsverlies,
En hoe hij nooit een deeg'lijk man wordt, als
De wereld hem niet schudt en mondig maakt;
Ervaring wordt door vlijt en moeite erlangd,

En door den snellen gang des tijds gerijpt.
Doch spreek, waar zou ik best hem henen zenden?

Panthino.

Het is gewis uw edelheid bewust,
Dat thans zijn vriend, de jonge Valentijn,
Zich in Milaan bevindt aan 's keizers hof?

Antonio.

Ik weet het, ja.

Panthino.

Als dan uw edelheid daarheen hem zond.
Daar leert hem 't steekspel lans en zwaard hanteeren,
Hij hoort er hoofsche taal, gaat om met de' adel;
Ja, iedere oef'ning heeft hij steeds voor oogen,
Die met zijn jeugd en zijn geboorte strookt.

Antonio.

Uw raad behaagt mij, hij is wel doordacht;
En tot bewijs, hoezeer hij mij behaagt,
Leg ik hem met den meesten spoed ten uitvoer,
En maak van de' eersten besten weg gebruik,
Om Proteus naar des keizers hof te zenden.

Panthino.

Vergun, op morgen reeds zijn Don Alfonso
En and're hoogst aanzienlijke edellieden
Reisvaardig om den keizer te begroeten,
En hem hun diensten need'rig aan te bieden.

Antonio.

Voortreff'lijk; Proteus reize met hen mee; —
En, als geroepen —; daadlijk hoor' hij 't nieuws.

(Proteus *komt op, een brief lezende.*)

Proteus.

Zoet leven! zoete reeg'len! zoete liefde!

Dit is haar hand, het werktuig van haar hart,
Dit is haar liefdeseed, haar eerepand.
O, dat nu onze vaders, door hun bijval
De zaligheid van onze min bezeeg'len!
O engel Julia!

Antonio.

Zoo, gij daar? wat voor brief zijt gij aan 't lezen?

Proteus.

Vergeef mij, 't zijn een woord of twee, waarin
Mij Valentijn zijn vriendegroeten zendt;
Een vriend, die bij hem was, bracht dit mij over.

Antonio.

Geef mij den brief en laat mij 't nieuws eens zien.

Proteus.

Er staat geen nieuws in, heer; hij schrijft alleen,
Dat hij gelukkig leeft, veel vrienden rijk is,
En daag'lijks hooger stijgt in 's keizers gunst;
Hij wenscht mij bij zich om zijn heil te deelen.

Antonio.

En gij, stemt gij ook met zijn wenschen in?

Proteus.

Ik hang, heer, enkel af van uwen wil,
En geenszins van de wenschen van mijn vriend.

Antonio.

Mijn wil stemt vrij wel in met zijnen wensch.
(Proteus *kijkt verwonderd op.*)
Sta niet verbaasd, dat ik zoo snel besluit,
Want wat ik wil, dat wil ik; daarmeê uit.
Ik heb besloten, dat gij een'gen tijd
Met Valentijn aan 's keizers hof zult toeven;
Wat hem wordt toegelegd door zijn verwanten,
Diezelfde som ontvangt ook gij van mij.

Wees gij nu morgen voor de reis gereed;
Geen tegenwerping; 't is mijn vaste wil.

Proteus.

Zoo snel, Heer, kan ik niet reisvaardig zijn;
Ik bid u, schenk een dag of twee vertoef.

Antonio.

Wat mocht ontbreken, wordt u nagezonden;
Dus geen vertraging; morgen moet gij gaan. —
Kom mee, Panthino, ik behoef uw hulp
Om spoed te maken met die reis.

(Antonio *en* Panthino *af.*)

Proteus.

Zoo bleef ik, bang voor branden, ver van 't vuur,
Maar stortte me in de zee, waar ik verdronk.
Mijn vader wilde ik Julia's brief niet toonen,
Uit vreeze voor belemm'ring in mijn liefde,
Maar, met behulp juist van mijn eigene uitvlucht,
Belemmert hij veel meer dan ooit mijn liefde.
O, hoe gelijkt toch deze liefdelente
Op eens Aprildags onbetrouwb're pracht;
In volle schoonheid straalt de zon een oogwenk,
Daar komt een wolk en 't is stikdonk're nacht!

(Panthino *komt weder op.*)

Panthino.

Uw vader, heer, verlangt met u te spreken,
En hij is zeer gehaast; ik bid u, ga.

Proteus.

Helaas, zoo is 't; al wil mijn hart ook breken,
Al klopt het „neen", ik moet toch zeggen „ja".

(Beiden af.)

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Milaan. *Een kamer in 's* Hertogs *paleis.*

Valentijn *en* Flink *komen op.*

Flink.

Uw handschoen, heer.

Valentijn.

De mijnen heb ik aan, die hoort mij niet.

Flink.

Toch spreekt ge er tegen, of hij hoort en ziet.

Valentijn.

Laat zien! — ja geef; 't is mijn bezit, mijn buit! —
Lief sieraad, dat een godd'lijk iets omsluit!
Ach Silvia! Silvia!

Flink.

Jonkvrouw Silvia! jonkvrouw Silvia!

Valentijn.

Wat moet dat, knaap?

Flink.

Zij is niet te beroepen, heer.

Valentijn.

Wie gaf u last, knaap, haar te roepen?

Flink.

Uw edelheid zelf, of ik begreep het verkeerd.

Valentijn.

Genoeg; gij zijt toch altijd te voorbarig.

Flink.

En laatst werd ik bekeven, omdat ik altijd te langzaam was.

Valentijn.

Loop heen, gij! Zeg mij, kent gij jonkvrouw Silvia?

Flink.

Waar uw edelheid op verliefd is?

Valentijn.

En, hoe weet gij, dat ik verliefd ben?

Flink.

Hoe? wel, aan deze bijzondere kenteekenen. Vooreerst hebt gij geleerd, evenals uw vriend Proteus uw armen over elkaâr te slaan als een onvergenoegde; u aan een liefdeliedjen te goed te doen als een roodborstjen; in uw eentjen rond te wandelen als iemand, die de pest heeft gehad; te zuchten als een schooljongen, die zijn A-B-boek verloren heeft; te weenen als een jonge deerne, die haar grootmoeder begraven heeft; te vasten als iemand, die de hongerkuur moet doorstaan; te waken als iemand, die voor diefstal beducht is; met een grienstem te spreken als een bedelaar op Allerheiligen. Vroeger waart ge gewoon, bij het lachen als een haan te kraaien; bij uw wandelen als een leeuw te stappen; niet te vasten, dan dadelijk na den maaltijd; en niet treurig te kijken, dan als gij geldgebrek hadt; maar nu heeft een liefjen u zoo

veranderd, dat, als ik u aanzie, ik u nauwelijks voor mijn meester kan houden.

Valentijn.

En is dat alles in mij op te merken?

Flink.

Iedereen merkt het op buiten u.

Valentijn.

Buiten mij? onmoog'lijk.

Flink.

Buiten u? Niets is zekerder, want buiten u is en zal niemand zoo argeloos zijn; maar gij zijt zoo buiten uzelven van die dwaasheden, dat die dwaasheden in u zijn en door u heenschijnen als het water in een urinaal, zoodat geen oog u kan aanzien, of het wordt een dokter, die uw kwaal herkent.

Valentijn.

Maar zeg mij, kent gij mijne jonkvrouw Silvia?

Flink.

Die, waar gij zoo op staart, als zij aan tafel zit?

Valentijn.

Hebt gij dat opgemerkt? die meen ik, ja.

Flink.

Neen, heer, ik ken haar niet.

Valentijn.

Wat? kent gij haar door mijn aanstaren en toch kent gij haar niet?

Flink.

Is zij niet tamelijk leelijk, heer?

Valentijn.

Neen, knaap, zij is schoon, maar met meer dan met schoonheid begunstigd.

Flink.

Nu, heer, dit weet ik zeer goed.

Valentijn.

Wat weet gij?

Flink.

Dat zij niet zoozeer schoon is, als wel, door u, begunstigd.

Valentijn.

Ik acht haar schoonheid uitgelezen, maar haar andere gaven onvolprezen.

Flink.

Ja, omdat de eerste geschilderd is en het andere buiten schatting blijft.

Valentijn.

Wat geschilderd, en waarom buiten schatting?

Flink.

Wel, heer, zij schildert zich zoo om mooi te zijn, dat niemand haar schoonheid kan schatten.

Valentijn.

Waar houdt gij mij dan voor? ik schat hare schoonheid zeer hoog.

Flink.

Gij hebt haar nooit gezien, sinds zij zoo misvormd is geworden.

Valentijn.

Sinds wanneer is zij misvormd geworden?

Flink.

Van 't oogenblik af, dat gij verliefd op haar werdt.

Valentijn.

Ik werd op haar verliefd van 't oogenblik af, dat ik haar zag, en ik zie haar nog steeds even schoon.

Flink.

Als gij op haar verliefd zijt, kunt gij haar niet zien.

Valentijn.

Waarom niet?

Flink.

Omdat de liefde blind is. O, hadt gij mijn oogen, of hadden uwe oogen nog de scherpte van vroeger, toen gij uw vriend Proteus den mantel placht uit te vegen, omdat hij zijn hoosbanden vergat vast te maken!

Valentijn.

Wat zou ik dan zien?

Flink.

Uw eigen tegenwoordige dwaasheid en hare verbazende leelijkheid; want toen hij verliefd was, kon hij zijn hoosbanden niet zien vast te strikken, en gij kunt, sinds gij verliefd zijt, uwe hozen niet zien aan te trekken.

Valentijn.

Dan zijt gij, knaap, naar het schijnt, ook verliefd, want gisteren morgen kondt gij mijn schoenen niet zien te poetsen.

Flink.

Dat is ook zoo, heer; ik was verliefd op mijn bed. Ik ben u dankbaar, dat gij mij de ooren gewasschen hebt om mijn verliefdheid, want dit geeft mij te meer hart om u door te halen voor de uwe.

Valentijn.

Kort en goed, ik ga geheel in liefde voor haar op.

Flink.

Dan wenschte ik wel, dat gij ondergingt, want dan was het met uw verliefdheid uit.

Valentijn.

Gisteren avond droeg zij mij op, eenige regels te schrijven aan iemand, dien zij bemint.

Flink.

En hebt gij het gedaan?

Valentijn.

Ja zeker.

Flink.

En hebt gij ze niet kreupel geschreven?

Valentijn.

Neen, knaap, zoo goed als ik maar kan. — Stil! daar komt zij aan.

Flink *(ter zijde).*

O prachtig marionettenspel! o uitnemende draadpop! Nu zal hij de rol voor haar gaan spreken.

(Silvia *komt op.*)

Valentijn.

Mejonkvrouw en gebiedster, duizend goede morgens!

Flink *(ter zijde).*

O, ik wensch u goede nacht; een millioen plichtplegingen volgt.

Silvia.

Heer Valentijn, mijn dienaar, u tweeduizend.

Flink *(ter zijde).*

Hij moest haar intrest geven en zij is 't, die het doet.

Valentijn.

'k Volbracht uw last en heb uw brief geschreven
Aan uw geheimen, nameloozen vriend;

Ik deed het recht ongaarne, doch ik deed het,
Alleen uit plichtgevoel voor u, gebiedster.
(Hij stelt haar een brief ter hand.)

Silvia.

Dank, eed'le dienaar! — 't Is een schrijvers-proefstuk.

Valentijn.

Geloof mij, jonkvrouw, 't ging mij moeilijk af;
Want onbewust, aan wien het was gericht,
Schreef ik als in den blinde, zeer onzeker.

Silvia.

Dus, zoo veel moeite denkt gij al te veel?

Valentijn.

Neen, jonkvrouw, is 't u dienstig, ik zal schrijven,
Zoo gij 't gebiedt, wel duizendmaal zoo veel;
En toch, —

Silvia.

't Is fraai gezegd. Ik gis nu wel, wat volgt;
En toch, ik zeg het niet; — en toch, 't behoeft niet; —
En toch, neem dit terug; — en toch, ik dank u,
En roep voortaan uw diensten niet meer in.

Flink *(ter zijde).*

En toch, dat zult gij wel, en toch, en toch, —

Valentijn.

Wat meent gij, jonkvrouw? vindt gij dit niet goed?

Silvia.

O ja, 't zijn regels, keurig in hun soort,
Maar toch, ongaarne deedt gij 't, neem ze weer;
Neen, neem het.

Valentijn.

Jonkvrouw, 't is voor u geschreven.

Silvia.

Ja, ja, gij schreeft dit, heer, op mijn verzoek;
Maar ik begeer het niet; het is voor u;
Ik had nog meer gevoel er in gewenscht.

Valentijn.

Beveel slechts, en ik schrijf een and'ren brief.

Silvia.

Zoo lees ook, is hij af, hem voor mij over;
Bevalt hij u, nu goed; zoo niet, ook goed.

Valentijn.

En als hij, jonkvrouw, mij bevalt, wat dan?

Silvia.

Bevalt hij u, wel, houd hem voor uw moeite.
En nu, mijn dienaar, goeden morgen!

(Silvia *af.*)

Flink.

O diepverholen scherts, onzichtbaar, nooit in 't licht,
Gelijk op een toren het haantjen, de neus op iemands gezicht!
Mijn heer maakt haar het hof, zij neemt hem in de leer;
Zijn les is, hoe de leerling haar meester wordt en heer.
O allerliefste nieuwe vond, haar zelve tot nut en gerief,
Dat mijn meester, haar tot schrijver, zichzelven moet schrijven een brief!

Valentijn.

Hoe is het, man, wat praat gij met uzelf?

Flink.

Ik maakte een rijmpjen, heer; het praten is aan u.

Valentijn.

Het praten?

Flink.

Ja, om de woordvoerder te zijn voor jonkvrouw Silvia.

Valentijn.

Tot wien?

Flink.

Tot uzelven. Overdrachtelijk maakt zij u het hof.

Valentijn.

Overdrachtelijk?

Flink.

Of letterlijk, moest ik zeggen, door een brief.

Valentijn.

Wel, heeft zij dan aan mij geschreven?

Flink.

Waarom zou zij dat, als zij u aan uzelven heeft doen schrijven? Wat! merkt gij de grap nog niet?

Valentijn.

Geloof mij, neen.

Flink.

't Is van u niet te gelooven, heer; maar hebt gij dan haren ernst niet opgemerkt?

Valentijn.

Neen, niets van ernst, dan juist een toornig woord.

Flink.

Wel, zij heeft u een brief gegeven.

Valentijn.

Den brief, door mij geschreven aan haar vriend.

Flink.

En dien brief heeft zij besteld en daarmee uit.

Valentijn.

O ware 't inderdaad niets ergers!

Flink.

Ik sta u borg, zoo is het, en niet anders;
Gij schreeft wel vaak aan haar een brief, maar zij, uit [zedigheid,
Of moog'lijk wel uit tijdsgebrek, gaf zelf u geen bescheid;
Of, bang, dat, zoo ze een bode nam, er niets geheim zou blijven,
Heeft zij recht slim haar lief geleerd, haar liefste een brief [te schrijven.

Ik praat daar als een boek, want ik heb dit uit een boek. — Wat staat gij te mijmeren, heer? 't is etenstijd.

Valentijn.

Ik heb gegeten.

Flink.

Ja, maar hoor toch, heer; al kan de kameleon Liefde van de lucht leven, ik ben iemand, die mijn spijs en drank moet hebben, en verlang naar een maal. O wees niet als uw gebiedster; laat u bewegen! laat u bewegen!

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Verona. *Een vertrek in* Julia's *huis.*

Proteus *en* Julia *komen op.*

Proteus.

Wees kalm, wees kalm, mijn lieve Julia!

Julia.

Ik moet, ik kan er niets aan doen.

Proteus.

Zoodra 't mij moog'lijk is, keer ik terug.

Julia.

Kent gij geen omkeer, vroeger keert gij weder.
Hier neem, en blijf uw Julia steeds gedenken.

(Zij geeft hem een ring.)

Proteus.

Dank! maar in ruil, neem dit, en leef in hoop.

(Hij geeft haar een ring.)

Julia.

En zegel met een heil'gen kus den koop.

Proteus.

Hier is mijn hand, als pand van eeuw'ge trouw;
Glipt mij op een'gen dag een uur voorbij,
Waarin ik niet om u, mijn Julia, zucht,
Dan straffe voor vergetelheid in liefde
Mij 't volgend uur met zwaren ramp en nood!
Mijn vader wacht mij reeds; neen, antwoord niet!
Het is nu vloed; 'k meen niet uw tranenvloed;
Die vloed zou mij voorbij mijn tijd doen toeven.
Julia, vaarwel! —

(Julia *af.*)

Zij ging? en sprak geen woord?
Ja, zoo doet trouwe liefde; zwijgen moet zij,
Want daden zijn de tooi der trouw, niet woorden.

(Panthino *komt op.*)

Panthino.

Gij wordt gewacht, heer.

Proteus.

Ga; ik kom, ik kom! —
Ach, scheiden, scheiden maakt gelieven stom!

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar. *Een straat.*

LANS *komt op, met een hond aan een touw.*

Lans.

Neen, ik heb zeker in een uur niet gedaan met schreien; al de Lansen hebben ditzelfde gebrek. Ik heb mijn proportie ontvangen zooals de verloopen zoon, en ga met signore Proteus naar het keizershof. Ik geloof, dat Krab, mijn hond, wel de hardvochtigste hond is van alle honden op Gods aardbodem: mijn moeder aan het schreien, mijn vader aan het jammeren, mijn zuster aan het grienen, onze meid aan 't janken, onze kat aan 't handenwringen, en heel ons huis in de grootste ontsteltenis, — maar dat wreedaardige beest, — het vergoot zelfs geen enkelen traan! Hij is een steen, een echte keisteen en er zit in hem niet meer medelijden dan in een hond; een jood zou geweend hebben, als hij ons afscheid gezien had; ja, mijn grootjen, die geen oogen heeft, ziet ge, schreide haar oogen blind bij mijn vertrek. Wacht, ik zal u eens vertoonen, hoe het toeging. Deze schoen is mijn vader; — neen, neen, die linkerschoen is mijn moeder; — neen, dat gaat toch ook niet, evenmin; — ja toch, zoo is het, die is het meest versleten. Die schoen, met dat gaatjen, is mijn moeder, en deze hier is mijn vader. Voor den duivel, ja, zoo is het. Nu, vriend, die stok is mijn zuster, want, ziet ge, ze is zoo wit als een lelie en zoo dun als een wilgerijs; die hoed is Naan, onze meid; ik ben de hond; — neen, de hond is zichzelf en ik ben de hond; — och, de hond, dat ben ik, en ik ben mijzelf; ja, ja, zoo is 't. Nu ga ik naar mijn vader: „Vader, uw zegen"; nu kan die schoen geen woord spreken van wege het schreien; nu ga ik mijn vader kussen;

goed, hij schreit al door. Nu ga ik naar mijn moeder; — o, kon zij nu maar spreken als een radelooze vrouw! — goed, ik kus haar; ha, daar is het, mijn moeders adem op en top! Nu ga ik naar mijn zuster; let eens op, hoe zij bulkt! Nu, de hond vergiet al dien tijd door geen enkelen traan, en spreekt geen woord; maar ziet eens, hoe ik het stof vastleg door mijn tranen.

(PANTHINO *komt op.*)

Panthino.

Lans, vlug, vlug, scheep! uw meester is lang aan boord, en gij zult hem moeten naroeien. Wat is er? waarom schreit gij, man? Vooruit, gij ezel; de vloed ontgaat u, als gij sammelt; het tij verloopt.

Lans.

Mijnentwege mag het mij ontloopen, ik laat het betijen, want hardvochtiger is er niet; de vloed komt nooit.

Panthino.

De vloed komt nooit?

Lans.

Neen, geen tranenvloed bij het tuig aan dit touw, bij Krab, mijn hond.

Panthino.

Zwijg, kerel, ik zeg, dat de vloed u ontgaat; en als de vloed u ontgaat, dan ontgaat u de reis; en als de reis u ontgaat, dan verliest gij uw meester; en als gij uw meester verliest, dan verliest gij uw dienst; en als gij uw meester verliest, — Waarom houdt gij mijn mond dicht?

Lans.

Ik ben bang, dat gij uw tong nog verliest.

Panthino.

Hoe zou ik mijn tong verliezen?

Lans.

Door dat gesnap.

Panthino.

Dan is 't door dien Krab.

Lans.

Het tij verliezen, en de reis, en mijn meester en mijn dienst, — en dit tuig behouden! Wel, man, geloof mij, als de stroom droog was, zou ik in staat zijn hem met mijn tranen weer te vullen; en als de wind was gaan liggen, zou ik de boot met mijn zuchten kunnen voortblazen.

Panthino.

Kom mee, kerel, kom nu; ik ben uitgestuurd, omdat gij niet kwaamt opdagen.

Lans.

Wel, man, daag mij dan uit, als gij durft.

Panthino.

Wilt gij komen of niet?

Lans.

Ja, ik kom.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Milaan. *Een zaal in het paleis van den Hertog.*

VALENTIJN, SILVIA, THURIO *en* FLINK *komen op.*

Silvia.

Dienaar!

Valentijn.

Gebiedster!

Flink.

Meester, Signore Thurio kijkt u donker aan.

Valentijn.

Ja, knaap, uit liefde.

Flink.

Maar niet tot u.

Valentijn.

Tot mijn gebiedster dan.

Flink.

Gij moest hem eens op 't jak komen.

(Flink *af.*)

Silvia (*tot* Valentijn).

Dienaar, gij zijt ontstemd.

Valentijn.

In waarheid, jonkvrouw, ik heb er den schijn van.

Thurio.

Gij schijnt dus, wat gij niet zijt?

Valentijn.

Misschien wel.

Thurio.

Dat doen namaaksels.

Valentijn.

Dat doet gij.

Thurio.

Wat schijn ik dan, dat ik niet ben?

Valentijn.

Wijs.

Thurio.

Welk bewijs hebt gij voor het tegendeel?

Valentijn.

Uwe dwaasheid.

Thurio.

En waarin ziet gij mijn dwaasheid?

Valentijn.

In uw baaitjen.

Thurio.

Mijn baaitjen! een dubbel gevoerd wambuis!

Valentijn.

Goed, dan moogt gij een verdubbelde dwaas zijn.

Thurio.

Wat!

Silvia.

Wat, Signore Thurio, toornig? gij verandert van kleur?

Valentijn.

Laat hem maar, jonkvrouw; hij is een soort van kameleon.

Thurio.

Die meer lust heeft, zich aan uw bloed te goed te doen, dan in uwe lucht te leven.

Valentijn.

Gij hebt gesproken, heer.

Thurio.

En gedaan ook, heer, voor ditmaal.

Valentijn.

Ik ken dat, heer; gij hebt altijd gedaan, eer gij begonnen zijt.

Silvia.

Een fraai geweervuur van woorden, edele heeren; en wakker losgebrand!

Valentijn.

Dat is zoo, jonkvrouw, dank aan wie het gaf.

Silvia.

Wie is dat, dienaar?

Valentijn.

Gij zelve, lieve jonkvrouw, gij toch gaaft het vuur. Signore Thurio borgt zijn geest van uwer edelheid blikken, en verspilt, wat hij borgt, recht minzaam in uwe tegenwoordigheid.

Thurio.

Als gij, heer, u aan een woordenwisseling met mij waagt, zal ik al uw geest bankroet maken.

Valentijn.

Ik weet wel, heer, gij hebt een schatkist vol woorden, en, naar ik geloof, geen andere munt om uw dienaars te betalen, want men mag uit hun kale livereien vermoeden, dat zij van uw kale woorden moeten leven.

Silvia.

Genoeg, edele heeren, niet meer! Daar komt mijn vader.

(De Hertog *komt op.)*

Hertog.

Zoo, dochter Silvia, wel wordt gij bestormd!
Heer Valentijn, uw vader is gezond;
Wat zoudt gij zeggen van een brief van huis,
Vol goede tijding?

Valentijn.

Recht dankbaar, vorst, zal ik
Voor ieder blij bericht van ginds mij toonen.

Hertog.

Nu, kent gij Don Antonio, uwen landsman?

Valentijn.

Ja, beste vorst, ik ken dien edelman,
Als hoog in waarde en aanzien, en die tevens
Niet onverdiend zijn schoonen naam bezit.

Hertog.

En heeft hij niet een zoon?

Valentijn.

Ja, beste vorst, een zoon, die wel verdient,
Dat elk hem, als zijn' vader, acht en eert.

Hertog.

Gij kent hem goed?

Valentijn.

Ik ken hem als mijzelven, want wij gingen
Van kindsbeen af te zamen op en neer;
Ikzelf was traag, een doeniet, die de gunst
Des eed'len tijds verzuimde, om mijnen leeftijd
In der volmaaktheid eng'lenkleed te hullen,
Terwijl Signore Proteus, — want zoo heet hij,
Zich altijd ieder uur ten nutte maakte;
In jaren jong, doch in ervaring oud,
Met overjeugdig brein, doch rijp in oordeel,
Is hij, kortom, — want hoe ik hem ook prijze,
Mijn lof schiet bij zijn waarde ver te kort, —
Volkomen, zoo van lichaam als van geest,
Door alles, wat een edelman kan aad'len.

Hertog.

Voorwaar, hij is, rechtvaardigt hij uw lof,
De liefde waardig van een keizerin,
En in eens keizers raadzaal op zijn plaats.
Welnu, die edelman kwam juist tot mij,

Door mannen van gezag mij aanbevolen,
Om een'gen tijd te toeven aan mijn hof.
Ik denk, dat u die tijding welkom is.

Valentijn.

Als iets mij hier te wenschen bleef, hij was 't.

Hertog.

Zoo heet hem naar zijn waarde welkom hier.
'k Zeg, Silvia, dit tot u, en u, heer Thurio; —
Want Valentijn heb ik niet aan te manen.
Ik zend hem oogenblikk'lijk naar u toe.

(De Hertog *af.)*

Valentijn (*tot* Silvia).

't Is, jonkvrouw, de edelman, die, naar ik zeide,
Met mij gegaan waar', had niet zijn gebiedster
Hem de oogen in kristallen blik geboeid.

Silvia.

Wellicht liet zij nu die weer vrij, maar eischte
Een ander pand van dienstbaarheid van hem.

Valentijn.

Neen, zeker, 'k gis, zij hield ze nog in boei.

Silvia.

Dan waar' hij immers blind; en is hij blind,
Hoe vond hij dan zijn weg naar hier tot u?

Valentijn.

O, Liefde heeft wel twintig oogenparen.

Thurio.

Toch zegt men: Liefde heeft geen enkel oog.

Valentijn.

Voor zulke minnaars, ja, als gij zijt, Thurio;
Voor wat haar niet behaagt, sluit ze allen toe.

(Proteus *komt op.*)

Silvia.

Genoeg! genoeg! — Hier komt uw edelman.

Valentijn.

Welkom, mijn Proteus! — Geef, mejonkvrouw, 'k bid u,
Dit welkom kracht door uw bijzond're gunst.

Silvia.

Zijn waarde waarborgt hem zijn welkom hier,
Als hij 't is, waar gij vaak bericht van wenschtet.

Valentijn.

Hij is 't, gebiedster. Kies hem, eed'le jonkvrouw,
Om met mij aan uw dienst zich toe te wijden.

Silvia.

'k Ben geen gebiedster, zulk een dienaar waardig.

Proteus.

Ik, eed'le jonkvrouw, ben te onwaardig dienaar,
Dan dat uw hoogheid mij een blik vereer'.

Valentijn.

O, staakt dit spreken van onwaardigheid!
Neem, eed'le jonkvrouw, hem als dienaar aan.

Proteus.

Mijn een'ge roem zal wezen, u te dienen.

Silvia.

Geen dienaar derft zijn loon. Dus, dienaar! ik,
Onwaardige gebiedster, heet u welkom.

Proteus.

Wie buiten u zoo spreekt, verweer' zijn leven!

Silvia.

Die welkom heet?

Proteus.

Die u onwaardig heet.

(Een Dienaar komt op.)

Dienaar.

De vorst, uw vader, jonkvrouw, wil u spreken.

Silvia.

Ik kom onmidd'lijk. — *(Dienaar af.)*
Kom, Signore Thurio,
Verzel mij. — Nogmaals welkom, nieuwe dienaar;
'k Verlaat u, dat gij 't nieuws van huis bespreekt,
En hoop u, is dit afgedaan, te zien.
(SILVIA *en* THURIO *af.*)

Valentijn.

Nu, spreek, hoe gaat het allen ginds te huis?

Proteus.

Al de uwen goed; zij laten zeer u groeten.

Valentijn.

En ook bij u is 't wel?

Proteus.

Gezond en wel.

Valentijn.

Hoe gaat het uw gebiedster, en uw liefde?

Proteus.

Als ik van liefde sprak, gingt gij aan 't geeuwen;
Ik weet, van liefdepraatjens houdt gij niet.

Valentijn.

Dat was zoo, Proteus, anders is het nu.
Zwaar moest ik boeten, dat ik Amor smaadde;
Zijn hooge vorstenwil heeft mij gestraft,
Met bitter vasten, met berouwvol stenen,
Met tranen 's nachts, met hartezuchten daags;
Als straffe voor mijn smaad heeft Amor mij

Den slaap verjaagd van de onderworpen oogen,
Hen wakers bij mijn harteleed gemaakt.
Mijn Proteus! Amor is een machtig heerscher;
Zoo ben ik thans zijn slaaf, dat ik belijd:
Geen leed komt zijne tuchtiging nabij,
Maar ook, geen and're vreugd op aard zijn dienst!
Thans, geen gesprek meer, dan van liefde alleen;
Mijn ochtend-, middag-, avondmaal, mijn slaap,
Ja, alles is mij 't enkel woordjen „Liefde".

Proteus.

Genoeg; ik lees uw noodlot in uw oog.
En zij was de afgod, die ge aldus vereert?

Valentijn.

Ja, zij; en is zij niet een hemelsche engel?

Proteus.

Neen, maar zij is een stoff'lijk evenbeeld.

Valentijn.

O, noem haar godd'lijk.

Proteus.

Vleien wil 'k haar niet.

Valentijn.

O, vlei dan mij, want lof verrukt de liefde.

Proteus.

Mij gaaft gij, toen ik krank was, bitt're pillen,
En ik verorden u dezelfde kuur.

Valentijn.

Spreek dan toch waarheid; noem haar, zoo niet godd'lijk,
Een macht, een overheid uit de eng'lenschaar,
Het hoogste wezen, dat op aarde leeft.

Proteus.

Op Julia na.

Valentijn.

Mijn waarde, op niemand na,
Tenzij gij mijne keus te na wilt komen.

Proteus.

Moet ik niet eer mijn liefste hooger stellen?

Valentijn.

Ik help u om haar hooger te doen stijgen;
Een voorrecht boven allen zij haar deel:
Mijn liefste's sleep te dragen, opdat de aarde,
Laag stof, aan haar gewaad geen kus ontsteel',
En, door zoo groote gunst van trots vervuld,
Geen zomerknop meer voede en zwellen doe,
En ruwen winter eeuwig duren laat.

Proteus.

O welk een grootspraak is dit, Valentijn!

Valentijn.

Vergeef mij, Proteus; wat ik zeg, is niets
Bij haar; wat waarde heeft, wordt niets bij haar;
Ze is eenig.

Proteus.

Nu, zoo laat haar eenig blijven.

Valentijn.

Om heel de wereld niet. Vriend, ze is de mijne,
En ik, nu 'k dit juweel bezit, zoo rijk
Als twintig zeeën, ware 't zand ook paarlen,
Het water nectar, louter goud de rotsen.
Vergeef mij, dat ik thans aan u niet denk;
Gij ziet hoe mij mijn liefde gansch vervult.
Die dwaas, mijn mededinger, dien haar vader,
Alleen omdat hij rijk is, voor haar wenscht,
Is met haar meegegaan; ik moet hen volgen,
Want liefde is vol, niet waar? van ijverzucht.

Proteus.

En zij mint u?

Valentijn.

Ja, en wij zijn verloofd; nog meer, het uur
Van 't huw'lijk en het sluwe plan ter vlucht
Bepaald, hoe ik haar venster moet beklimmen,
De touwen ladder klaar, en alle midd'len
Tot mijn geluk ontworpen, afgesproken.
Kom, beste Proteus, met mij op mijn kamer,
Om met uw goeden raad mij bij te staan.

Proteus.

Ga gij vooruit, ik zal den weg wel vragen;
Ik moet nu naar de reede, om van mijn reisgoed
Nog iets te ontschepen, dat ik noodig heb,
Maar dan ben ik terstond tot uwen dienst.

Valentijn.

Gij zult u haasten?

Proteus.

Zeker.

(Valentijn *af.*)

Gelijk een gloed een and'ren gloed verdringt,
Een spijker met geweld een and'ren uitdrijft,
Zoo is de heug'nis van mijn vroeg're min
Nu door een nieuwen aanblik gansch verdoofd.
Is 't nu mijn oog, de lof van Valentijn,
Haar hooge waarde, of mijne valsche wuftheid,
Die mij, gansch reed'loos, zulke reed'nen ingeeft?
Schoon is zij, schoon ook Julia, die ik min, —
Neen minde, want mijn min is weggesmolten,
En toont, zooals een wassen beeld bij 't vuur,
Geen spoor meer van de vroeg're wezenstrekken.
Mij dunkt, voor Valentijn ook ben ik koud,
En ik bemin hem niet zooals eertijds;

Doch veel, ja al te veel min ik zijn schoone,
Daarom bemin ik hem zoo weinig meer.
Hoe zal ik, meer haar kennend, haar vergoden,
Als ik, niet kennend, haar reeds zoo bemin?
Tot nog toe heb ik slechts haar beeld gezien,
En 't heeft het licht der rede mij verduisterd,
Maar als ik eens haar waarde mag doorschouwen,
Dan helpt geen rede meer en ik word blind.
Kan ik mijn dolend minnen teug'len, goed;
Zoo niet, geen rust, eer zij me als gade groet.

(PROTEUS *af.*)

VIJFDE TOONEEL.

Aldaar. *Een straat.*

FLINK *en* LANS *komen op, en ontmoeten elkander.*

Flink.

Lans! op mijn eerlijkheid, welkom in Milaan!

Lans.

Doe geen valschen eed, beste jongen, want ik ben niet welkom. Ik reken dit altijd: een mensch is niet eer verloren, dan als hij gehangen wordt, en ook niet eer ergens welkom, dan als hij een zeker gelag heeft betaald, en de waardin zegt: „welkom!"

Flink.

Kom dan, gij zotskap, ik wil dadelijk met u naar 't bierhuis, waar gij voor een gelag van vijf stuivers wel vijfduizend welkoms zult hebben. Maar, kerel, hoe was het afscheid van uw meester en jonkvrouw Julia?

Lans.

Nu, nadat zij in allen ernst het eens geworden waren, zijn zij recht teeder in scherts gescheiden.

Flink.

Maar zal zij hem trouwen?

Lans.

Neen.

Flink.

Wat dan? zal hij haar trouwen?

Lans.

Ook niet.

Flink.

Wat, is het met hen niet in orde?

Lans.

Wel zeker, zij zijn alle beiden zoo gezond als een visch.

Flink.

Nu, hoe staat het dan met hen?

Lans.

Wel, als het bij hem goed staat, dan staat het goed voor haar.

Flink.

Wat zijt gij toch voor een ezel! Er is bij u nergens achter te komen.

Lans.

Wat zijt gij toch voor een domkop, dat gij dat niet kunt. Mijn stok kan er wel achter komen.

Flink.

Wat gij zegt!

Lans.

Ja, en wat ik doe ook. Zie maar, nu leun ik, en mijn stok is achter mij.

Flink.

Ja, 't is waar, hij staat achter u.

Lans.

Nu, er achter staan en er achter zijn is een en hetzelfde.

Flink.

Maar zeg mij nu in allen ernst, komt het tot een huwelijk?

Lans.

Vraag het mijn hond: als hij „ja" zegt, dan gebeurt het; als hij kwispelstaart en niets zegt, dan gebeurt het.

Flink.

Dus het gebeurt op alle manieren.

Lans.

Zulk een geheim zult gij nooit uit mij krijgen, dan door een gelijkenis.

Flink.

Mij goed, als ik het er zoo maar uitkrijg. — Maar, Lans, wat zegt ge er van, dat mijn meester op een verbazende manier is aangeschoten?

Lans.

Ik heb hem nooit anders gekend.

Flink.

Dan hoe?

Lans.

Dat hij van hemel noch aarde weet, zooals gij daar zelf zegt.

Flink.

Wel, gij gevloekte ezel, gij vat mij niet.

Lans.

Wel, zotskap, ik had u niet te vatten; ik moest uw meester vatten.

Flink.

Ik zeg u, mijn meester staat van verliefdheid in vuur en vlam.

Lans.

Nu, ik zeg u, mijnentwege mag hij in zijn verliefdheid verbranden. Als gij met mij naar het bierhuis wilt gaan, kom dan; zoo niet, dan zijt gij een Hebreër, een Jood, en niet waard een Christenmensch te heeten.

Flink.

Waarom?

Lans.

Omdat gij niet zooveel christelijke liefde in u hebt, dat gij een Christenmensch een glas bier gunt. Wilt gij gaan?

Flink.

Tot uw dienst.

(Beiden af.)

ZESDE TOONEEL.

Aldaar. *Een kamer in het paleis.*

Proteus *komt op.*

Proteus.

Verlaat ik mijne Julia, 'k ben meineedig;
Bemin ik schoone Silvia, 'k ben meineedig;
Verraad ik mijnen vriend, 'k ben zwaar meineedig;
Dezelfde macht, die tot den eed mij dreef,
Zet thans mij tot driedubb'len meineed aan.
Min drong mij tot den eed, Min dringt tot meineed.
O, Min, indien gij, zoet verlokkend, zondigt,
Leer mij, verleiden, ook, hoe ik 't ontschuldig.
'k Heb eerst een flikk'rend sterretje' aangebeden,
Thans kniel ik voor een hemelsch zonnelicht.

Beraad mag onberaden eeden breken;
Hij mist verstand, die moed mist, om 't verstand
Te leeren, kwaad voor 't beet're te verruilen. —
Foei, goddelooze tong! Haar kwaad te noemen,
Die gij met twintigduizend heiligste eeden
Als 't hoogste goed der aard geprezen hebt!
Liefde op te geven, waag ik niet, en 'k doe het;
Mijn liefde gaat te loor, zoo 'k liefde zoek.
Julia verlies ik; Valentijn verlies ik;
Behoud ik hen, dan ga ik zelf te loor;
Verlies ik hen, dan vind ik, door 't verlies,
Voor Valentijn mijzelf, voor Julia Silvia.
Ik ben mijzelven liever dan een vriend,
Want liefde is steeds zichzelf het hoogst. — En Silvia, —
Getuig het, Hemel, die zoo schoon haar schiept! —
Maakt Julia tot moorin nu in mijn oog.
Vergeten wil ik thans, dat Julia leeft,
Ontwarend dat mijn liefde voor haar dood is;
En Valentijn wil ik een vijand reek'nen,
Daar ik naar Silvia's zoeter vriendschap smacht.
Mijzelven kan ik nu geen trouwe houden,
Bega ik geen verraad aan Valentijn; —
Met touwen ladder hoopt hij deze nacht
Het venster van de hemelsche in te klimmen;
Hij deelde 't mij, zijn mededinger, mee!
Ik geef terstond haar vader nu bericht,
Hoe zij, vermomd, te zamen willen vluchten;
Die zal, vol woede, Valentijn verbannen,
Want Thurio, wenscht hij, zal zijn dochter huwen.
Is Valentijn van hier, dan zal ik Thurio's
Onnoozel doen door sluwheid wel verijd'len.
O Liefde! hebt gij 't plan mij ingegeven,
Zoo leen me ook vleugels om naar 't doel te streven!
(PROTEUS *af.*)

II. 6. 11.

ZEVENDE TOONEEL.

Verona. *Een vertrek in* Julia's *huis.*

JULIA *en* LUCETTA *komen op.*

Julia.

Geef raad, Lucetta; help mij, beste meid;
En ik bezweer u, bij uw lieve vriendschap,
Zoo waar gij 't zakboek zijt, waar al mijn denken
In opgeteekend en gegriffeld wordt,
Leer gij mij, wijs me een passend middel aan,
Om, zonder dat mijn naam iets lijdt, een reis
Naar mijn geliefden Proteus te ondernemen.

Lucetta.

Ach, zeer vermoeiend is die reis en lang!

Julia.

Een waarlijk vrome pelgrim wordt niet moede,
Met zwakke schreden landen af te meten;
Veel minder zij, wie liefde vleug'len leent,
En die haar vlucht naar een zoo dierb'ren man,
Zoo godd'lijk eenig als mijn Proteus, richt.

Lucetta.

Wacht liever, totdat Proteus wederkeert.

Julia.

O, is zijn blik mijn zielevoedsel niet?
Heb deernis met den honger, die mij kwelt,
Nu ik zoo lang naar voedsel smachten moet.
O, kendet gij der liefde macht in ons,
Eer ondernaamt gij vuur met sneeuw te ontsteken,
Dan liefdevuur met woorden uit te dooven.

Lucetta.

Uw laaien liefdegloed wil ik niet dooven,

Maar slechts van 't vuur de wilde woestheid teug'len,
Aleer 't der rede perken overslaat.

Julia.

Hoe meer gij teug'len wilt, te feller vlamt het.
Gij weet, het beekjen glijdt met zacht gemurmel,
En bruist, als 't wordt gestremd, onstuimig op;
Maar als zijn schoone loop niet wordt gestuit,
Dan maakt het zacht muziek met bonte steentjens,
En groet met zoeten kus elk wieg'lend riet,
Waarlangs de verre pelgrimstocht het voert.
Zoo ruischt het voort, in meen'ge bocht zich kronk'lend,
Steeds dart'lend, naar den wilden oceaan;
Dus laat mij gaan en houd mijn loop niet tegen;
'k Zal rustig voortgaan als een kalme stroom,
En ied're moede tred zal mij een lust zijn,
Tot mij de laatste bij mijn liefste brengt;
Daar vind ik rust, zooals, na 's levens stormen,
Een zaal'ge geest die in 't Elysium vindt.

Lucetta.

Nu dan, in welk gewaad wilt gij de reis doen?

Julia.

Niet als een meisjen, want ik wil voorkomen,
Dat mij oneerb're mannen ruw bejeeg'nen.
Bezorg mij dus, melieve, een net gewaad,
Geheel zooals een edelknaap het draagt.

Lucetta.

Dan, jonkvrouw, moet ge uw haar terdege korten.

Julia.

Neen, kind, dat bind ik op met zijden snoeren,
Met twintig fraai bedachte liefdeknoopen;
Zoo iets bijzonders staat een jonkman wel,
Zelfs aan een rijp'ren dan ik schijnen zal.

Lucetta.

Hoe moet de snit zijn van uw broek, mejonkvrouw?

Julia.

Dat klinkt zoo fraai, als: — „Zeg mij, edel heer,
Hoe wijd wilt gij uw hoepelrok wel dragen?"
Kies gij de snit, die u het best bevalt.

Lucetta.

Dan moet zij wezen, jonkvrouw, met een klep.

Julia.

O foei, Lucetta, dat zal leelijk staan.

Lucetta.

Een pofbroek, jonkvrouw, is geen speld thans waard,
Ontbreekt de klep, om spelden op te steken.

Julia.

Hebt gij mij lief, bezorg mij dan, Lucetta,
Wat gij het meest geschikt en passend acht.
Maar zeg mij, meid, wat zal de wereld zeggen,
Als ik zoo luchtig weg die reis aanvaard?
Ik vrees, het zal mij zeer in opspraak brengen.

Lucetta.

Als gij dit ducht, blijf dan te huis, ga niet.

Julia.

Neen, neen, dit wil ik niet.

Lucetta.

Laat dan de wereld praten en ga heen.
Roemt Proteus uwe reis, wanneer gij komt,
Dan lake u hier wie wil, wanneer gij weg zijt;
Ik vrees slechts, dat gij hem niet welkom zijt.

Julia.

O dit, Lucetta, is mijn minste zorg;

Want duizend eeden en een zee van tranen,
En blijken van oneindig groote liefde
Zijn borgen, dat ik Proteus welkom ben.

Lucetta.

Dat alles staat ten dienste aan valsche mannen.

Julia.

Slechts laagheid maakt een laag gebruik er van!
Maar Proteus' wieg bescheen een ster van trouwe.
Zijn woord is eed, zijn eed orakeltaal,
Zijn liefde waar, zijn denken rein, zijn tranen
Steeds boden van zijn hart, zijn hart zoo ver
Van elk bedrog, als de aard is van den hemel.

Lucetta.

Zoo blijk' hij, bid ik, als gij tot hem komt.

Julia.

Doe hem, hebt gij mij lief, zulk onrecht niet,
Van aan zijn trouw te twijf'len; wenscht gij, dat
Ik u genegen ben, wees hem genegen;
En volg mij nu terstond op mijne kamer,
Om op te teek'nen, wat ik voor mijn reis,
Mijn reize van verlangst, behoeven zal.
'k Vertrouw u in mijn afzijn alles toe,
Mijn huis en goed, mijn land, mijn goeden naam;
Maar vraag in ruil: bespoedig mijn vertrek.
Neen, antwoord niet, terstond aan 't werk getogen!
Mijn eigen dralen wekt mijn ongeduld.

(Beiden af.)

DERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Milaan. *Een voorzaal in 's* Hertogs *paleis.*

De Hertog, Thurio *en* Proteus *komen op.*

Hertog.

Heer Thurio, laat ons een'gen tijd alleen,
Wij hebben iets vertrouw'lijks te bespreken.
(Thurio *af.*)
Nu, Proteus, spreek, en zeg mij wat gij wenscht.

Proteus.

Doorluchtig heer, wat ik moet openbaren,
Gebiedt de wet der vriendschap mij te helen;
Maar roep ik voor mijn geest de groote goedheid,
Door u aan mij, onwaardige, betoond,
Dan spoort mijn plicht mij aan, u mee te deelen,
Wat mij geen goed ter wereld hadde ontlokt.
Weet, eed'le vorst, dat Valentijn, mijn vriend,
U deze nacht uw dochter wil ontstelen;
Ikzelf werd deelgenoot van 't plan gemaakt.
Ik weet, voor Thurio hebt gij haar bestemd,
Die door uw schoone dochter wordt gehaat;
En als zij nu aldus u werd ontroofd,

Waar' 't op uw jaren u een zware slag.
Dies dreef mijn plicht mij aan, dat ik veeleer
Mijn vriend verkoos te stuiten in zijn opzet,
Dan, door 't verhelen, u een last van kommer
Op 't hoofd te hoopen, die, niet afgewend,
U voor den tijd ten grave buigen zou.

Hertog.

Ik dank u, Proteus, voor uw trouwe zorg;
Eisch ied'ren dank van mij mijn leven lang.
'k Heb zelf reeds dikwijls beider min bespeurd,
Als zij wellicht in diepen slaap mij waanden;
En nam ook vaak mij voor, aan Valentijn
Mijn hof en haren omgang te verbieden,
Maar, duchtend, dat mijn argwaan dwalen mocht,
En zoo den jongling schreeuwend onrecht doen, —
Een overijling, die ik altijd meed, —
Bleef ik hem gunstig aanzien, tot ikzelf
Ontdekte, wat door u mij wordt gemeld;
En, — hieruit blijke u, dat ik vreeze voedde,
Bewust, hoe teed're jeugd verleidbaar is, —
Ik laat haar op een hoogen toren slapen,
Waarvan ikzelf den sleutel bij mij draag,
En daarom is 't onmoog'lijk haar te schaken.

Proteus.

Weet, eed'le vorst, toch werd een plan gesmeed,
Hoe hij haar kamervenster zal beklimmen,
En langs een koorden ladder haar gaan halen;
De jonge minnaar ging daar juist op uit
En komt er daad'lijk dezen weg mee langs;
Zoo 't u behaagt, gij kunt hem licht betrappen.
Doch doe dit zoo behendig, beste vorst,
Dat niemand ooit vermoedt, dat ik het aanbracht,
Want liefde jegens u, geen haat voor hem,
Dreef mij, dit plan mijns vriends u te openbaren.

Hertog.

'k Geef u mijn woord, hij zal het nooit vermoeden,
Dat gij mij een'gen wenk gegeven hebt.

Proteus.

Vaarwel, mijn vorst; ik hoor hem daar reeds komen.
(PROTEUS *af.*)

(VALENTIJN *komt op.*)

Hertog.

Zoo, Signor' Valentijn, waarheen zoo ijlings?

Valentijn.

Vergun mij, uw Genade, een bode wacht,
Om brieven aan de mijnen mee te nemen,
En daarom haast ik mij hem die te brengen.

Hertog.

Zij zijn dus van gewicht?

Valentijn.

Hun inhoud is alleen, dat ik gezond ben
En aan uw hof mij recht gelukkig voel.

Hertog.

Nu, dan geen haast, maar toef een wijl bij mij;
Ik heb u in vertrouwen 't een en ander,
Dat van nabij mij aangaat, mee te deelen.
't Is u niet onbekend, dat ik mijn dochter
Met Thurio, mijnen vriend, verloven wil.

Valentijn.

Dit weet ik, heer; en, zeker, die partij
Waar' rijk en eervol; bovendien verdient
De man door ridderdeugd en eed'len aard
Ten volle een gade als uwe schoone dochter.
Heer, kunt ge in haar geen liefde tot hem wekken?

Hertog.

Volstrekt niet; ze is weerspannig, geem'lijk, nukkig,
Trotsch, stug, onwillig, zonder plichtbesef;
Zij houdt niet in het oog, dat zij mijn kind,
En mij als vader eerbied schuldig is;
En, — u wil ik het zeggen, — dit trotseeren
Heeft haar, na rijp beraad, mijn liefde ontroofd;
En dacht ik vroeger 't overschot mijns levens,
Door hare kinderzorg verpleegd, te slijten,
Nu is 't mijn vast besluit, een vrouw te nemen;
En haar mag houden, wie haar hebben wil;
En moog' haar schoonheid dan haar bruidsgift zijn;
Want mij, en wat ik heb, zij telt het niet.

Valentijn.

Wat wenscht gij, vorst, dat ik in deze.doe?

Hertog.

Er leeft een jonkvrouw hier in deze stad,
Die mij behaagt; doch, schuw en keurig, acht zij
Mijn oudemans-welsprekendheid als niets;
En daarom wensch ik u mij tot een raadsman, —
Want lang verleerde ik reeds mijn hof te maken;
Ook is 't gebruik veranderd na mijn tijd; —
Hoe ik het aan moet leggen, dat haar oog,
Haar zonnenoog, mij met haar gunst bestraal'.

Valentijn.

Helpt spreken niet, zoo win haar door geschenken;
Een stom juweel heeft zwijgend redekunst,
En wint vaak, eer dan woorden, vrouwengunst.

Hertog.

Wat ik haar zond, versmaadde zij verstoord.

Valentijn.

Een vrouw versmaadt soms, wat haar 't meest bekoort.

Zend haar iets anders, geef haar zoo niet op,
Want eerste smaad voert later liefde in top.
Blikt zij verstoord, 't is niet, dat zij u haat,
Zoo spoort ze u aan, dat gij geen rust haar laat;
En kijft zij, daarom zendt zij u niet heen,
Een vrouw wordt dol, houdt gij haar neen voor neen.
Laat u de deur niet wijzen, wat ze ook zegg',
Want zegt zij: „ga!" dan meent zij niet: „ga weg!"
Vlei, prijs haar, roem haar gaven; ziet zij zwart,
Verklaar toch, dat haar blankheid eng'len tart.
'k Zeg, heeft een man een tong, hij is geen man,
Als hem zijn tong geen vrouw veroov'ren kan.

Hertog.

Doch die ik meen beloofden haar verwanten
Reeds aan een jong en waardig edelman;
Zij wordt voor mannenomgang streng behoed,
Zoodat bij dag geen man haar naad'ren kan.

Valentijn.

Welnu, dan zou ik haar bij nacht bezoeken.

Hertog.

De deur is toe, de sleutel goed bewaard,
Zoodat geen mensch haar 's nachts genaken kan.

Valentijn.

En wat belet haar venster in te klimmen?

Hertog.

Hoog is haar kamer, verre van den grond;
De muur zoo steil, dat niemand dien beklimt,
Dan wie zijn leven roekloos wagen wil.

Valentijn.

Nu, met een ladder, hecht van touw gemaakt,
Met een paar haken, die men vast kan werpen,

Beklimt men eener tweede Hero toren,
Zoo maar Leander stout het wagen durft.

Hertog.

Nu, spreek, zoo waar gij aad'lijk bloed bezit,
Waar kan ik zulk een ladder mij verschaffen?

Valentijn.

Wanneer behoeft gij die? meld dit mij, heer.

Hertog.

Deze eigen nacht, want Liefde is als een kind,
Dat haakt naar alles, wat bereikbaar is.

Valentijn.

Te zeven ure breng ik u zulk een ladder.

Hertog.

Doch hoor, — ik ga geheel alleen tot haar, —
Hoe krijg ik best die ladder daar ter plaatse?

Valentijn.

Zij is niet zwaar, en onder elken mantel,
Mits die niet al te kort zij, licht te bergen.

Hertog.

Een mantel, zooals de uwe, waar' dus goed?

Valentijn.

O ja, mijn vorst.

Hertog.

Zoo laat me uw mantel zien,
Ik schaf er mij een aan van zulk een lengte.

Valentijn.

O, ied're mantel kan u dienen, heer.

Hertog.

Hoe hang ik zulk een mantel mij wel om?

Ik bid u, laat mij de' uwen eens beproeven —
Wat is dat voor een brief? Aan wie? — „Aan Silvia"!
En hier een werktuig, juist als ik behoef.
Ik ben zoo vrij het zegel te verbreken.

(Hij leest.)

„Bij Silvia toeven nacht op nacht mijn brieven;
Ik doe ze vliegen op mijn wenk als slaven;
O, kon hun meester zoo de ruimte klieven,
Hij zou zijn ziele, waar zij slapen, laven!
Aan 't reine hart ontvangt gij mijn gezanten;
En ik, de koning die hen zond, moet lijden,
Dat gij uw gunsten schenkt aan mijn trawanten;
Ik vloek hen, wijl ikzelf hen moet benijden,
Ik vloek mijzelf, dat ik dit ooit bedacht,
Hun 't heil doe smaken, waar ik zelf naar smacht." —

Wat volgt nog?

„Doch ik bevrijd u, Silvia, deze nacht."

Zoo staat er; en die ladder moest u dienen.
Gij Phaëton, gij and're Merops-zoon,
Verstout ge u, 's hemels zonnespan te mennen
En de aard te blaak'ren in uw euvelmoed?
Grijpt gij naar sterren, wijl zij u bestralen?
Van hier, verwaten dief! vermeet'le slaaf!
Vlei uws gelijken met uw zoete lachjens,
En acht het mijn genade, — en onverdiend, —
Een gunst, dat gij heelshuids van hier ontkomt.
Dank hier mij meer voor dan voor alle gunsten,
Die ik maar al te rijk'lijk u bewees;
Doch toeft gij lang'ren tijd op mijn gebied,
Dan gij behoeft om met den meesten spoed
Ons vorstlijk hof te ontvluchten, dan, ik zweer het,
Dan overtreft mijn gramschap ver de liefde,
Die 'k ooit mijn dochter toedroeg of uzelven.

Vertrek! en zwijg! geen uitvlucht of verschooning;
Maar ijlings, hebt ge uw leven lief, van hier!

(De HERTOG *af.)*

Valentijn.

Waarom niet dood, in plaats van sparend folt'ren?
Want sterven is verbanning van mijzelven;
En Silvia is ik-zelf; van haar verbannen,
Is zelf van zelf; het is verbanningsdood!
Wat licht is licht, is Silvia mij onzichtbaar?
Wat vreugd is vreugd, is Silvia niet aanwezig?
Tenzij ik als aanwezig haar kan denken
En teer van 't schijnbeeld harer heerlijkheid.
Tenzij ik in de nacht bij Silvia ben,
Huist geen muziek meer in den nachtegaal;
Tenzij ik op den dag mijn Silvia zie,
Is er geen dag om iets te zien voor mij.
Zij is mijn wezen; ik houd op te zijn,
Tenzij haar lieflijke invloed mij bestraal',
Verwarme en koest're, mij in 't leven houd'.
Mijn vlucht ontvlucht den doodsdoem, niet den dood;
Vertoef ik hier, dan wacht ik slechts den dood,
Maar vlucht ik heen, dan vlucht ik weg van 't leven.

(PROTEUS *en* LANS *komen op.*)

Proteus.

Loop, loop, knaap, loop en spoor hem op!

Lans.

Waar ik hem weet! waar ik hem weet!

Proteus.

Wat ziet gij?

Lans.

Den haas, dien wij jagen; geen haar op zijn hoofd, of 't is een Valentijn.

Proteus.

Gij daar, Valentijn?

Valentijn.

Neen.

Proteus.

Wie dan? zijn geest?

Valentijn.

Ook niet.

Proteus.

Wat dan?

Valentijn.

Niets.

Lans.

Kan niets spreken? Moet het er op los, meester?

Proteus.

Waar wilt gij op los?

Lans.

Op niets.

Proteus.

Schurk, houd op.

Lans.

Nu, heer, ik ga op niets los; ik bid u, —

Proteus.

Stil, knaap, houd op! — Vriend Valentijn, een woord!

Valentijn.

Mijn oor is vol; 't is doof voor goede tijding;
Zoo is 't van booze tijding reeds vervuld.

Proteus.

In somber zwijgen wil ik dan de mijne
Begraven; ze is wanluidend, ruw en slecht.

Valentijn.

Is Silvia dood?

Proteus.

Niets, Valentijn.

Valentijn.

Niets-Valentijn, dit ben ik, is zij engel. —
Heeft Silvia mij verzaakt?

Proteus.

Niets, Valentijn.

Valentijn.

Niets-Valentijn, dat ware ik, als zij 't deed.
Spreek dan, uw nieuws?

Lans.

Er is omgeroepen, heer, dat gij geballast zijt.

Proteus.

Gebannen zijt, — ja, ja, dat is het nieuws, —
Van hier, van Silvia, en van mij, uw vriend.

Valentijn.

O, deze smart heb ik alreeds geproefd,
En nu zal de overdaad mij overladen.
Weet Silvia reeds, dat ik verbannen ben?

Proteus.

Ach ja; en haar ontstroomde bij het vonnis, —
Dat, blijft het onherroepen, scherp u dreigt, —
Een zee van vloeib're parels, held're tranen;
Die stortte ze aan haars vaders wreede voeten;
Zelf zeeg ze in deemoed knielend voor hem neer,
En wrong de handen, ach, zoo marmerwit,
Als waren zij door 't plotsling wee verbleekt;
Maar zuchten, steunen, zilv'ren tranenvloed,
Gebogen knieën, kuisch geheven armen,
Niets, niets verweekt des harden vaders hart;

Neen, grijpt men Valentijn, dan moet hij sterven.
En dan, haar voorspraak heeft hem zoo vergramd,
Toen ze om herroeping van het vonnis smeekte,
Dat hij beval, zeer nauw haar op te sluiten,
Met scherpe dreiging, zoo ze ontsnapping waagt.

Valentijn.

Niets meer, tenzij het eerste, dat gij spreekt,
De macht bezitte om 't leven mij te ontnemen;
Zoo ja, dan bid ik, blaas het mij in 't oor,
Als graflied, dat mijn eindloos wee doet einden.

Proteus.

Klaag niet om wat gij niet verhelpen kunt;
Poog te verhelpen wat u klagen doet.
De tijd verwekt en voedstert al wat goed is.
Al blijft gij hier, uw liefste ziet gij niet;
En ook, uw blijven snijdt uw leven af.
Eens minnaars staf is Hopen; neem dien met u,
En zwaai hem, zoo de Wanhoop u besluipt.
Hoe ver ge ook zijt, door brieven kunt gij hier zijn;
Zend die aan mij, dan zorg ik, dat zij rusten
Bij uw geliefde en aan haar blanken boezem.
't Is nu geen tijd tot smaling op het lot;
Kom, ik geleid u door de poort der stad,
En spreek voor 't scheiden alles met u af,
Wat ik voor uwe liefde hier kan doen.
Denk, zoo niet om uzelf, om Silvia's wil,
Aan 't fel gevaar, dat dreigt, en laat ons gaan!

Valentijn.

Ik bid u, Lans, ziet gij mijn dienaar, zeg hem,
Ten spoedigste aan de Noorderpoort te komen.

Proteus.

Ga, knaap, en zoek hem op. — Kom, Valentijn.

Valentijn.

Ach, dierb're Silvia! arme Valentijn!

(VALENTIJN *en* PROTEUS *af.*)

Lans.

Ik ben slechts een domme kerel, ziet gij, maar ik heb toch het verstand om te merken, dat mijn meester een soort van schurk is; maar dat doet er niet toe, als hij maar geen dubbele schurk is. Die man moet nog geboren worden, die weet, dat ik verliefd ben; en toch, ik ben verliefd; maar geen span paarden zal mij dit uit mijn gemoed rukken, en ook niet, op wie ik verliefd ben; en toch, het is een vrouw; maar wat voor een vrouw, wil ik mij zelven niet eens vertellen; en toch, het is een melkmeisjen; en toch, het is geen meisjen, want ze heeft al peten aan het werk gezet; en toch is het een meisjen, want zij is het melkmeisjen van haar meester en zij dient om loon. Zij verstaat meer kunststukjens dan een hond, die te water gaat, en dat is veel voor een eenvoudig christenmensch. Hier is de invidiaris van haar eigenschappen. *(Hij haalt een papier voor den dag.)* „Imprimis, Zij kan halen en dragen." Wel, een paard kan niet meer doen; neen, een paard gaat niet halen, het draagt alleen; daarom is zij beter dan een knol. „Item, Zij kan melken," ziet eens, een beminnelijke deugd in een meisjen, dat schoone handen heeft.

(FLINK *komt op.*)

Flink.

Zoo hoe gaat het, sinjeur Lans? Is er van uw heerschap ook wat nieuws te hooren?

Lans.

Wel, mijn heerschap is met uw heerschap aan het rondzwalken.

Flink.

Och, uw oude kwaal, woordverdraaiing! Zeg, is er geen nieuws in dat papier daar van u?

Lans.

Het zwartste nieuws, dat ge ooit gehoord hebt.

Flink.

Hoe zoo, kerel? zoo erg zwart?

Lans.

Wel, zoo zwart als inkt.

Flink.

Laat het mij eens lezen.

Lans.

Foei, schaam u, botterik, gij kunt niet eens lezen.

Flink.

Gelogen; of ik het kan!

Lans.

Ik wil u toetsen. Vertel mij dus: wie heeft u bij uw moeder verwekt?

Flink.

Wel, de zoon van mijn grootvader.

Lans.

O ongeletterde dagdief! het was de zoon van uw grootmoeder. Dat is een bewijs, dat gij niet lezen kunt.

Flink.

Kom, dwaas, komaan; toets mij met uw papier.

Lans.

Daar, en toon door Sint Nikolaas u flink!

Flink.

„Imprimis: Zij kan melken."

Lans.

Ja, dat kan zij.

Flink.

„Item: Zij brouwt goed bier."

Lans.

En daar vandaan het zeggen: „Gods zegen hier; gij brouwt goed bier."

Flink.

„Item: Zij kan naaien."

Lans.

Dat wil zeggen: voor scheuren weet zij raad, met naald en draad.

Flink.

„Item: Zij kan breien."

Lans.

Breit zij mij kousen en kan ik schoenen koopen,
Dan zal ik niet op sloffen moeten loopen.

Flink.

„Item: Zij kan wasschen en boenen."

Lans.

Een bijzonder groote deugd; dan behoeft zij niet gewasschen en geboend te worden.

Flink.

„Item: Zij kan spinnen."

Lans.

Dan kan ik het rad van Fortuin laten rollen, als zij er haar levensonderhoud van kan afspinnen.

Flink.

„Item: Zij heeft vele namelooze deugden."

Lans.

Dat is zooveel als basterddeugden, die haar vader niet kennen en daarom geen naam hebben.

Flink.

„Hier volgen haar ondeugden."

Lans.

Haar deugden dicht op de hielen.

Flink.

„Item: Zij is niet wel nuchter te kussen, van wege haar adem."

Lans.

Nu, dat gebrek is door een ontbijt te verhelpen. Lees door.

Flink.

„Item: Zij is een lekkerbek."

Lans.

Dat maakt haar onlekkeren adem weer goed.

Flink.

„Item: Zij praat in haar slaap."

Lans.

Dat hindert niet, als zij maar niet slaapt in haar praat.

Flink.

„Item: Zij is langzaam in het spreken."

Lans.

O schurk, die dat bij haar ondeugden zette! Langzaam in het spreken is bij een vrouw een eenige deugd. Ik bid u, schrap dat uit en zet het bij haar deugden bovenaan.

Flink.

„Item: Zij is ijdel."

Lans.

Dat ook door; dat is haar door Eva vermaakt en haar niet te ontnemen.

Flink.

„Item: Zij heeft geen tanden!

Lans.

Dat hindert ook niet, want ik ben dol op korstjens.

Flink.

„Item: Zij is bits."

Lans.

Nu, dan is het maar goed, dat zij geen tanden heeft om te bijten.

Flink.

„Item: Zij vindt een slokjen overheerlijk."

Lans.

Als haar slokjen goed is, dan moet zij het doen; en als zij het niet doet, doe ik het; want als iets overheerlijk is, moet het gezegd worden.

Flink.

„Item: Zij is al te mild."

Lans.

Met haar woorden, is onmoog'lijk, want wij hebben hier zwart op wit, dat zij daar langzaam mee is; met haar beurs zal zij het niet wezen, want die zal ik dicht houden; nu kan zij het nog met iets anders zijn, maar daar kan ik niet aan doen. Verder maar.

Flink.

„Item: Zij heeft meer haar dan verstand, en meer gebreken dan haren, en meer geld dan gebreken."

Lans.

Houd op; ik wil haar hebben: zij was mijn en niet mijn, twee- of driemaal in dat laatste artikel. Lees dat nog eens.

Flink.

„Item: Zij heeft meer haar dan verstand," —

Lans.

Meer haar dan verstand, — dat mag wel: ik wil het bewijzen: het deksel van het zoutvat overdekt het zout, en daarom is het meer dan het zout; het haar, dat het verstand bedekt, is meer dan het verstand, want het grootere overdekt het kleinere. Wat volgt?

Flink.

„En meer gebreken dan haren, —"

Lans.

Dat is verschrikk'lijk; o, stond dat er niet!

Flink.

„En meer geld dan gebreken."

Lans.

O, dat woord maakt de gebreken bekoorlijk! Goed, ik wil haar hebben; en als wij een paar worden, zooals geen ding onmoog'lijk is, —

Flink.

Wat dan?

Lans.

Wel, dan zal ik u vertellen, — dat uw meester aan de Noorderpoort op u wacht.

Flink.

Op mij?

Lans.

Op u! ja, wat zijt gij er voor een? hij heeft op een beteren kerel, dan gij zijt, gewacht.

Flink.

En moet ik naar hem toe gaan?

Lans.

Gij moet naar hem toe rennen, want gij hebt zoo lang gewacht, dat gaan bijna niet meer helpen kan.

Flink.

Waarom hebt gij mij dat niet vroeger gezegd? Naar den duivel met uw minnebrieven!

(FLINK *af.*)

Lans.

Nu zal hij klop krijgen, omdat hij mijn brief gelezen heeft! Een onbeschaamde vlegel, die in een andermans geheimen dringt! — Ik loop hem na, om mij in de tuchtiging van dien kerel te verkneukelen!

(LANS *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een kamer in* 's HERTOGS *paleis.*

De HERTOG *en* THURIO *komen op; later* PROTEUS.

Hertog.

Beminnen zal ze u, Thurio, twijfel niet,
Nu Valentijn van haar verbannen is.

Thurio.

Na zijn verbanning haat zij mij nog meer,
Wil niets meer van mij weten, hoont mij zoo,
Dat ik den moed geheel heb opgegeven.

Hertog.

Zwak is die liefdesindruk, als een letter,
In 't ijs getrokken; schijn' de zon een uur,
Zij is verwaterd, ied're trek verdwenen.
Een weinig tijds smelt haar bevroren geest;

Dan is die lage Valentijn vergeten. —
Zoo, gij daar, Proteus? Is uw landgenoot
Naar 't uitgevaardigd hoog bevel vertrokken?

Proteus.

Vertrokken, heer en vorst.

Hertog.

Zijn heengaan heeft mijn dochter diep bedroefd.

Proteus.

Een weinig tijds, heer, doet die droef'nis sterven.

Hertog.

Dit wacht ik ook, maar Thurio denkt van neen.
Proteus, ik heb een goeden dunk van u;
En dit, — gij gaaft mij proeven van uw ijver, —
Is oorzaak dat ik verder u vertrouw.

Proteus.

Niet langer, dan ik trouw blijf aan uw hoogheid,
Zij 't leven mij gegund, en bij uw hoogheid.

Hertog.

't Is u bekend, hoe gaarne ik een verloving
Tot stand bracht tusschen Thurio en mijn dochter.

Proteus.

Ik weet het, heer.

Hertog.

En ook is u niet onbekend, vermoed ik,
Hoe zij zich tegen mijnen wil verzet.

Proteus.

Toen Valentijn nog hier was, deed zij 't, heer.

Hertog.

Zij is van die verkeerdheid niet bekeerd.

Hoe doen wij 't meisjen Valentijns verliefdheid
Vergeten en op Thurio verlieven?

Proteus.

Het zekerst door belast'ring; Valentijn
Zij trouwloos, laf gebleken, laag van afkomst;
Drie dingen, diep verfoeid door elke vrouw.

Hertog.

Goed, maar zij denkt gewis dat haat dit ingeeft.

Proteus.

Ja, zoo een vijand dit getuignis geeft;
Daarom zij 't haar omstandig meegedeeld
Door iemand, die haar als zijn vriend bekend is.

Hertog.

Gij moet dus die belast'ring op u nemen.

Proteus.

En dit zou ik ongaarne doen, mijn vorst;
Het is een taak, een edelman onwaardig,
Vooral zoo dit zijn boezemvriend moet treffen.

Hertog.

Zoo hem uw voorspraak niet van nut kan zijn,
Kan hem uw achterklap ook nimmer deren;
Daarom kunt gij gerust die taak aanvaarden,
Waartoe gij door uw vriend wordt aangezocht.

Proteus.

'k Geef mij gewonnen, heer. Zoo 't moog'lijk is
Door wat ik in zijn nadeel zeggen zal,
Is hare liefde tot hem dra voorbij.
Maar, wiedt dit hare liefde uit Valentijn,
Het brengt haar liefde op Thurio niet over.

Thurio.

Tracht daarom hare liefde van hem af

En daad'lijk op mijn kluwen op te winden,
Eer ze in de war raak' en voor niemand deug';
En dit gebeur', door mij niet min te prijzen,
Dan gij ten nadeel spreekt van Valentijn.

Hertog.

En, Proteus, hierin kunnen we u vertrouwen,
Omdat ons Valentijn heeft medegedeeld,
Hoe ge aan de Liefde trouw gezworen hebt;
En nimmer af zult vallen of verand'ren.
Om dezen waarborg zult gij toegang hebben
Tot Silvia, dat gij vrij'lijk met haar spreekt.
Wel is zij stug, zwaarmoedig, zeer bedrukt,
Maar u zal ze om uws vriends wil gaarne zien;
Bepraat haar dus nu zoo, dat Valentijn
Van haar gehaat worde en mijn vriend bemind.

Proteus.

Ik zal 't beproeven, doen wat ik vermag.
Doch Thurio, gij moet feller haar bestoken;
Lijmroeden leggen, lokken moet gij haar
Door fraai gerijmde, klagende sonnetten,
Met eeden van uw hulde zwaar bevracht.

Hertog.

Ja, goed bedacht;
Groot is van 't Godskind Poëzie de macht.

Proteus.

Zeg dit: op 't outer van haar schoonheid offert
Gij uwe tranen, zuchten, en uw hart.
Schrijf tot uw inkt verdroogt, en maak ze dan
Weer met uw tranen vloeibaar; menig dicht
Vol diep gevoel tuig' van uw hart; besnaard
Met dichterspezen was de luit van Orpheus,
Wiens gouden tonen staal en steen verweekten,
Den tijger temden, woeste Leviathans

Uit de' afgrond lokten tot een dans aan strand.
Na zulke hartverscheurende elegieën
Genaakt gij 't venster uwer liefste 's nachts
Met lieflijke muziek en heft daarbij
Een roerend klaaglied aan; de doodsche nacht
Maakt zulke liefdeklachten dubbel roerend.
Of dit, of niets verovert u haar hart.

Hertog.

Dit voorschrift toont, dat gij het hof gemaakt hebt.

Thurio.

En 'k voer uw raad deze eigen nacht nog uit.
Daarom, mijn beste Proteus, gij mijn gids,
Begeven wij terstond ons naar de stad,
En zoeken daar bedreven muzikanten.
Ik heb een minnedicht, dat dienen kan,
En daarmee zij uw goede raad beproefd!

Hertog.

Aan 't werk, gij heeren!

Proteus.

Tot slapenstijd, mijn vorst, staan we u ten dienste,
En zorgen dan vol ijver voor ons plan.

Hertog.

Neen, daad'lijk nu aan 't werk! Ik laat u vrij.

(Allen af.)

VIERDE BEDRIJF

EERSTE TOONEEL.

Een woud, tusschen MILAAN *en* VERONA.

Eenige Bandieten komen op.

Eerste Bandiet.

Staat, mannen, staat; ik zie een reiziger.

Tweede Bandiet.

Al waar' 't een tiental, deinst niet, slaat ze neer.

(VALENTIJN *en* FLINK *treden op.*)

Derde Bandiet.

Sta, heer, en lever uit al wat gij hebt,
Of gij wordt neergelegd en uitgeschud.

Flink.

Wij zijn verloren, heer; dat zijn de schurken,
Waar alle reizigers beducht voor zijn.

Valentijn.

Mijn vrienden, —

Eerste Bandiet.

Wat vriend! dat zijn wij niet; noem vrij ons vijand.

Tweede Bandiet.

Stil, laat hem spreken!

Derde Bandiet.

Ja, bij mijn baard, hij is een flinke kerel.

Valentijn.

Zoo weet dan, ik heb weinig te verliezen.
Ik ben een man, door 't ongeluk bestookt;
Mijn rijkdom zijn mijn poov're kleedren hier,
En als gij daarvan mij ontblooten wilt,
Dan neemt gij al mijn have en goed mij af.

Tweede Bandiet.

Waar reist gij heen?

Valentijn.

Naar Verona.

Eerste Bandiet.

Van waar komt gij?

Valentijn.

Van Milaan.

Derde Bandiet.

Hebt gij daar lang vertoefd?

Valentijn.

Ruim zestien maanden, en ik ware er nog,
Zoo niet een heilloos lot mij had gedwarsboomd.

Eerste Bandiet.

Hoe zoo, werdt gij verbannen?

Valentijn.

Verbannen, ja.

Tweede Bandiet.

Om welk vergrijp?

Valentijn.

Om een, dat ik met wroeging thans vermeld.
Ik doodde een man, wiens dood mij zeer berouwt;
Schoon, ik versloeg hem in manhaften strijd,
En niet door booze list of laag verraad.

Eerste Bandiet.

Wel, geen berouw, indien het zoo zich toedroeg.
En om zoo kleine schuld werdt gij verbannen?

Valentijn.

Ja, en verheugd er zoo nog af te komen.

Tweede Bandiet.

Verstaat gij talen?

Valentijn.

Gewis, dit dank ik aan mijn jonglingsreizen;
't Ware anders menigmaal mij slecht vergaan.

Derde Bandiet.

Bij Robin Hood's gemesten paters kruintjen,
Die borst mocht hoofd zijn onzer woeste bende.

Eerste Bandiet.

Wij willen hem. — Gij mannen, hier; een woord!

Flink.

Heer, sluit u bij hen aan;
't Is recht fatsoenlijk stelen, wat zij doen.

Valentijn.

Stil, schurk!

Tweede Bandiet.

Spreek: hebt gij iets, waar gij op reek'nen kunt?

Valentijn.

'k Heb niets dan wat het lot mij brengt.

Derde Bandiet.

Weet, een'gen onder ons zijn edellieden,
Die de overmoed der teugellooze jeugd
Uit de gemeenschap stiet van eerb're lieden;
Zoo werd ik zelf verbannen uit Verona,
Wijl ik beproefde een jonkvrouw daar te schaken,
Die rijk was en den hertog na verwant.

Tweede Bandiet.

En ik uit Mantua, om een edelman,
Wien ik in drift een dolk in 't harte stiet.

Eerste Bandiet.

En ik om even zulk een klein vergrijp.
Doch nu ter zake; die belijd'nis strekte
Slechts om ons rooverleven u te ontschuldigen;
En daar wij zien, dat gij met kloeken bouw
Begaafd zijt, en, zooals gij zelf daar meldt,
De talen spreekt, kortom, geheel de man,
Die ons bij dit beroep recht welkom ware, —

Tweede Bandiet.

En dan vooral, wijl gij een balling zijt,
Daarom voornaam'lijk spreken wij tot u.
Neemt gij ons voorstel aan, ons hoofd te zijn,
En met ons van den nood een deugd te maken,
En in de wildernis, als wij, te leven?

Derde Bandiet.

Wat zegt gij? wilt gij een der onzen zijn?
Sla toe en word de hoofdman van ons allen;
Dan doen we u hulde en volgen uw bevelen,
En eeren u als onzen heer en vorst.

Eerste Bandiet.

Maar als gij onze gunst versmaadt, dan sterft gij.

Tweede Bandiet.

Gij zult u op ons aanbod niet beroemen.

Valentijn.

Ik neem dit aan en wil met u hier leven;
Doch onder dit beding, dat zwakken vrouwen
En armen zwervers nimmer leed geschied'.

Derde Bandiet.

Wij zelf verfoeien zulk een laag bedrijf.
Kom nu, wij brengen u tot onze schare,
En toonen u den buit, door ons vergaârd,
Die, als wijzelf, tot uw beschikking sta.

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Milaan. *Open plaats voor 's* Hertogs *paleis, onder* Silvia's *kamervenster.*

Proteus *komt op.*

Proteus.

Reeds was ik trouwloos jegens Valentijn;
Nu moet ik Thurio 't eigen onrecht doen;
Want onder 't mom, dat ik zijn voorspraak ben,
Verwierf ik toegang voor mijn eigen liefde.
Doch Silvia is te schoon, te trouw, te heilig,
Dan dat mijn waard'loos aanbod haar verleidt.
Betuig ik mijn genegenheid en trouwe,
Dan werpt zij mij mijn valsche vriendschap voor;
Bezweer ik de eeuw'ge macht van hare schoonheid,
Dan zegt zij mij, te denken, hoe ik de' eed
Van trouw aan Julia, die ik minde, brak.
En toch, trots al haar rassche, booze woorden,
Meer dan genoeg om alle hoop te dooven, —
Hoe meer zij mijne liefde van zich stoot,

Groeit die te meer en vleit haar kwisp'lend steeds.
Doch Thurio komt; wij moeten aan haar venster
Nu avondtonen ruischen in haar oor.

(THURIO *komt op, met Muzikanten.*)

Thurio.

Zoo, Proteus, zijt gij ons vooruitgeslopen?

Proteus.

Ja, waarde Thurio, want gij weet, de liefde
Wil binnensluipen, waar zij niet kan gaan.

Thurio.

Ja, maar ik hoop, heer, hier bemint gij niet.

Proteus.

Ik doe het, heer, want anders ware ik elders.

Thurio.

Wie, Silvia?

Proteus.

Silvia, ja, — om uwentwille.

Thurio.

Ik dank u voor uw liefde. — Heeren, thans
Gestemd, en 't lied dan lustig aangeheven.

(De Waard en JULIA *komen op, op den achtergrond;* JULIA *in pageskleeding.)*

Waard.

Nu, mijn jonge gast, mij dunkt, gij zijt mankeliek; mag ik vragen, waarom?

Julia.

Och, goede vriend, wijl ik niet lustig zijn kan.

Waard.

Kom, kom, wij zullen u wel lustig maken. Ik wil u

brengen, waar gij muziek zult hooren en den edelman zien, waar gij naar gevraagd hebt.

Julia.

En zal ik hem ook hooren spreken?

Waard.

Ja, dat zult gij.

Julia.

Dat zal muziek zijn.

(De muziek begint.)

Waard.

Luister, luister!

Julia.

Is hij daarbij?

Waard.

Ja, maar stil, laat ons luisteren!

(Lied.)

Wie is Silvia? wat is zij?
De jong'lingschap omzwiert haar. —
Heilig, schoon en wijs is zij;
Door 's Hemels gunst versiert haar
Al wat roem geeft en waardij.

Is zij even goed als schoon?
Schoon- mag op goedheid bogen;
Amor is tot haar gevloôn,
En ziet nu, door haar oogen;
Ja, hij koos zich die ter woon.

Zingt dus Silvia, roemt haar macht,
En weêrgâlooze waarde,
't Liefste schoon, de rijkste pracht,
De roem der nietige aarde!
Huldekransen haar gebracht!

Waard.

Hoe is het? zijt gij nog treuriger dan te voren? Hoe is het, jonkman? Is de muziek u niet goed genoeg?

Julia.

Misgeraden; de muzikant is mij niet goed genoeg.

Waard.

Hoe zoo, mijn beste knaap?

Julia.

Hij speelt valsch, vadertjen.

Waard.

Hoe zoo? is het instrument valsch besnaard?

Julia.

Dat niet, maar hij speelt zoo valsch, dat hij de snaren van mijn hart pijn doet.

Waard.

Gij zijt fijn van gehoor.

Julia.

O, ik wilde, dat ik doof was, want dit doet mijn hart zoo bonzen.

Waard.

Ik merk het wel, gij houdt niet van muziek.

Julia.

Volstrekt niet, als zij zoo snerpend is.

Waard.

Hoor, welk een mooie overgang in die muziek!

Julia.

Juist, die overgang doet mij zeer.

Waard.

Gij zoudt wenschen, dat zij aldoor hetzelfde speelden?

Julia.

Dat een hetzelfde door bleef spelen, wenschte ik. —
Maar zeg, die Proteus, vriend, waar wij van spraken,
Heeft hij met deze jonkvrouw veel verkeer?

Waard.

Ik zeg u, wat Lans, zijn knecht, mij gezegd heeft: — hij bemint haar zoo, dat de kerfstok vol is.

Julia.

Waar is Lans?

Waard.

Zijn hond gaan zoeken, dien hij morgen, op bevel van zijn meester, aan de jonkvrouw ten geschenke moet gaan brengen.

Julia.

Stil, stil, ter zijde; het gezelschap gaat heen.

Proteus.

Wees niet bekommerd, Thurio; pleiten zal ik,
Dat gij mijn sluwheid hooglijk roemen zult.

Thurio.

Waar vind ik u?

Proteus.

Bij den Gregorius-put.

Thurio.

Vaarwel!

(Thurio *af*, *met de Muzikanten.*)

(Silvia *verschijnt aan haar venster.*)

Proteus.

Uwe Edelheid een goeden avond, jonkvrouw!

Silvia.

Mijn dank voor uw muziekbegroeting, heeren!
Wie is het, die daar sprak?

Proteus.

O, kendet gij zijns harten zuiv're trouw,
Gij leerdet ras hem aan de stem te kennen.

Silvia.

Signore Proteus, als ik het wel heb.

Proteus.

Ja, Proteus, eed'le jonkvrouw, en uw dienaar.

Silvia.

Wat wilt gij hier?

Proteus.

Eenswillend zijn met u.

Silvia.

Dit staat aan u; niets anders is mijn wil,
Dan dat gij daad'lijk u ter ruste spoedt.
Gij loos, meineedig, valsch en trouwloos man!
Gelooft gij mij zoo ijdel, zoo onnoozel,
Dat mij uw vleitaal ooit verlokken zou,
Hoe menigeen uw eeden ook bedrogen?
Keer huiswaarts en doe boete aan uw geliefde.
Ik, bij die bleeke koningin der nacht,
Ik, verre van uw smeeken te verhooren,
Veracht u om uw schand'lijk aanzoek diep,
En ben geneigd mij zelve te verwijten,
Dat ik nog zooveel tijd aan u verspil.

Proteus.

Ja, ik erken, geliefde, ik minde een jonkvrouw,
Doch zij is dood.

Julia *(ter zijde).*

Ik kon hem logenstraffen,
'k Weet zeker, at zij niet begraven is.

Silvia.

Dit moog' zoo zijn, maar Valentijn, uw vriend,
Hij leeft nog, en met hem, — gij zijt getuige, —
Ben ik verloofd; en schaamt gij u niet diep,
Door uwen boozen aandrang hem te krenken?

Proteus.

'k Hoor, dat ook Valentijn gestorven is.

Silvia.

Zoo reken mij het ook, want in zijn graf
Is, weet dit, mijne liefde meebegraven.

Proteus.

Vergun mij, dierb're, uit de aard die op te raak'len.

Silvia.

Ga, rakel uit uw liefste's graf de hare,
Of — dat er de uwe meebegraven zij!

Julia *(ter zijde).*

Hij hoorde 't niet.

Proteus.

Mejonkvrouw, blijft uw hart zoo onvermurwbaar,
Sta mijner liefde toch uw beelt'nis toe,
De beelt'nis, die in uwe kamer hangt;
Tot haar wil ik dan spreken, zuchten, weenen;
Want daar gij 't wezen van uw heerlijk zelf
Hebt weggeschonken, ben ik slechts een schim,
En wil uw schaduw trouwe liefde wijden.

Julia *(ter zijde).*

Ja, waar' ze een werk'lijk wezen, gij bedroogt het,
Dat het een schaduw wierd, als ik het ben.

Silvia.

Uw afgod ben ik recht ongaarne, heer;
Doch daar het met uw valschheid strookt, voor schimmen

Te knielen, ijd'le beelden aan te bidden,
Zoo laat ze morgen ochtend bij mij halen.
En nu, rust wel!

Proteus.

Als arme zondaars doen,
Wie 't halsgericht den and'ren morgen wacht.

(PROTEUS *en* SILVIA *af.*)

Julia.

Waard, gaat gij mede?

Waard.

'k Was, op mijn woord, daar vast in slaap geraakt.

Julia.

Waar woont die heer, die Proteus? zeg mij dit.

Waard.

Wel, in mijn huis. Ik geloof waarachtig, dat het bijna dag is.

Julia.

Dat niet; maar toch, het was de langste nacht,
Die ik doorwaakte, en zeker ook de bangste.

(Beiden af.)

DERDE TOONEEL.

Aldaar.

EGLAMOUR *komt op.*

Eglamour.

't Is nu het uur, dat jonkvrouw Silvia mij
Hier heeft ontboden om haar wensch te hooren.
Voor iets gewichtigs eischt zij wis mijn dienst.
Mejonkvrouw! jonkvrouw!

(SILVIA *verschijnt weder aan haar venster.*)

Silvia.

Wie roept daar?

Eglamour.

Iemand, die uw dienaar is,
Een vriend, die uw bevelen komt vernemen.

Silvia.

Heer Eglamour, veel duizend goede morgens!

Eglamour.

Niet minder, eed'le jonkvrouw, wensch ik u.
Naar uw vereerende opdracht kom ik hier
In 't morgenuur vernemen, welken dienst
Het u behaagd heeft aan mij op te dragen.

Silvia.

O Eglamour, gij zijt een edelman, —
Neen, 't is geen vleitaal, die ik spreek, ik zweer het,
Wijs, dapper, diepgevoelend, waarlijk ridder.
't Is u niet onbekend, wat diepe neiging
Ik voor den balling Valentijn steeds voed,
Noch, hoe mijn vader tot een echt mij dringt
Met de' ijd'len Thurio, dien mijn ziel verfoeit.
Gij hebt bemind; ik hoorde zelve u zeggen,
Dat nooit een leed zoo diep uw harte trof,
Als toen uw dierbare uitverkoor'ne stierf,
Wier graf uw eed van eeuw'ge trouw vernam.
Heer Eglamour, ik wil naar Valentijn,
Naar Mantua, waar hij, zoo hoor ik, toeft;
En daar de wegen hoogst onveilig zijn,
Zoo vraag ik, steunend op uw eer en trouw,
Dat gij mij op de reis geleiden wilt.
Neen, wijs mij op mijns vaders gramschap niet;
Denk aan mijn leed slechts, eener vrouwe leed,

En hoe ik recht heb om van hier te vluchten,
Ten einde een hoogst onheil'gen echt te ontgaan,
Door hemel beide en 't lot met vloek bedreigd.
Ik smeek u uit het diepste van een hart,
Zoo vol van kommer als de zee van zand,
Dat gij als mijn geleider mij verzelt;
Zoo niet, dat gij verzwijgt, wat ik u zeide,
Opdat ik 't wagen moog', alleen te gaan.

Eglamour.

Mejonkvrouw, ik beklaag uw liefdekommer,
En weet, hij geldt een deugdrijk edelman;
Ik ben daarom bereid u te verzellen;
En luttel acht ik, wat mij treffen kan,
Maar wensch te meer van harte u alle heil.
Wanneer wenscht gij te gaan?

Silvia.

Deze' eigen avond.

Eglamour.

Waar vind ik u?

Silvia.

In broeder Patrick's cel,
Waarheen ik, als ter biecht, mij zal begeven.

Eglamour.

Ik zal er zijn, mejonkvrouw.
Thans goeden morgen, lieve jonkvrouw.

Silvia.

Dank; goeden morgen, ridder Eglamour.

(Beiden af.)

VIERDE TOONEEL.

Aldaar.

LANS *komt op, met zijn hond.*

Lans.

Als een mensch zijn dienaar zich hondsch tegen hem gedraagt, ziet ge, dat is hard; een, dien ik van kindsbeen af heb opgebracht, een, dien ik voor verdrinken bewaard heb, toen drie of vier van zijn blinde broeders of zusters er aan moesten gelooven! Ik heb hem afgericht, juist zooals iemand, die zich voorneemt: „Zoo wil ik een hond africhten." Ik werd gestuurd om hem ten geschenke te brengen van mijn meester aan juffer Silvia, en ik had nog nauwelijks een voet in de eetzaal, of hij vliegt me naar haar bord en steelt haar kapoenepootjen. O, het is een kwaad ding, als een hond zich niet in ieder gezelschap weet te gedragen! Ik zou willen, om zoo te zeggen, dat een, die op zich neemt een hond te zijn, dan, als het ware, ook in allen deele een hond was. Als ik niet meer verstand had gehad dan hij, en het vergrijp, dat hij begaan had, op mij genomen, was hij, dit geloof ik zeker, er voor gehangen; zoo waar ik leef, hij was er om koud geweest; oordeelt zelf. Hij dringt me zich daar in het gezelschap van drie of vier voorname honden onder de tafel van den hertog, en is me daar, met verlof, nog geen hondepisjen lang, of de geheele zaal ruikt hem. „Naar buiten met den hond!" roept de een; „Wat is dat voor een mormeldier?" zegt een ander; „Ranselt hem de deur uit!" zegt een derde; „Hangt hem op!" zegt de hertog. Ik, die de lucht van vroeger kende, wist dadelijk, dat het Krab was, en ik ga me naar den man van de hondenzweep; „Vriend", zeg ik, „gij zijt van plan dien hond daar te ranselen?" „Ja waarachtig, dat ben ik," zegt hij. „Dan doet gij hem groot onrecht," zeg ik, „ik was het, die dat, gij weet wel, deed." Hij maakt me

geen verdere praatjens meer, maar zweept mij de kamer uit. Hoe veel meesters zouden dit voor hun dienaar doen? Ja, ik kan er een eed op doen, ik heb in het voetblok gezeten voor worsten, die hij gestolen had, anders was hij er om afgemaakt; ik heb te pronk gestaan voor ganzen, die hij gedood had, anders had hij er voor moeten bloeden; aan dat alles denkt gij nu volstrekt niet meer. — Ja, en daar denk ik weer aan den streek, dien gij mij gespeeld hebt, toen ik afscheid nam van jonkvrouw Silvia. Heb ik u niet altijd gelast, op mij te letten, en even zoo te doen als ik? wanneer hebt gij mij ooit mijn been zien oplichten en wateren tegen een dame haar hoepelrok? hebt gij ooit zulk een streek van mij gezien?

(PROTEUS *en* JULIA *komen op.*)

Proteus.

Sebastiaan heet gij? Nu, gij staat mij aan,
En 'k zal terstond u met een dienst belasten.

Julia.

Met wat gij wilt; doen zal ik wat ik kan.

Proteus.

Dat hoop ik, knaap. — (*Tot* LANS.) Gij liederlijke lummel!
Waar hebt gij sedert gist'ren rondgedwaald?

Lans.

Wel, heer, ik heb aan juffer Silvia den hond gebracht, zooals gij mij bevolen hadt.

Proteus.

En wat zegt zij wel van mijn klein juweel?

Lans.

Wel, zij zegt, uw hond was een mormeldier, en laat u weten, dat een hondsche dank goed genoeg is voor zulk een geschenk.

Proteus.

Zij nam den hond toch aan?

Lans.

Neen, integendeel, hier heb ik hem weer meegebracht.

Proteus.

Wat! hebt ge dien haar van mij aangeboden?

Lans.

Ja, heer; het andere eekhorentjen werd mij op de markt door de knapen van den hondenslager ontstolen; en toen heb ik haar mijn eigen hond gebracht, die zoo groot is als tien van de uwen en daarom een zooveel grooter geschenk.

Proteus.

Ga, pak u weg en breng mijn hond terug,
Of kom mij nimmer weder onder de oogen!
Weg, zeg ik! Blijft gij staan om mij te tergen?
Gij knaap, die mij aldoor te schande maakt!
(Lans *af.*)
Sebastiaan, 'k heb u in dienst genomen,
Ten deele, wijl ik mij een jonkman wensch,
Die met verstand kan doen, wat ik hem opdraag,
Want op dien lummel is geen staat te maken;
Doch meest, wijl uw gelaat en uw manieren, —
Indien mijn zienerskunst mij niet bedriegt, —
Van goeden stand, geluk en trouw getuigen;
Deswegen, weet dit, nam ik u in dienst.
Ga nu terstond, neem dezen ring met u,
En stel aan jonkvrouw Silvia dien ter hand;
Die mij hem gaf, zij heeft mij zeer bemind.

Julia.

Gij haar wis niet, dat gij haar pand zoo wegschenkt;
Of is zij dood?

Proteus.

Dat niet; ik denk, zij leeft.

Julia.

Helaas!

Proteus.

Wat roept gij daar „Helaas"?

Julia.

Ik kan niet anders doen dan haar beklagen.

Proteus.

Waarom beklaagt gij haar?

Julia.

'k Verbeeld mij, zij beminde u evenzeer,
Als gij uw jonkvrouw Silvia nu bemint.
Zij droomt van hem, die hare min vergat;
Gij dweept met haar, die uwe min verwerpt.
Wat leed, dat min zoo tegen min zich kant!
Zie, dit bedenkend, riep ik uit: helaas!

Proteus.

Nu, geef haar dezen ring met dezen brief; —
Ginds ziet gij hare kamer. — Zeg mijn jonkvrouw,
Dat ik 't beloofde hemelsch beeld haar vraag.
En breng mij spoedig 't antwoord; op mijn kamer
Zult gij mij vinden, treurig en alleen.

(Proteus *af.*)

Julia.

Die boodschap, hoeveel vrouwen brachten ze over?
Ach, arme Proteus, gij hebt daar een vos
Als herder uwer lamm'ren aangesteld!
Ach, ik zottin! waarom beklaag ik hem,
Die uit den grond zijns harten mij versmaadt?
Omdat hij haar bemint, versmaadt hij mij;
Omdat ik hem bemin, beklaag ik hem.

Den ring hier schonk ikzelf hem bij ons afscheid,
Opdat hij mijner liefde steeds gedacht;
En ach, nu moet ik, — ik onzaalge bode! —
Gaan vragen, wat ik niet erlangen wil,
Gaan brengen, wat ikzelf geweigerd wensch,
Gaan roemen, wien ik als ontrouw gesmaad wensch!
Ik ben mijn heer een trouw en echt verloofde,
Doch kan hem niet een trouwe dienaar zijn,
Of aan mijzelve pleeg ik boos verraad.
Toch wil ik voor hem smeeken, doch zoo koud,
Als ik, — God weet het, — hare weig'ring wensch.

(SILVIA *komt op, met Geleide.*)

Mejonkvrouw, goeden dag! Ik bid u, help mij,
Dat ik de jonkvrouw Silvia spreken kan.

Silvia.

Zoo ik het waar', wat zoudt gij van haar willen?

Julia.

Zoo gij het zijt, dat gij geduldig aanhoort,
Wat ik als boodschap overbrengen moet.

Silvia.

Van wien?

Julia.

Mejonkvrouw, van mijn heer, Signore Proteus.

Silvia.

Hij zendt om een portret u hier, niet waar?

Julia.

Zoo is 't, mejonkvrouw.

Silvia.

Ga, Ursula, en haal hier mijn portret.

(Er wordt een portret gebracht.)

Gij, breng dit aan uw heer, doch meld hem dit:
Die Julia, die zijn wufte zin vergeet,
Zou beter, dan die schim, zijn kamer sieren.

Julia.

Wil, jonkvrouw, dezen brief van hem doorlezen. —
Vergeef mij, jonkvrouw, uit verstrooidheid reikte ik
U daar een brief, dien ik niet geven mocht;
Dit is het schrijven voor uw edelheid.

Silvia.

Ik bid u, laat mij de' andren nog eens zien.

Julia.

Dit mag niet zijn; vergeef mij, beste jonkvrouw.

Silvia.

Daar, neem dit weer!
Ik wil het schrijven van uw heer niet inzien.
'k Weet, met geloften is het opgepropt,
Met nieuw verzonnen eeden; maar hij breekt die,
Zoo ras als ik hier zijn papier verscheur.

Julia.

Hij zendt uw edelheid ook dezen ring.

Silvia.

Te schand'lijker van hem, dien mij te zenden;
Wel duizendmaal heb ik hem hooren zeggen,
Dat hem zijn Julia dien bij 't afscheid gaf.
Maar hebb' zijn valsche vinger dien ontwijd,
De mijne zal zijn Julia zoo niet krenken.

Julia.

Zij dankt u.

Silvia.

Wat zegt gij?

Julia.

Ik dank u, dat gij deel neemt in haar lot;
Die arme maagd! mijn meester krenkt haar diep.

Silvia.

Gij kent haar dus?

Julia.

Bijna zoo goed als ik mijzelven ken;
'k Verzeker u, bij 't denken aan haar leed,
Heb ik wel honderdmaal om haar geschreid.

Silvia.

Zij weet dus, dat haar Proteus trouwloos werd?

Julia.

Ik denk van ja, en dat zij daarom treurt.

Silvia.

En is zij niet zeer schoon?

Julia.

Zij was veel schooner, jonkvrouw, dan zij is.
Zoo lang zij dacht, dat haar mijn heer beminde,
Was zij, zoo meen ik, even schoon als gij;
Maar sinds zij niet meer in den spiegel ziet,
En 't masker, dat de zonne weerde, wegwierp,
Verkleurt de lucht de rozen van haar wangen,
En rooft aan haar gelaat zijn lelieblank;
En werd zij even bruin, als ik het ben.

Silvia.

Hoe groot was zij?

Julia.

Van mijne lengte; want op Pinkst'ren werd
Er door het jonge volk tooneel gespeeld,
En viel aan mij de vrouwerol te beurt;
Men stak mij in een kleed van jonkvrouw Julia;
En dit zat mij naar aller oordeel zoo,
Alsof het voor mijzelven was gemaakt;
Zij moet dus juist van mijne lengte zijn.
Ik bracht haar toen in allen ernst aan 't weenen,

Want, inderdaad, aandoenlijk was mijn rol.
'k Was Ariadne, die haar wanhoop uit
Om Theseus' vlucht en schand'lijk laag verraad;
Ik speelde zoo natuurlijk in mijn tranen,
Dat, diep geroerd, mijn arme meesteres
Recht bitter weende; en sterven wil ik hier,
Voelde ik niet in mijn hart haar kommer mee!

Silvia.

Zij is u dank verschuldigd, lieve jong'ling. —
Die arme jonkvrouw! troostloos en verlaten! —
Ikzelf moet weenen, denk ik aan uw woorden.
Hier, jonkman, neem mijn beurs; ik geef u die
Om uwer jonkvrouw wil, die gij zoo lief hebt.
Vaarwel!

(Silvia *met haar Geleide af.*)

Julia.

En danken zal ze u, leert gij eens haar kennen. —
Een eed'le jonkvrouw, lieflijk, zacht en schoon!
Mijns meesters aanzoek, wacht ik, laat haar koud,
Daar mijn meest'resse's liefde haar zoo roert.
Ach, wat kan liefde beuz'len met zichzelf!
Hier is haar beelt'nis. Laat mij zien: mij dunkt,
Met zulk een kapsel ware mijn gelaat
Volstrekt niet minder lieflijk dan het hare;
En toch, de schilder vleide haar wel iets,
Tenzij ik al te zeer mijzelve vlei.
Haar lokken zijn lichtbruin, de mijne blond;
Maakt dit nu voor zijn liefde zulk verschil,
Dan koop ik mij een haartooi van die kleur.
Haar oog is blauw als glas, het mijne is 't ook,
Ja, doch haar voorhoofd laag, het mijne hoog.
Wat kan het zijn, dat hem in haar behaagt,
En hem niet ook in mij behagen moest,
Waar' niet de dwaze Liefde een blinde god?

Kom, schaduw, kom, en neem die schaduw op,
Uw mededingster! O gij zielloos beeld,
Gij wordt gekust, vereerd, bemind, vergood;
En ware er zin in zijn afgoderij,
Zijn godsbeeld ware, in plaats van u, mijn wezen.
'k Wil om uw meesteres u goed behand'len,
Zij deed het mij; want anders, bij den Hemel!
'k Had u de stikziende oogen uitgekrabd,
Om van mijns meesters liefde u te berooven.

(JULIA *af.*)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Milaan. *Een klooster.*

EGLAMOUR *komt op.*

Eglamour.

De zon verguldt den westerhemel reeds,
En 't is omstreeks dit uur, dat Silvia mij
Bij broeder Patrick's cel ontmoeten zou.
Zij blijft niet uit; verliefden houden woord,
Alleenlijk plegen zij te vroeg te komen;
Zoo zeer drijft ongeduld hen aan tot spoed.

(SILVIA *komt op.*)

Daar komt zij reeds. — Mejonkvrouw, goeden avond!

Silvia.

Dank, amen, amen! Thans, vriend Eglamour,
Terstond door de achterpoort van 't klooster voort;
Bespieders, ducht ik, gaan mijn gangen na.

Eglamour.

Ducht niets; wij spoeden ons naar 't woud, en daar,
Geen drie mijl ver, bedreigt ons geen gevaar.

(Beiden af.)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een kamer in* 's HERTOGS *paleis.*

THURIO, PROTEUS *en* JULIA *komen op.*

Thurio.

Heer, wat zegt Silvia van mijn aanzoek thans?

Proteus.

Ik vond haar zachter, heer, dan vroeger, maar
Zij vindt aan uw persoon vrij wat te gispen.

Thurio.

Wat? dat mijn been te lang is?

Proteus.

Neen, te dun.

Thurio.

Dan draag ik laarzen, die het ronder maken.

Julia *(ter zijde).*

Tot wat zij haat, laat liefde zich niet sporen.

Thurio.

Hoe vindt zij mijn gelaat?

Proteus.

Als blank papier.

Thurio.

Dat liegt het schelmpjen; mijn gelaat is zwart.

Proteus.

Doch paar'len noemt men blank; en 't zeggen is,
Een zwart man is een paarl in 't oog der schoonen.

Julia *(ter zijde).*

Ja, van die parels, die het oog verduistren,
Die 'k niet wil zien, en waar ik 't oog voor sluit.

Thurio.

En hoe bevalt haar wel mijn onderhoud?

Proteus.

Slecht, als gij over oorlog spreekt.

Thurio.

Doch goed, als ik van liefde spreek en vrede?

Julia *(ter zijde).*

Nog beter, als gij haar met vrede laat.

Thurio.

Wat zegt zij van mijn moed?

Proteus.

O, heer, daarover is zij niet in twijfel.

Julia *(ter zijde).*

Waarom ook, als zij weet, hoe laf hij is.

Thurio.

Wat zegt zij van mijn afkomst?

Proteus.

Dat gij van hoogen rang zijt afgedaald.

Julia *(ter zijde).*

Van edelman tot zotskap, ja voorwaar.

Thurio.

En spreekt zij van mijn landerijen?

Proteus.

Ja, maar met leedbetuiging.

Thurio.

En waarom?

Julia *(ter zijde).*

Dat zulk een ezel die bezit.

Proteus.

Dat gij niet zelf er woont, maar die verpacht.

Julia.

Daar komt de hertog.

(De Hertog *komt op.)*

Hertog.

Hoe is 't, heer Proteus? en hoe gaat het, Thurio?
Wie uwer zag sinds kort heer Eglamour?

Thurio.

Ik niet.

Proteus.

Noch ik.

Hertog.

En mijne dochter?

Proteus.

Ook niet.

Hertog.

Nu, dan,
Dan vlood zij tot dien kinkel Valentijn,
En dan is Eglamour haar metgezel.
Ja, broeder Laurens heeft hen saam ontmoet,
Toen hij door 't woud ging en gebeden las;
Hem kende hij, en dacht dat zij het was,

Doch, daar ze een masker droeg, was hij niet zeker;
Ook gaf zij voor, in Patricks cel deze' avond
Ter biecht te willen gaan, maar was er niet.
Dit alles saâm bevestigt hare vlucht.
Stijgt daarom, bid ik, zonder overwegen,
Terstond te paard, en vindt mij aan den voet
Des bergs, waar langs zijn helling zich de weg
Naar Mantua wendt, want daarheen vloden zij.
Maakt, beste heeren, spoed, en volgt mij ras.

(De HERTOG *af.)*

Thurio.

Dat noem ik toch een dwaze deerne, die
't Geluk ontvliedt, wanneer het haar vervolgt.
Ik volg, veel meer op Eglamour gebeten,
Dan op de dolle Silvia nog verliefd.

(THURIO *af.*)

Proteus.

Ik volg, veel meer op Silvia steeds verliefd,
Dan op haar helper Eglamour verbitterd.

(PROTEUS *af.*)

Julia.

En ik volg mee, en ik bestrijd die liefde;
Maar Silvia haat ik niet, zij vlood uit liefde.

(JULIA *af.*)

DERDE TOONEEL.

Het woud tusschen Milaan *en* Mantua.

Bandieten komen op, met SILVIA.

Eerste Bandiet.

Kom, kom;
Bedaard! wij brengen u tot onzen hoofdman.

Silvia.

Mij leerden duizend andere ongevallen
Ook dit nu met gelatenheid te dragen.

Tweede Bandiet.

Komt, brengt haar weg.

Eerste Bandiet.

Waar is die edelman, die bij haar was?

Derde Bandiet.

Hij was zoo vlug ter been, dat hij ontsnapte;
Doch Mozes en Valerius volgen hem.
Breng gij haar tot den hoofdman, aan den westzoom
Van 't woud; laat ons den vlucht'ling achtervolgen;
Het bosch is afgezet; hij kan niet weg.

Eerste Bandiet.

Kom, naar de grot des hoofdmans breng ik u.
Vrees niets; grootmoedig is hij; en geen vrouw,
Die hij ooit smaad of schande lijden deed.

Silvia.

O Valentijn, om u draag ik dit leed.

(Allen af.)

VIERDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van 't woud.

VALENTIJN *komt op.*

Valentijn.

Wat maakt gewoonte ras den mensch iets eigen!
Deez' donkere eenzaamheid, dit stille woud,
Behaagt mij meer dan rijke woel'ge steden.
Hier kan ik eenzaam zitten, ongezien,

Om aan het klagend lied des nachtegaals
Mijn jammertonen en mijn wee te huwen.
O gij, wier woning in mijn boezem is,
Laat uwe huizing niet zoo lang verlaten,
Dat ze in verval raakt en tot puinhoop wordt,
Zoodat geen spoor meer aanwijst, wat zij was.
O schenk mij, Silvia, door uw bijzijn kracht!
Gij, zoete nimf, troost uw verlaten herder! —
Doch wat gedruis, wat kreten zijn dat heden?
Mijn makkers, die hun wil als wet beschouwen,
Zijn wis een armen zwerver op het spoor.
Ik word van hen bemind; toch valt het zwaar,
Altijd hun lust tot ruw geweld te teug'len.
Verberg u, Valentijn; wie kan daar zijn?
(Hij wijkt ter zijde.)

(PROTEUS, SILVIA *en* JULIA *komen op.*)

Proteus.

Mejonkvrouw, ik bewees u dezen dienst, —
Schoon alles, wat uw dienaar doet, u niets is; —
Ik waagde 't leven en ontrukte u hem,
Die eer en liefde u zou ontwrongen hebben.
Gun mij als loon een enk'len teed'ren blik;
Om kleiner gunst kan ik u toch niet smeeken,
En minder nog dan dit kunt gij niet geven.

Valentijn *(ter zijde).*

Is dit een droom, wat ik daar zie en hoor?
Leen, Liefde, mij 't geduld om kalm te blijven.

Silvia.

Ellendige en onzaal'ge, die ik ben!

Proteus.

Ellendig waart gij, jonkvrouw, eer ik kwam;
Doch door mijn komst heb ik u heil gebracht.

Silvia.

Eerst uw nabijheid maakt mij recht ellendig.

Julia *(ter zijde).*

En mij, wanneer hij u nabij wil zijn.

Silvia.

Had mij een uitgevaste leeuw gegrepen,
'k Had liever 't ondier tot ontbijt gestrekt,
Dan dat de valsche Proteus mij bevrijdde.
Tuig, Hemel, hoe ik Valentijn bemin,
Wiens leven ik zou koest'ren als mijn ziele;
En evenzoo, — daar meer onmooglijk is, —
Haat ik den valschen, eedvergeten Proteus.
Daarom, ga heen; houd niet meer bij mij aan.

Proteus.

Wat waagstuk zou ik, hoe de dood ook dreigde,
Niet voor een enk'len zachten blik bestaan!
O oude vloek der liefde, dat den man
De vrouw, die hij bemint, niet minnen kan!

Silvia.

Dat Proteus, die hem mint, niet minnen kan!
Doorlees van Julia 't hart, uw eerstbeminde;
Om haar hebt gij uw trouw in duizend stukken,
Die ge eeden noemt, verdeeld; en elken eed
Verkeert ge in meineed en zweert dien aan mij.
U rest geen trouw, of wel, gij hebt twee trouwen,
Wat erger is dan geen; veel beter geen,
Dan trouw in 't meervoud; altijd één te veel.
Gij huich'laar bij uw trouwsten vriend!

Proteus.

Wie kent,
Waar 't liefde geldt, een vriend?

Silvia.

Slechts Proteus niet.

Proteus.

Nu, zoo der overreding zachte geest
U niet tot zachtheid stemmen kan, zoo wil ik
Op krijgsmanswijs u met mijn arm veroov'ren,
U tegen liefdes innigst wezen minnen,
U dwingen, —

Silvia.

Hemel!

Proteus.

Dwingen, mijn te zijn.

Valentijn *(vooruittredend).*

Ellend'ling, weg van haar die ruwe hand!
Gij vriend van boos gehalte!

Proteus.

Valentijn!

Valentijn.

Gij lage vriend, gij zonder trouw of liefde, —
Ja, zoo is nu een vriend, — gij aartsverrader!
Gij hebt mijn hoop bedrogen; slechts mijn oog
Kon me overtuigen. Nooit meer kan ik zeggen:
„Ik heb een vriend"; gij zoudt mij logenstraffen.
Wie is betrouwbaar, als de rechterhand
Meineedig wordt aan 't harte? Proteus,
Mij grieft, dat ik u nooit meer mag vertrouwen,
Doch heel de wereld vreemd'ling mij moet zijn.
O diepe zielewond! o vloekb're tijd,
D t gij, een vriend, mijn ergste vijand zijt!

Proteus.

Vernietigd ben ik door mijn schande en schuld. —
Vergeef mij, Valentijn! Zoo diep berouw
Als losgeld voor zoo zware schuld volstaat,

Dan bied ik 't hier; voorwaar, mijn smart is groot,
Zoo groot als mijn vergrijp.

Valentijn.

Ik ben voldaan;
En reken u op nieuw een eerlijk man.
Wien boete niet verzoent, behoort tot hemel
Noch aarde; beide kan berouw verteed'ren,
En de Eeuw'ge zelfs heft op, wie zich verneed'ren.
En, dat ik u weer vriend acht, blijke u nu:
Al wat in Silvia mijn was, schenk ik u.

Julia.

O, ik onzaal'ge!

(Zij zijgt neder.)

Proteus.

Zie, wat schort mijn knaap?

Valentijn.

Wat, knaap! hé schelmpjen! wat moet dit beteek'nen?
Zie op, en spreek!

Julia.

O heer, mijn meester gaf mij
Een ring, om jonkvrouw Silvia dien te brengen;
En ik verzuimde 't uit onachtzaamheid.

Proteus.

Waar is die ring, knaap?

Julia.

Hier, hier is hij, heer.
(Zij geeft hem een ring.)

Proteus.

Geef, laat mij zien.
Dat is de ring, dien ik aan Julia gaf.

Julia.

O heer, vergeef mij; 'k gaf u den verkeerden;
Hier is de ring, dien gij aan Silvia zondt.
(Zij toont een anderen ring.)

Proteus.

Doch hoe kwaamt gij aan dezen ring?
Ik gaf hem Julia bij het afscheidnemen.

Julia.

En Julia zelf heeft hem aan mij gegeven,
En Julia zelf heeft hem hierheen gebracht.

Proteus.

Wat! Julia!

Julia.

Ja, zie haar hier, het doel van al uw eeden,
Die ze allen diep in 't harte heeft bewaard;
Hoe vaak hebt gij met meineed dat gekliefd!
O Proteus, deze kleeding doe u blozen;
Schaam gij u, dat ik in onvoegzaam kleed
Mij hullen moest, indien ten minste schaamte
Bij valsche liefde woont!
Bloost Zedigheid, verzaakt de vrouw haar kleed,
Het grieft haar diep, verzaakt de man zijn eed.

Proteus.

De man zijn eed! 't is waar. O bleef de man
Steeds trouw; hij waar' volmaakt; die eene feil
Wekt tal van zonden, maakt hem ziende blind;
Ontrouw valt af, eer de ongetrouwe mint.
Wat schoon siert Silvia, dat mijn oog thans niet,
Weer trouw, veel schooner nog in Julia ziet?

Valentijn.

Komt, elk van u reik' mij de hand!

Gun mij 't geluk, dat ik den heilvreê sluit;
De haat van zulk een vriendenpaar hebbe uit.

Proteus.

Tuig, Hemel, 'k ben aan 't einddoel mijner wenschen!

Julia.

En ik der mijne!

(*Bandieten komen op, met den* Hertog *en* Thurio.)

Bandieten.

Een vangst! een vangst! een vangst!

Valentijn.

Laat af! laat af! De hertog is 't, mijn vorst. —
Sta uw genade een man in ongenade
Een welkomst toe, den balling Valentijn.

Hertog.

Wat! Valentijn!

Thurio.

Mijn Silvia daar! de mijne!

Valentijn.

Thurio, terug, of gij omarmt den dood.
Blijf buiten het bereik van mijnen toorn.
Noem Silvia de uwe niet, want, zoo gij 't waagt,
Geheel Milaan beschermt u niet. Hier staat zij;
Nu, waag het, roer haar met een vinger aan,
Mijn liefste met een enk'len ademtocht!

Thurio.

Heer Valentijn, zij is mij onverschillig.
Ik reken hem een dwaas, die voor een meisjen,
Dat hem verwerpt, zijn lichaam wagen wil;
Ik maak geen aanspraak op haar; zij is u.

Hertog.

Des te nietswaardiger en laag zijt gij,
Eerst zoo naar haar te staan, als gij het deedt,
En dan op zulk een wijs haar op te geven.
Voorwaar, bij de eere van mijn voorgeslacht,
Ik juich uw moed toe, Valentijn, en reken
Der liefde u waardig van een keizerin.
Daarom, al wat mij griefde, zij vergeten;
Mijn wrok vervloog; ik roep u weer terug.
Uw onbetwistb're waarde geeft u aanspraak
Op nieuwen rang; dies zeg ik: Valentijn,
Gij zijt een edelman van besten bloede;
Neem gij uw Silvia, want gij zijt haar waard.

Valentijn.

Ik dank u, vorst, uw gift maakt mij gelukkig.
Ik bid u thans, ter wille van uw dochter,
Verleen mij ééne gunst, die ik u vraag.

Hertog.

'k Verleen u, wat ge ook wenscht, om uwentwil.

Valentijn.

Die mannen hier, met wie ik heb geleefd,
Zijn ballingen van stand en van bekwaamheid.
Vergeef hun, wat zij hier misdreven hebben,
En roep hen uit hun ballingschap terug.
Zij zijn verbeterd, welgezind, beschaafd,
Voor hooge posten bruikbaar, edel vorst.

Hertog.

Gij wint uw pleit, als u vergeef ik hun;
Geef hun een werkkring zooals gij hen kent.
Doch gaan wij; ied're wanklank zij verdoofd
Door blij gejuich en ongekende feesten.

Valentijn.

En onderweg beproeve mijn verhaal
Bij uw genade een glimlach uit te lokken.
Wat dunkt u van deze' edelknaap, mijn vorst?

Hertog.

De knaap is recht bevallig; zie, hij bloost.

Valentijn.

Ik zeg u, heer, bevallig eer, dan knaap.

Hertog.

Wat wilt gij daarmee zeggen?

Valentijn.

Behaagt het u, dan deel ik onder 't gaan
U zaken mee, die u verbazen zullen. —
Kom, Proteus, dit moog' heel uw boete zijn,
De onthulling van uw liefdes aan te hooren;
Dan moet mijn huwlijksdag ook de uwe zijn;
Eén feest, één huis, één onderling geluk.

(Allen af.)

VEEL GEMIN, GEEN GEWIN.

PERSONEN:

Ferdinand, koning van Navarre.
Biron, *Longaville*, *Dumaine*, } hovelingen.
Boyet, *Mercade*, } Fransche hovelingen.
Don Adriano de Armado, een Spanjaard.
Nathanaël, een dorpsgeestelijke.
Holofernes, een dorpsonderwijzer.
Dom, een gerechtsdienaar.
Dikkop, een boer.
Mot, page van Armado.
Een Houtvester.

De Princes van Frankrijk.
Rosaline, *Maria*, *Catharina*, } hare hofdames.
Jacquenetta, een boerendeern.

Heeren en verder Gevolg van den Koning en van de Princes.

Het tooneel is in Navarre.

EERSTE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Het park voor het koninklijk slot te Navarre.

De KONING, BIRON, LONGAVILLE *en* DUMAINE *komen op.*

Koning.

De roem, dien ieder najaagt in zijn leven,
Leve ingebeiteld op ons bronzen graf,
En siere ons in de ontsiering van den dood,
Wanneer ons, trots de vraatzucht van den tijd,
Het streven van den adem dezer ure
Een eer mag koopen, die zijn sikkel stomp,
En ons tot erven maakt der eeuwigheid.
Daarom, gij dappre helden! — want dit zijt gij,
Omdat gij krijg voert met uw eigen neiging
En 't machtig leger aller aardsche lusten, —
Ons jongst besluit besta in alle kracht:
Navarra moet het wonder zijn der wereld,
Ons hof beroemd als kleine wijsheidsschool,
Waar rustig peinzen wetenschap doet leven.
Biron, Dumaine en Longaville, gij drieën,
Gij zwoert, drie jaren lang met mij te leven

Als schoolgenooten, trouw aan al de regels,
Die hier, op deze rol, geschreven staan.
Gij deedt den eed, zoo onderteekent ook,
Zoodat, wie hier het kleinste deel van schendt,
Met eigen hand zijn eigen eere velt.
Kent gij u sterk, als gij geloften deedt,
Zoo teekent hier en handelt naar uw eed.

Longaville.

Ik ben besloten; 't is maar drie jaar vasten.
Al lijdt het lijf gebrek, de geest zal schransen;
Een vette buik, een mager brein; fijn eten,
De ribben maakt het rijk, bankroet het weten.

Dumaine.

Mijn eed'le vorst, Dumaine is reeds verstorven;
Hij laat de groov're vreugden dezer wereld
Aan dezer groov're wereld laag're slaven.
Voor liefde, rijkdom, luister, ben ik dood;
Ik leef met dezen in der wijsheid schoot.

Biron.

'k Heb enkel hun gelofte te herhalen;
Want dit heb ik, mijn vorst, alreeds bezworen,
Dat ik drie jaren hier studeeren wil.
Edoch, er zijn nog and're strenge regels,
Zooals: in al dien tijd geen vrouw te zien,
Wat, hoop ik, daar niet neergeschreven staat;
En, één dag in de week geen spijs te proeven,
En verder slechts één enk'len maaltijd daags,
Wat, hoop ik, daar niet neergeschreven staat;
En dan, des nachts drie uren slechts te slapen
En overdag geen oog toch toe te doen, —
Ik, steeds gewoon des nachts niets kwaads te denken,
En van den halven dag een nacht te maken! —
Wat, hoop ik zeer, daar niet geschreven staat.

O, dit zijn harde plichten, zware lasten:
Geen vrouw ooit zien, studeeren, waken, vasten!

Koning.

Gij hebt het met een eed reeds afgezworen.

Biron.

Toch niet, mijn vorst, gelief mij aan te hooren:
Ik zwoer met uwe hoogheid te studeeren,
En hier aan 't hof drie jaar te resideeren.

Longaville.

Ook 't and're, vriend, met ons in broederschap.

Biron.

Bij ja en neen, dan zwoer ik voor de grap. —
Maar zeg, wat is het doel van al 't studeeren?

Koning.

Wat anders ons verborgen blijft, te leeren.

Biron.

Dus zaken, die 't gewoon verstand niet vindt?

Koning.

Ja, dat is 't godd'lijk loon, dat studie wint.

Biron.

Nu, dan, — ik zweer 't, — studeer ik dag voor dag,
Totdat ik weet, wat ik niet weten mag;
Als: hoe ik me aan een lekker maal vergast,
Wanneer ik streng bevel heb, dat ik vast;
Of, hoe ik eener schoone gunst geniet,
Wanneer geen stomper oog een schoone ziet;
Of hoe ik, als een drukkende eed mij rouwt,
Den eed verbreek en mijn belofte houd.
Is dit der studie winst, slechts dit alleen,
Dan weet de studie meer dan ooit voorheen,
Zweert gij hierop, dan zeg ik nimmer neen.

Koning.

Ziedaar nu juist wat ied're studie stoort,
En onzen geest tot ijd'len lust bekoort.

Biron.

O, elke lust is ijdel, die het meest,
Die, kwelling zaaiend, niets dan kwelling leest:
Zooals het turen naar het licht der waarheid
In boeken, waar gij 't oog vergeefs op richt;
Het licht van 't oog verblindt zij door haar klaarheid.
Licht, dat naar licht zoekt, rooft het licht aan 't licht;
En eer gij licht ooit in het duister vindt,
Bevindt ge uw licht verdoofd, uw oog verblind.
Studeert veeleer, hoe gij uw oog verkwikt,
Door in een schooner oogenpaar te staren,
Die u ten gids zijn, als gij er in blikt,
En, blindend, schooner licht u openbaren.
De studie is gelijk des hemels zon,
Die niet met driesten blik beschouwd wil zijn;
Wat is de schat, dien ooit een boekwurm won,
Dan slechten raad uit and'rer hersenpijn?
Wie iedere enk'le ster van 's hemels heer
Een naam kan geven als een aardsche peet, —
Verheugt een held're sterrennacht hem meer
Dan een', die wandelt, opziet en niets weet?
Wie veel weet, weet toch niets dan roep en faam,
En ied're peet verleent allicht een naam.

Koning.

Wat uitgelezen woede tegen 't lezen!

Dumaine.

Wat ijv'ren om ons ijv'ren te genezen!

Longaville.

Hij wiedt de tarwe en kweekt het onkruid aan.

Biron.

't Wordt lente, als jonge ganzen broeden gaan.

Dumaine.

Hoe komt dit hier te pas?

Biron.

Recht goed ter snede.

Dumaine.

't Is ongerijmd.

Biron.

Het rijmt, erkent dit mede.

Koning.

Biron is als een felle vorst, die bijt,
En nijdig woedt op lentes eerstelingen.

Biron.

Ja, als de zomer trotsch is voor zijn tijd,
En pocht, eer vogels reden zien tot zingen.
Zou 'k roemen, wat ontijdig wordt geboren?
Bij donk'ren kersttijd kan geen roosjen mij,
Op 't nieuwe kleed der Mei geen sneeuw bekoren;
Wat op zijn tijd verschijnt, begroet ik blij.
Wis, wordt te laat studeeren thans uw zwak, —
Gij klimt, om 't huis te ontsluiten, over 't dak.

Koning.

Nu, speel niet mee, Biron, en ga; vaarwel!

Biron.

Neen, beste vorst, ik zwoer, en blijf bij 't spel.
Heb ik ook voor barbaarschheid meer gesproken,
Dan gij voor de' engel „kennis" zeggen kunt,
Ik houd mijn eed, mijn woord, nog nooit gebroken,
En boet de drie jaar uit, zoo gij 't vergunt.
Laat zien, wat in de rol geschreven staat;
Ik onderschrijf de wet, hoe streng, hoe kwaad.

Koning.

Goed, dat gij toegeeft, en de schande ontgaat.

Biron *(leest)*.

„Item: Dat geen vrouwspersoon binnen een mijl afstand van mijn hof mag komen." Is dit afgekondigd geworden?

Longaville.

Vier dagen reeds geleden.

Biron.

Laat zien, op welke boete? *(Hij leest)*. „Op straffe van de tong te verliezen." Wie dacht dit uit? het is zoo streng als 't kan.

Longaville.

Ik ben de man er van.

Biron.

Waarom, mijn lieve man?

Longaville.

Zij blijven weg als zulk een straf hen wacht.

Biron.

't Is vriendelijk doen bedreigd, en dat niet zacht. *(Hij leest.)* „Item: Als iemand binnen dit tijdsverloop van drie jaren er op betrapt wordt, dat hij met een vrouw spreekt, zal hij zulk een openbare schande hebben te ondergaan, als de andere heeren van het hof vermogen uit te denken." —

Nu, dit artikel, heer, zelf moet gij 't breken;
Want Frankrijks koning zendt, — gij weet dit wis, —
Zijn dochter herwaarts om met u te spreken, —
Een jonkvrouw, die recht schoon en vorstlijk is, —
Van de overgaaf van Aquitania
Aan de' ouden kranken koning. Dus, gij ziet,
't Artikel hier is ijdel, krachtloos, ja,
Of hare reis verijdeld en voor niet.

Koning.

Is 't moog'lijk, heeren, hoe ontging dit mij?

Biron.

Zoo schiet de studie steeds haar doel voorbij;
Zij streeft door studie naar het hoogste goed,
Maar zij vergeet te doen, wat zij doen moet;
En krijgt zij, wat zij wenscht, dan is het iets
Als platgebrande steden: iets, maar niets.

Koning.

In deze kan ons dit besluit niet binden;
Zij moet noodzaak'lijk een verblijf hier vinden.

Biron.

Noodzaak'lijkheid doet ons onze eeden breken,
Drieduizendmaal in deze drie jaar tijd;
Geen aangeboren lust is ooit bezweken
Voor macht of spreuk; genade slechts bevrijdt.
Breek ik mijn eed, dit zeggen wint het pleit:
Ik breek hem enkel uit noodzaak'lijkheid. —
Ik onderschrijf al, wat ik heb bezworen;
(Hij onderteekent.)
En wie de wet nu schendt, hoe luttel 't zij,
Voor eeuwig, ja, heeft hij zijn eer verloren.
Ook and'ren wenkt verlokking, zooals mij;
Maar, — dit geloof ik, — deed ik 't laatst den eed,
De laatste ben ik, die zijn eed vergeet. —
Doch wordt nu alle kortswijl hier geweerd?

Koning.

Wel neen; gij weet wel, aan ons hof verkeert
Een reiziger uit Spanje, trotsch en edel,
In al der wereld nieuwheid uitgeleerd,
En met een munt van woorden in zijn schedel;
Een man, wien 't raat'len van zijn ijd'le tong
Als tooverzang verrukt; en zoo volmaakt,

Dat, meent hij, recht noch onrecht, op den sprong
Van strijden staand, ooit hem als scheidsman wraakt;
Armado heet dit kind der phantasie;
Hij moge ons van oud Spanje's bruine helden,
Als we ons verpoozen van philosophie,
In hoogen stijl de dapp're daden melden.
Ik weet niet, valt hij ook in uwen smaak?
Mij is zijn leugentaal een zoet vermaak,
En hij vervangt mijn troubadours mij vaak.

Biron.

Armado is voor mij een ideaal,
De held der mode, fonkelnieuw van taal.

Longaville.

Als hij met Dikkop ons verzet hier wordt,
Dan blijken drie jaar studie veel te kort.

(Dom *en* Dikkop *komen op, de eerste met een brief in de hand.*)

Dom.

Wie is hier de eigen persoon van den vorst?

Biron.

Hier, deze, knaap. Wat wilt gij?

Dom.

Ikzelf reprehendeer zijn eigen persoon, want ik ben zijn genades gerechtsdienaar, maar ik wilde zijn eigen persoon zien in vleesch en bloed.

Biron.

Dit is zijn hoogheid.

Dom.

Signor Arm —, Arma —, recommandeert u. Er is schelmerij aan den gang; de brief zal u meer zeggen.

Dikkop.

Heer, de bevatting er van omhelst, om zoo te zeggen, mij.

Koning.

Een schrijven van den roemruchten Armado.

Biron.

Hoe laag het onderwerp moog' wezen, ik hoop in God op hoogdravende woorden.

Longaville.

Een hoogdravende hoop voor een lagen hemel; God verleene ons geduld!

Biron.

Om te hooren, of om ons lachen te verbijten?

Longaville.

Om gelaten te hooren, heer, of met mate te lachen, of ons van beide te onthouden.

Biron.

Nu, vriend, onze vroolijkheid moge dan zoo hoog klimmen, als de stijl het toelaat.

Dikkop.

Het onderwerp, heer, loopt over mij, van wege Jacquenetta. De aard er van is, dat ik betrapt werd, dat het een aard had.

Biron.

Nu, wat is dan die aardigheid?

Dikkop.

Ik zal u den aard zeggen, heer, en den loop en wat volgt, alle drie. Ik werd met haar gezien, heer, bij het heerenhuis op een aarden bank, en ik zat aardig met haar te keuvelen, en ik werd gevat, toen ik haar in het

park volgde; en dat is nu alles in alles, heer, de aard en de loop en het vervolg. Nu, wat den aard betreft, een jonge man heeft er aardigheid in met een meisjen te praten, — en den loop, heer, wel, ik liep haar na.

Biron.

En is er nog een vervolg bij, vriend?

Dikkop.

Het vervolg, heer, — dat zal mijn straf wel zijn; en God behoede de onschuld!

Koning.

Wilt gij dezen brief met aandacht hooren?

Biron.

Alsof het een orakel ware.

Dikkop.

Zoo is de onnoozelheid van den mensch; hij luistert naar wat het vleesch zegt.

Koning *(leest)*.

„Groote stedehouder, onderregent van het hemelgewelf, en eenig beheerscher van Navarre, aardsche God mijner ziel, voedstervader van mijn lichaam," —

Dikkop.

Nog geen woord van Dikkop.

Koning.

„Zoo is het," —

Dikkop.

't Kan zijn, dat het zoo is; maar als hij zegt, dat het zoo is, dan is hij op het punt van waarheid spreken toch, —

Koning.

Stilte!

Dikkop.

Zij mij gegund en allen, die van geen geraas houden.

Koning.

Geen woord!

Dikkop.

Van een andermans geheimen, bid ik u.

Koning *(leest)*.

„Zoo is het: berend van raafkleurige melancholie, schreef ik aan de zwart-drukkende stemming de recht heilzame artsenij uwer gezondheidschenkende lucht voor; en, zoowaar ik een edelman ben, ik toog op een wandeling uit. Den tijd wanneer? Omstreeks het zesde uur, als het vee het meest graast, de vogels het best pikken, en de mensch zich aan dien schotel nederzet, welken men avonddisch noemt. Zooveel wat den tijd wanneer betreft. Nu wat den grond aangaat: ik meen, welken ik bewandelde; deze wordt gebijnaamd uw park. Verder de plaats waar: ik meen, waar ik die ontuchtige en hoogst verdorvene gebeurtenis aantrof, die aan mijne sneeuwwitte pen de ebbenhoutkleurige inkt ontlokt, dewelke gij hier aanblikt, beschouwt, waarneemt of ziet. Maar nu de plaats waar: deze bevindt zich noord-noordoostwaarts ten oosten van den westerhoek van uw zinrijk gekronkelden tuinaanleg; daar zag ik dezen laaggezinden herdersknaap, dit gering kleinjantjen van uwen spotlust," —

Dikkop.

Mij.

Koning.

— „deze ongeletterde, luttelwetende ziel," —

Dikkop.

Mij.

Koning.

— „dezen onnoozelen vazal," —

Dikkop.

Nog altijd mij.

Koning.

— „die, naar ik mij herinner, Dikkop heet," —

Dikkop.

O, mij!

Koning.

— „vergezeld en vergezelschapt, trots uw vastgesteld en afgekondigd besluit en onthoudingswet, met —, met —, o! met —, maar ik huiver te zeggen, waarmede," —

Dikkop.

Met een meisjen.

Koning.

— „met een kind onzer grootmoeder Eva, een wijfjensmensch; of, voor uw liefelijker begrip, eene vrouw. Hem heb ik, — zooals mijn altijd waakzame plicht mij aanspoort, — tot u gezonden, om zijne welverdiende tuchtiging te ontvangen, door uwer beminnelijke hoogheid dienaar Antonius Dom, een man van goeden roep, gedrag, wandel en naam."

Dom.

Door mij, als het u behaagt, ik ben Antonie Dom.

Koning.

„Jacquenetta daarentegen, — zoo heet het zwakkere vat, — die ik met den bovengenoemden herdersknaap aantrof, bewaar ik als een vat van de grimmigheid uwer wet, en zal haar, bij den minsten liefelijken wenk van u, voor het gerecht stellen. De uwe, in alle graden van toegewijden en hartverzengenden dienstijver,

Don Adriano de Armado."

Biron.

Dit is niet zoo goed als ik verwachtte, maar het beste, wat ik ooit gehoord heb.

I. 1. 257.

Koning.

Ja, het beste onder het slechtste. — Knaap, wat zegt gij hierop?

Dikkop.

Heer, de deerne beken ik.

Koning.

Hadt gij de afkondiging gehoord?

Dikkop.

Ik beken, goed gehoord, maar weinig er naar geluisterd.

Koning.

Er werd een jaar gevangenisstraf afgekondigd, voor wie met een deerne werd aangetroffen.

Dikkop.

Ik werd met geen deerne aangetroffen, heer; ik werd betrapt met een meisjen.

Koning.

De afkondiging sprak ook van meisjens.

Dikkop.

Zij was ook geen meisjen, heer; zij was een maagdeken.

Koning.

Dat was ook voorzien, de afkondiging sprak ook van maagdekens.

Dikkop.

Als dat zoo is, ontken ik haar maagdekenschap; ze was eenvoudig maar een maagd.

Koning.

Die maagd zal u tot niets dienen, vriend!

Dikkop.

Die maagd kan mij wel tot iets dienen, heer.

Koning.

Ik wil uw vonnis uitspreken, man; gij zult een week vasten met zemelbrood en water.

Dikkop.

Ik zou liever een maand bidden met schapenbout en soep.

Koning.

En Don Armado zal uw wachter zijn. —
Biron, zie toe, dat dit wordt uitgevoerd.
Komt, vrienden, nu aan 't werk met frisschen moed;
Denkt aan uw eed; geen onzer mag bezwijken.

(De Koning, Longaville *en* Dumaine *af.)*

Biron.

Mijn hoofd verwed ik tegen ied'ren hoed,
Dat eed en wet welras een dwaasheid blijken.
Vooruit, knaap!

Dikkop.

Ik lijd voor de waarheid, heer: want waar is het, dat ik met Jacquenetta ben betrapt, en Jacquenetta is een waarachtig meisjen. En daarom wees mij welkom, gij bittere kelk des heils! Misschien zal mij de droefenis weder eens toelachen, en neem tot zoo lang uw rust, o kommer!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

Armado's *huis in het park.*

Armado *en* Mot *komen op.*

Armado.

Knaap, wat beteekent het, als een man van grooten geest melancholiek wordt?

Mot.

Dat beteekent ontegenzeggelijk, heer, dat hij er droefgeestig zal uitzien.

Armado.

Wel, droefgeestigheid is juist een en hetzelfde, mijn lief entrijs.

Mot.

O neen, heer; God beware, neen.

Armado.

Hoe kunt gij droefgeestigheid en melancholie van elkander scheiden, mijn teedere juvenalis?

Mot.

Door een gemoedelijke demonstratie harer werking, mijn taaie senior.

Armado.

Waarom taaie senior? waarom taaie senior?

Mot.

Waarom teedere juvenalis? waarom teedere juvenalis?

Armado.

Ik zeide dit, teedere juvenalis, als een eigenaardig epitheton, dat aan uw jonge jaren toekomt, welke wij als teeder mogen stempelen.

Mot.

En ik, taaie senior, als een passende titel voor uwen ouden dag, welken wij als taai mogen munten.

Armado.

Aardig en vaardig.

Mot.

Hoe bedoelt gij dat, heer? Ik aardig en mijn praten vaardig? of ik vaardig en mijn praten aardig?

Armado.

Gij aardig, omdat gij klein zijt.

Mot.

Klein is weinig, dus weinig aardig. Waarom vaardig?

Armado.

En vaardig, omdat gij vlug zijt.

Mot.

Zegt gij dit tot mijn lof, meester?

Armado.

Tot uw rechtmatigen lof.

Mot.

Dan wil ik een aal denzelfden lof geven.

Armado.

Wat! dat een aal scherpzinnig is?

Mot.

Dat een aal vlug is.

Armado.

Nu, ik zeg, gij zijt vlug met uw antwoorden. Gij verhit mij het bloed.

Mot.

Ik heb mijn antwoord, heer.

Armado.

Ik ben niet thuis in zulk een klinkklank.

Mot *(ter zijde).*

Omgekeerd: klinkklank is bij hem niet thuis.

Armado.

Ik heb beloofd drie jaar met den vorst te studeeren.

Mot.

Dit kunt gij wel in een uur doen, heer.

Armado.

Onmogelijk.

Mot.

Hoeveel is één, driemaal geteld?

Armado.

Ik ben zwak in het rekenen; dat is goed voor de ziel van een tapper.

Mot.

Gij zijt een edelman, en een speler, heer.

Armado.

Beide erken ik; beide zijn het vernis van een man van de wereld.

Mot.

Dan weet gij toch ook zeker, hoeveel oogen twee en aas zijn.

Armado.

Een meer dan twee.

Mot.

Wat het lage gemeen drie noemt.

Armado.

Juist.

Mot.

Wel, heer, is dit nu zulk een geweldige studie? Zie daar hebt gij drie uitgestudeerd, eer gij driemaal met uw oogen kondt knippen; en hoe gemakkelijk het is, jaren te zetten bij het woord drie, en drie jaar in twee woorden te studeeren, kan het dansende paard u wel zeggen.

Armado.

Een recht fraai voorbeeld!

Mot *(ter zijde)*.

Dat u een nul doet blijken.

Armado.

Ik wil alsnu belijden, dat ik verliefd ben; en daar de liefde een soldaat verlaagt, ben ik op een lage deerne

verliefd. Als het trekken van mijn zwaard tegen de neiging tot teederheid mij van de onwaardige gedachte hieraan bevrijden kon, zou ik het verlangen krijgsgevangen maken, en bij een Fransch hoveling uitwisselen tegen eene nieuw uitgedachte hoffelijkheid. Ik acht het een schande te zuchten; mij dunkt, ik zou Cupido weg kunnen vloeken. Troost mij, knaap. Welke groote mannen zijn verliefd geweest?

Mot.

Hercules, meester.

Armado.

Die allerliefste Hercules! — Meer voorbeelden, beste! knaap, noem er meer; en, lieve jongen, zorg, dat het mannen zijn, goed van naam en gedrag.

Mot.

Simson, meester; hij was een man van goed gedrag, van groote dracht; want hij droeg de stadsdeuren op zijn rug als een portier, en hij was verliefd.

Armado.

O, welgebouwde Simson! sterk gewrichte Simson! ik overtref u zoo ver met mijn rapier, als gij het mij doet in het dragen van deuren. Ik ben ook verliefd. Wie was Simsons geliefde, mijn beste Mot?

Mot.

Een vrouw, meester.

Armado.

Van welke complexie?

Mot.

Van alle vier, of van drie, of van twee, of van één van de vier.

Armado.

Zeg mij nauwkeurig, van welke complexie.

Mot.

Van de zeegroene, meester.

Armado.

Is dat een van de vier complexies?

Mot.

Naar ik gelezen heb, ja, heer; en de beste er van.

Armado.

Groen is inderdaad de kleur der verliefden; maar een geliefde van die kleur te hebben, daartoe had Simson, dunkt mij, weinig reden. Hij beminde haar, vermoed ik, van wege haar geest.

Mot.

Zoo was het, heer, want haar geest was groen.

Armado.

Mijn geliefde is vlekkeloos wit en rood.

Mot.

Zeer bevlekte gedachten, heer, kunnen onder die kleuren verscholen zijn.

Armado.

Verklaar dit, verklaar dit, wel onderricht knaapjen!

Mot.

Mijns vaders geest, en mijn moeders tong, staat mij bij!

Armado.

Een liefelijke aanroeping voor een kind; zeer aardig en pathetisch!

Mot.

Is eenig meisjen rood en wit,
Niets brengt haar ooit van streek;
Maak' schaamte ook and'rer wang verhit,
En bange vreeze bleek, —

Of zij al vreest of kwaad bedrijft,
Zij draagt dit niet te pronk;
Wijl hare kleur dezelfde blijft,
Als die natuur haar schonk.

Een gevaarlijk rijm, heer, tegen het oordeel van wit en rood.

Armado.

Is er geene ballade, knaap, van den Koning en de Bedelaarster?

Mot.

De wereld maakte zich voor omtrent drie menschengeslachten aan die ballade schuldig; maar nu, geloof ik, is zij niet meer te vinden, of, al mocht dit het geval nog zijn, dan is zij niet meer te gebruiken, noch voor de woorden, noch voor de wijs.

Armado.

Ik wil die geschiedenis op nieuw laten berijmen, om mijn afdwaling met een doorluchtig voorbeeld te kunnen rechtvaardigen. Knaap, ik bemin het landmeisjen, dat ik in het park met den verstandelijken lummel Dikkop aantrof; zij heeft alle aanspraak.

Mot *(ter zijde)*.

Op de tuchtroede, maar toch nog op een beter minnaar dan mijn meester.

Armado.

Zing, knaap; de min bezwaart mijn hart.

Mot.

Dat verwondert mij zeer, daar gij een lichte deern bemint.

Armado.

Zing, zeg ik.

Mot.

Heb geduld, tot dit gezelschap voorbij is.

(DOM, DIKKOP *en* JACQUENETTA *komen op.*)

Dom.

Heer, de vorst heeft goedgevonden, dat gij Dikkop in verzekerde bewaring houdt; en gij moet hem geen genoegen en geen penitentie gunnen, maar hij moet drie dagen in de week vasten. Wat deze juffer betreft, ik moet haar in het park bewaken; zij is tot melkmeisjen benoemd. Vaarwel.

Armado.

Ik verraad mij door mijn blozen. — Meisjen!

Jacquenetta.

Man!

Armado.

Ik wil u aan de boerderij komen opzoeken.

Jacquenetta.

Vooruit maar!

Armado.

Ik weet, waar zij gelegen is.

Jacquenetta.

Heere, Heere, wat zijt gij knap!

Armado.

Ik zal u wonderen vertellen.

Jacquenetta.

Daar ziet ge wel naar uit.

Armado.

Ik bemin u.

Jacquenetta.

Wat gij zegt!

Armado.

En nu, vaarwel!

Jacquenetta.

Ik wensch u mooi weer!

Dom.

Kom, Jacquenetta, vooruit!

(Dom *en* Jacquenetta *af.*)

Armado.

Booswicht, gij zult voor uwe misdaden vasten, eer gij vergiffenis krijgt.

Dikkop.

Nu, heer, ik hoop, dat, als ik het doen moet, ik het op een volle maag zal doen.

Armado.

Gij zult zwaar gestraft worden.

Dikkop.

Dan ben ik u meer verplicht dan uw dienaars, want die worden maar licht beloond.

Armado.

Voer den booswicht weg, sluit hem op.

Mot.

Kom, gij lage zondaar, voort!

Dikkop.

Doe mij niet opsluiten, heer; ik kan ook buiten banden vasten.

Mot.

Neen, man, dat zou een losbandige vastentijd zijn; gij moet in de gevangenis.

Dikkop.

Nu, als ik ooit de blijde vrije dagen van disperatie terugzie, die ik vroeger zag, dan zullen sommige menschen zien —

Mot.

Wat zullen sommige menschen zien?

Dikkop.

Nu, niets anders, sinjeur Mot, dan waar zij op kijken. Het past gevangenen niet, al te silentieus te zijn in hun woorden, en daarom zal ik niets zeggen; ik dank God, dat ik even weinig patientie heb als ieder ander; ik kan daarom nu stil zijn.

(Mot *en* Dikkop *af.*)

Armado.

Ik bemin zelfs den grond, die laag is, waarop haar schoen, die lager is, bestuurd door haar voet, die het laagst van allen is, treedt. Ik zal meineedig zijn, — wat toch een groot bewijs is van trouweloosheid, — indien ik verliefd ben. En hoe kan dat trouwe liefde zijn, wat met trouweloosheid begint? Liefde is een gedienstige geest; Liefde is een duivel; daar is geen booze geest, dan de Liefde. Toch werd Simson evenzoo verzocht, en hij had een uitstekende lichaamskracht; toch werd Salomo evenzoo verleid, en hij had een zeer goed verstand. Cupido's pijl is voor Hercules knots te sterk, en daarom des te meer voor het rapier van een Spanjaard. De eerste en tweede reden tot een tweegevecht helpen mij niets; den passado respecteert hij niet; op het wetboek van het duel slaat hij geen acht. Zijne schande is, dat hij een knaap heet, maar zijn roem is, dat hij mannen overwint. Vaarwel, dapperheid! roest, rapier! zwijg, trommel! want uw meester is verliefd; ja, hij bemint! Dat de een of ander extempore-rijmgod mij bijsta! want ik voel, dat ik een sonnettendichter word. Denk uit, vernuft; schrijf, pen! want ik heb plan op geheele boekdeelen in folio.

(Armado *af.*)

I. 2. 166.

TWEEDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het park. Op den achtergrond een paviljoen en tenten.

De PRINCES *van Frankrijk*, ROSALINE, MARIA, CATHARINA, BOYET, *Edellieden en verder Gevolg komen op.*

Boyet.

Wek nu, princes, uw eêlste levensgeesten;
Denk, wie uw koninklijke vader zendt,
Tot wien hij zendt, en wat zijn zending is,
Uzelf, in 's werelds oog een rijk juweel,
Ten mondgesprek met de' een'gen erfgenaam
Van al wat ooit een man ten sieraad strekte,
Navarra's roem; en dit voor niets geringers,
Dan Aquitanië, een koninginne-bruidschat.
Wees met uw zeldzaam schoone gratie mild,
Zooals natuur, die gratie zeldzaam maakte,
Toen zij der gansche wereld die onthield,
Om in haar mildheid alles u te schenken.

Princes.

Mijn schoonheid, vriend Boyet, hoewel gering,
Behoeft de kleuring van uw lofspraak niet.

Naar 't oordeel van het oog koopt elk de schoonheid,
Niet naar de opvijz'ling van eens koopmans tong.
Ik ben veel minder trotsch op uwen lof,
Dan gij naar roem verlangend voor 't vernuft,
Dat gij verkwist om mijn vernuft te prijzen.
Doch nu een taak, voor wie een taak mij gaf! —
Gij weet, hoe 't alles meldende gerucht
Verbreidde, dat Navarre heeft gezworen,
Aleer drie jaar in studie zijn gesleten,
Geen vrouw te ontvangen aan zijn zwijgend hof;
En daarom komt het ons noodzaak'lijk voor,
Aleer we aan zijn verboden drempel treden,
Te weten, wat hij wil; en daartoe lezen
Wij, zeker van uw kloeken geest, u uit,
Als onzen best betrouwb'ren pleitbezorger.
Ga, deel hem mee, dat Frankrijks koningsdochter
Ter wille van een zaak, die spoed vereischt,
Met zijn genade een mondgesprek verlangt.
IJl, meld dit; ondertusschen wachten wij
Zijn wil als arme smeekelingen af.

Boyet.

Trotsch op die taak, spoed ik mij ijv'rig heen.

Princes.

Juist; ijver is aan allen trots gemeen.

(Boyet *af.*)

Zeg, waarde heeren, wie zijn de eedgenooten
Des wijzen konings bij zijn deugdzaam streven?

Eerste Edelman.

'k Weet Longaville er van.

Princes.

Kent gij dien man?

Maria.

Ik ken hem, jonkvrouw; op een bruiloftsfeest

In Normandië, toen graaf Périgord
Met de erfgenaam van Jacques Falconbridge
In de' echt trad, zag ik dezen Longaville.
Men roemt hem algemeen als hoogst begaafd,
In kennis rijk, met wapenroem gesierd,
Welslagend steeds in wat hij ernstig wil.
Ja, de een'ge vlek op zijner deugden glans, —
Als ooit een vlek aan deugd haar glans kan rooven, —
Is scherp vernuft bij al te plompen wil.
Zijn geest heeft macht tot snijden, en zijn wil
Wil niemand sparen, wien zijn macht bereikt.

Princes.

Een spotboef naar uw zeggen dus, een guit?

Maria.

Zijn vrienden zeggen 't; juist is uw besluit.

Princes.

Een vuur, zoo fel, brandt meestal schielijk uit. —
En wie zijn de and'ren?

Catharina.

Dumaine, een edel jonkman, fijn beschaafd,
Om deugd aan ieder lief, wie deugd bemint;
Met macht, maar zonder 't hart, om kwaad te stichten,
Met geest, die ook 't onschoone schoon zou maken,
Zoo schoon, dat hij zou glanzen zonder geest.
Ik zag hem eens bij hertog Alençon,
En veel te zwak, bij 't goede dat ik zag,
Is mijn bericht, bij zijn waardij geleken.

Rosaline.

Nog één van deze wijsheidzoekers was
Daar toen bij hem; als, wat ik hoorde, waar is,
Heet hij Biron; met opgeruimder man, —
Wiens blijheid toch aldoor betaam'lijk blijft, —

Heb ik nog nooit een uurtjen doorgekeuveld.
Zijn oog schept immer stoffe voor zijn geest,
Want ieder voorwerp, dat het eene treft,
Weet de and're tot een blijde scherts te maken,
Die dan zijn tong, vertolkster van zijn luim,
In zoo geschikte en schoone woorden kleedt,
Dat zelfs der grijzen oor moedwillig wordt,
En jonger hoorders ras zijn meegesleept;
Zoo boeiend, fijn gekruid is wat hij zegt.

Princes.

God hoede u, meisjens! Allen zoo verliefd,
Dat elk van u haar liev'ling heeft gesierd
Met zulk een rijken schat van eer en lof?

Eerste Edelman.

Daar komt Boyet.

(BOYET *komt terug.*)

Princes.

Nu, heer, hoe is de ontvangst?

Boyet.

Navarre wist reeds van uw lieflijk naad'ren;
En stond juist, hooge meesteres, gereed
Om met zijn eedgenooten u te ontmoeten,
Toen ik daar kwam. Doch zooveel weet ik reeds:
Hij laat u eer in 't open veld kampeeren,
Alsof gij hier zijn hof beleeg'ren kwaamt,
Dan hij de strengheid van zijn eed ontduikt
En u zijn eenzaam hof betreden laat.
Daar komt Navarre.

(De Dames doen hare maskers voor.)

(De KONING, LONGAVILLE, DUMAINE *en* BIRON *komen op, met Gevolg.)*

Koning.

Schoone princes, welkom aan het hof van Navarre!

Princes.

Het „schoon" geef ik u terug, en het „welkom" heb ik nog niet; het dak van dit hof is te hoog om het uwe te zijn, en een welkom in het open veld te laag bij den grond om het mijne te zijn.

Koning.

Gij zult mij welkom wezen aan mijn hof.

Princes.

Dan wil ik welkom zijn. Geleid mij derwaarts!

Koning.

Ach, schoone jonkvrouw, 'k heb een eed gezworen.

Princes.

Help, heil'ge maagd! mijn heer, hij wil dien breken!

Koning.

Voor niets ter wereld, jonkvrouw, met mijn wil.

Princes.

Uw wil toch zal hem breken, niets, niets anders.

Koning.

Uw hoogheid weet, bevroedt niet, wat het is.

Princes.

Als gij het ook niet wist, dan waart gij wijzer;
Want dat gij 't weet, bewijst onwetendheid.
Ik hoor, uw hoogheid zwoer gastvrijheid af;
Doodzonde, heer, is 't houden van dien eed;
En zonde ook is het, hem te breken. — Maar
Vergeef mij, 'k ben hier onberaden driest;
Het past mij niet, een leeraar les te geven.
Gelief het doel van mijne komst te lezen,
En geef een ras bescheid op mijn verzoek.

(Zij overhandigt een geschrift.)

Koning.

Is 't moog'lijk, ja; wees hiervan overreed.

Princes.

'k Geloof dit, want gij wenscht mij heen; ik weet,
Houdt gij mij op, dan breekt gij uwen eed.

Biron.

Heb ik in Brabant niet met u gedanst?

Rosaline.

Heb ik in Brabant niet met u gedanst?

Biron.

Ik weet, het is zoo.

Rosaline.

Hoe onnoodig dan
Mij dit te vragen!

Biron.

Dat is doorgedraafd!

Rosaline.

Dit komt door u, die met uw vraag mij spoort.

Biron.

Uw geest is vlug, maar loopt zich zoo ras dood.

Rosaline.

Doch werpt toch eerst den ruiter in de sloot.

Biron.

Hoe laat is 't wel?

Rosaline.

Het uur, dat dwazen vragen.

Biron.

Moog' heil uw masker dagen!

Rosaline.

En mijn gelaat beschijnen!

Biron.

Heb minnaars bij dozijnen!

Rosaline.

En beet're, dan gij zijt.

Biron.

Ik ga; 't is meer dan tijd.

Koning.

Princes, uw vader spreekt in zijnen brief
Van 't afdoen van een honderdduizend kronen,
Wat echter slechts de helft is van de som,
Die hem mijn vader voorschoot voor den krijg.
Doch stel, dat hem of ons, — wat niet gebeurde,
Die som betaald was, dan bleef de and're helft
Toch onbetaald, waarvoor aan ons als pand
Een deel van Aquitanië is afgestaan,
Schoon dit de waarde van het geld niet hebbe.
Indien uw koninklijke vader ons
Die onbetaalde helft nu afdoen wil,
Dan staan wij gaarne 't onderpand weer af
En blijven zijner hoogheid goede vriend.
Doch hierop, schijnt het, heeft hij weinig plan,
Want hij verlangt hier de terugbetaling
Van honderdduizend kronen, en wenscht niet,
Na kwijting van een honderdduizend kronen,
Zijn recht op Aquitanië weer hersteld,
Wat wij veel liever hem weer zouden afstaan
Mits ons 't geleende geld wierd uitbetaald,
Dan dat wij dat besnoeid stuk lands behouden.
Princes, waar' zijne vord'ring niet veel grooter,
Dan billijk is, licht zoude uw schoon mijn hart
Toegeef'lijker doen zijn dan billijk waar',
Zoodat gij welvoldaan naar Frankrijk keerdet.

Princes.

Gij doet den koning mijnen vader onrecht,
En onrecht aan uw eigen goeden naam,
Zoo gij aldus de ontvangst te looch'nen schijnt,
Van wat voorwaar zoo trouw reeds werd betaald.

Koning.

Geloof mij, nooit heb ik hiervan gehoord;
Bewijs dit, en ik zal voldoen, of sta
U Aquitanië af.

Princes.

Een man een woord.
Boyet, gij kunt den kwijtbrief overleggen
Voor deze som, van hen die volmacht hadden
Van Karel zijnen vader.

Koning.

Goed, vertoon dit.

Boyet.

Verschoon, 't pakket is nog niet aangekomen
Met dit en andere overtuigingsstukken;
Doch morgen zult gij inzage er van hebben.

Koning.

Dit zal voldoende zijn, en dan zal ik
Toegeven, wat ik kan in reed'lijkheid.
Doch neem nu zulk een welkomst van mij aan,
Als eere, zonder eerebreuk te plegen,
Aan uwe hooge waarde bieden kan.
Ik mag u in mijn poorten niet ontvangen;
Hierbuiten echter wacht u zulk onthaal,
Dat gij erkent, hoe ge in mijn harte woont,
Al moet ik in mijn huis u herberg weig'ren.
Dat dus uw eigen goedheid mij ontschuldig;
Vaarwel; ik hoop u morgen weer te zien.

Princes.

Verzell' steeds heil en welzijn uwe schreden!

Koning.

'k Wensch u denzelfden wensch, mij toegebeden!

(De KONING *met zijn Gevolg af.)*

Biron.

Mejonkvrouw, ik wil u aan mijn eigen hart aanbevelen.

Rosaline.

Ik bid u, doe er van mij de aanbeveling bij, dat het zich mij toone, zooals het is.

Biron.

Ik wenschte, dat gij het hoordet zuchten.

Rosaline.

Is 't arme ding dan krank?

Biron.

Mijn hart is hard ziek.

Rosaline.

Onttap het dan wat bloed.

Biron.

Gij denkt dus, dit waar' goed?

Rosaline.

O, dan is 't dra gezond.

Biron.

Zoo prikke uw oog de wond.

Rosaline.

Neen, 'k wil mijn mes u geven.

Biron.

Nu, God behoede uw leven!

Rosaline.

En 't uwe, voor hooge jaren!

Biron.

Nu kan ik mijn dank wel sparen.

(Hij treedt ter zijde.)

Dumaine (*tot* Boyet).

Vergun mij, heer, een woord. Zie ginds, wie is die dame?

Boyet.

Zij is een Alencon, en Rosaline bij name.

Dumaine.

Een prachtige edelvrouwe. Dank, Monsieur, vaarwel!

(Dumaine *af.*)

Longaville.

Vergun, wie is die dame, daar in het wit gewaad?

Boyet.

Een meisjen, heer, zoo gij in 't licht haar gadeslaat.

Longaville.

In 't donker wellicht ook. Haar naam is 't, dien ik vraag.

Boyet.

Eén heeft ze er slechts voor zich; wie dien haar vraagt,
[doet laag.

Longaville.

Wiens dochter is zij, meende ik.

Boyet.

Ik meen wel, van haar moeder.

Longavile.

Vaarwel, heer, word ouder en vroeder!

Boyet.

Bedaard, heer, niet verstoord!
Zij is een Falconbridge.

Longaville.

't Is over, op mijn woord.
Ze is lieflijk, zoo maagd'lijk!

Boyet.

Op mijn eer, ze is behaag'lijk.

(LONGAVILLE *af.*)

Biron.

Wie is die met den hoed?

Boyet.

Catharina, geen bloed.

Biron.

En heeft ze al een man?

Boyet.

Ze is zoo mans, als 't maar kan.

Biron.

'k Heet u welkom hier. Vaarwel, Monsieur!

Boyet.

De welkomst voor u, heer; voor mij het adieu.

(BIRON *af.* — *De Dames ontmaskeren zich.*)

Maria.

Die laatste is Biron, wien dolle luim bekoort;
Elk woord met hem is een scherts.

Boyet.

En elke scherts maar een woord.

Princes.

Gij hebt het goed gemaakt; gij vattet hem op 't woord.

Boyet.

Zoo graag hij ent'ren wilde, zoo graag klampte ik aan boord.

Maria.

Twee vurige schapen!

Boyet.

Neen, schepen zijn we eer beide';
Geen schaap, lief lam, word ik, dan met uw mond tot weide

Maria.

Gij schaap, ik gras? Mij dunkt, de scherts is wèl geweest.

Biron.

Als gij mij vergunt te grazen.

(Hij wil haar kussen.)

Maria.

Neen, neen, mijn teeder beest!
Mijn mond? 't is geen gemeentegrond, ofschoon het weide zij.

Boyet.

Aan wien behoort het veld dan?

Maria.

Aan mijn geluk en mij.

Princes.

Wat geest heeft, dat kibbelt. Maar, vrienden, legt dit bij.
Richt liever op Navarre en op zijn boekwurmgild
Die roerigheid uws geestes, want hier is zij verspild.

Boyet.

Indien mijn scherpe blik, — die zelden valsch besluit, —
Op 's harten stomme taal, die zich in oogen uit,
Mij niet bedriegt, dan is Navarre reeds verloren.

Princes.

Hoe zoo?

Boyet.

Wij minnaars noemen zijn kwaal: verliefd tot over de ooren.

Princes.

En uwe reed'nen?

Boyet.

Zijn doen en gebaren, 't was al naar zijn oogen,
Als burg, waar 't verlangend door uitkeek, getogen;
Zijn hart als een agaatsteen, besneên met uw beeld,
Heeft, trotsch hierop, trots in het oog hem geteeld;
Zijn tong, wie 't verdroot niet te zien, slechts te spreken,
Drong stromp'lend om zich in zijn oog te versteken;
Geen zin, die zich niet naar dien zin had begeven;
De schoonste der schoonen te zien was hun streven.
Zijn oog omsloot al zijn zinnen, naar mij dacht,
Zooals kristal juweelen, voor vorsten saamgebracht;
Zij toonden hunnen gloed, door 't schitt'rend glas omringd,
En wenkten u tot koopen, wanneer gij langs hen gingt.
Zijn gelaat had als randschrift bewond'ring uitgedrukt;
En ieders oog zag zijn oog van wat het zag verrukt.
Ik geef u Aquitanië en alles, wat hij heeft,
Als gij op mijnen raad éen zoeten kus hem geeft.

Princes.

Naar de tent nu; gij ziet, hoe Boyet ons begekt.

Boyet.

Neen, neen; hij spreekt uit, wat zijn oog heeft ontdekt.
Hij leent op dit pas slechts een tong aan zijn oog,
Die, — 'k weet het en zweer het, — nooit iemand beloog.

Rosaline.

Hij is een oude kopp'laar, die nooit niet bedroog.

Maria.

Grootvader van Cupido, en die verdwaast hem gruw'lijk.

Rosaline.

Dan leek Venus op haar moeder, want haar vader is af-
[schuw'lijk.

Boyet.

Zottinnen, hoort gij?

Maria.

Neen.

Boyet.

En ziet gij ook niets meer?

Rosaline.

O ja, ons pad naar huis.

Boyet.

Gij plaagt mij al te zeer.

(Allen af.)

DERDE BEDRIJF

EERSTE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het park.

ARMADO *en* MOT *komen op.*

Armado.

Kweel, kind, breng mijn gehoorzintuig in beweging.

Mot *(zingt).*

Tralleralera!

Armado.

Een liefelijk zangstukjen! — Ga, jeugdige teederheid; neem dezen sleutel; stel den slungel in vrijheid; breng hem subietelijk hier; ik moet hem bezigen voor een brief aan mijne liefste.

Mot.

Meester, wilt gij uwe liefste met een Franschen slag veroveren?

Armado.

Wat meent gij? met een Fransche kloppartij?

Mot.

Neen, mijn onvergelijkelijke gebieder! maar stoot een

melodie van het tongtipjen af, maak er een kapriool bij met de voeten, geef er geest aan door uw oogleden opwaarts te keeren; zucht een noot en zing een noot, nu eens door den gorgel, alsof gij bij uwen liefdezang liefde verzwolgt, dan weder door den neus, alsof gij bij het ruiken van liefde liefde opsnooft, met uw hoed als een luifel over de winkelkast uwer oogen, met uwe armen gekruist op uw afgedragen kamizool, als een konijntjen aan het spit, of met uw handen in de zakken als een zeeman op het oude behangsel. En blijf niet te lang in één toon, maar snip snap en weg er mee. Dit heet naar den aard, dit heet geestrijk, dit verleidt u aardige deernen, die ook zonder dat te verleiden zijn, en maakt hèn tot opmerkelijke mannen, — merkt gij dit wel op? — die van zulke dingen het meest werk maken.

Armado.

Hoe zijt gij aan die ondervinding gekomen?

Mot.

Voor mijn stuiver opmerkzaamheid.

Armado.

Maar o, maar o!

Mot.

Het stokpaard is vergeten!

Armado.

Noemt gij mijn liefste een stokpaard?

Mot.

Neen, meester; het stokpaard is maar een veulen en uw liefste misschien een merrie met dienstjaren. Maar hebt gij uw liefste dan vergeten?

Armado.

Bijna had ik dit gedaan.

Mot.

O, vergeetachtige leerling! leg u toch met de borst op haar toe.

Armado.

Met de borst en in de borst, knaap!

Mot.

En buiten de borst, meester; dat wil ik u alle drie aantoonen.

Armado.

Wat wilt gij toonen?

Mot.

Mijzelf een man, als ik in het leven blijf; en dit met, in en buiten, nu terstond: met de borst bemint gij haar, omdat gij het niet met uw hersens kunt doen; in de borst bemint gij haar, omdat uw hart op haar verliefd is; en buiten de borst bemint gij haar, omdat gij buiten uzelf zijt, dat gij haar niet bezitten moogt.

Armado.

Ik ben het, alle drie.

Mot.

En driemaal zooveel, — en toch volstrekt niets.

Armado.

Haal den boer mij hier; hij moet mij een brief bestellen.

Mot.

Een welbedachte boodschap; een knol de boodschapper voor een ezel!

Armado.

Ha, wat zegt ge?

Mot.

Wel, heer, gij moet den ezel op het paard sturen, want hij is zeer langzaam ter been. Maar ik ga.

Armado.

De weg is niet lang. Ga!

Mot.

Zoo snel als lood, heer.

Armado.

Wat meent gij, jeugdig vernuft?
Is lood niet een metaal, plomp, traag en zwaar?

Mot.

O *minime*, goede meester; of liever, meester, niet waar.

Armado.

Wat! lood niet traag? dat is het wel.

Mot.

Gij zegt dit, meester, veel te snel.
Is dat lood traag, dat wegsnort uit een buks?

Armado.

O, zoete rook der redekunst!
Hij acht mij een kanon; nu, de kogel zij hij; —
Ik schiet u naar den boer.

Mot.

Dan poef! zie, 'k ben voorbij!
(Mot *af.*)

Armado.

Een recht scherpzinnig jongsken; behendig, vol talent! —
Met verlof, ik zucht u in 't gelaat, firmament!
Droefgeestigheid, kom! want mijn moed is ten end. —
Mijn heraut weer terug?

(Mot *komt terug, met* Dikkop.)

Mot.

Een wonder, meester: een kop met een geschaafde scheen!

Armado.

Een wonder, een enigma; kom, de *pointe* meteen!

Dikkop.

Neen, niets van igma of van *pointe!* geen zalf uit de doos, heer! O beste heer, weegbree, niets dan een weegbreeblad; geen *pointe*, geen *pointe;* en geen zalf, heer, maar weegbree!

Armado.

Bij mijn dapperheid, gij dwingt lachen af; uw onnoozele gedachte prikkelt mijn milt; het zwoegen van mijn longen verwekt bij mij een bespottelijken glimlach. O, vergeef mij, mijn gesternte! Houdt de gedachtenlooze een enigma voor een zalf en een pointe voor een mes?

Mot.

Houden de wijzen het voor iets anders? is een *pointe* niet iets, dat snijdt?

Armado.

Neen, page, 't is een toespraak, een epiloog, om zaken,
Om precedenten, die voorafgaan, begrijpelijk te maken.
Ik wil een voorbeeld geven:

Een vos en een aap en een hommel er bij
Waren drie in getal; oneven waren zij.

Ziedaar de moraal, nu volgt de *pointe.*

Mot.

Ik wil er de *pointe* aanzetten. Zeg de moraal nog eens.

Armado.

Een vos en een aap en een hommel er bij
Waren drie in getal; oneven waren zij.

Mot.

Toen kwam een gans uit de deur aanzwieren,
Die bracht het in 't effen; zij waren met hun vieren.

Nu wil ik met uw moraal beginnen; en volg gij dan met mijne *pointe*.

Een vos en een aap en een hommel er bij
Waren drie in getal; oneven waren zij.

Armado.

Daar kwam een gans uit de deur aanzwieren,
En bracht het in 't effen; zij waren met hun vieren.

Mot.

Een goede *pointe*, die eindigt in een gans; kunt gij meer verlangen?

Dikkop.

Hoe slim heeft de knaap daar een gans van de hand
[gezet. —
Gij zijt niet bekocht, heer, is 't gansjen maar vet. —
De knaap is een leepert, en hem veel te mans;
Laat zien: een vette *pointe*, dat is een vette gans.

Armado.

Kom hier, kom hier; hoe kwam dit gesprek toch aan?

Mot.

Ik zeide, dat een kop zijn scheen zeer had gedaan.
Toen riept gij om de *pointe*.

Dikkop.

En ik om de weegbree, ja, zoo is 't gegaan.
Toen kwam dien knaap zijn *pointe*, de vette gans, die
[gij kocht;
En de markt was gedaan.

Armado.

Maar zeg mij, hoe kan een kop zijn scheen zeer doen?

Mot.

Dat zal ik u tastbaar maken.

Dikkop.

Neen, gij hebt er het gevoel niet van, Mot; ik wil deze *pointe* zeggen:

Ik, Dikkop, zat in 't hok, zag 't open en liep heen;
Toen viel ik over den drempel en schaafde mijn scheen.

Armado.

Nu, spreken wij niet verder van 't geval.

Dikkop.

O, van dat vallen heb ik al genoeg.

Armado.

Vriend Dikkop, ik wil u een vrij man doen zijn.

Dikkop.

Een vrijman, met welk meisjen? — O, ik ruik alweer een *pointe*, een gans hierin.

Armado.

Bij mijn ziel en zaligheid, ik meen: in vrijheid gesteld, gelibereerd; gij waart ingekerkerd, ingesperd, gecaptiveerd, met boeien belast.

Dikkop.

Ach, ja; en nu wilt gij mij ontlasten en mij loslaten?

Armado.

Ik stel u in vrijheid, ontsla u van hechtenis, en leg u, in stede hiervan, niets anders op dan dit: breng

dezen zendbrief aan de landelijke maagd Jacquenetta. Daar hebt gij eene remuneratie, want het beste bewijs van mijn groot gemoed is mijne grootmoedigheid jegens mijn ondergeschikten. Mot, volg!

(ARMADO *af.*)

Mot.

Als een vervolg, ja; ik kom. — Vriend Dikkop, adieu.

Dikkop.

Mijn lief ons menschenvleesch! mijn robijntjen! mijn kneu!

(MOT *af.*)

Nu wil ik zijn remuneratie eens bekijken. Remuneratie! o dat is het Latijnsche woord voor twee blanken; twee blanken, remuneratie. — „Wat kost dat lint?" „Twee stuivers." — „Neen, ik geef er een remuneratie voor"; nu, ik krijg het er voor. — Remuneratie! — Wel, het is een mooier naam dan een Fransche kroon. Ik wil nooit meer koopen en verkoopen zonder dit woord.

(BIRON *komt op.*)

Biron.

O, mijn brave schelm van een Dikkop, dit treft bijzonder goed.

Dikkop.

Ik bid u, heer, hoeveel rood lint kan een mensch krijgen voor een remuneratie?

Biron.

Wat is een remuneratie?

Dikkop.

Wel, heer, twee blanken.

Biron.

Nu, dan krijgt gij er een tweeblanken-lint voor.

Dikkop.

Ik dank uw edelheid. God zegen u, heer.

Biron.

Wacht, kerel, ik kan juist uw dienst gebruiken.
Wanneer gij graag bij mij in gunst wilt zijn,
Doe dan, mijn goede schelm, wat ik u vraag.

Dikkop.

En wanneer moet ik 't doen, heer?

Biron.

O, dezen nadenmiddag.

Dikkop.

Zeer goed, heer, 'k zal het doen, vaarwel!

Biron.

Wat! en gij weet niet, wat het is.

Dikkop.

Ik zal 't wel weten, heer, als ik 't gedaan heb.

Biron.

Wel, kerel, van te voren moet gij 't weten.

Dikkop.

Dan kom ik morgen ochtend bij u, heer.

Biron.

't Moet dezen middag nog gebeuren. Luister, 't is
[slechts dit:
Van middag jaagt hier de princes in 't park;
Zij heeft in haar gevolg een schoone dame;
Wanneer een tong ooit lieflijk spreken wil,
Dan noemt zij haar naam: Rosaline. Vraag
Naar haar; en dit verzegelde geheim

Reikt ge aan haar blanke hand. Ga, doe dit goed;
Hier hebt gij een douceur.

(Hij geeft hem een schelling.)

Dikkop.

Douceur! — O, lieve douceur, beter dan remuneratie; tien stuivers en vier duiten beter. Allerliefste douceur! — Ik zal het doen, heer, alsof het gedrukt was. — Douceur! — remuneratie!

(Dikkop *af.*)

Biron.

O, ik verliefd! ik, vroeger liefdes geesel!
Een echte speurhond van verliefde zuchten,
Een censor, ja, een nachtpatrouilleman,
Een straffe, schoolsche leeraar voor het jongsken,
Van trotscher stof dan eenig menschenkind!
Dat grienend, boos, stikziend, geblinddoekt knaapjen,
Dat oude kind, die reusdwerg, Don Cupido,
Sonnettenkoning, vorst van armenkruising,
Gezalfde souverein van o's en ach's,
Patroon der pruttelaars en lanterfanters,
Grootheer van schorten, vorst van wat de broek draagt,
Machthebber, op wiens wenk de boden draven
Van 't echtsgerechtshof, — o, mijn klein, zwak hart! —
Ik nu zijn adjudant! ik vlieg voor hem,
En draag zijn kleuren als eens goochlaars bandel!
Wat! ik verliefd? ik smeek? ik zoek een vrouw?
Een vrouw! iets, wat een Duitsche klok gelijkt,
Steeds na te zien en eeuwig in de war,
Dat zelf, terwijl het ons bedrijf moet reeg'len,
Steeds, zal het niet verkeerd gaan, reeg'ling eischt!
En dan meineedig, 't ergste nog van allen!
En van de drie, dan de ergste juist te minnen!
Een bleek, fijn ding, met zwart fluweelen wenkbrauw,
Met twee pikballen in 't gelaat voor oogen,

En, bij mijn ziel, ja, een, die 't kwaad zou doen,
Al had zij Argus tot eunuuk en wachter!
En ik, ik zucht om haar, ik waak om haar!
Ik smeek om haar! Maar 't zij zoo, 't is een straf,
Die mij Cupido oplegt om 't verachten
Der almacht van zijn schrikb're, kleine macht.
Nu, 'k minne, smeeke, zuchte, schreie en tier',
Die mint de jonkvrouw, die de kamenier!

(BIRON *af.*)

VIERDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

Voor de tenten in het park.

De PRINCES, ROSALINE, MARIA, CATHARINA, BOYET, *Edellieden, Gevolg en een Houtvester komen op.*

Princes.

Was dat de koning, die zijn paard zoo spoorde,
De steile helling van den heuvel op?

Boyet.

Ik weet niet, maar mij dunkt, hij was het niet.

Princes.

Wie 't wezen mocht, hoogdravend was zijn streven.
We ontvangen, heeren, ons bescheid vandaag,
En keeren Zaterdag naar Frankrijk weer. —
Houtvester, spreek, waar is nu dat geboomte,
Waarin wij voor ons moordspel moeten staan?

Houtvester.

Vlakbij, daar aan den hoek van 't kreupelhout;
Die stand is goed, daar hebt gij 't schoonste schot.

Princes.

Gij denkt, het is de schoonheid, die daar schiet;
En daarom spreekt gij van het schoonste schot.

Houtvester.

Vergeef, vorstin, dat is 't niet, wat ik meen.

Princes.

Wat, wat? eerst prijst gij mij, dan zegt gij „neen"?
Niet schoon? Wee mij, mijn korte trots verdween!

Houtvester.

Zeer schoon, princes.

Princes.

Neen, geen blanketsel thans;
Waar schoon ontbreekt, verleent geen lofspraak glans.
Hier, goede spiegel, die de waarheid meldt;
(Zij geeft hem geld.)
Schoon doet, wie harde taal met goed vergeldt.

Houtvester.

O alles, wat gij zijt of doet, is schoon.

Princes.

Mijn schoon vond redding in der werken loon!
O schoonheidsketterij, nog nooit beleefd!
Schoon wordt de onschoone hand, die rijk'lijk geeft! —
Maar komt, de boog; de deernis gaat ter jacht;
En 't beste schot wordt dan voor boos geacht.
Zoo is mijn eer steeds veilig als ik schiet;
Verwond ik niet, de deernis duldde 't niet;
Verwond ik, 'k heb alleen mijn kunst getoond;
Geen moord-, maar roemzucht is 't, die in mij woont.
Wie kan ontkennen, dat niet inderdaad
De roemzucht wreede gruw'len soms begaat,
Indien naar eer en lof, armzaal'gen schijn,
De krachten van ons hart begeerig zijn;

Zooals mij enkel lust naar lof het bloed
Van herten, die mij lief zijn, spillen doet?

Boyet.

Is 't roemzucht niet, die booze vrouwen stijft
In 't opperste gezag, en die ze drijft
Heer van haar heer te zijn?

Princes.

De roemzucht, ja; want elke vrouw oogst lof,
Voor wie een heer der schepping kruipt in 't stof.

(Dikkop *komt op.*)

Boyet.

Daar komt een lid van hun gemeenebest.

Dikkop.

Goeden avond samen. Ik bid u, zeg mij, wie de hoofddame is.

Princes.

Die kunt ge wel kennen, vriend, want de anderen zijn allen het hoofd kwijt.

Dikkop.

Wie is de grootste dame, de hoogste?

Princes.

Die het dikst en het langst is.

Dikkop.

Die het dikst en 't langst is? het is zoo; waar is waar.
Ik wed, was uw middel zoo dun als mijn verstand, mevrouw,
Dat de gordel van elk van die juffers ruim u passen zou.
Zijt gij de hoofdmevrouw? de dikste zijt gij wel.

Princes.

Wat wilt gij, man, wat komt gij doen?

Dikkop.

Ik heb een brief van Monsieur Biron aan juffer Rosaline
[te geven.

Princes.

Die heer is een vriend van mij; geef maar hier, 't is om
['t even. —
Verder weg, wakk're bode! — Boyet, gij kunt trancheeren,
Snijd dit kapoentje' eens voor.

Boyet.

'k Voldoe aan uw begeeren. —
Maar ik aarzel, die brief is verdwaald, komt mij voor;
Hij is aan Jacquenetta.

Princes.

Toch lezen; ga door!
Breek aan 't zegel den hals; en een elk leene 't oor.

Boyet *(leest)*.

„Bij den hemel, dat gij schoon zijt, is volstrekt onfeilbaar; waar is het, dat gij bekoorlijk zijt, de waarheid zelf, dat gij liefelijk zijt. Gij, schooner dan schoon, bekoorlijker dan bekoorlijk, warer dan de waarheid zelf, oefen barmhartigheid jegens uwen heldhaftigen vazal! De grootmoedige en doorluchtigste koning Cophetua wierp het oog op het verderfelijke en onbetwijfelbare bedelmeisjen Zenélophon; en hij was het, die met recht kon zeggen: *veni*, *vidi*, *vici;* wat, in de gemeene taal ontleed, — o lage en duistere gemeene taal! — luidt, *videlicet:* hij kwam en zag en overwon; hij kwam, één; zag, twee; overwon, drie. Wie kwam? de koning. Waarom kwam hij? om te zien. Waarom zag hij? om te overwinnen. Tot wie kwam hij? tot het bedelmeisjen. Wat zag hij? het bedelmeisjen. Wie overwon hij? het bedelmeisjen. De uitslag is: Victoria. Aan wiens zijde? des konings. De gevangenschap wordt verhooging. Aan wiens

zijde? aan die van het bedelmeisjen. De catastrophe is een bruiloft. Aan wiens zijde? aan die des konings? — neen, aan die van beiden in een; of aan die van een in beiden. Ik ben de koning, want zoo staat de gelijkenis; gij het bedelmeisjen, want dit getuigt uw nederige stand. Zal ik uwe liefde vorderen? dit mag ik doen. Zal ik uwe liefde afdwingen? dit kon ik doen. Zal ik uwe liefde afsmeeken? dit wil ik doen. Wat zult gij inwisselen voor uwe raggewaden? prachtgewaden. Voor uwe namen? titels. Voor uzelve? mij. Alzoo, wachtende op uw antwoord, profaneer ik mijne lippen aan uwen voet, mijne oogen aan uwe beeltenis en mijn hart aan uw gezamenlijke persoon.

„De uwe, met de innigste nijverheid van toewijding,

„Don Adriano de Armado.

„Zoo hoort gij den Nemeër-leeuw nu brullen,
Lam, die als buit hem in de klauwen vielt;
Doch spelen zal hij, niet de maag zich vullen,
Wanneer gij voor zijn koningsvoeten knielt;
Maar wat, wat wordt gij, zoo gij met hem spot?
Prooi voor zijn woede, voorraad in zijn grot."

Princes.

Wat voor een veêrbos is 't, die zulk een onzin schreef?
Wat weerhaan of gek, die het gekste nog overdreef?

Boyet.

Bedenk ik wel, de stijl schijnt mij bekend te wezen.

Princes.

Dat hoop ik, ja; gij hebt zoo pas den brief gelezen.

Boyet.

Een Spanjaard is die Armado; hij heeft in 't park hier een woning;

Een phantast, een Monarcho, een tijdverdrijf voor den koning
En voor zijn studiegenooten.

Princes.

Gij knaap daar, zeg iets meer;
Wie gaf u dien brief?

Dikkop.

Ik zeide 't reeds, mijn heer.

Princes.

Aan wien moest gij hem geven?

Dikkop.

Van mijn heer aan een juffer.

Princes.

En spreek, van welken heer en aan welke juffer?

Dikkop.

Van de' eedlen heer Biron, dien 'k onderdanig diene,
Aan een juffer uit Frankrijk; hij noemt haar Rosaline.

Princes.

Gij hebt den brief verwisseld. — Komt, heeren, mij na! —
(*Tot* Rosaline.)
Hier, lieve, steek dien bij u; de rechte komt weldra.
(*De* Princes *en Gevolg af.*)

Boyet.

Wie is 't, die jaagt, die jaagt?

Rosaline.

Richt gij tot mij uw vragen?

Boyet.

Ja, kort begrip van schoonheid!

Rosaline.

Die gij den boog ziet dragen.
Daar zijt gij goed bediend!

Boyet.

Gehoornden wil zij dooden; doch inderdaad, huwt gij,
'k Laat mij hangen, dat jaar komt er horenvee bij.
Dit was raak!

Rosaline.

Nu, ik ben 't zelf, die jaag.

Boyet.

En hebt ge een buit op 't oog?

Rosaline.

Naar horens ziend, uzelf; blijf ver dus, ducht mijn boog.
Dit was raak, inderdaad!

Maria.

Boyet, waagt ge u aan haar? zij weet uw voorhoofd te raken.

Boyet.

En haar raak ik wat lager; dit schot is niet te wraken!

Rosaline.

Zal ik u bestoken met een oud gezegde, dat reeds een man was, toen koning Pepijn van Frankrijk nog een kleine jongen was, wat dat treffen betreft?

Boyet.

Als ik u dan maar met een even oud gezegde mag antwoorden, dat al een vrouw was, toen koningin Ginevra van Brittanje nog een klein meisje was, wat dat treffen betreft.

Rosaline.

Gij kunt niet raken, raken, raken,
Gij kunt niet raken, goede man.

Boyet.

Zoo ik, zoo ik, zoo ik 't niet kan,
Dan komt een ander, die het kan.

(ROSALINE *en* CATHARINA *af.*)

Dikkop.

Op mijn woord, recht vermaak'lijk; 't ging hard tegen hard!

Maria.

De schijf werd goed getroffen; want beiden troffen 't zwart.

Boyet.

De schijf, zegt de jonkvrouw; de stop zij niet vergeten,
Die, wordt er getroffen, kan dienen om te meten.

Maria.

Voorwaar, links geschoten; de kluts zijt gij kwijt.

Dikkop.

Ja, om in 't zwart te treffen, is de afstand te wijd.

Boyet.

Ben ik de kluts nu kwijt, dan is dit uwe schuld.

Dikkop.

't Is tien tegen één, dat gij roos schieten zult.

Maria.

Te los zijt gij van tong, te snel, te schel, te fel.

Dikkop.

Het schieten gaat niet, heer; beproef het kegelspel.

Boyet.

Ik vrees te veel poedels. — Nu, uiltjen, slaap wel!
(Boyet *en* Maria *af.*)

Dikkop.

Nu, hij is een uil, een onnoozele bloed!
Heere, Heere, wat raakten de juffers en ik hem daar goed!
Wat grappen! zei hij iets, hij kreeg het terug,
En alles zoo glad van de tong, zoo vies en zoo vlug! —
Armado aan de' eenen kant, — o wat suikeren man!
Hoe hij een juffer kan voorgaan, den waaier haar dragen kan!

Een kushand te geven en aardig te zweren weet! —
En zijn page aan de' anderen kant, die handvol geest, die aap!
O hemel, wat is die peuzel een recht pathetische knaap!
(Jachtgedruis achter het tooneel.)
Halloo! halloo!

(DIKKOP *af.*)

TWEEDE TOONEEL.

Aldaar. *Een ander gedeelte van het park.*

HOLOFERNES, NATHANAEL *en* DOM *komen op.*

Nathanaël.

Voorwaar, een recht eerwaardige jacht, en volbracht onder de getuigenis van een goed geweten.

Holofernes.

Het hert was, zooals gij weet, *sanguis*, met vurig bloed; — rijp als de koningsappel, die nu hangt als een juweel in het oor van *coelo,* het luchtgewelf, het firmament, den hemel, — en dan nedervalt als een gewone appel op het gelaat van *terra*, den grond, het land, het aardrijk.

Nathanaël.

Waarlijk, meester Holofernes, de predicaten zijn daar liefelijk gevarieerd, een geleerde ten volle waardig. Maar ik verzeker u, heer magister, het was een voljarig hert.

Holofernes.

Heer geestelijke, *haud credo.*

Dom.

Het was geen *haud credo*, het was een spitser.

Holofernes.

Een recht barbaarsche intimatie! en toch een soort van insinuatie, als het ware *in via*, op den weg der

explicatie, om een replicatie, als het ware, te maken, *facere*, of veeleer zijne inclinatie te toonen, *ostentare*, — volgens zijne onbeschaafde, ongepolijste, ongesnoeide, onopgevoede, ongedrilde, of veeleer ongeletterde, of veeleerster ongeconfirmeerde manier, — van wederom mijn *haud credo* voor een hert te insereeren.

Dom.

Ik heb gezegd, dat het dier geen *haud credo*, maar een spitser was.

Holofernes.

O tweemaal gezoden onnoozelheid, *bis coctus!*
O gij monster *Ignorantia*, hoe wanstaltig ziet gij er uit!

Nathanaël.

Hij at nooit van de lekkere beetjens, die de band van
een boek omsluit;
hij heeft geen papier als het ware gegeten; hij heeft geen inkt gedronken: zijne intelligentie is niet doorvoed geworden; hij is slechts een *animal*, alleen gevoelig in zijn grovere organen;
Zóo dorre planten worden voor ons geplaatst om dankbaar ons te doen wezen, —
Gelijk wij bij 't proeven en voelen ook zijn, — voor de gaven, in ons geprezen;
Want mij zou het slecht staan, ja, ijdel te wezen, onnoozel of gek;
Zoo ware ook het zien van hem in de school, gewis voor geleerdheid een vlek;
Doch *omne bene*, zeg ik, gelijk een oud kerkvader gezind;
Menigeen kan het weder wel harden, maar houdt toch niet van den wind.

Dom.

Gij tweeën zijt geleerden; is 't uw vernuft reeds gebleken,
Wat er één maand oud was bij Kaïns geboorte, en nu nog geen vijf weken?

Holofernes.

Dictynna, vriend Dom; Dictynna, vriend Dom.

Dom.

Wat is Dikdunna?

Nathanaël.

Een titel van Phebe, van Luna, van de maan.

Holofernes.

De maan was één maand oud, toen Adam het ook was, voorwaar,
Maar haalde geen vijf weken bij Adams honderdste jaar.
De allusie houdt steek bij de naamsverandering.

Dom.

't Is wezenlijk waar, de collusie houdt steek bij de naamsverandering.

Holofernes.

God sterke uw bevattingvermogen! Ik zeg, de allusie houdt steek bij de naamsverandering.

Dom.

En ik zeg, de pollusie houdt steek bij de naamsverandering, want de maan wordt nooit ouder dan een maand; en ik zeg bovendien, dat het een spitser was, wat de princes geschoten heeft.

Holofernes.

Heer Nathanaël, wilt gij eens een *extempore epitaphium* op den dood van het hert hooren? Ter wille van den ignorant daar heb ik het hert, dat de princes geschoten heeft, een spitser genoemd.

Nathanaël.

Ja, *perge*, beste magister, *perge;* en maak zoo een eind aan alle onhebbelijke aardigheid.

Holofernes.

Ik wil de beginletter wat cultiveeren, want dit getuigt van vaardigheid.

„De schoone schietster spande, en schoot
een spitser, schuw en slank;
Een spitser is gespitste nu,
gespietst met hare spies.
De spitser kreeg een tweede spits;
twee ellen was die lank;
En zeg eens, of de spitser nu
niet tot een gaff'laar wies.
Maar ik voeg bij een hert één L,
dan zijn 't er vijftig, man;
En 't wonder is: met één L meer
maak ik er honderd van."

Nathanaël.

Een merkwaardig talent voor verzen!

Dom.

Als verzenen de hielen zijn, dan aait hij hem nu met de hielen.

Holofernes.

Dit is een gave, die ik heb, zoo eenvoudig weg, zoo eenvoudig weg; een dwazen, overspannen geest, vol vormen, figuren, beelden, voorwerpen, gedachten, opvattingen, bewegingen, omkeeringen; deze worden verwekt in den boezem van het geheugen, gevoed in den schoot der *pia mater*, en aan 't licht gebracht, als de gelegenheid ze rijpt. Doch de gave is goed in hen, bij wie ze acuut is, en ik ben er dankbaar voor.

Nathanaël.

Magister, ik loof den Heer wegens u, en mijn parochianen mogen het ook wel doen; want hunne zoons hebben in u een goed voorganger, en hunne dochters

tieren welig door u; gij zijt een goed medelid van het gemeenebest.

Holofernes.

Mehercle! als uwe zoons *ingenium* hebben, aan instructie zal het hun niet ontbreken; en als uwe dochters ontvankelijk zijn, zal ikzelf trachten op haar te werken. Doch *vir sapit, qui pauca loquitur.* — Daar is een vrouwelijk wezen dat ons begroet.

(JACQUENETTA *en* DIKKOP *komen op.*)

Jacquenetta.

God geve u een goeden morgen, heer; eerwaarde, sta mij toe u eens aan te spreken.

Holofernes.

Heer eerwaarde, *quasi* herwaarts! Als nu iemand hier aangesproken moet worden, wie is dat dan?

Dikkop.

Wel, heer schoolmeester, die het meest op een okshoofd gelijkt.

Holofernes.

Een okshoofd aan te spreken! Een goede opflikkering van geest in een aardkluit; vuur genoeg voor een keisteen, parel genoeg voor een zwijn; 't is aardig, 't is goed.

Jacquenetta.

Beste eerwaarde, wees zoo goed en lees mij dezen brief. Hij werd mij gegeven door Dikkop en mij toegezonden door Don Armado; ik bid u, lees hem.

(NATHANAËL *leest den brief.*)

Holofernes.

„*Fauste, precor gelida quando pecus omne sub umbra*

Ruminat" — en zoo voorts. O goede oude Mantuaan! ik mag van u zeggen, wat de reiziger van Venetië zegt:

„*Venetia, Venetia,*
Chi non ti vede, non ti prezia."

Oude Mantuaan! oude Mantuaan! die u niet verstaat, bemint u niet. — *Ut, re, sol, la, mi, fa.* — Met uw verlof, heer, wat is de inhoud? of liever, zooals Horatius zegt in zijn — Wat, bij mijn ziel! verzen?

Nathanaël.

Ja, heer, en zeer geleerde zelfs.

Holofernes.

Laat mij eens een strofe, stanza, vers, er van hooren; *lege, domine.*

Nathanaël *(leest).*

„Zoo liefde meineed pleegt, hoe kan ik liefde zweren?
Maar ach, geen eed houdt stand, dan dien men schoon-
[heid biedt!
Zij ik mij zelf ontrouw, dien eed zal niets ooit deren;
Mijn wil achtte ik een eik, hij boog voor u als riet.
Mijn kennisdorst verruilt zijn boeken voor uw oogen,
Waar al het heil, dat ik bevatten wilde, in leeft;
Wie u kent, weet genoeg; hij mag op kennis bogen;
Die tong is hooggeleerd, die u het uwe geeft,
Die ziele blind, die u niet aanstaart als een wonder;
En dat ik u vereer, is 't goede in mijn natuur.
Uw oog voert 's hemels flits, uw stem zijn schrikb're donder,
Maar zijn zij niet verstoord, muziek en lieflijk vuur.
O godd'lijk wezen, acht mijn stoute min niet zondig,
Nu ik des hemels roem met aardsche tong verkondig."

Holofernes.

Gij vindt de apostropha's niet en mist daardoor het ware accent; laat mij de canzonetta eens supervideeren.

Hier is alleen de maat in acht genomen, maar wat *elegantia*, zoetvloeiendheid, de gulden cadans betreft, — *caret*. Ovidius Naso, dat was de man! en waarom juist Naso? waarom anders, dan om zijn fijnen neus voor de geurige bloemen der phantasie, de schokken der verbeeldingskracht? *Imitari* is niets; dat doet de hond zijnen meester, de aap zijnen verzorger, het afgematte paard zijnen ruiter. — Maar damosella, maagd, was dit aan u gericht?

Jacquenetta.

Ja, heer magister; het komt van een zekeren monsieur Biron, een van de heeren bij de vreemde koningin.

Holofernes.

Ik wil het *superscriptum* bezien. „Aan de sneeuwwitte hand van de overschoone Rosaline." Ik wil nog eens letten op het begrip van den brief, voor de kenbaarmaking van de persoon, die schreef aan de persoon, aan welke geschreven werd. „Uwer edelheid zich toewijdend voor alle begeerde diensten, Biron." Heer Nathanaël, deze Biron is een van 's konings eedgenooten; en hier heeft hij een brief vervaardigd aan eene begeleidster der vreemde vorstin, welke door den loop des toevals of bij wijze van progressie verkeerd is terecht gekomen. — Trippel van hier, lief kind; leg dezen brief in de vorstelijke hand des konings; dit kan eene zaak van belang worden. Houd u niet op door afscheidsceremoniën, ik ontsla u van uwe verplichting; vaarwel!

Jacquenetta.

Beste Dikkop, ga met mij mede. — God behoede uwe gezondheid, heer!

Dikkop.

Ik ga mede, meisjen.

(Dikkop *en* Jacquenetta *af.*)

Nathanaël.

Heer magister, gij hebt dit gedaan in de vreeze Gods, recht christelijk; en zooals een zeker vader gezegd heeft, —

Holofernes.

Ik bid u, spreek mij niet van vaders; ik ducht verdachte uitdenkingen. Maar om op de verzen terug te komen, bevielen zij u, mijnheer Nathanaël?

Nathanaël?

Zeer goed, wat het schrift betreft.

Holofernes.

Ik ga heden middagmalen bij den vader van een mijner kweekelingen, alwaar ik, als het u behagen mocht, voor den maaltijd den disch met een *gratias* te gratificeeren, krachtens mijns *privilegii* bij de ouders van voornoemd kind ofte kweekeling, uw *benvenuto* op mij wil nemen; alwaar ik bewijzen zal, dat deze verzen zeer ongeleerd te achten zijn en zonder den geur van poëzie, geest en vindingskracht. Ik verzoek om uw gezelschap.

Nathanaël.

En ik ben u dankbaar, want gezelschap, — zegt de tekst, — is het geluk des levens.

Holofernes.

En zeker, dit is een onfeilbare uitspraak van den tekst. — (*Tot* Dom.) Vriend, ik noodig ook u uit; gij moogt geen neen zeggen; *pauca verba.* — Komt, gaan wij! de grooten zijn aan hun jachtvermaak, en wij willen naar onze uitspanning.

(Allen af.)

DERDE TOONEEL.

Een ander gedeelte van het park.

BIRON *komt op, met een papier in de hand.*

Biron.

De koning jaagt herten en ik vervolg mijzelven; zij pikken zich een buit uit en ik ben een buit voor pik, — pik dat besmet. Besmetten! een leelijk woord. Nu, neem uw gemak, kommer! want zoo, zegt men, zeide de nar; en zoo zeg ik, ik de nar. Goed bewezen, vernuft! Bij den hemel, deze liefde is dol als Ajax; zij doodt schapen, zij doodt mij, mij, een schaap! Alweer goed bewezen, mijnerzijds! Ik wil niet beminnen; als ik het doe, hangt mij dan vrij op; op mijn eer, ik wil niet. Ach! maar haar oog! — bij het licht der zon, als het niet om haar oog was, zou ik haar niet willen beminnen! ja, om haar beide oogen! Waarachtig, ik doe niets ter wereld dan liegen, liegen om aan te stikken. Bij den hemel, ik bemin; en dit heeft mij geleerd te rijmen en droefgeestig te zijn; en hier is een stuk van mijn rijmelarij, en hier is mijn droefgeestigheid. Een van mijn sonnetten heeft zij reeds; de hansworst heeft het haar gebracht, en de nar heeft het haar gezonden, en de schoone heeft het; lieve hansworst, nog liever nar, allerliefste schoone! Bij het heelal, ik zou er geen oortjen om geven, al waren die andere drie ook ingerekend. Daar komt er een, met een papier in de hand; God geve hem de genade, dat hij zuchte!

(Hij klimt in een boom.)

(De KONING *komt op, met een papier in de hand.)*

Koning.

Wee mij!

Biron *(ter zijde).*

Aangeschoten, waarachtig! — Ga zoo voort, allerliefste Cupido! gij hebt hem met uw vogelpijl onder den linkervleugel geraakt. — Op mijne eer, geheimen!

Koning *(leest).*

„Zoo lieflijk kust de gouden zonne niet
De morgendruppen, die aan 't roosjen hangen,
Als uw, uw oog, dat held're stralen schiet,
De nacht van dauw, die parelt op mijn wangen;
Niet half zoo helder schijnt de zilv'ren maan
Door 't held're water van de diepte heen,
Als uw gelaat mij gloort door meen'gen traan;
Gij straalt door elken druppel, dien ik ween;
En elke druppel wordt tot zegewagen,
Waarin gij, — zie den stroom, die in mij welt, —
Op mijner tranen golven wordt gedragen;
Ja, 't is mijn leed, dat uwe glorie meldt.
Doch min uzelf niet, want een spiegel leende ik
U in mijn tranen dan, en eeuwig weende ik.
Uw schoon, o koningin der koninginnen!
Boeit ieders tong, bedwelmt en brein en zinnen."

Hoe meld ik haar mijn leed? Lig daar, mijn vers!
Zoet loof, beschaduw dwaasheid! — Wie komt daar?
(Hij verschuilt zich.)
Wat! Longaville? en lezend! Oor, neem waar!

(Longaville *treedt op, met een papier in de hand.*)

Biron *(ter zijde).*

Rijze in uw leest, nog één dwaas bij het paar.

Longaville.

Wee mij, ik brak mijn eed!

Biron *(ter zijde).*

Waarachtig, hij komt als een meineedige en draagt een papier er van vóor zich!

Koning *(ter zijde).*

Ik hoop, verliefd! dan, schandgenoot, gegroet!

Biron *(ter zijde).*

Dronkaards te zien, doet dronkaards altijd goed.

Longaville.

Maar ben ik de eerste, die zijn eed zoo schendt?

Biron *(ter zijde).*

Ik kon u troosten, man, twee meer zijn mij bekend;
Gij zijt een drieman nu, een lid der hoogste rangen,
Dwarshout van Amors galg, waar de onschuld aan moet [hangen.

Longaville.

Dit stroeve vers wekt nimmer wedermin.
Maria, o mijns harten koningin!
In proza schrijf ik, en verscheur mijn dicht.

Biron *(ter zijde).*

Met rijmen belint is 't pak van Venus' wicht;
Verscheur zijn pofbroek niet!

Longaville.

Ik zend dit toch.

(Hij leest.)

„Heeft uwer hemelsche oogen tooverkracht, —
Daartegen stuiten aardsche reed'nen af, —
Mij niet tot breken van mijn eed gebracht?
Maar brak ik dien voor u, 't verdient geen straf.
Ja, vrouwenhulde zwoer ik af, het zij;
Gij zijt godin, uw eerdienst blijft geduld;
Mijn eed was aardsch, een hemelsche engel gij;

Wiens min gij aanneemt, die is vrij van schuld.
Mijn eed was lucht, en ijle damp is lucht;
O zon, die op mijn aarde uw stralen schiet,
Gij dampt dien luchteed uit, tot u gevlucht;
Is hij gebroken, mijn schuld is 't niet.
En waar' 't mijn schuld, wat dwaas waar' niet zoo wijs,
Dat hij hem brak, voor 't heil van 't paradijs?"

Biron *(ter zijde).*

't Is gisting in 't bloed; die maakt het vleesch tot god,
Een groen gansje', een godin; 't is afgodische spot.
Wij zijn allen aan 't malen; God geve ons herstel!

(Dumaine *treedt op, met een papier in de hand.*)

Longaville.

Hoe zend ik dit? — Wie komt? ter zijde! snel!
(Hij verschuilt zich.)

Biron *(ter zijde).*

Schuilvinkjen, schuilvinkjen, van ouds een kinderspel!
'k Zit hier als halfgod in een wolk verscholen,
En schouw 't geheim der narren, die hier dolen.
Meer zakken op den molen! zoo juist nog wenschte ik dit;
Dumaine is ook veranderd; vier snippen aan één spit!

Dumaine.

O allergodd'lijkst Kaatjen!

Biron *(ter zijde).*

O allergodslasterlijkste dwaas!

Dumaine.

Bij 't hemelrijk! een wonder voor het oog!

Biron *(ter zijde).*

Bij de aard, lichaamlijk slechts; gij vliegt te hoog.

Dumaine.

Grauwvaal wordt amber bij haar amberhaar!

Biron *(ter zijde).*

Een amberkleur'ge raaf waar' meer dan raar.

Dumaine.

Slank als de ceder.

Biron *(ter zijde).*

Krom! haar schouder, ach!
Moet zeker kind'ren.

Dumaine.

Schoon gelijk de dag.

Biron *(ter zijde).*

Als meen'ge dag; dan moet de zon niet schijnen.

Dumaine.

O, hadde ik mijnen wensch!

Longaville *(ter zijde).*

En ik den mijnen!

Koning *(ter zijde).*

En ik den mijnen, hemel!

Biron *(ter zijde).*

Amen, zeg ik voort,
Bij mijnen wensch! Is dit niet een goed woord?

Dumaine.

Kon ik vergeten! Maar zij woelt me in 't bloed,
Een koorts gelijk, en maant mij door den gloed.

Biron *(ter zijde).*

Een koorts in 't bloed? Nu, die tapt u in schalen
Een prik wel af; o liefdes lieflijk dwalen!

Dumaine.

Nog eens lees ik het vers, dat ik haar schreef.

Biron *(ter zijde).*

Nog eens hoor ik, hoe min 't verstand verdreef.

Dumaine *(leest).*

„Op een dag, — o booze dag
Van de zoete Meie! — zag
Liefde een roosjen met genugt'
Spelen in de dart'le lucht;
Door 't fluweelen loof der heg
Vond de onzichtb're wind zijn weg,
En de knaap, in stervenspijn,
Wenschte 's hemels aâm te zijn.
„Lucht," zoo sprak hij, „kust haar vrij;
Zaal'ge lucht, ware ik als gij!
Wee! 'k verpandde woord en trouw,
Dat ik nooit u plukken zou!
Ach, wat eed voor teed're jeugd,
Jeugd, zoo tuk op liefde en vreugd!
Neen, geen zonde zij 't geacht,
Zoo 'k mijn eed om u verkracht,
U, die Jupiter zoudt nopen
Juno een moorin te doopen,
En zijn godheid te verzaken,
Om als mensch voor u te blaken." "

Dit zend ik, en nog iets, dat onverbloemd
Mijn leed, het hong'ren van mijn hart, haar noemt.
O waar' de vorst, Biron en Longaville
Nu ook verliefd! Besmette ook hunne ziele
Meineed! dit wiesch van 't voorhoofd mij de vlek;
Want niemand valt in 't oog, zijn allen gek.

Longaville *(te voorschijn tredend).*

Dumaine, uw min woont in geen christ'lijk hart,

Zoo zij gezelschap wenscht in minnesmart.
Verbleek vrij; maar ik weet, ik wierd vuurrood,
Wierd ik aldus betrapt in bitt'ren nood.

Koning *(vooruittredend).*

Zoo bloos dan; zijn geval is 't uwe, heer,
Hem valt gij hard, en zondigt tweemaal meer;
Gij mint Maria niet! nooit van zijn leven
Heeft Longaville een rijmbrief haar geweven!
Zijn armen op de borst nooit saamgekruist,
Tot stilling van een hart, waar liefde in huist!
'k Wilde in dit bosch een weinig mij verpoozen,
Bespeurde u beide' en moest om beiden blozen,
Vernam uw zondig rijm'len, hoorde uw klachten,
Zag uwer zuchten wolken, en uw smachten.
„Wee mij!" roept de één, en die: „O Jupiter!"
Voor de' een is haar van goud, dien 't oog een ster;

(*Tot* Longaville.)

Gij, breken zoudt ge om 't paradijs uw eeden;

(*Tot* Dumaine.)

Als gij zou Jupiter een eed vertreden! —
Wat zal Biron wel zeggen bij het hooren
Van 't schennen uwer trouw, zoo luid bezworen?
Wat zal hij spotten, plagen, steek'lig zingen,
Wat zal hij triumfeeren, lachen, springen!
'k Zou om mijn rijk en heel mijn schat er bij
Niet willen, dat hij zooveel wist van mij!

Biron *(ter zijde).*

Nu treed ik op, en geesel huich'larij. —
(Hij klimt van den boom af en treedt te voorschijn.)
Mijn beste vorst, ik bid u, 't sta mij vrij:
Gij, vrome ziel! verwijt gij liefdevlagen
Aan wormen, gij, het meest verliefd? Geen wagen,
Neen, zijn uw oogen; in uw tranenvliet

Kan geen princes zich spieg'len, zeker niet!
Gij breekt geen eed ooit, 't ware u ergernis;
En niemand rijm', dan wiens beroep het is!
Maar staat gij niet beschaamd? — gij niet in nood,
Dat elk van u zoo ver van 't doelwit schoot?
Uw' splinter vond de koning,

(*Op* DUMAINE *wijzend, tot* LONGAVILLE.)

gij den zijnen;
Ik acht, een balk moet ieder uwer pijnen.
O welk tooneel van dwaasheid trof mijn blik,
Van leed en kommer, zuchten en gesnik!
Hoe zag ik, spraak'loos van verwondering,
Dat een monarch een mug werd, gonzen ging!
De groote Hercules een drijftol zweepte,
De wijze Salomo met deuntjens dweepte,
En Nestor met de knapen paardjen speelde,
En Timon lachend kinderschaapjens streelde!
Waar huist uw leed? Dumaine, o vriend, deel 't mee!
En beste Longaville, waar uw wee?
Waar 't uwe, heer en vorst? Niet waar, in 't hart?
Een wijnsoep, hé!

Koning.

Te steek'lig is uw gard.
Hebt gij verraad gepleegd, en ons bespied?

Biron.

Verraad? dan gij aan mij, aan u ik niet.
Ik, ik ben rein, ik, die het zondig reken,
Mijn eenmaal duur bezworen eed te breken;
Ik ben verraden, wijl ik mij verbond
Met mannen, die ik zwak, meineedig vond.
Zult gij ooit zien, dat ik in rijmen schrijf?
Ween om Heleen? een oogwenk tijds verdrijf
Met haar en baard? spreek ik ooit opgetogen

Tot lof van hand en voet, gelaat en oogen,
Van leest en geest, hals, houding, boezem, been,
Van kin en knie? —

(Hij ontwaart DIKKOP *met* JACQUENETTA *en wil ijlings wegloopen.)*

Koning.

Wat is 't? waar ijlt gij heen?
Een eerlijk man of dief, wie loopt zoo snel?

Biron.

De liefde ontvlucht ik; minnaar, vaar gij wel!

(Hij blijft op een wenk van den Koning staan.)

(JACQUENETTA *en* DIKKOP *komen op.*)

Jacquenetta.

Heer koning!

Koning (*tot* DIKKOP).

Zoo, wat brengt gij voor kaproen?

Dikkop.

O heer, een stuk verraad!

Koning.

Wat moet verraad hier doen?

Dikkop.

O heer, het doet u niets.

Koning.

Dan wensch ik niets te ontdekken,
En mag 't verraad met u in vrede henentrekken.

Jacquenetta.

Ik verzoek uwe hoogheid, dezen brief toch te lezen,
Onze eerwaarde zeide, dat het verraad zou wezen.

Koning.

Biron, kijk hem in. —

(*Hij geeft den brief aan* Biron.)

Van wien hebt gij den brief?

Jacquenetta.

Van Dikkop.

Koning (*tot* Dikkop).

En gij, van wien gij?

Dikkop.

Van Dun Adramadio, Dun Adramadio.

(Biron *verscheurt den brief.*)

Koning (*tot* Biron).

Wat is 't? wat komt u over, dat gij den brief verscheurt?

Biron.

't Is niets, mijn vorst, een grap; ducht niet, dat iets gebeurt.

Longaville.

Wij willen 't hooren; hij ontstelde; zie, hij kleurt!

Dumaine *(de stukken oprapend).*

Het schrift is van Biron; ja zie, zijn naam aan 't end!

Biron (*tot* Dikkop).

O gij hondsvot en ezel, gij stort mij in schande en ellend! —
O schuldig, schuldig, vorst! ik beken, ik beken.

Koning.

Wat dan?

Biron.

Dat aan u, drie narren, ik, nar, nog ontbrak als vierde man.
Hij, hij, en gij, mijn vorst, en ik, wij vergrepen ons snood,
Zijn dieven op 't punt van liefde, en wij verdienen den dood.
Dat dit gehoor nu heenga, dan biecht ik alles, heer.

Dumaine.

't Getal is nu even.

Biron.

Een vierspan, op mijne eer.
Wat doen die tortels hier nog?

Koning.

Nu, vrienden, gij kunt gaan.

Dikkop.

Ja, ga maar, eerlijk volk, laat de verraders staan.
(DIKKOP *en* JACQUENETTA *af.*)

Biron.

Komt, vrienden, minnaars! thans elkaâr omarmd!
Wij zijn zoo trouw als vleesch en bloed vermogen;
De zee heeft eb en vloed, de zon verwarmt,
En jong bloed kan geen oudheidswet gedoogen;
Wij kunnen 's levens oorzaak niet versmoren;
Wij moeten de eeden breken, dus gezworen.

Koning.

't Verscheurde daar moest dus uw liefde ontvouwen?

Biron.

Gij vraagt dit? Wie kan Rosaline aanschouwen,
De hemelsche? en buigt niet, als de Indiaan,
Bij 't rijzen van den eersten oostergloed,
Verblind door glans, gedwee het hoofd, bidt aan,
En kust den lagen grond met vroom gemoed?
Wiens aadlaarsoog is driest genoeg, en vindt
Den moed haar in het hemelsch oog te staren,
En wordt niet door haar majesteit verblind?

Koning.

Wat dwaze woede is u in 't brein gevaren?
Mijn liefde is zelf de maan aan 's hemels boog,
Zij haar trawant, een ster, die niemand ziet.

Biron.

Dan ben ik niet Biron, mijn oog geen oog.
De dag wierd nacht, waar' mijn geliefde er niet!
O, de uitgelezenste aller tinten kwamen,
Als tot een feest, bijeen op hare wang;
En 't eêlste smolt daar met het eêlste samen,
En niets ontbreekt, wat ook verlangst verlang'?
Leen mij de bloemen aller redekunst; —
Neen, die behoeft zij niet; zij is te schoon!
Voor koopwaar bedel' koopmanslof zich gunst,
Ze is boven lof; te zwakke lof is hoon.
Een kluiz'naar, wien een honderd winters hind'ren,
Wierp, blikkend in haar oog, er vijftig af;
Schoonheid maakt ouden frisch als jonge kind'ren,
Leent de eerste jeugd der wieg aan 't grijsaards staf;
O, ze is de zon; haar gloed maakt alles goud!

Koning.

Uw zon is zwart als ebbenhout, bij God!

Biron.

Is ebbenhout als zij? dan godd'lijk hout!
Een vrouw uit zulk een hout waar' 't heilrijkst lot.
Wie geeft me een boek en hoort mij, als ik zweer,
Dat schoonheid alle schoonheid derft, ten ware
Zij van haar oogen gloedvol blikken leer';
O, schoon is geen gelaat, min zwart dan 't hare.

Koning.

Wat paradox! Zwart is de leus der hel,
De kleur van krochten, en het kleed der nacht;
En blankheid staat bij hemelreinheid wel.

Biron.

De duivel lokt liefst in der englen dracht.
Zoo ravenzwart mijn liefste's hoofd bedekt,
Dan rouwt het, wijl valsch haar, verf en vernis

Met ijd'len schijn verliefde dwazen trekt;
Doch zwart is schoon, sinds zij geboren is.
De mode erkent haar schoonheid; en dit doet
Natuurlijk bloed den lof van verf verwerven;
En noopt het blank, dat gisping duchten moet,
Om haar gelijk te zijn, zich zwart te verven.

Dumaine.

Juist, met dit doel zwart zich de schoorsteenveger.

Longaville.

De kolenbrander heeft een blank gezicht.

Koning.

En met zijn frissche kleur pronkt nu de neger.

Dumaine.

Wie brandt er nog een kaars? de nacht is licht.

Biron.

Nu, uw geliefden gaan niet uit bij regen,
Opdat de kleur niet van haar wang verdwijn'.

Koning.

Deed de uwe zoo! vaak kom ik vrouwen tegen,
Die, ongewasschen, toch veel blanker zijn.

Biron.

Ik roem haar kleur, zelfs tot den jongsten dag.

Koning.

Nu, dan zal u geen duivel schrikken doen.

Dumaine.

Geen man, wiens smaak ik zoo verkeerd ooit zag.

Longaville *(zijn voet vooruitstekend).*

Zie, 't beeld van uw geliefde is hier mijn schoen.

Biron.

Bestond het straatplaveisel uit uw oogen,
Haar voet versmaadde 't wis er op te treên.

Dumaine.

O foei, wat zag de weg dan in den hoogen,
Als zij het waagde, en ging er overheen.

Koning.

Stil! zijn wij allen niet verliefd en zondig?

Biron.

Volkomen waar, meineedig, boos en zwak.

Koning.

Zwijg dan! en, vriend Biron, bewijs ons bondig,
Dat ons verliefd-zijn onzen eed niet brak.

Dumaine.

Ja goed, bedenk iets om ons vrij te liegen!

Longaville.

Voortreff'lijk ja, een sluwe vond, een list,
Een kunstgreep, die den duivel zou bedriegen!

Dumaine.

Een zalf voor meineed!

Biron.

Nu, hoog noodig is 't.
Geeft acht dan, gij, lansknechten van de minne,
En overweegt, wat gij bezwoert! Te vasten;
Voorts: te studeeren en geen vrouw te zien:
Blijkbaar verraad aan 't koningschap der jeugd!
Spreekt, kunt gij vasten? daartoe zijn uw magen
Veel, veel te jong; onthouding maakte u krank.
En wat uw eed nu aangaat van 't studeeren,
[Als elk van u zijn boek heeft afgezworen,

Kunt gij er steeds in suffen, staren, turen?
Want hoe hadt gij, mijn vorst, of gij, of gij,
De heerlijkheid doorgrond van diepe studie,
Zoo niet door 't wonderschoon gelaat der vrouw?
Uit vrouwenoogen trek ik deze leer:
Zij zijn de grond, het boek, de hoogeschool,
Die 't echte Prometheïsch vuur doen vlammen.]
Wel! eeuwig rustloos zwoegen maakt in de aad'ren
De wakk're levensgeesten tot gevang'nen,
Zooals beweging, zonder rusten voortgaand,
De spierkracht van den reiziger vermoeit.
En wat betreft, dat gij geen vrouw zoudt aanzien,
Hiermeê zwoert gij 't gebruik der oogen af,
En ook de studie, 't doel van uwen eed;
Want welk een schrijver in de gansche wereld
Leert zulk een schoonheid als een vrouwenoog?
Het weten toch is slechts een deel van ons,
En waar wij zijn, daar is ook weten ook;
Zoo wij ons-zelf dus zien in vrouwenoogen,
Zien wij ons weten daar dan ook niet in?
Wij deden de' eed van te studeeren, vrienden,
Doch daarmee zwoeren we onze boeken af;
Want spreekt! hadt gij, mijn vorst, of gij, of gij,
Door loodzwaar peinzen ooit den gloed gevonden
Der schoone verzen, die 't bezielend oog
Der schoone meesteressen thans u ingaf?
De traag're kunsten zeet'len gansch in 't brein,
En vinden staâg onvruchtbare arbeidslieden,
Zoodat hun moeizame arbeid luttel oogst;
Doch liefde, uit vrouwenoogen eerst geleerd,
Woont geenszins ingemetseld in het brein,
Maar vliegt, met aller elementen leven,
Snel, als gedachten 't zijn, naar elke kracht,
En geeft aan elke kracht een dubb'le kracht,
Ver boven hare taak en dienstverplichting;

Zij schenkt aan 't oog een nieuw en kostlijk zien;
Het oog des minnaars staart den aad'laar blind;
Het oor des minnaars hoort het zachtst geluid,
Zelfs dat aan de' argwaan van den dief ontsnapt;
't Gevoel der liefde is fijner, meer gevoelig
Dan bij de huisjensslak de teed're horens;
Bij liefdes tong is Bacchus stomp van smaak.
Is niet de liefde in moed een Hercules,
Die in 't geboomt' der Hesperiden klimt?
Slim als de Sphinx? zoo zoet en vol muziek
Als Phœbus' lier, bespannen met zijn haar?
Spreekt Liefde, dan brengt aller goden koor
Den hemel met hun harmonie aan 't droomen.
Nooit durfde een dichter grijpen naar zijn pen,
Eer de inkt door Liefdes zuchten was getemperd;
O! dan verrukt zijn lied der wilden oor,
En plant erbarmen in tyrannenharten.
Uit vrouwenoogen trek ik deze leer:
Zij sprank'len staâg het echt Prometheus-vuur;
Zij zijn het boek, de kunst, de hoogeschool,
Die heel de wereld leert, omvat en voedt;
En niemand anders is in iets voortreff'lijk.
Dies waart gij dwaas, toen gij deez' vrouwen afzwoert,
En houdt gij wat gij zwoert, dan blijkt gij dwaas.
In naam der wijsheid, — 't woord, dat mannen minnen, —
In naam der min, — het woord, dat mannen streelt, —
In naam der mannen, — scheppers dezer vrouwen, —
In naam der vrouwen, — de oorsprong van ons, mannen, —
Verzaken we onzen eed, tot ons behoud,
Want wie deze eeden houdt, verzaakt zichzelf.
De godsdienst-zelf beveelt den meineed aan,
Want menschenmin vervult de hoogste wet,
En wie kan menschenmin van liefde scheiden?

Koning.

Dan, Sint Cupido! en in 't veld, soldaten!

Biron.

Ontpluikt uw standaards, heeren, er op los!
Vliegt, legt haar neer! spaart niets! doch hoort mijn raad,
Zorgt in den strijd de zon haar af te winnen!

Longaville.

Thans open spel! laat bloempjens weg! hoe is 't?
Wij maken 't hof dus aan de Fransche meisjens?

Koning.

En winnen ze ook; daarom, nu iets bedacht!
Een aardig feest voor haar, ginds in haar tenten.

Biron.

Wij leiden haar dan eerst van 't park daarheen;
En voor die wandeling zoek' zich elk de hand
Der uitverkoren schoone. Na den middag
Vermake haar een geestig tijdverdrijf,
Zoo goed de korte tijd het scheppen kan;
Want dartele uren, maskerspel en dansen,
't Loopt liefde voor, strooit bloemen, biedt haar kransen.

Koning.

Van hier, van hier! Terstond aan 't werk! want tijd,
Zoo wij hem niet verbeuz'len, brengt profijt.

Biron.

Allons! wie onkruid zaait, oogst nimmer koren;
Gerechtigheid weegt alles even zwaar;
Aan meineed wordt een lichte vrouw beschoren;
Ons koper geeft geen recht op beter waar.

(Allen af.)

VIJFDE BEDRIJF.

EERSTE TOONEEL.

In 't park.

HOLOFERNES, NATHANAEL *en* DOM *komen op.*

Holofernes.

Satis quod sufficit.

Nathanaël.

Ik loof den Heer om u, heer magister; uwe tafelgesprekken waren puntig en spreukrijk, vermakelijk zonder plompheid, geestig zonder gezochtheid, stoutmoedig zonder driestheid, geleerd zonder zelfverheffing, en eigenaardig zonder ketterij. Ik had een dezer *quondam* dagen een gesprek met een metgezel des konings, die getiteld, geheeten of genaamd wordt: Don Adriano de Armado.

Holofernes.

Novi hominem tamquam te; zijn wezen is hoog, zijn gesprek peremptorisch, zijn tong gepolijst, zijn oog vol *ambitio*, zijn gang majestueus, en zijn geheele wijze van doen ijdel, belachelijk en thrasoniek. Hij is al te gezocht, te opgesmukt, te gemaakt, te zonderling, als het ware al te peregrinatorisch, als ik het wel zoo noemen mag.

Nathanaël.

Een zeer eigenaardig en uitgelezen epitheton.
(Hij haalt zijn zakboekjen te voorschijn.)

Holofernes.

Hij spint den draad zijner verbositeit fijner uit dan den vezel zijner *argumenta.* Ik verafschuw dusdanige fanatieke fantasten, zulke insociabele en haarkloovende makkers, zulke radbrakers der orthographie, dewelke gezocht jongen uitspreken als zij jon-gen moesten zeggen, mens als zij mensch moesten uitspreken, — m, e, n, s, c, h, en niet m, e, n, s; hij noemt een *nestjen* nesje; *eigentlijk* eigenlik; *weereld* wèreld; hoofdpijn *vocatur* hoofpijn; hoofd wordt geabbrevieerd tot *hoof.* Dit is abhominabel, waarvoor hij *abominabel* zou zeggen; het doet mij gedenken aan insanie; *ne intelligis, domine?* — waanzinnig, delireerend.

Nathanaël.

Laus deo, bone intelligo.

Holofernes.

Bone? — bone voor *bene;* een kleine schram voor Priscianus; maar het kan dienen.

(Armado, Mot *en* Dikkop *komen op.*)

Nathanaël.

Videsne quis venit?

Holofernes.

Video et gaudeo.

Armado (*tot* Mot).

Gnaap!

Holofernes.

Quare gnaap, en niet knaap?

Armado.

Mannen des vredes, blijde u te recognosceeren.

Holofernes.

Salutem, strijdhaftige heer.

Mot.

Zij zijn op het een of ander groot taalfeest geweest en hebben de klieken gestolen.

Dikkop.

O, zij hebben al lang op de aalmoezenmand van zulke woorden geteerd. Het verwondert mij, dat uw meester u nog niet voor zulk een woord heeft opgegeten; want gij zijt op geen hoofd na zoo groot niet als *honorificabilitutinitatibus;* gij zijt gemakkelijker in te slikken dan een vlamwiekjen.

Mot.

Stil, het gelui begint.

Armado (*tot* Holofernes).

Monsieur, zijt gij niet een geletterde?

Mot.

Ja zeker, hij leert jongens het A-B-boek. — Wat is a, b, andersom gespeld?

Holofernes.

Dat is b a, *pueritia;* maar wat volgt?

Mot.

En B met den volgenden klinker, en gehoornd?

Holofernes.

Dat is b e, jongeling; — maar gehoornd?

Mot.

B è! onnoozel schaap, gehoornd. — Gij ziet, hoe geleerd hij is.

Holofernes.

Quis, *quis*, gij consonant?

Mot.

Dat zal ik u zeggen; als gij maar eens begint mij de voornaamwoorden op te noemen, dan zal ik vervolgen.

Holofernes.

De *pronomina?* Ik —

Mot.

— schaap, gij schaap, en zoo vervolgens.

Armado.

Nu, bij de zilte baren der Middellandsche zee, een aardige stoot en een kostelijke uitval van den geest! Snip, snap; stoot en raak! Het verlustigt mijne intelligentie; echte geest!

Mot.

Van een jong lam tegen een ouden ram; ja, ja!

Holofernes.

Wat is dat voor eene allusie, voor eene figuur?

Mot.

Een gehoornde.

Holofernes.

Gij disputeert als een *infans*. Ga uw tol liever drijven.

Mot.

Leen mij uw hoorn, om er een uit te maken, en ik zal uwe schande rondzweepen, *circum circa*. Een tol van zulk een hoorn!

Dikkop.

Als ik maar één stuiver in de wereld had, dan zoudt gij hem hebben om peperkoek te koopen. Hier, daar hebt gij de eigenste remuneratie, die ik van uw meester

gekregen heb, gij halve-stuivers-beurs van geest, gij duivenei van slimmigheid. O, als het den hemel behaagd had, dat gij, al was het maar mijn basterd, waart, welk een gelukkig vader zoudt gij mij maken! Ga voort; gij hebt het *ad ongelem*, gij zuigt het uit uw duim, zooals men zegt.

Holofernes.

Ha! daar ruik ik vervalscht Latijn, *ongelem* voor *unguem*.

Armado.

Vrijekunsten-man, *praeambula;* wij willen afgezonderd van de barbaren zijn. Leidt gij de jeugd niet op in het opvoedingsgesticht op den top des bergs?

Holofernes.

Of *montis*, des heuvels.

Armado.

Naar uw liefelijk welgevallen, wat den berg betreft.

Holofernes.

Alzoo doe ik, zeker, *senza dubbio*.

Armado.

Mijn heer, het is des konings hoogstliefelijk welgevallen en affectie, de princes in haar paviljoen te congratuleeren tegen de *posteriora* van dezen dag, wat de onbeschaafdheid der menigte den achtermiddag noemt.

Holofernes.

De *posteriora* van den dag, zeer grootmoedige heer, — dit is verantwoordelijk, congruent en toepasselijk voor achtermiddag; het woord is welgekozen, uitgelezen, liefelijk en geschikt; ik verzeker het u, heer, ik verzeker het u.

Armado.

Mijn heer, de koning is een echt edelman en mijn

intimus; dit kan ik u verzekeren, goede vriend. — Wat onze vertrouwelijkheid aangaat, zwijgen wij daarover; — ik bid u, neem uwe hoffelijkheid met den geest in acht; ik bid u, omhul uw hoofd! — en onder andere dringende en hoogst gewichtige plannen, — en van groote belangrijkheid, inderdaad, bovendien, — maar zwijgen wij daarvan; — want ik moet zeggen, dat het zijne genade, — bij het heelal, ja! — somwijlen behaagt op mijn nederigen schouder te leunen, en met zijn koninklijken vinger, aldus, te spelen met den uitwas mijner lippen, met mijn knevel; maar, lieve hart, zwijgen wij daarvan. Bij het heelal, ik vertel geene fabel; ettelijke bijzondere eerbewijzen behaagt het zijner grootheid toe te deelen aan Armado, den soldaat, den veelbereisden man, die de wereld gezien heeft; maar zwijgen wij daarvan. — De summa van de geheele som is, — maar, lieve hart, ik smeek u om uwe stilzwijgendheid, — dat de koning verlangt, dat ik de princes, dat gesuikerd lam, op eenige vermakelijke vertooning, of voorstelling, of oogenverlustiging, of klucht, of vuurwerk regaleer. En nu, nademaal ik vernomen heb, dat de geestelijke hier en uwe eigene liefelijke persoon u verstaat op dusdanige erupties en plotselinge ontploffingen van vroolijkheid, om zoo te zeggen, zoo heb ik u hiervan in kennis willen stellen om uwen bijstand in te roepen.

Holofernes.

Mijn heer, gij moet „de negen helden" voor haar laten optreden. — Heer Nathanaël, ten opzichte van een tijdverdrijf, eene vertooning voor de *posterioribus* van dezen dag, te bewerkstelligen met uwen bijstand, — op verlangen van den koning en van dezen zeer dapperen, doorluchtigen en geleerden edelman, — ten aanschouwe van de princes, zeg ik, is niets zoo geschikt als de negen helden te laten optreden.

Nathanaël.

Waar wilt gij dan de mannen vinden, heldhaftig genoeg om ze te laten optreden?

Holofernes.

Josua, gijzelf; ikzelf of deze dappere edelman, Judas Maccabæus; deze boer, — uit hoofde zijner groote leden oftewel schonken, — moet Pompeius den groote voorstellen; de page, Hercules.

Armado.

Vergeef, heer: eene dwaling; hij is niet quantiteit genoeg voor den duim dezes helds; hij is niet zoo dik als het uiteinde zijner knots.

Holofernes.

Mag ik om gehoor verzoeken? Hij moet Hercules als zuigeling voorstellen; zijn opkomen en zijn heengaan zal zijn het verwurgen eener slang, en ik zal te dien behoeve eene apologie vervaardigen.

Mot.

Een heerlijke inval! Als dan een van de toeschouwers sist, kunt gij roepen; „Goed zoo, Hercules! nu verbrijzelt gij de slang!" Dit is de manier om aan een gebrek de hand boven het hoofd te houden, schoon weinigen er handig genoeg toe zijn.

Armado.

En het overschot der helden?

Holofernes.

Drie wil ik er zelf spelen.

Mot.

O, driemaal heldhaftig heer!

Armado.

Zal ik u iets zeggen?

Holofernes.

Wij luisteren.

Armado.

Wij willen, als dit niet slaagt, een klucht vertoonen. Ik bid u, gaat mede.

Holofernes.

Via! — Vriend Dom, gij hebt al dezen tijd geen woord gesproken.

Dom.

En evenmin er geen verstaan, heer.

Holofernes.

Allons! Wij willen ook u aan het werk zetten.

Dom.

Neem mij voor een danser; of ik roere u de trom,
Dat de helden gaan dansen en draaien om en om.

Holofernes.

Komt, allen aan 't werk! Gij domme, goede Dom!

(Allen af.)

TWEEDE TOONEEL.

In het park, voor de tent der Princes.

De Princes, Catharina, Rosaline *en* Maria *komen op.*

Princes.

Nu, meisjens, eer we op reis gaan, zijn wij rijk,
Als zooveel kermisgaven op ons reeg'nen;
Een jonkvrouw, gansch omschanst met diamanten! —
Kijkt, wat mij de verliefde koning zendt!

Rosaline.

En heeft uw hoogheid niets er bij gekregen?

Princes.

Niets anders? zeker: zooveel liefde op rijm,
Als op een vel papier is saàm te dringen,
Ter wederzij beschreven, rand en alles,
Zoodat hij op Cupido's naam moest zeeg'len.

Rosaline.

Zoo kwam in 't eind zijn godd'lijkheid tot wasdom,
Die steeds, vijfduizend jaar, een knaapjen bleef.

Catharina.

Ja juist, en een recht booze galgeschelm.

Rosaline.

Gij haat hem, ja; wijl hij uw zuster doodde.

Catharina.

Hij maakte 't hart haar droevig, zwaar, bekommerd:
Daar stierf zij aan; waar' zij als gij geweest,
Zoo licht en lucht van hart, zoo dol en dartel,
Zij had het wis tot grootmama gebracht,
Als gij; want lichte harten leven lang.

Rosaline.

Wat, lieve, is 't duist're doel van 't lichte woord?

Catharina.

Een licht gemoed, in donk're schoonheid stralend.

Rosaline.

'k Behoef meer licht voor 't vatten van uw meening.

Catharina.

Dan snooft gij in uw drift het licht wis uit;
'k Wil daarom het bewijs in 't donker laten.

Rosaline.

Ja, wat gij doet, gij laat het staàg in 't donker.

Catharina.

Gij niet, 't is waar; wie licht is, kan dit niet.

Rosaline.

Wees gij zoo zwaar gij wilt, mij zal 't niet deren.

Catharina.

U niet? Nu, dan weeg ik niet zwaar bij u.

Rosaline.

Iets wat niet deugt, zal nimmer bij mij wegen.

Princes.

Nu, beiderzijds den bal wèl toegekaatst! —
Maar Rosaline, ook gij hebt een geschenk;
Van wien is 't? wat?

Rosaline.

Ik wenschte, dat gij 't wist;
Al ware mijn gelaat zoo schoon als 't uwe,
Dan waar' de gaaf nog groot; zie slechts en oordeel.
Ja, en ook verzen heb ik, dank Biron!
De versmaat juist; en, is de telling 't ook,
Dan is er geen godin, zoo schoon, op aard;
Aan twintigduizend schoonen won ik 't af.
O, in zijn brief is mijn portret geteekend!

Princes.

En is 't zoo wat gelijkend?

Rosaline.

Het schrift zeer goed, de lof niet in het minst.

Princes.

Zoo schoon als inkt dus; nu, een juist besluit.

Catharina.

Zoo glansrijk als een groote B in 't schrijfboek.

Rosaline.

Een letterstrijd? gerust maar, ik betaal,
Mijn gouden letter, roode initiaal!
Hoe jammer, al die O's op uw gelaat!

Princes.

Krijg zelf de pokken, zoo uw jok haar smaadt! —
Wat, Catharina, zond Dumaine aan u?

Catharina.

Zie, dezen handschoen.

Princes.

Wat, geen paar? hoe nu?

Catharina.

Gewis, een paar, mejonkvrouw, en dan nog
Veel duizend verzen, vol verliefd bedrog,
Van eeuw'ge trouw, — maar alles huich'larij;
Bijeengeflanst, schijndiepe zotternij!

Maria.

Die paar'len zendt mij Longaville, en dit:
Een brief, een mijl te lang en zonder pit.

Princes.

Dit zal wel zijn. Gij wenschtet, — biecht het maar,
Dat die recht kort, het snoer veel langer waar'?

Maria.

Zoo is 't; ik deelde 't, wierd het dan te zwaar.

Princes.

Hoe wijs, met onze aanbidders zoo te spotten!

Rosaline.

Die spot zoo koopen, zijn nog grooter zotten.
'k Hoop dien Biron hier nog de wiek te knotten!
O hadde ik hem ook maar een week tot slaaf!

Hoe zou hij kwisp'len, hijgen van 't gedraaf,
Naar 't oog mij zien, mij smeeken, stott'ren, lijmen,
Zijn geest verkwisten in onnutte rijmen,
Mij dienen op mijn wenk, op mijn gedachte,
Er trotsch op zijn, als ik hem trotsch belachte!
Ik zou hem met mijn oogen zoo belezen,
Dat ik zijn noodlot, hij mijn nar zou wezen.

Princes.

Niets loopt zoo in den val, als wijsheid doet,
Die dwaas werd; dwaasheid, die een wijze voedt,
Vindt kracht in wijsheid, wetenschap en geest;
Wat nar genot schenk', de geleerde 't meest.

Rosaline.

Geen jeugdig bloed, dat zoo ontvlamt, zoo raast
Als deftigheid, door dartelheid verdwaasd.

Maria.

Van minder merk is dwaasheid in de dwazen,
Dan in den wijze, wiens vernuft gaat razen;
Want al zijn kracht wendt het vernuft dan aan,
Om, hoe verdwaasd, voor wijs nog door te gaan.

Princes.

Daar komt Boyet: zie hoe hij zich verkneukelt.

(Boyet *komt op.*)

Boyet.

Princes, o, 'k ben van 't lachen schier gestikt.

Princes.

Wat is er?

Boyet.

Vlug! maakt u gereed! staat klaar!
Ten strijd! ten strijd! uw vrede is in gevaar.

Met argumenten zwaar gewapend naakt
Vermomde liefde en overvalt u; waakt!
Roep, elk, uw geest op, schaart u, weest geducht,
Of bergt uw hoofd als lafaards, en ontvlucht.

Princes.

Sta, Sint Denis, dan Sint Cupido! Spreek,
Wie richt op ons zijn adem en gesmeek?

Boyet.

In koele schaduw, onder vijgeboomen,
Wilde ik een middaguurtjen sluim'ren, droomen;
Daar kwam, als om mij in mijn rust te kwellen,
De koning aan met al zijn eedgezellen,
Juist naar dat plekjen; zachtkens borg ik mij,
En sloop in 't kreupelboschjen vlak er bij,
En heb, wat gij van mij verneemt, vernomen:
Dat zij op 't oogenblik vermomd hier komen.
Een kleine schelmsche page is hun heraut,
Die goed zijn boodschap weet en vlug ontvouwt.
Zij leerden daar hem voordracht en gebaren:
„Hier moet ge op drukken, goed dien stand bewaren,"
Maar vreesden telkens, dat hij, bij 't genaken
Der hooge dames in de war zou raken.
De koning zeide: „Een engel zult ge aanschouwen,
Maar ducht toch niets; spreek moedig, met vertrouwen."
Toen sprak de knaap: „Een engel is niet kwaad;
Maar was ze een duivel, dan wist ik geen raad."
Elk klopt hem op den schouder, lacht, en geeft
Door lof hem nog meer moed, dan hij reeds heeft.
Eén wreef zich de' elboog en riep lachend uit:
„Nooit hoorde ik beter antwoord; 't is een guit;"
Een knipt er met zijn vinger en zijn duim,
En roept: „Het gaat! elk dralen is verzuim!"
De derde springt, en roept: „Goed, bij mijn ziel!"

De vierde maakte een pirouette en viel.
En daarop tuim'len allen op den grond,
En barst er zulk een lachen uit in 't rond,
Dat, als om hunne dolheid te beweenen,
Er weemoedsdroppels in hun oog verschenen.

Princes.

Ons wacht dus een bezoek van 't eedgespan?

Boyet.

Zij komen daar reeds aan, en, — 't fraaiste er van, —
Als Russen, Muscovieten; 't schijnt hun plan,
Te praten, 't hof te maken en te dansen;
Dan waagt in 't minnestrijdperk elk zijn kansen
Bij de uitverkoren schoone, kenbaar wis
Aan 't minnepand, dat pas gezonden is.

Princes.

Is dit hun plan, dan willen wij hen plagen
En, meisjens, elk van ons een masker dragen;
En geen der mannen zal van een der vrouwen,
Hoe roerend hij ook smeek', 't gelaat aanschouwen.
Hier, Rosaline, neem gij mijn juweelen;
Des konings eed moge uw gehoor nu streelen;
Hier, neem; en dat uw sieraad mij nu diene,
Dan houdt Biron wis mij voor Rosaline. —
En gij ruilt ook; bedrogen door den schijn,
Zal 't minnen van uw ridders kruiswijs zijn.

Rosaline.

Ja, ja; en 't minnepand vall' goed in 't oog.

Catharina.

Maar wat is bij die ruiling wel uw doel?

Princes.

Mijn doel is enkel, 't hunne te weêrstreven.
Zij scheppen, zoo gij ziet, in spot vermaak;

Mijn doel is spot voor spot; ziedaar de zaak.
Zoo stoot een ieder aan 't verkeerde hart
Zijn boezem uit; en spot wordt hun een gard,
Wanneer wij onvermomd elkaâr ontmoeten
En zij op nieuw met minnetaal ons groeten.

Rosaline.

En dansen wij met hen, wanneer zij 't vragen?

Princes.

Bij halsstraf, neen; dit hebt gij niet te wagen!
Ook hun proloog wordt niet door ons geëerd;
Wij maken, als die aanvangt, rechtsomkeert.

Boyet.

Zulk een verguizing brengt den spreker om,
Doet hem zijn rol vergeten, maakt hem stom.

Princes.

Dit wensch ik juist; ik weet, als hij blijft steken,
Is ook bij de and'ren wis de moed geweken.
Dit noem ik scherts, als scherts een scherts verdrijft,
De hunne vlucht en 't veld aan de onze blijft.
Wij blijven en bespotten hun complot,
En zij, zij trekken af met schimp en spot.
(Trompetgeschal achter het tooneel.)

Boyet.

Hoort! snel de maskers voor; de maskers komen!
(De Dames doen de maskers voor.)

(De Koning, Biron, Longaville *en* Dumaine *komen op, gemaskerd en in Russische kleederdracht, verder* Mot, *Muzikanten en Gevolg.)*

Mot.

„Heil u, glansrijkste schoonheden der aard!"

Boyet.

Schoonheid, zoo glansrijk als een glansrijk taf!

Mot.

„Gij, heilig viertal van de schoonste dames,"
(De Dames keeren hem den rug toe.)
„Die ooit den — rug — naar mannenoogen keerden."

Biron (*ter zijde tot* Mot).

„Den blik", gij lompert, „den blik!"

Mot.

„Die ooit den blik naar mannenoogen keerden!
„Uit — uit—"

Boyet.

Zoo, zoo; 't is uit, naar 't schijnt.

Mot.

„Uit hemelgoedheid moge 't u behagen,
Niet aan te zien," —

Biron (*ter zijde tot* Mot).

„Ons aan te zien", schavuit!

Mot.

„Ons aan te zien met heerlijk zachten blik,
— met heerlijk zachten blik, —"

Boyet.

Zij vinden dit epitheton niet goed;
Eer moest gij zeggen: vrouw'lijk zachten blik.

Mot.

Zij luist'ren niet, dit brengt mij in de war.

Biron.

Is dat uw wakker leeren? voort, schavuit!

Rosaline.

Wat wenschen deze vreemden? vraag 't, Boyet.

Verstaan zij onze taal, dan melde een hunner
Eenvoudig weg, wat zij hier komen doen;
Vraag dit.

Boyet.

Wat wenscht gij, spreekt, van de princes?

Biron.

Een heuschen groet en vriendelijke ontvangst.

Rosaline.

Wat is, naar wat zij zeggen, hun verlangst?

Boyet.

Een heuschen groet en vriendelijke ontvangst.

Rosaline.

'k Verleen die beide; dat ze in vrede gaan.

Boyet.

Zij zegt, die hebt gij, en kunt gaan in vrede.

Koning.

Meld haar, wij maten vele mijlen herwaarts,
Om 't veld hier maatvast met haar rond te gaan.

Boyet.

Zij zeggen: vele mijlen maten ze af
Om 't veld hier maatvast met u rond te gaan.

Rosaline.

Dit is zoo niet. Maar vraag hun, hoeveel duim
Eén mijl bevat; zoo zij er vele maten,
Is dit van éene mijl terstond gezegd.

Boyet.

Hebt ge op uw reize mijlen uitgemeten, —
En vele mijlen, — dan vraagt de princes,
Te zeggen, hoeveel duim één mijl bevat.

Biron.

Zeg haar, wij maten die met moede schreden.

Boyet.

Zij hoort u zelve.

Rosaline.

Hoevele moede schreden,
Bij vele moede mijlen, die gij gingt,
Hebt gij bij 't reizen in één mijl geteld?

Biron.

Wij tellen niets, wat wij om u verrichten;
Ons plichtbesef is zoo onmeet'lijk rijk,
Dat wij dit zonder reek'nen kunnen kwijten. —
Gun ons den zonneschijn van uw gelaat,
Opdat wij, als de wilden, dien aanbidden.

Rosaline.

Een maan is 't, en bewolkt; geen zweem van schijn.

Koning.

O zaligheid, een wolk als die te zijn!
Maar schijn, o maan, met deze uw sterren, hel,
Van wolken vrij, op onzer tranen wel.

Rosaline.

Wensch beter! dit is ijdel klankgeklater;
Wat vraagt gij, dan wat maneschijn op 't water?

Koning.

Zoo wissel dansend passen met uw gast;
Gij zegt mij, vraag! die bede is wel gepast.

Rosaline.

Het zij; muziek! Maar vang gij daadlijk aan.
(De muziek begint.)
Nog niet? geen dans dan! — 'k Wissel als de maan.

Koning.

Nu weer geen dans? waarom zoo streng en straf?

Rosaline.

't Was juist daar volle maan; nu neemt zij af.

Koning.

Toch blijft zij steeds de maan, en ik de man.
Hoor die muziek; laat haar beweging groeten.

Rosaline.

'k Begroet haar met mijn oor.

Koning.

Doe 't met de voeten.

Rosaline.

Gij zijt hier vreemd; en daarom zijn wij thans
Niet preutsch; reikt ons de hand; — neen, neen,
geen dans!

Koning.

Gij reikt de hand?

Rosaline.

Tot afscheids-gunstbetuiging; —
De dans is uit; nu, meisjens, volge uw buiging.

Koning.

Geef nog wat toe; wat karig gunstbewijs!

Rosaline.

Neen, gij bekomt niets meer voor dezen prijs.

Koning.

Gij prijst uzelf? Wat koopt uw vriendschap dan?

Rosaline.

Uw heengaan slechts.

Koning.

Het een'ge, wat niet kan.

Rosaline.

Geen zaken dus. En ons vaarwel volgt nu,
Een dubbel voor uw mom, een half voor u.

Koning.

Wilt gij niet dansen, praten wij dan meer.

Rosaline.

Bij paren dan.

Koning.

O dit behaagt mij zeer.

(*De* Koning *wandelt met* Rosaline *voort.*)

Biron.

O leliehand, een zoet woord van uw mond!

Princes.

Melk, honig, suiker, drie voor één terstond!

Biron.

Twee drieën dan; ik doe 't u aanstonds na:
Mee, most en sek. — 't Is goed geworpen, ja;
Een zoete zes!

Princes.

Vaarwel dan, zoete zeven;
Niets meer! gij zijt me in 't dobb'len te bedreven.

Biron.

Eén heim'lijk woord nog.

Princes.

Dit zij dan niet zoet.

Biron.

Gij maakt mij gallig.

Princes.

Bitter dus?

Biron.

't Waar' goed.

(Biron *en de* Princes *wandelen voort.*)

Dumaine.

Vergun mij 't wiss'len van een woord of twee.

Maria.

Spreek!

Dumaine.

Schoone jonkvrouw!

Maria.

Schoone cavalier!
Daar hebt ge er twee voor twee.

Dumaine.

O gun mij snel
Nog één vertrouw'lijk woord; en dan, vaarwel!

(Dumaine *en* Maria *wandelen voort.*)

Catharina.

Uw masker heeft geen tong dus in den mond?

Longaville.

'k Weet, jonkvrouw, wel den grond, waarop gij 't vraagt.

Catharina.

O vlug dan, spreek, heer! noem mij eens den grond.

Longaville.

Wijl gij een dubbele in uw masker draagt;
Die wenschte ik in mijn stomme masker half.

Catharina.

Recht fraaie vaerzen; — is niet vaars een kalf?

Longaville.

Een kalf, mejonkvrouw?

Catharina.

Neen, een jonkheer-kalf.

Longaville.

O deel het woord.

Catharina.

Neen, 'k wil met u niets half.
Neem 't gansch en breng het tot een os dan groot.

Longaville.

Uw spot gaf daar uzelf den ergsten stoot!
Gij horens geven, jonkvrouw? 't Zou niet passen.

Catharina.

Sterf dan als kalf, aleer uw horens wassen.

Longaville.

Ik sterv', maar zegge u eerst een woord in 't oor.

Catharina.

Bulk zacht dan, dat de slager u niet hoor'!

(LONGAVILLE *en* CATHARINA *wandelen voort.*)

Boyet.

Spotzieke deernen hebben tongen, fijn
Als scheermessneden, die onzichtbaar haar
Afmaaien en ook zelf onzichtbaar zijn;
Scherpzinnig, fijn, en onberekenbaar
Is haar gesprek, en haar vernuft heeft vleug'len,
Pijl-, kogel-, bliksem-snel, door niets te teug'len.

Rosaline.

Mijn meisjens, breek nu af; geen woord nu meer!

Biron.

Gestriemd door spot! Verloren is onze eer.

Koning.

Moge u, dol volk, uw dolheid nooit verdrieten!
(De Koning, Biron, Dumaine, Longaville, Mot, *Muziek en Gevolg af.)*

Princes.

Twintig adieu's, bevroren Muscovieten! —
Stak geest voor deze bent zijn loftrompet?

Boyet.

't Zijn kaarsen, door uw adem uitgeblazen.

Rosaline.

Wat weldoorvoede geest! plomp, plomp, vet, vet!

Princes.

O poov're geest! armzaal'ge koningsphrasen!
Zegt, zouden zij niet fluks zich op gaan hangen,
Of gaan zij zonder masker ooit nog uit?
Biron, die schelm, wist niet wat aan te vangen!

Rosaline.

Aan wanhoop waren allen daar ten buit!
De koning weende schier, om geest verlegen.

Princes.

Bij 't zweren wrong Biron zich scheef en krom.

Maria.

Dumaine bood zijn dienst mij aan en degen;
Ik zeide: „trek!" toen bleef mijn dienaar stom.

Catharina.

Het is aan 't hart, dat Longaville lijdt;
Hij noemde mij — raad, hoe?

Princes.

Zijn hartekwaal?

Catharina.

Waarachtig, juist.

Prinses.

Weg, ziekte, die gij zijt!

Rosaline.

Van dorpers hoort men vaak een gladder taal.
Doch weet: mij heeft de koning trouw gezworen.

Prinses.

Biron verpandde mij zijn mannewoord.

Catharina.

En Longaville is voor mijn dienst geboren.

Maria.

Dumaine is mijn, zoo schors den boom behoort.

Boyet.

Princes en schoone dames, hoort mij aan:
Zij zullen zoo terstond weer voor u staan,
En onvermomd, want nimmer, — weet dit wel, —
Getroosten zij zich kalm een hoon, zoo fel.

Princes.

Zij komen weer?

Boyet.

Ja ja, hoe kunt gij 't vragen?
En lustig springend, schoon pas lam geslagen.
Ruilt dus uw panden; en, — zoodra ze er zijn, —
Ontluikt als rozen in den zonneschijn.

Princes.

Ontluikt, ontluikt? Geef ons geen raadsel op!

Boyet.

Vermomd, zijn schoonen rozen, maar in knop;

Doch zoo zij zonder masker lieflijk blozen,
Zijn ze eng'len zonder wolk, ontloken rozen.

Princes.

Loop heen, gij sphinx! — Maar wat nu te beginnen,
Als zij ontmomd hier keeren om te minnen?

Rosaline.

Mij dunkt, princes, nog eens den spot gedreven,
Of zij vermomd zijn of bekend, om 't even!
Wij klagen van 't bezoek, aan ons gebracht,
Door Muscovieten, in een dwaze dracht;
En gissen niet, wie toch die narren waren,
Met zulk een niets-proloog, met die gebaren,
Zoo plomp en ruw, en waartoe onze tent
Met zulk vertoon bezocht werd door die bent.

Boyet.

De helden komen; haast u, heengesneld!

Princes.

Wip, wip, en weg! als reeën over 't veld.
(De Princes, Rosaline, Catharina *en* Maria *af.)*

(De Koning, Biron, Longaville *en* Dumaine *komen weder op, in hunne gewone kleeding.)*

Koning.

Behoede u God, heer! — waar is de princes?

Boyet.

Ze is in haar tent. Behaagt het uwe hoogheid
Mij een'ge boodschap voor haar op te dragen?

Koning.

Vraag dan gehoor voor mij; ga, wees zoo goed!

Boyet.

Dit wil ik doen, en 'k weet, dat zij het doet.
(BOYET *af.*)

Biron.

Die schelm pikt geest op als de duif een boon,
En geeft dien weer, ziet hij de kans maar schoon.
Marskramer in vernuft, vent hij zijn waar
Bij burger, boer, op kermis, markt, hier, daar;
En ons, die hand'laars zijn in 't groot, bij God,
Bij ons gaat de verkoop niet half zoo vlot;
De meisjens zijn als schaapjens, die hij weidt;
Als Adam had hij Eva wis verleid.
Voorsnijden kan hij, lisp'len ook; hij is 't,
Die door hoofsch kussen al zijn vingers mist;
Hij is een smaakvolle aap, een monsieur Sierlijk,
Ja, als hij dobbelt, scheldt hij recht manierlijk
De steenen uit; hij zingt sopraan-tenoor,
En niemand stelt aan 't hof zoo hoff'lijk voor;
Geen dame, die hem niet „de lieve" heet;
Zijn voeten kust de trap, die hij betreedt.
Hij is een bloem, die ieder tegenlacht,
En toont daarmee zijn elpen tandenpracht.
Wie zonder schuld wil sterven in zijn bed,
Geeft hem zijn recht met „honigtong Boyet."

Koning.

Nu, 'k wenschte, waar' zijn honigtong behekst!
Die bracht Armado's page van zijn tekst.

(*De* PRINCES *komt met* ROSALINE, MARIA, CATHARINA *en Gevolg terug, voorgegaan door* BOYET.)

Biron.

Zie, 't komt! — Manieren, wat waart gij voor dezen,
Wat nu, sinds hij aan de aard u heeft gewezen!

Koning.

Veel heil en zegen zij uw deel, vorstin!

Princes.

Met zegens vischt men niet te land, zoo meen ik.

Koning.

O, vat mijn zeggen op in juisten zin!

Princes.

Zoo druk u beter uit; verlof verleen ik.

Koning.

Wij bidden u, ons slot nu te betreden;
En u daarheen te leiden, is ons plan!

Princes.

Ik houd me aan 't park; houd gij u aan uw eeden!
Noch God noch mij behaagt een trouw'loos man.

Koning.

O gisp ons niet, door u zijn wij bezweken;
De deugd, uw oog ontstraald, verbrak onze' eed.

Princes.

Gij smaalt de deugd, en moest van ondeugd spreken;
Geen deugd, die ooit tot trouwbreuk overreedt.
Ja, bij mijn maagdlijke eer, zoo onbesmet
Als 't blank der reinste lelie, hoor mij aan:
Eer ik een voet in uwe huizing zet,
Zou ik de wreedste mart'lingen doorstaan;
Zoo schrikk'lijk ware 't mij, de grond te heeten,
Dat and'ren ooit hun heil'gen eed vergeten.

Koning.

Gij leeft hier, ach! als in een woestenij,
Onzichtbaar, onbezocht, tot onze schande.

Princes.

Dit niet, mijn vorst! dit niet, geloof dit vrij;

Wij vonden scherts en kortswijl hier te lande.
Zoo even waren nog vier Russen hier.

Koning.

Vier Russen, jonkvrouw?

Princes.

Ja, voorwaar, mijn vorst,
Recht hoff'lijk, prachtig uitgedost, en fier.

Rosaline.

Princes, spreek toch de waarheid. — Neen, mijn vorst,
Beleefd, en naar den smaak van tijd en hof,
Schonk mijn meest'res daar onverdienden lof.
Waar is 't, er kwamen bij ons vieren vier,
Als Russen uitgedost; en praatten hier
Een uurtjen lang, en veel; maar geen vroed woord
Werd in dat uur uit hunnen mond gehoord.
'k Noem hen geen narren, neen; maar ik vermoed,
Zoo 't hun dorst, dan doet drinken narren goed.

Biron.

Een droge scherts. — O lieve schoone, uw geest
Maakt wijsheid dwaas; — elk oog, dat onbevreesd
Hoe scherp ook, 's hemels vurig oog durft groeten,
Zal door verlies van licht dit licht-zien boeten;
Zoo schijnt, naast uwe kostb're geestesgave,
Het wijste dwaas, en arm de rijkste have.

Rosaline.

Dan moet gij wijs en rijk zijn, want voor mij —

Biron.

Schijn ik een nar en beed'laar; zeg het vrij.

Rosaline.

Gij naamt daar 't uwe slechts, of 't waar' gefaald,
Dat gij het woord zoo van de tong mij staalt.

Biron.

O ik ben de uwe, al 't mijne, ja, mijn leven

Rosaline.

De gansche nar?

Biron.

Niets minder kan ik geven.

Rosaline.

Zeg mij, welk masker was het, dat gij droegt?

Biron.

Wat masker? waar? wanneer? waartoe die vraag?

Rosaline.

Dat masker, toen en daar; een hulsel, dat
Zelf beter trekken, dan 't omhulde, had.

Koning.

Wij zijn herkend, nu spotten zij ons dood.

Dumaine.

Komt, opgebiecht en 't in een grap verkeerd!

Princes.

Gij ziet onthutst; zijt gij niet wel, mijn vorst?

Rosaline.

Help! steun hem, hij bezwijmt. Waarom zoo bleek?
Zeeziek misschien, wijl hij van Moskou komt.

Biron.

Zoo straft den meineed streng een wrekend God!
Welk voorhoofd van metaal, dat dit weerstaat?
Hier sta ik, jonkvrouw; richt op mij uw spot,
Kwets mij met hoon, verpletter mij door smaad!
Doorboor met fijn vernuft mijn onverstand;
Snijd met uw scherpen geest mij klein en kort;

En nimmer vraag ik voor een dans uw hand,
En nimmer ziet gij, dat ik Rus weer word.
Op geen geschreven toespraak bouw ik meer;
Schooljongenstongen wil ik diep verachten;
'k Vermom mij nimmer voor mijn liefste weer;
Noch rijm, als blinde harp'naar, minneklachten;
Tafbloempjens, zijden phrazen, glans-tiraden
Fluweelen grootspraak, schoolsche hemelval,
Al deze zomervliegen wekten maden
Mij in het brein, en vulden 't gansch en al.
'k Zweer alles af en thans zeg ik voor eens,
Bij deze handschoen van nog blanker hand:
Alleen met baaien ja's en greinen neens
Zijn nu voortaan mijn liefde en trouw verpand;
En ik begin nu: „heksjen, — help mij God! —
Ik min u teer en trouw, spijt scherts en spot.

Rosaline.

'k Wensch minder letterspel.

Biron.

't Is slechts een vlaag
Van de oude kwaal; ik bid u dus, verdraag
Een feil, die slijten zal. Maar zie eens, zie,
Roep Gods erbarmen in voor deze drie. —
Zij zijn besmet, in 't hart, gij staakt hen aan;
Uw oogen hebben hun dit aangedaan;
Zij hebben 't weg; doch, naar ik zie, bleeft gij, —
(Hij wijst op de geschenken.)
Uws heeren teekens zeggen 't, — ook niet vrij.

Rosaline.

Nu, vrij en gul is elk, die zoo kan geven.

Biron.

Gevang'nen zijn wij, ja! voor heel ons leven.

Rosaline.

Meer vrij dan wij; en zoo gij vrijer zijt,
Hoe zegt gij dan, wij zijn de vrijheid kwijt?

Biron.

Ik ben geboeid door u en staak den strijd.

Rosaline.

Ik houd u niet, dus loop waarheen gij wilt.

Biron (*tot den* Koning).

Spreek gij voor u; ik heb mijn geest verspild.

Koning.

Ons zwaar vergrijp, mejonkvrouw, zij geboet;
Leer gij ons hoe.

Princes.

Bekennen doet u goed.
Zijt gij zoo juist niet hier geweest, verkleed?

Koning.

Ja, ik beken 't.

Princes.

En wist gij, wat gij deedt?

Koning.

Zeer goed, princes.

Princes.

Beken dan meer, ga door.
Wat ruischtet gij uw dame toen in 't oor?

Koning.

Dat ik haar hooger eer dan iets ter aard.

Princes.

Gij gaat terug, als zij uw hulde aanvaardt.

Koning.

Neen, op mijn eer, neen, neen!

Princes.

O stil toch, stil!
Na éénen meineed zweert men wat men wil.

Koning.

Veracht mij, zoo ik dezen eed ooit breek.

Princes.

Ik zal 't; dus, houd hem. — Rosaline, spreek,
Wat fluisterde u de Rus wel in het oor?

Rosaline.

Hij zwoer mij, jonkvrouw, dat hij mij verkoor
Ver boven 's werelds schatten, 't licht der oogen;
Hij voegde er bij: ik zou zijn gade zijn,
Of hij verkwijnde en stierf van minnepijn.

Princes.

God schenke u heil met hem! De vorst houdt wis
Zijn mannewoord, dat zoo bezworen is.

Koning.

Hoe meent gij dit? 'k Verpand mijn eer: ik deed,
Neen nooit, aan deze jonkvrouw zulk een eed.

Rosaline.

Bij God, gij deedt het; met uw eigen hand
Gaaft gij mij dit; maar neem het weer, uw pand.

Koning.

Dit, en mijn woord, ik gaf ze aan de princes;
Aan de' armband daar kende ik mijn hartvoogdes.

Princes.

Vergeef mij, dit kleinood droeg zij zoo even;
Mijn ridder is Biron, voor heel zijn leven. —
Aanvaardt gij mij, of wilt ge uw paar'len weer?

Biron.

Noch 't een noch 't ander; al te groot is de eer. —
'k Doorzie het spel; er was hier een complot,
Dat lucht kreeg van ons plan, en dit door spot
In 't riet stuurde als een vastelavondsspel.
Een nieuwtjensventer, vleier, schuddebel,
Voorsnijder, grappensmid, die zijn gelaat
In rimpels heeft gegrinnikt, met zijn praat
Zijn meesteres begoochelt, tot zij lacht,
Die heeft vooraf ons plan aan 't licht gebracht;
De panden werden fluks verruild; en wij
Aanbaden, blind, voor 't lief, haar snuisterij.
O schrik! tweemaal meineedig! neergebogen
Door dubb'le schuld, eens willens, nu bedrogen!
Zoo is 't; — (*Tot* Boyet.) En gij, kondt gij dit
[valsch'lijk zweren
En die mislukte mommerij niet keeren?
Kent gij de voetmaat van uw jonkvrouw niet?
En ziet gij haar bij 't lachen niet steeds aan?
En als gij schertsend haar een schotel biedt,
Gaat gij dan niet steeds voor den vuurgloed staan?
De page kwam; gij bracht hem in de war!
Nu, 't is uw vak, ga voort en sterf als nar!
Gij grijnst mij aan? die blik van u, — 't is mooi! —
Snijdt als een looden zwaard.

Boyet.

Een fraai tournooi!
Die rit was goed, goed tot het eind der baan.

Biron.

Zie, zie, hij velt de lans! — Nu, 'k heb gedaan.

(Dikkop *komt op.*)

Welkom, gij echt vernuft! gij scheidt een schoon gevecht.

Dikkop.

O Heer, ik had gaarne van u vernomen,
Of de drie dappere Helden nu op moeten komen.

Biron.

Wat! zijn er dan maar drie?

Dikkop.

Neen, heer, sta niet verlegen;
Want ieder hakteert er voor drie.

Biron.

En driemaal drie is negen.

Dikkop.

Dat niet, heer; 'k hoop van niet; vergun mij, 'k ben het [reek'nen niet vergeten;
Wij zijn niet onnoozel, heer, dit zeg ik u; wij weten, [wat wij weten;
Ik hoop, heer, dat driemaal drie, heer —

Biron.

Wat! niet negen is?

Dikkop.

Onder verbetering, heer, wij weten, hoeveel het bedraagt.

Biron.

Nu, ik dacht altijd, driemaal drie is negen.

Dikkop.

Lieve God, heer, als gij met rekenen uw brood moest verdienen, dan was het er droevig mee gesteld.

Biron.

Hoeveel is het dan?

Dikkop.

O heer, de personen zelf, de hakteurs, heer, zullen u wel laten zien, hoeveel het is; ik voor mijn part, ik

moet, hebben zij gezegd, maar één persoon met mijn geringe persoon presiteeren: — Bombejus de Groote, heer.

Biron.

Zijt gij dus één van de helden?

Dikkop.

Zij hebben goedgevonden, dat ik wel een held als Bombejus de Groote kon wezen; ik voor mijn part weet den rang van den held niet, maar ik moet voor hem instaan.

Biron.

Ga; maak u gereed en waarschuw de rest.

Dikkop.

Wij brengen 't er mooi af, heer; wij doen wel een beetjen [ons best.

(Dikkop *af.*)

Koning.

Biron, laat hen niet komen, zij maken ons te schande.

Biron.

Wij zijn door de schande heen en wij krijgen een beter roep,
Indien er nog slechter acteurs zijn dan de koning en zijn troep.

Koning.

Neen, zeg ik, weg daarmee.

Princes.

Neen, wordt door mij eens, heer, nu overreed.
Scherts slaagt het best, die van zich zelf niets weet,
Als ijver zwoegt om bijval te verwerven
En door dien ijver juist de kunst doet sterven;
't Vermaak is groot, als zotheid de' ernst bewaart,
De berg een muis, na zwaren arbeid, baart.

Biron.

Een juiste schild'ring van ons spel, mijn vorst!

(ARMADO *komt op.*)

Armado.

Gezalfde, ik smeek u zoo veel mededeeling van uwen koninklijken adem af, als noodig is om een koppel woorden van u uiting te geven.

(ARMADO *spreekt zacht met den koning, en overhandigt hem een papier.*)

Princes.

Is dit een man, die God dient?

Biron.

Van waar die vraag?

Princes.

Hij spreekt niet als een mensch van Gods maaksel.

Armado.

Het komt alles overeen uit, mijn schoone, liefelijke honig-monarch; want ik bezweer het u, de schoolmeester is buitengemeen phantastisch, al te, al te ijdel; al te, al te ijdel; doch laat ons dit overlaten aan de *fortuna della guerra*, zooals men pleegt te zeggen. — Ik wensch u den vrede des gemoeds, allerkoninklijkst dubbelgesternte!

(ARMADO *af.*)

Koning.

Dit belooft een prachtige heldenvertooning te worden. Hij stelt Hector van Troje voor, de boer Pompejus den Groote, de dorpsgeestelijke Alexander, Armado's page Hercules, de schoolpedant Judas Maccabæus;

En oogsten die vier helden veel lof in 't eerste bedrijf,
Dan wiss'len die vier van kleed'ren en spelen de and're vijf.

Biron.

In 't eerste bedrijf zijn er vijf, zoo 'k gis.

Koning.

Neen, neen, maar vier; dit hebt gij mis.

Biron.

De schoolpedant en de blaaskaak, de preekheer, de nar
[en de jongen; —
Niets boven de vijf in 't novem, maar anders vindt gij schier
Ter wereld zulke vijf niet, een elk op zijn manier.

Koning.

Het schip is onder zeil, en stevent fier naar hier.

(Dikkop *komt op, gewapend als Pompejus.*)

Dikkop.

„Pompejus ben ik," —

Boyet.

Enkel naar den schijn.

Dikkop.

„Pompejus ben ik," —

Boyet.

Luipaard-kniestuk! fijn!

Biron (*tot* Boyet).

Braaf, oude spotter! laat ons vrienden zijn.

Dikkop.

„Pompejus ben ik, die de Lange heet," —

Dumaine.

De Groote! de Groote!

Dikkop.

„De Groote", o ja! „Pompejus, die de Groote heet,
En vaak in 't veld met schild en zwaard mijn vijand
[zweeten deed;
Nu kom ik hier aan deze kust, en land toevall'ger wijs,
En leg mijn spiets hier aan den voet der maagden van Parijs."

Als uwe edelheid nu wilde zeggen: „Dank, Pompejus", dan was ik klaar.

Princes.

Grooten dank, groote Pompejus.

Dikkop.

Zooveel is het niet waard; maar ik hoop, ik heb het goed gekend. Ik maakte een kleinen flater bij „Groote".

Biron.

Mijn hoed tegen een halven stuiver, dat Pompejus de beste der Helden blijkt.

(NATHANAËL *komt op, als Alexander.*)

Nathanaël.

„Oost, west en zuid en noord verwon ik na elkander;
De aard was, toen ik op aarde was, mijn knecht;
Mijn wapenschild getuigt, dat ik ben Alisander"; —

Boyet.

Uw neus getuigt van neen, want die staat veel te recht.

Biron.

O neuswijs ridder, die hem met den neus weerlegt!

Princes.

De wereldvorst ontstelt; ga voort, goede Alexander.

Nathanaël.

„Oost, west, en zuid en noord verwon ik na elkander", —

Boyet.

't Is waar, 't is juist, dit deedt gij, Alisander.

Biron.

Pompejus de Groote!

Dikkop.

Uw dienaar, heer, en Dikkop.

Biron.

Weg met den wereldvorst, verwijder Alisander!

Dikkop (*tot* NATHANAËL).

O geestelijke heer, gij hebt Alisander, den wereldvorst, omvergeworpen. Daarvoor zult gij van de wandtapijten worden uitgekrabd, en uw leeuw, die met een houwbijl op een nachtstoel zit, zal aan Caxtor gegeven worden; die zal de negende Held zijn. Een wereldvorst, en bang om te praten! Maak u van schaamte uit de voeten, Alisander! (NATHANAËL *gaat heen.*) Ja, met verlof van uw edelheid, een mal goedhartig man, een beste man, ziet gij, maar gauw uit het veld geslagen! Hij is een opperbeste buur, ja zeker, en een goed kegelaar; maar als Alisander, — nu gij ziet, hoe het is; — die rol is hem wat te zwaar. — Maar er komen nog Helden, die wel anders van zich af zullen spreken!

Princes.

Ga wat op zijde, goede Pompejus.

(HOLOFERNES *komt op, gewapend, als Judas Maccabæus; en* MOT, *gewapend, als Hercules.*)

Holofernes.

„Den grooten Hercules ziet gij in dezen kleuter,
Die Cerb'rus met de knots versloeg, den driekop-*canis;*
Die, toen hij nog een zuig'ling was, een wicht en peuter,
Aldus twee slangen doodde met zijn kleine *manus.*
Quoniam de onmondigheid het spreken hem verbiê,
Ergo kom ik en spreek hier deze apologie."

(*Tot* MOT.)

Wees statig bij uw *exit* en verdwijn.

(MOT *treedt ter zijde.*)

„Judas ben ik", —

Dumaine.

Een Judas!

Holofernes.

Niet Iscarioth, heer. —
„Judas ben ik, gebijnaamd Maccabæus."

Dumaine.

Dus, valt de bijhang weg, eenvoudig Judas.

Biron.

Een kussende verrader! — Toon uw Judasschap!

Holofernes.

„Judas ben ik," —

Dumaine.

't Is zonde en schande, Judas.

Holofernes.

Wat meent gij, heer?

Boyet.

Dat gij beginnen moest met u op te hangen.

Holofernes.

Ga gij dan voor, heer; uw leeftijd heeft den voorrang.

Biron.

Goed geantwoord, Judas, den voor-hang.

Holofernes.

Ik wil hier niet voor 't hoofd gestooten zijn.

Biron.

Wees gerust, gij hebt geen hoofd.

Holofernes.

Wat is dit dan?

Boyet.

Het hoofd van een cither.

Dumaine.

De kop van een speld.

Biron.

Een doodshoofd op een ring.

Longaville.

Een afgesleten kop van een Romeinsche munt.

Boyet.

De knop van Caesars sabel.

Dumaine.

De gesneden beenen knop van een kruithoornstop.

Biron.

Sint George's halve kop van een borstspeld.

Dumaine.

Ja, in een looden rand gezet.

Biron.

Ja, en door een kiezentrekker op zijn muts gedragen.
En nu vooruit! wij hebben 't hoofd u opgebeurd.

Holofernes.

Gij hebt het hoofd mij doen verliezen.

Biron.

Onwaar; wij hebben elk u 't hoofd geboden.

Holofernes.

Maar ik raakte er telkens 't hoofd door kwijt.

Biron.

Al waart gij een leeuw, wij hadden 't gedaan.

Boyet.

Maar omdat hij een ezel is, moge hij gaan;
Of neen, hij is asch, die verstuift voor den wind.
Vaarwel, beste Juud! — Nu, waar wacht gij nog op?

Dumaine.

Hij wenscht nog het slot van zijn naam bij den kop.

Biron.

Nu Juud, ga ras, want die asch maakt u blind.

Holofernes.

Dit is niet beleefd, niet grootmoedig, niet edel.

Boyet.

Licht Judas eens bij, of hij stoot zich den schedel.

(HOLOFERNES *af.*)

Princes.

Ach, arme Maccabæus, wat had hij het daar te kwaad!

(ARMADO *komt op, gewapend, als Hector.*)

Biron.

Verberg uw hoofd, Achilles; Hector komt, gewapend.

Dumaine.

Al krijg ik ook mijn spotten thuis, nu wil ik hart'lijk lachen.

Koning.

Bij dien vriend daar was Hector maar een Stroojaan.

Boyet.

Maar is dit werk'lijk Hector?

Koning.

Ik geloof, dat Hector niet zoo sierlijk gebouwd was.

Longaville.

Zijn been is te rond voor Hectors been.

Dumaine.

Te malsch, zeker.

Boyet.

Neen, hij is op den enkel nog het meest gevleesd.

Biron.

Dit kan Hector niet zijn.

Dumaine.

Hij is of een god of een schilder, want hij trekt gezichten.

Armado.

„De wonderstrijdb're Mars, almachtig met de speer,
Schonk Hector, de' erfgenaam van Ilion, een gave": —

Dumaine.

Een vergulde muskaatnoot.

Biron.

Een Sinaasappel.

Longaville.

Met nagels bestoken.

Dumaine.

Neen, doornageld met nagels.

Armado.

Stil! —

„De strijdb're Mars, almachtig met de speer,
Schonk Hector, de' erfgenaam van Ilion, een gave:
In 't veld, van 's morgens vroeg tot 's avonds in de weer
Met strijden, werd hij toch nooit ademloos, die brave.
Ik ben die bloem, —"

Dumaine.

Die kruizemunt.

Longaville.

Die distel.

Armado.

Beste heer Longaville, beteugel uw tong.

Longaville.

'k Moet haar eer den teugel vieren, want zij rent op [Hector aan.

Dumaine.

Ja, en Hector is een hazewind.

Armado.

De dierbare krijgsman is dood en verrot; o mijn lieve duifjens, dorscht niet het gebeente des begravenen; toen hij ademde, was hij een man. — Maar ik wil voortgaan met mijn taak. (*Tot de* Princes.) Koninklijke liefelijkheid, neig tot mij den zin uws gehoors.

(Biron *fluistert* Dikkop *iets in.*)

Princes.

Spreek, dappere Hector, gij verlustigt ons zeer.

Armado.

Ik aanbid uwer liefelijke hoogheid pantoffel.

Boyet.

Hij bemint haar bij den voet.

Dumaine.

Bij de roede is het hem niet vergund.

Armado.

„Ik Hector overtrof zeer verre Hannibal, —"

Dikkop.

Zij is ver heen, kameraad Hector, zij is ver heen; zij is al twee maanden op weg.

Armado.

Wat bedoelt gij?

Dikkop.

Wel als gij niet een eerlijk Trojaan met haar speelt, dan is de arme deerne verloren; zij heeft leven, het kind speelt al op; het is van u.

Armado.

Infamoneert gij mij voor de potentaten? gij zult sterven.

Dikkop.

Dan zal Hector gegeeseld worden om Jacquenetta, die door hem leven heeft, en gehangen worden om Dikkop, die door hem dood is.

Dumaine.

Allervoortreffelijkste Pompejus!

Boyet.

Roemruchte Pompejus!

Biron.

Grooter dan groot, groote, groote, groote Pompejus! Pompejus de Reus!

Dumaine.

Hector siddert.

Biron.

Pompejus is ontvlamd. — Meer Ate's, meer Ate's! hitst hen aan! hitst hen aan!

Dumaine.

Hector moet hem uitdagen.

Biron.

Ja, al had hij maar zooveel bloed in 't lijf, als een vloo voor haar avondmaal gebruikt.

Armado.

Bij de morgenster, ik daag u uit.

Dikkop.

Ik wil niet vechten met een morgenster, als een schubbejak; hakken wil ik; ik wil vechten met het zwaard. — Ik bid u, geef mij mijn wapens van straks weer.

Dumaine.

Plaats voor de ontvlamde helden!

Dikkop.

Ik wil in mijn hemdsmouwen vechten.

Dumaine.

Resolute Pompejus!

Mot.

Meester, laat mij uw bovensten knoop eens losmaken. Ziet gij niet, dat Pompejus zich reeds ontkleedt om te vechten? Wat wilt gij? Gij zult uwe geheele reputatie te grabbelen gooien.

Armado.

Edele heeren en soldaten, vergeef mij; ik wil niet in mijn hemdsmouwen vechten.

Dumaine.

Dit moogt gij niet weigeren. Pompejus heeft u uitgedaagd.

Armado.

Dierbare vrienden, ik mag en wil weigeren.

Biron.

Welke reden hebt gij er voor?

Armado.

De naakte waarheid er van is, ik heb geen hemd; ik draag de wol op het lijf voor boete.

Boyet.

Dat is waar, en het is hem in Rome opgelegd wegens gemis van linnen; en sinds dien tijd heeft hij, — ik wil er op zweren, — geen ander gedragen, dan een van Jacquenetta's vaatdoeken, en dit draagt hij vlak op zijn hart bij wijze van minnepand.

(MERCADE *komt op.*)

Mercade.

God hoede uw hoogheid!

Princes.

Welkom, vriend Mercade,
Hoewel gij ons in onze kortswijl stoort.

Mercade.

Het doet mij leed, vorstin; want wat ik breng,
Ligt zwaar mij op de tong. — Uw hooge vader —

Princes.

Zoo waar ik adem, dood!

Mercade.

Zoo is mijn boodschap.

Biron.

Gij helden, weg! Omwolkt wordt dit tooneel.

Armado.

Ik voor mijn deel, ik adem den adem der vrijheid. Ik heb het daglicht des smaads door de kleine spleet des verstands ontwaard, en ik zal mij voldoening verschaffen gelijk een krijgsman.

(De Helden af.)

Koning.

Hoe gaat het uwe hoogheid?

Princes.

Zorg voor de reis, Boyet; ik ga deze' avond.

Koning.

Zoo haastig niet, vorstin; ik bid u, toef!

Princes (*tot* BOYET).

Zorg voor de reis. — Ik dank u, waarde heeren,

Voor al uw vriendlijke' ijver; en ik bid u,
Met versch gewond gemoed, dat uwe wijsheid,
In oordeel rijk, ontschuldig' en bedekk',
Dat onze dart'le luim u tegentrad;
Zoo onze moedwil in gesprek en omgang
Te ver ging, was uw gulle hoff'lijkheid
De schuld er van. — Vaarwel, doorluchte vorst!
Een hart, dat zwaar is, heeft geen gladde tong;
Ontschuldig dus, dat ik in dank te kort schiet
Voor mijn ras ingewilligd groot verzoek.

Koning.

Vaak voert de tijd, aan 't uiterst eind voleindend,
Der dingen loop nog naar 't beoogde doel;
Vaak, als hij afscheid neemt, beslist hij plots'ling
Wat, lang gewogen, niet werd uitgemaakt;
Het treurend voorhoofd van een dochter moge
Aan liefdes lachend vleien 't vroom verzoek
Verbieden, dat zoo gaarne wierd erlangd,
Toch stoote, daar de liefde 't eerst het woord nam,
De wolk des kommers haar niet weg van 't doel,
Door haar gewenscht. Want om verloren vrienden
Te weenen, is veel minder heilzaam, dan
De vreugd om vrienden, die men nieuw verwierf.

Princes.

Ik kan u niet verstaan; mijn leed is dof.

Biron.

't Eenvoudig woord dringt best in 't oor van 't leed;
Erkent des konings hart uit deze teekens:
Om uwentwil verzuimden we onzen tijd
En speelden met onze eeden. Uwe schoonheid
Heeft ons vervormd, ons denken en ons doen
In 't tegendeel verkeerd van onze ontwerpen;
En wat in ons belachlijk schijnen mocht, —

Zooals de liefde vol verkeerdheid is,
Moedwillig, rustloos, ijdel als een kind,
Door 't oog verwekt, en daarom, als het oog,
Vol vreemde vormen, hulsels en gestalten,
Veranderlijk van richting, zooals 't oog
Van beeld tot beeld in stâge wiss'ling rolt, —
Indien het bont gewaad van dart'le liefde,
Dat wij aantogen, in uw hemelsche oogen
Niet goed stond aan onze' eed en onzen ernst,
Welnu, die hemelsche oogen, die ons gispen,
Verleidden ons er toe. Zoo onze liefde
U toebehoort, behoort u ook de dwaling,
Die liefde pleegt. Wij zijn ons zelve ontrouw,
Zijn eens ontrouw, om eeuwig trouw te zijn
Aan haar, die beide ons maken, — schoonen, u!
En deze trouwbreuk, zondig op zichzelf,
Wordt zóo gelouterd, wordt de reinste deugd.

Princes.

We ontvingen uwe brieven, vol van liefde,
Uw gaven, de afgezanten uwer liefde,
En achtten die, in onzen juff'ren-raad,
Als luchte scherts, galanterie en spel,
Als opsmuk, die den tijd een aanzien geeft;
Maar verder moest bij ons, naar onze schatting,
't Geloof niet gaan; en daarom hebben wij
Uw min met de eigen munt, met scherts, betaald.

Dumaine.

In onze brieven was veel meer dan scherts.

Longaville.

In onze blikken ook.

Rosaline.

Wij dachten 't anders.

Koning.

Zoo schenkt ons nu, in de uiterste minuut,
Uw liefde nog.

Princes.

De tijd is veel te kort
Om zoo voor 't leven een verdrag te sluiten.
Neen, neen, mijn vorst, gij steekt te diep in schuld,
In zwaren meineed; daarom, hoor mij aan.
Zoo ge om mijn min, — schoon zonder een'gen grond, —
Iets wilt volbrengen, doe dan dit om mij:
Uw eeden, neen vertrouw ik niet, — maar ijl
Fluks naar een woeste, kale kluiz'narij,
Recht ver van al de vreugden dezer wereld;
Toef daar, tot met het twaalfde hemelteeken
Eénmaal de zon haar kringloop heeft voleind.
Indien dit streng en afgezonderd leven
Het aanbod van uw vurig bloed niet dooft,
Zoo koude en vasten, dun gewaad, hard bed,
De bonte bloesems van uw min niet knakken,
Als die de proef doorstaat en liefde blijkt,
Kom dan na de' afloop van het jaar mij vord'ren,
Mij vord'ren als het loon, door u verdiend;
En bij deez' maagdehand, die de uwe kust,
Dan wil ik de uwe zijn; maar tot dien tijd
Begraaf ik in een rouwhuis nu mijn kommer,
En regen daar de tranen van mijn leed,
Bij 't droef herdenken van mijns vaders dood.
Wilt gij dit niet, dan scheide hand van hand,
En geen van ons heeft woord en hart verpand.

Koning.

Indien ik dit, en meer dan dit, niet doe,
En traag aan rust mijn krachten prijs wil geven,
Dan drukk' terstond de dood mijn oogen toe!
Mijn hart zal enkel in uw borst nog leven.

Biron.

[En wat voor mij, mijn liefde? wat voor mij?

Rosaline.

Gij moet gelouterd worden van uw zonden;
Besmet zijt gij met feilen en met eedbreuk;
Daarom, zoo gij mijn gunst verwerven wilt,
Moet gij tot boete een jaar lang, zonder rust,
Het smart'lijk bed van kranken gaan bezoeken.]

Dumaine.

En wat gunt gij, mijn lief, wat gunt gij mij?
Een vrouw?

Catharina.

En, driewerf lief, deez' drie er bij:
Welzijn, een baard, en echte mannentrouw.

Dumaine.

O, mag ik zeggen: „Dank u, lieve vrouw?"

Catharina.

Geenszins, mijn heer. Een jaar lang hoor ik niet,
Wat liefde een minnaar, glad van wang, mij biedt;
Kom, als de koning komt tot zijn juweel,
Dan krijgt gij, heb ik rijk'lijk liefde, uw deel.

Dumaine.

Ik dien zoolang u trouw en onbezweken.

Catharina.

Zweer niet, om niet nog eens een eed te breken.

Longaville.

Wat zegt Maria?

Maria.

Na een jaar van rouw
Ruil ik voor 't zwart een vriend, mits waar en trouw.

Longaville.

Dan wil ik wachten; maar de tijd is lank.

Maria.

Als gij; slechts weinig knapen zijn zoo slank.

Biron.

Mijn jonkvrouw peinst? Voogdesse, zie mij aan.
Lees in het venster van mijn hart, mijn oog,
Wat need'rig aanzoek daar uw antwoord wacht:
Leg een'gen dienst mij op voor uwe liefde.

Rosaline.

'k Had vaak, mijn heer Biron, van u gehoord,
Eer ik u zag; de groote tong der wereld
Verklaart u voor een man, vervuld van spot,
Van steek'lig vergelijken, scherpe zetten,
Die gij voor alles in gereedheid hebt,
Wat in 't bereik komt van uw geestigheid.
Om de' alsem uit uw weeld'rig brein te wieden
En daardoor mij te winnen, zoo gij 't wenscht, —
Want zonder dit, neen, ben ik niet te winnen, —
Moet gij dit gansche jaar, en dag aan dag,
Spraaklooze kranken troosten, steeds verkeeren
Met arme kermers; en ik leg u op,
Met al het drieste vuur van uw vernuft
Machtlooze ellende een glimlach af te dwingen.

Biron.

Den strot des doods een wilden lach te ontpersen?
Dit kan niet zijn; 't is een onmoog'lijk doen;
Geen ziel in doodstrijd geeft aan scherts gehoor.

Rosaline.

Nu, zoo wordt best een spotgeest uitgebannen,
Wiens krachten uit den voozen bijval stammen,
Dien dwaze lachers schenken aan een nar;

Heel de opgang van een scherts ligt in het oor
Van wie haar hoort, niet in de tong van hem,
Die haar bedacht; dus, zoo eens kranken oor,
Doof voor de kreten zijner eig'ne smart,
Uw ijd'len spot verwelkomt, — ga dan voort,
Ik neem u dan met dit gebrek en al;
Maar is 't zoo niet, werp dan den spotgeest uit,
En ik zal, om uw beet'ring recht verblijd,
U van dit boos gebrek gereinigd vinden.

Biron.

Een jaar? Nu, 't loopt ten eind; geen hinderpaal!
Twaalf maanden scherts ik in een hospitaal.

Princes (*tot den* Koning).

Ja, waarde vorst, en hiermeê neem ik afscheid.

Koning.

Neen, gun dat wij een eindweegs u geleiden.

Biron.

Niet als een blijspel-einde is dit ons scheiden,
Hans heeft Griet niet; doch met der dames gunst
Wierd onze klucht een blijspel, hoog're kunst.

Koning.

Nu, slechts een jaar, dan eindt dit in geluk.

Biron.

Een jaar! te lang voor een comediestuk!

(Armado *komt weder op.*)

Armado.

Beminnenswaardige majesteit, vergun mij, —

Princes.

Was hij niet Hector?

Dumaine.

De edele Trojaansche ridder.

Armado.

Ik wil uw doorluchten vinger kussen en afscheid nemen. Ook ik heb eene gelofte gedaan; ik heb aan Jacquenetta gezworen voor hare zoete min drie jaren den ploeg te voeren. Maar, hooggeschatte grootheid, wilt gij de samenspraak hooren, dewelke de twee geleerde mannen hebben opgesteld tot lof van den uil en den koekoek? Zij had op het eind onzer vertooning moeten volgen.

Koning.

Roep vlug hen hier, wij willen dit nog hooren.

Armado.

Hé daar! treedt nader.

(Holofernes, Nathanaël, Mot, Dikkop *en Anderen komen op.*)

Deze zijde is *Hiems,* de Winter; deze *Ver,* de Lente; de een door den uil, de ander door den koekoek bijgestaan. — *Ver,* begin.

LIED.

De Lente.

Als 't madeliefjen wit en geel
Met sleutelbloem de velden kleurt,
De winde gluurt door 't jong struweel
En 't blauw viooltjen lieflijk geurt, —
Dan schuilt de koekoek in het woud,
En plaagt de mannen met zijn kout:
„Koekoek!
Koekoek, koekoek!" o boos geluid,
Waar meen'gen man het oor van tuit.

Als herders spelen op hun riet,
Des leeuw'riks zang den ploeger wekt,
En Griet haar zomerkleed begiet,
Duif, roek en meerkol trekkebekt, —
Dan schuilt de koekoek in het woud,
En plaagt de mannen met zijn kout:
„Koekoek!
Koekoek, koekoek!" — o boos geluid,
Waar meen'gen man het oor van tuit.

De Winter.

Als ijzel hangt aan goot en muur,
En scheper Piet blaast in de hand,
En Klaas de blokken brengt voor 't vuur,
De melk bevroren komt van 't land,
De weg vol sneeuw is, kil het bloed, —
Dan roept de nachtuil welgemoed:
„Toehoe!
Toewit, toehoe!" — een blij geluid,
Als Trijn de bierpap roert en kruidt.

Als luid de windvlaag wordt gehoord,
De musch verkleumd zit en verstijfd,
En hoesten heerooms preêk versmoort,
En Lijs haar paarse neus vaak wrijft, —
Dan roept de nachtuil welgemoed:
„Toehoe!
Toewit, toehoe!" — een blij geluid,
Als Trijn de bierpap roert en kruidt.

Armado.

De woorden van Mercurius zijn hard en ruw na de gezangen van Apollo. — Gij dien weg, wij dezen!

(Allen af.)

AANTEEKENINGEN.

TITUS ANDRONICUS.

De oudste uitgave van den Titus Andronicus, die tot ons gekomen is, dagteekent van het jaar 1600. De titel dezer quarto-uitgave luidt als volgt: *The most lamentable Romaine Tragedie of Titus Andronicus. As it hath Sundry times beene playde by the Right Honourable the Earle of Pembrooke, the Earle of Darbie, the Earle of Sussex, and the Lorde Chamberlaine theyr Seruants. At London, Printed by J. R. for Edward White, 1600.* Van de vier genoemde tooneelgezelschappen is het laatste dat, waar Shakespeare zelf deel van uitmaakte. De tekst is vrij nauwkeurig te noemen.

Een tweede uitgave in quarto verscheen in 1611; zij noemt op den titel alleen het tooneelgezelschap van Shakespeare: *As it hath sundrie times beene playde by the Kings Maiesties Seruants*, en wijkt overigens niet noemenswaard van de vorige af. Deze uitgave schijnt ten grondslag gelegd te zijn aan den druk, toen het stuk in de folio-uitgave der gezamenlijke tooneelwerken van Shakespeare, van 1623, werd opgenomen. Bij laatstgenoemden afdruk vindt men echter afwijkingen, waarschijnlijk door vergelijking met het handschrift, dat bij het tooneelgezelschap berustte, en zelfs een geheel tooneel, het tweede van het derde bedrijf, dat in geen der beide quarto-uitgaven voorkomt. Dit tooneel, dat de handeling niet voor-

uitbrengt, werd waarschijnlijk bij de vertooning weggelaten en daarom niet in de quarto-uitgaven opgenomen; dat het niet later bijgevoegd werd, maar reeds dadelijk een deel uitmaakte van het stuk, is onbetwijfelbaar.

Op den titel der quarto-uitgaven wordt de naam des dichters niet genoemd, maar dit is niets vreemds in dien tijd; in de eerste uitgaven van den Richard II, Richard III, Hendrik IV (eerste deel), Hendrik V, Romeo en Julia is evenzoo de naam van Shakespeare weggelaten. Dat de vrienden en kunstgenooten des dichters, Heminge en Condell, die de folio-uitgave van 1623 bezorgden, dit stuk, onder den titel van *The lamentable Tragedie of Titus Andronicus*, onder de treurspelen van Shakespeare opnamen, moet een afdoend bewijs gerekend worden, dat Sh. en geen ander de schrijver er van is.

Hier is ondertusschen nog een ander en zeer beslissend bewijs voor aan te halen. Een tijdgenoot, en waarschijnlijk een goede bekende van Shakespeare, een man, met de geschiedenis der letterkunde van zijn tijd welvertrouwd, Francis Meres, schreef, — en niet in een later tijdperk van Sh's leven, maar reeds in 1598, — dat Sh. uitblonk in het schrijven van tragedies en haalde als bewijzen daarvan aan: „zijn Richard II, Richard III, Hendrik IV, Koning Jan, Titus Andronicus, en zijn Romeo en Julia." Francis Meres noemt dus zeer bepaald Shakespeare als schrijver van den Titus Andronicus.

Daar de woorden van Meres van veel belang zijn voor de dagteekening van verscheidene der oudste stukken van Sh., moge hier, in de aanteekeningen van Sh.'s oudste stuk, zijn getuigenis woordelijk aangehaald worden. Het is te vinden in zijn: Palladis Tamia, Wits Treasury: being the Second Part of Wits Commonwealth. London 1598.

„*As the soule of Euphorbus was thought to live in Pythagoras, so the sweet worthie soule of Ovid lives in mellifluous and honey tongued Shakespeare; witnes his Venus and Adonis, his Lucrece, his sugred sonnets among his private friends.*

As Plautus and Seneca are accounted the best for comedy and tragedy among the Latines, so Shakespeare among the English is the most excellent in both kinds for the stage; for comedy witnes his Gentlemen of Verona, his Errors, his Love Labors Lost, his Love Labours Wonne, — waarmee „Eind goed, Al goed" moet bedoeld zijn, — *his Midsummer Night Dreame, and his Merchant of Venice; for tragedy, his Richard the 2, Richard the 3, Henry the 4, King John, Titus Andronicus, and his Romeo and Juliet.*

As Epius Stolo said that the muses would speake with Plautus tongue, if they would speake Latin, so I say that the muses would speake with Shakespeares fine filed phrase, if they would speake English."

Hieruit blijkt tevens, dat de Titus Andronicus in 1598 geschreven en ten tooneele gebracht was. Maar het stuk was ouder. In 1691 werd door zekeren *Gerald Langbaine* uitgegeven een *Account of the English Dramatick Poets;* daarin wordt gewag gemaakt van eene uitgave van den *Titus Andronicus* in quarto, van 1594, waarvan thans geen exemplaar meer bekend is. Dat zijne mededeeling juist is, en hij zulk een exemplaar kan gezien hebben, blijkt uit het register van het boekhandelaarsgilde, waarin, op den datum van 6 Februarij 1693, ten behoeve van *John Danter* is ingeschreven: „*A booke entitled a noble Roman Historye of Tytus Andronicus.*" Op deze inschrijving volgt: „*Entered also unto him, by warrant from Mr. Woodcock, the ballad thereof.*" De ballade, die, volgens deze inschrijving, van het tooneelstuk of de geschiedenis gedrukt werd, is hoogstwaarschijnlijk dezelfde, die door Percy in zijne *Reliques of Ancient English Poetry* onder den titel van „*The Lamentable and Tragical History of Titus Andronicus*" is medegedeeld en ontleend is uit eene oude gedichtenverzameling zonder datum. (Ook in Delius Sh.-uitgaaf is zij afgedrukt.) Dat zij *na* het tooneelstuk gedicht is, kan uit de eenvoudige lezing blijken; er wordt bij voorbeeld in gesproken van het pijlenschieten door Titus Andronicus, wat zonder de kennis van het populaire tooneelstuk geheel onverstaanbaar zou zijn.

De Titus Andronicus moet dus voor Febr. 1593 geschreven zijn. Eene opmerking van Ben Johnson noopt ons verder, het stuk voor nog eenige jaren ouder te houden. Deze zegt in het voorspel van zijn blijspel „de Bartholomeus-mis", Bartholomew Fair, dat in 1614 werd opgevoerd: „*He that will swear Jeronimo and Andronicus are the best plays yet, shall pass unexcepted at here, as a man, whose judgment shows it is constant, and hath stood still these five-and-twenty or thirty years.*" Hier wordt dus de Titus Andronicus in één adem genoemd met Thomas Kyd's *Jeronimo*, — waarmede de Spaansche tragedie, *the Spanish tragedy or Hieronymo is mad again*, bedoeld is, — en gezegd, dat hij, die deze twee stukken nog voor de beste houdt, vijf-en-twintig of dertig jaren in smaak ten achteren is. Zijn die 25 jaar letterlijk op te vatten, dan is Titus Andronicus van het jaar 1589, misschien nog enkele jaren vroeger. Bedenken wij nu, dat Shakespeare in April 1564 geboren werd te Stratford aan de Avon, er in zijn 19de jaar (Nov. 1582) trouwde,

er in 1583 een dochter kreeg en in 1585 tweelingen, dan zal hij op zijn vroegst in laatstgenoemd jaar naar Londen gekomen zijn en zich aan het tooneel verbonden hebben. Dat hij het handschrift niet van Stratford heeft medegebracht, maar dat het stuk geschreven is, nadat Sh. met de tooneelwereld bekend was geworden, is buiten allen twijfel. Op zijn allervroegst kan het stuk dus in 1586 geschreven zijn, doch waarschijnlijk is het eerst twee of drie jaar later gereed gekomen. Met het oog op andere stukken zal het echter niet veel later dan 1589 voltooid zijn, toen Shakespeare 25 jaar telde; veel vroeger kan men ook niet stellen, daar de dichter zich tooneelkennis heeft moeten eigen maken. Men mag onderstellen, dat hij zich in het landstadjen Stratford door opmerkzaamheid de uitgebreide en nauwkeurige kennis van dieren, planten en natuurverschijnselen heeft verworven, waarvan zijne werken blijk geven, en verder slechts uit enkele boeken, den bijbel b.v., Holinshed's kroniek, Ovidius' Metamorphosen*), zijne kennis verrijkt heeft, maar dat hij zijne bedrevenheid in de letterkunde en in allerlei vakken van wetenschap, zijn inzicht in maatschappelijke toestanden, zijn diepe menschenkennis vooral in Londen heeft opgedaan. Daar, in de tooneelwereld verkeerende, kon hij eerst tot het schrijven van een tooneelwerk komen, en geen wonder, dat de jeugdige dichter een stof koos, die in overeenstemming was met den smaak van het publiek en van zijn tijd. De fabelachtige geschiedenis van Titus Andronicus was ongetwijfeld niet nieuw en waarschijnlijk uit eene novelle aan het publiek welbekend, want zulke verhalen, in verzamelingen

*) Blijkbaar waren Ovidius' Metamorphosen aan Sh. goed bekend; niet alleen de Titus Andronicus, maar verscheidene zijner stukken kunnen het getuigen. Ook andere gedichten van Ovidius (*Amores*, zie het Motto van Venus en Adonis, en de *Heroides*, zie 3 Hendrik VI. I. 3. 48) waren hem niet vreemd. De Metamorphosen (Gedaanteverwisselingen of Herscheppingen) waren reeds in Sh.'s tijd door Golding in het Engelsch vertaald. Dat Sh. deze vertaling kende, is wel aan te nemen; maar hij kan Ovidius zeer wel in het oorspronkelijke gelezen hebben; hij had op de school te Stratford Latijn geleerd en naar allen schijn met vrucht. — In de Bodleyische bibliotheek te Oxford berust eene kleine uitgave der Metamorphosen: „Ovidii Metamorphoseon Libri quindecim", gedrukt bij Aldus in Venetië, in October 1502; op den titel staat geschreven: Wm. Shr. en op het schutblad de vermelding, geschreven in 1682 door T. N. (Nash?), dat hij dit kleine boek gekregen had van „W. Hall. die zeide, dat het eens aan Will. Shakspare had toebehoord." Er is geen reden om de echtheid der schrifturen te betwisten of te betwijfelen; de verkorte naamteekening op den titel kan zeer wel van onzen dichter zelven zijn.

vereenigd, werden toen ter tijd vlijtig gelezen. Er is ons geene novelle van Titus Andronicus bewaard gebleven, maar dat zij bestaan moet hebben, blijkt uit de novellen-verzameling van P a i n t e r, *The Palace of Pleasure* geheeten; in het tweede deel er van, dat in 1567 het licht zag, wordt in het voorbijgaan van Titus en meer bepaald van Tamora's wreedheid gewag gemaakt. Meer dan één voorbeeld kon aan Shakespeare de overtuiging geven, dat deze stof hem een dankbaar onderwerp zou wezen; met dergelijke tooneelstukken was het publiek hoogelijk ingenomen. Een voorbeeld leveren ons twee stukken van den boven reeds genoemden Thomas Kyd: deze trad in 1588 op met een stuk *Hieronymo* of *Jeronimo*, en eenigen tijd later met zijne Spaansche Tragedie, ook genaamd *Hieronymo is mad again*, waarin Hieronymo dol wordt om het verlies van zijn zoon. Dit laatste stuk vond toen ter tijd een buitengewonen bijval, en bleef, evenals de Titus Andronicus, wel vijfentwintig of dertig jaar bij het publiek zeer geliefd, zooals onder anderen uit de ergernis van Ben Jonson blijkt. — Er is een groote overeenkomst tusschen den Titus Andronicus en den Jeronimo; in beide is de held een eerbiedwaardige grijsaard, die voor de groote diensten, door hem bewezen, met de mishandeling en den moord der zijnen beloond wordt, en die, om wraak te nemen op zijn belagers, genoodzaakt is zich als een waanzinnige voor te doen. De slachting, die in beide stukken aangericht wordt, is even groot; in beide blijven er van de hoofdpersonen slechts weinigen in 't leven. — Wil men hier nader van overtuigd worden, dan leze men slechts het slot van den Jeromino, een epiloog, die door een geest wordt uitgesproken:

„Ay, now my hopes have end in their effects,
When blood and sorrow finish my desires.
Horatio murdered in his father's bower;
Vile Serberine by Pedringano slain;
False Pedringano hang'd by quaint device;
Fair Isabella by herself misdone;
Prince Balthasar by Belimperia stabb'd;
The duke of Castille, and his wicked son,
Both done to death by old Hieronymo,
By Belimperia fallen, as Dido fell;
And good Hieronymo slain by himself:
Ay, these were spectacles to please my soul."

Zulk een stuk geeft den Titus Andronicus niets toe in bloederigheid. Het wordt bovendien nog opgeluisterd door eene stomme

vertooning, eene pantomine, *dumb show*, een vreemde toevoeging aan een tooneelwerk, die toen zeer in zwang was; men vindt er gebruik van gemaakt in den Pericles, en in het tooneelstuk, dat Hamlet ten hove vertoonen laat.

Met de zoo even genoemde Spaansche tragedie van Kyd hadden vele toenmalige stukken overeenkomst, en Shakespeare schikte zich, bij het schrijven van zijn eersteling, naar den geest van zijn tijd; en niet alleen in de keuze van het onderwerp, maar ook in meerdere opzichten treedt hij in de voetstappen zijner voorgangers. Reeds hieruit zou kunnen blijken, dat de Titus Andronicus zijn eersteling was, doch men wordt hier nader van overtuigd, als men opmerkt, dat de dichter in den loop van het stuk vorderingen maakt, en dat het eerste bedrijf verreweg het zwakste van allen is. Na den Titus Andronicus begaf zich de dichter aan het schrijven van zijn Koning Hendrik VI, van welks drie deelen ook weder het eerste zwakker is dan de beide volgende, en het derde reeds in 1592 voltooid was. Wel volgde hij meer en meer zijn eigen weg en overtreffen zijne stukken die zijner tijdgenooten verre, maar bij alle verschil is er toch genoeg overeenkomst met de laatste op te merken, dat de in ellende wegstervende dichter Robert Greene, die zijne eigene tooneelwerken en die zijner vrienden reeds zag tanen voor Shakespeare's luister, hem in 1592 niet geheel en al ten onrechte een „opkomeling" noemde, „gesierd met onze vederen." Een nieuweling, die geen Academische opleiding genoten had, stond in kennis niet bij hen ten achteren, behandelde dergelijke stoffen als zij, wist die met mythologische bloempjens op te sieren, schreef verzen, die niet minder goed klonken dan de hunne! Men zie hierover de aanteekeningen in het vierde deel op Koning Hendrik VI, blz. 415-417. Met Koning Richard III kan men rekenen, dat deze eerste periode van Shakespeare's leven gesloten wordt, die, behalve de genoemde stukken, nog enkele blijspelen, verscheidene sonnetten en Venus en Adonis heeft opgeleverd.

De overeenkomst, die zoo even werd toegegeven, is echter meer schijnbaar dan wezenlijk, en bij nauwkeuriger toezien blijken de verschillen zeer belangrijk te zijn. Dit gezegde vereischt eene nadere toelichting. Wanneer men den statigen gang der verzen, waarmede het eerste bedrijf begint, nagaat, dan zou men meenen, dat de versbouw van Marlowe wordt nagebootst, maar lezen wij verder, dan bemerken wij weldra, dat de dichter zich geene boeien laat aanleggen, dat het hem niet te doen is om de ooren zijner toehoorders met prachtig rollende verzen te vullen, maar dat hij verscheidenheid brengt in de rusten, het slepende einde der regels en zelfs afwijkingen van den gewonen

versbouw niet schuwt, kortom zijn stijl naar omstandigheden wijzigt. In dit opzicht gaat hij niet alleen verder dan Marlowe, maar ook verder dan Kyd, die wel is waar het majestueuse van Marlowe niet bereikt, maar meer verscheidenheid in zijne regels wist te brengen. Er moge nog aanmerkelijk verschil bestaan tusschen den versbouw van den Titus Andronicus en van Shakespeare's latere stukken, wij kunnen toch reeds hier het streven naar eenvoudigheid en natuurlijkheid in de verzen ontdekken.

Ditzelfde geldt, wanneer men op de geheele uiting der gedachten let. Bij een stuk met een inhoud als Titus Andronicus moet de verleiding voor een jong dichter, om de personen in matelooze jammerklachten, in afgrijselijke wraakkreten te doen uitbarsten, zeer sterk geweest zijn, vooral in een tijd, dat zulk een taal door anderen gebezigd werd en blijkbaar in den smaak van het publiek viel. En toch, de jeugdige Shakespeare nam eene zekere matiging in acht. Men oordeele: in een stuk, *Lust's dominion* geheeten, dat wel eens, schoon ten onrechte, aan Marlowe is toegeschreven, komt ook een Moor voor, daar Eleazar geheeten; van dezen kan men zeggen, dat hij spreekt op de manier van Koning Cambyses (I K. Hendrik IV, II. 4. 425, zie Deel III blz. 182). Eleazar zegt:

„Now, Tragedy, thou minion of the night,
Rhamnusia, play-fellow, to thee I 'll sing
Upon a harp made of dead Spanish bones, —
The proudest instrument the world affords —
When thou in crimson jollity shall bathe
Thy limbs as black as mine, in springs of blood
Still gushing from the conduit-head of Spain.
To thee that never blushest, though thy cheeks
Are full of blood, O Saint Revenge, to thee
I consecrate my murders, all my stabs,
My bloody labours, tortures, stratagems,
The volume of all wounds that wound from me, —
Mine is the Stage, thine the tragedy."

Men vergelijke hiermede de uitingen van den Moor Aaron en men zal Sh's streven naar eenvoudigheid en natuurlijkheid erkennen.

De matiging, waarvan Shakespeare blijk geeft, mag inderdaad op prijs gesteld worden. Als Tamora's zoon Alerbus ter slachting wordt weggeleid, hooren wij slechts een enkelen uitroep van Tamora (I. 1. 130); als Titus zijnen zoon Mucius in drift doorstoken heeft, zijn de woorden van Lucius (I. 1. 292.) zeer eenvoudig en gematigd; hetzelfde

moet gezegd worden van Lavinia's woorden tot Tamora (II. 3. 136), van Marcus' klacht bij het ontmoeten van de geschonden Lavinia (II. 4. 11. en volgg). Als Titus' zoons ten doode geleid zijn en zijne verminkte dochter Lavinia tot hem gebracht wordt, barst hij uit in roerende jammerklachten, maar geen stroom van vloeken en verwenschingen komt er uit zijn mond (III. 1. 91); ja dit gebeurt zelfs niet, als hij zijn hand heeft opgeofferd om zijne zonen te redden; dan roept hij uit (III. 1. 207): „O, hier hef ik deze eene hand ten hemel" en zijne klacht is niet eens bovenmatig, maar wordt toch, als te overdreven, door zijn broeder gegispt. Als dan zijn zonen toch geslacht zijn en zijn jammer ten top is gevoerd, zegt hij (III. 1. 267) eenvoudig: „Ik heb geen tranen meer te storten over" en denkt eerst daarna aan wraak. Als Titus aan Tamora heeft medegedeeld, aan welk een gruwelijk maal zij zich te goed heeft gedaan (V. 3. 60), spaart de dichter ons de jammerkreten der rampzalige moeder; haar dood volgt oogenblikkelijk, even als die van Titus en van Saturninus; een matiging, die men bij weinige dichters van zijn tijd zal aantreffen.

Dat wij in den Titus Andronicus het werk bezitten van een echten dichter, blijkt bij het aandachtig lezen van het stuk telkens meer. De personen, die er in optreden, zijn geen tooneelpoppen, aan welke woorden in den mond gelegd zijn, maar menschen van vleesch en bloed. Tamora is door de vereeniging van een doordringend en vlug verstand, door zelfbeheersching, heftige hartstochten en zedelijke verdorvenheid, eene opmerkelijke schepping; hare levendige verbeelding leent haar bekoorlijkheid en uit haren mond vernemen wij echt dichterlijke taal; men zie slechts II. 3. 10 - 29, en in hetzelfde tooneel reg. 93 - 104; IV. 4. 81 en vlgg.; V. 1. 30 enz. Men ga verder het karakter en de handelingen van den ouden Titus na; men overwege, hoe de dichter den onmenschelijken duivel Aaron door een enkelen trek, de liefde voor zijn basterdkind (zie IV. 2. 175), tot een mensch gemaakt heeft, zoodat zijne straf er des te rechtvaardiger door wordt en belangstelling inboezemt; men herleze de woorden, waarmede Lucius zijnen zoon aanmaant, om de nagedachtenis van den ouden Titus, van den beminnenden grootvader, in eere te houden, V. 3. 160 enz.; — en men zal tot de overtuiging komen, dat er geene redenen bestaan, om de meening te verdedigen, dat dit stuk al te onvolkomen is om een werk van den jeugdigen Shakespeare te kunnen wezen. Integendeel, een nauwkeurig onderzoek bevestigt de uitdrukkelijke verklaringen van des dichters tijdgenooten. Het blijkt dan tevens, dat dit treurspel een werk is

uit één stuk, dat er geen enkele grond bestaat om er twee handen in aan te nemen; het is niet een oudere arbeid van een ander, waar Shakespeare eenige veranderingen in gemaakt heeft, maar wel degelijk zijn eigen stuk, dat door geen ander dichter zoo zou gemaakt zijn en waarin men den jeugdigen leeuw reeds aan zijn klauw herkent; de onvolkomenheden, die men er in opmerkt, zijn geen andere, dan men verwachten kan in het eerste werk van een jongen dichter, die, hoezeer hij later alle anderen moge overschaduwd hebben, toch ook een kind van zijn tijd geweest is.

Het behoeft ons, Nederlanders, niet moeielijk te vallen, de goede eigenschappen van den Titus Andronicus te waardeeren. „In November 1641 werd in den Schouwburg [te Amsterdam] een treurspel vertoond, dat algemeen opzien wekte. Het stuk was getiteld: *Aran en Titus, of Wraak en Weerwraak.* De dichter was een burgerjongen, een glazenmaker, zonder eenige kennis der Grieksche of Latijnsche taal; zijn naam, toen nog geheel onbekend, luidde Jan Vos. Professor Barlæus was zoo met zijn werk ingenomen, dat hij hem gelijk stelde met Sofokles. Op zijn aansporen gingen zijne vrienden het stuk zien: Hooft en Van der Burgh stonden verbaasd, en Vondel verklaarde, dat de dichter een genie was. Van Baerle zelf kon zich aan de tragedie niet zat zien: hij ging zeven maal achtereen zich daaraan vergasten. Hij was er zoo vol van, dat hij er brieven over schreef aan zijne vrienden en Huygens uitnoodigde over te komen om haar te bewonderen. De geheele oudheid had volgens hem geen zoodanig treurspel aan te wijzen: het wekte echt tragische aandoeningen op en was geschreven in de taal van Hooft en Vondel. Eindelijk wijdde hij er een Hollandsch gedicht aan, dat aldus eindigt:

Ik stae gelijk bedwelmt en overstolpt van geest,
De Schouwburg wort verzet, en schoeit op hooger leest.
Rijst Sophocles weer op? stampt Æschylus weer hier?
Of maakt Euripides dit ongewoon getier?
Neen, 't is een Ambachtsman, een ongelettert gast,
Die nu de gantsche rey van Helicon verrast.
Die noyt gezeten heeft aan Grieks of Roomsche disch,
Wijst nu de weerelt aan, wat dat een Treurspel is.
Athenen las het spel, en sprak: ik schrijf niet meer;
Die ons door glas verlicht, verduystert al ons eer." *)

*) Met deze woorden woorden begint Dr. W. J. A. Jonckbloet, in zijne *Geschiedenis der Nederl. Letterkunde* (Tweede druk, II blz. 165) zijn hoofdstuk over Jan Vos.

Wanneer men in het eerste deel der gedichten van Jan Vos (Amsterdam 1862) den vrij uitvoerigen inhoud van den Aran en Titus leest, ziet men onmiddellijk, dat het geheele beloop van het stuk, op enkele kleinigheden na, evenzoo is als bij Sh.'s Titus Andronicus. Men zou hieruit vermoeden, dat het stuk eene eenigszins omgewerkte vertaling is van het Engelsch origineel. Wanneer wij dan tot de lezing van den Aran en Titus overgaan, blijkt ons echter, dat er veel grooter verschil is, dan men naar de inhoudsopgave zou verwachten. Het stuk is geen vertaling van Shakespeare's treurspel, maar toch heeft Jan Vos dit gekend en nagevolgd, zoodat er hier en daar overeenstemmende passages in voorkomen, niettegenstaande men er zeker van kan zijn, dat Jan Vos geen enkele vreemde taal machtig was. De verklaring hiervan is zeer eenvoudig. Tegen het einde der zestiende eeuw had de tooneelkunst in Engeland eene groote hoogte bereikt en was in westelijk Europa, waar zij nog op een lagen trap stond, zeer goed aangeschreven. Vandaar, dat Engelsche tooneelgezelschappen meermalen ondernamen, Nederland, Duitschland en Denemarken te bezoeken. Dat bij deze reizende troepen zich juist de uitstekendste acteurs bevonden, valt niet wel te denken; toch hadden zij veel toeloop. Telkens vindt men van zulke gezelschappen gewag gemaakt; reeds in 1591 verschenen zij in ons land, verder in 1597, 1604, 1605, 1607; tot 1629 kwamen zij vrij geregeld en ook later nog, tot 1644 en 1645. Evenzoo werd Duitschland bezocht, en daar is omstreeks 1600 de Titus Andronicus door Engelsche comedianten opgevoerd. Een vrije proza-bewerking er van bevindt zich in een bundel: „Englischen Komödien und Tragödien" (die in 1620 het licht zag) en draagt den titel: „Eine sehr klägliche Tragoedie von Tito Andronico und der hoffertigen Keyserin, darinnen denkwürdige *actiones* zu befinden"; zij is in Tieck's „Deutsches Theater" (1817) en in Albert Cohn's „Shakspeare in Germany" (1865) overgedrukt. — Daar Titus Andronicus onder de stukken behoorde, die door reizende Engelsche tooneelgezelschappen vertoond werden, zal ongetwijfeld door zulke voorstellingen Jan Vos er bekend mee geworden zijn. Men wordt daarin bevestigd, als men opmerkt, dat de Duitsche vrije bewerking in menig opzicht met den Aran en Titus overeenkomst heeft, zoowel in wat uit Shakespeare is weggelaten als in wat breeder is uitgewerkt, en dat beide als het ware wedijveren om al wat naar karakterteekening zweemt, al wat fijn gedacht, liefelijk, echt dichterlijk is bij Shakespeare, er uit te werken; in dit opzicht steekt de Duitscher den Hollander de loef nog af.

Als men in den Aran en Titus de verwijten van Titus' dochter aan de overspelige Tamora, of liever het gekijf der twee wijven, leest, als men Aran hoort stoffen op zijne misdaden, Tamora hoort weeklagen, dat zij haar eigen zoons „zoo gierig" heeft „ingeslokt", als men de koren leest, die van Baerle nog wel als een proefjen aan Huygens zond om hem te doen watertanden, dan staat men niet alleen verbaasd, dat een man als van Baerle dit kon bewonderen, maar zal meer dan ooit gestemd zijn, om aan de dichterlijke waarde van Shakespeare's Titus Andronicus volle recht te doen wedervaren. *)

Blz. 3. I. 1. 8. **) Mijn voorrang. In 't Engelsch staat *age*, waarmede Saturninus bedoelt, dat hij ouder is dan Bassianus en naar het recht van eerstgeboorte den voorrang moet hebben. — Als Bassianus zich, twee regels verder, Cæsars zoon noemt, bedenke men, dat alle keizers den naam van Cæsar droegen; hij wil den weg naar het kapitool bezet houden, opdat de Romeinen zich niet aan het eerstgeboorterecht behoefden te onderwerpen, maar vrij konden kiezen; Bassianus meent door zijne verdiensten meer aanspraak te hebben op den troon.

Blz. 6. I. 1. 77. Gij groote schutsheer van dit kapitool Jupiter.

Ald. I. 1. 88. Aan den oever van den Styx. Zoolang de lijken onbegraven zijn, moeten de Schimmen omdwalen bij den

---

*) Wie zonder het stuk van Jan Vos geheel te doorworstelen, er een goed denkbeeld van wil krijgen, leze de voorlezing: »Shakspere's invloed op het Nederlandsch tooneel der zeventiende eeuw", van Prof. MOLTZER (1874), die ook duidelijk in het licht gesteld heeft, dat Vos den Titus Andronicus door de vertooningen der Engelsche komedianten heeft leeren kennen.

**) De cijfers aan den voet der bladzijden zijn dezelfde, waarmede in de uitmuntende, door de uitgevers van den »Cambridge Shakespeare" bezorgde, en weinig kostbare *Globe Edition: The works of William Shakespeare* (London, Macmillan and Co.), de eerste regel der bladzijde is aangewezen. Genoemde uitgave wordt tegenwoordig vrij algemeen bij aanhalingen gebezigd. Daar niet dan uiterst zelden de Nederlandsche vertaling een versregel meer bevat dan het oorspronkelijke, kon de nommering overgenomen worden, waardoor zoowel vergelijking met het oorspronkelijke, als het doen van aanhalingen of verwijzingen gemakkelijker worden.

Styx zonder rust te vinden; zie Homerus' Odyssea XI. 51. Het Latijn, dat volgt, ad manes fratrum, aan de schimmen hunner broeders, is niet van het beste.

Blz. 8. I. 1. 136. Die aan Hecuba. In het Engelsch staat: de Koningin van Troje, waarmede Hecuba gemeend is. Volgens den Griekschen treurspeldichter Euripides had Priamus, Troja's val voorziende, zijn jongen zoon Polydorus aan zijn gastvriend Polymestor, koning op de Thrasische Chersonesus (thans het schiereiland van Gallipoli of der Dardanellen) met vele schatten toevertrouwd. Polymestor echter doodde na Troja's val den jongeling en het lijk werd door Priamus' weduwe, die als gevangene door de Grieken werd meegevoerd, op het strand gevonden. De rampzalige moeder wist door list den moordenaar tot zich te lokken en zij krabde hem, door de andere gevangene Trojaansche vrouwen bijgestaan, de oogen uit. Ovidius verhaalt de geschiedenis in zijne Gedaanteverwisselingen (XIII, 432 vgg.) en uit dezen dichter zal zij aan Sh. bekend zijn geworden.

Blz. 10. I. 1. 177. Daar zij 't geluk van Solon heeft erlangd. Solon zeide tot koning Crœsus van Lydië, dat niemand voor zijn dood gelukkig te noemen was.

Ald. I. 1, 185, Wees alzoo candidatus, d. i. met de witte toga bekleed, waarin zij zich wikkelden, die bij de overheid en het volk naar openbare ambten dongen; het Latijnsche woord beteekent hier dus kroonpretendent. De voorgangers van Sh. spreidden gaarne hunne geleerdheid ten toon en bezigden Latijnsche en zelfs Grieksche woorden. *) Sh. treedt hier in hun voetstappen en brengt later (Blz. 14, I. 1. 280) het zeggen „Suum cuique", „Aan ieder het zijne", te pas; zoo wordt ook Blz. 16 (I. 1. 325) het huwelijksfeest „Hymenæus" genoemd; met die klassieke herinnering is weinig in overeenstemming, dat het huwelijk in het Pantheon met gebruik van wijwater en waskaarsen (in het oorspronkelijke staat *tapers*, de vertaling heeft *toortsen*) gesloten wordt.

---

*) Een merkwaardig staaltjen levert Marlowe in de eerste alleenspraak van Faustus in »The tragical History of Doctor Faustus." Er komen verscheidene Latijnsche gezegden in voor en de Philosophie wordt in de eerste uitgave er (I. 1. 12) aangeduid met *Oncæmion*, door de uitgevers, die 't woord niet verstonden, veranderd in *Economy;* het is gebleken, gemaakt te zijn uit de Grieksche woorden »on kai mê on", »zijnde en niet zijnde", zoodat Faustus zegt: „Vaarwel, zijn-en-niet-zijn"!

Blz. 19. I. 380. Laërtes' wijze zoon. Ulysses.

Blz. 23. I. 1. 494. Begroeten wij met hoorn en hond uw hoogheid. In 't Engelsch: *With horn and hound we 'll give your grace bonjour.* Het *bonjour* is de morgengroet en opwekking ter jacht, veelal *hunts-up* geheeten. De jachthoorn is niet bijzonder antiek. — Een dag van verzoening, wat voorafgaat, is in 't Engelsch *a loveday*, waarmee een dag wordt aangeduid, voor het bijleggen van oneenigheden bepaald; geestelijken waren dikwijls bemiddelaars; Chaucer zegt van een monnik: „In lovedays there coude he mochel help."

Blz. 24. II. 1. 7. Haar baan doorrent. In 't Engelsch wordt als baan de Dierenriem, Zodiak, genoemd.

Blz. 25. II. 1. 37. Nu kalm wat, kalm! In 't Engelsch staat „*Clubs, clubs!*" de gewone uitroep, om bij straatgevechten de handhavers der orde er bij te roepen. Een paar regels later staat *dansrapier;* in Sh.'s tijd werd er met een degen op zijde gedanst, vergelijk *Eind goed*, *Al goed*, II. 1. 32.

Blz. 26. II. 1. 47. Nabij des keizers slot. Het was in de middeleeuwen streng verboden, in of nabij het paleis van den vorst het zwaard te trekken.

Blz. 27. II, 1. 67. Zoo de keizerin dien wanklank hoort. In 't Engelsch: *An should the empress know This discord's ground;* een woordspeling, die ook in K. Richard III, III. 7. 49. voorkomt; *ground* beteekent zoowel „grond", „oorzaak", als „muzikaal thema"; bovendien beteekent *discord* zoowel „dissonant" als „tweedracht." Evenals hier vindt men de beide beteekenissen tegelijk bedoeld in Troilus en Cressida, I. 3. 110 en in Lucretia 1124.

Ald. II. 1. 89. Vulkanus' tooi. Shakespeare maakt ook elders van Venus en Mars gewag; men zie Antonius en Cleopatra, I. 5. 18 en Venus en Adonis, 97.

Blz. 29. II. 1. 133. *Sit fas aut nefas.* „Zij het recht of onrecht", hij wil en zal zijn doel bereiken, „al moest hij over den Styx en door de schimmen heen." Het schijnt, dat de Latijnsche uitdrukkingen aan de treurspelen van Seneca ontleend zijn.

Blz. 32. II. 3. 22. De vorst, die zwierf. Natuurlijk wordt Æneas bedoeld, die hier als een dolend ridder wordt voorgesteld.

Ald. II. 3. 30. Besture Venus uw begeerten enz. Aan de planeet Venus werd een verhittende, aan Saturnus een verkoelende invloed toegeschreven op wie onder haar gesternte geboren waren.

Blz. 33. II. 3. 43. Waarop zijn Philomela tongloos

wordt. Lavinia wordt om de verminking, die haar wacht, met Philomela vergeleken. Philomela was de dochter van den Atheenschen koning Pandíon, de zuster van Procne. De laatstgenoemde was door haren vader uitgehuwd aan Tereus, een Thracischen koning in Daulis (Phocis) en had dezen een zoon geschonken. Na eenigen tijd verlangde zij zeer, hare zuster Philomela weer te zien; Tereus begaf zich naar Athene en wist Pandion te overreden, dat zijne dochter Philomela een korte poos bij hare zuster zou mogen vertoeven en daartoe met haren schoonbroeder Tereus zou medegaan. Deze, reeds dadelijk voor Philomela ontvlamd, bracht, in zijn land aangekomen, haar naar een eenzaam gelegen huis in een dicht bosch, deed haar geweld aan en sneed, toen zij in haar wanhoop hem dreigde zijn schendige daad te zullen openbaar maken, haar de tong uit, opdat zij niets zou verraden; aan zijne vrouw, Procne, bracht hij het valsche bericht van Philomela's dood. Na een jaar ongeveer gelukte het Philomela, aan Procne haar lot te berichten; zij deed haar namelijk een gewaad toekomen, waarin zij woorden geweven had, die het gebeurde meldden. Procne maakte van een Bacchusfeest gebruik, om in het bosch te zwerven, tot hare zuster door te dringen en deze mede te nemen naar haar paleis. Om op Tereus wraak te nemen, doodde Procne, door Philomela bijgestaan, haren zoon Itys, en zette dezen aan haren echtgenoot als spijze voor. Onder het maal verlangde hij ook Itys te zien; daarop meldde hem Procne, wat hij gegeten had; en onmiddellijk daarna sprong Philomela te voorschijn, die hem Itys' bloedig hoofd toonde. Toen hij nu de wegijlende zusters vervolgde, werden zij in vogels veranderd, de eene in een nachtegaal, de ander in een zwaluw; Tereus zelf werd een hop. — Zoo verhaalt Ovidius in het zesde boek zijner Metamorphosen (reg. 484 en vgg.) de geschiedenis. — Shakespeare gewaagt ook in Cymbeline II. 2. 45 van Tereus en Philomela.

Blz. 34. II. 2. 62. Actæon. Deze was een kleinzoon van Cadmus, een beroemde Thebaansche held en een bedreven jager; hij werd op de jacht in het gebergte Cithæron door Diana in een hert veranderd en door zijne vijftig honden verscheurd. Ovidius' Metamorph. III. 131 en vgg.

Ald. II. 3. 72. Uw donkere Kimmeriër. De Kimmeriërs der fabel bewoonden een land, waar duisternis heerschte, de historische de Krim. De Moor Aaron heet hier Kimmeriër om zijn kleur, niet om zijn afkomst.

Blz. 35. II. 3. 107. Een giftige ief. De Ief of Taxisboom,

vaak op kerkhoven geplant, wordt meermalen als verderflijk en onheilbrengend aangehaald; men zie: Koning Richard II, III. 2. 17. en Macbeth, IV. 1. 27.

Blz. 36. II. 3. 118. Semiramis. Semiramis wordt als een monster van wellust en wreedheid hier aangehaald.

Blz. 41. II. 3. 231. Zoo bleek scheen eens op Pyramus de maan. De geschiedenis van Pyramus en Thisbe is weder in Ovidius' Metamorphosen, IV. 55 vgg. te vinden; zij speelt in Babylon. De ouders, die buren waren, wilden van een huwelijk niets weten. De gelieven spraken door een spleet in den gemeenschappelijken muur af, dat zij 's nachts onder een moerbezieboom zouden samenkomen. Thisbe was het eerst op de afgesproken plaats, maar ontwaarde bij het maanlicht een leeuwin, die juist een rund verslonden had en aan een naburig beekjen haar dorst kwam lesschen, nam de vlucht in een grot, maar verloor daarbij haar mantel, die door de leeuwin stukgereten en met bloed bezoedeld werd, waarna het dier weder in het bosch terugkeerde. Een oogenblik later komt Pyramus, ziet met schrik de sporen van het roofdier, vindt daarna den bebloeden mantel en steekt zich dood; Thisbe keert weldra terug, om haren geliefde niet teleur te stellen, vindt zijn lijk en drijft zich zijn zwaard in de borst, mede onder den moerbezieboom, welks vruchten, overeenkomstig Thisbe's wensch, voortaan een donkere bloedkleur hadden, ter herinnering aan dit treurig voorval. Shakespeare heeft in den Midzomernachtsdroom van deze geschiedenis een treffend gebruik gemaakt en ook den Maneschijn niet vergeten.

Blz. 46. II. 4. Gelijk voor Orpheus' voeten Cerberus. In 't Engelsch *As Cerberus at the Thracian poet's feet.* Ook in den Midzomernachtsdroom, V. 1. 49. wordt Orpheus eenvoudig als *the Thracian singer* aangeduid. Toen zijn geliefde vrouw, Eurydice, door den beet van eene vergiftige slang gestorven was, daalde hij in de onderwereld af en wist door zijn zang en snarenspel de Godin der Schimmen zoo te betooveren, dat hij zijne vrouw weder naar boven mocht medenemen; zij waren reeds de bovenwereld nabij, toen hij, tegen het verbod in, naar haar omzag, zoodat hij haar weder, en nu voor goed, verloor. Ovidius, Metamorph. X. 1. vgg.

Blz. 56. III. 1. 212. Of wij ontglansen 't hemelwelf met zuchten. De gedachte, dat uit zuchten wolken gevormd worden, vindt men meermalen bij Shak. uitgedrukt, b.v. Romeo en Julia, I. 1. 189.

Blz. 64. IV. 1. 12. Cornelia las niet vlijtiger. Cornelia, de moeder der Gracchen, die als voortreffelijke opvoedster harer zonen bekend staat (zie Cicero in zijn Brutus, 58. 211). Verder wordt hier Cicero's boek over de welsprekendheid, *De oratore*, bedoeld.

Ald. IV. 1. 20. Dat Hecuba van Troje van kommer dol werd. Zoo wordt Hecuba ook in den Hamlet II. 2. 527. door den tooneelspeler voorgesteld; zie ook Cymbeline, IV. 2. 313.

Ald. IV. 1. 28. Ben ik geheel en gaarne tot uw dienst. Om zijn vroeger wegloopen weer goed te maken, is de knaap vleiend beleefd jegens Lavinia. In 't Engelsch: *I will most willingly attend your ladyship.*

Blz. 67. IV. 1. 81. Magni enz. Deze Latijnsche klacht, dat de beheerscher des hemels zoo traag is in het hooren en zien van misdaden, is, eenigszins gewijzigd, uit Seneca's treurspel Hippolytus ontleend.

Ald. IV. 1. 88. Rome's Hector. De Romeinsche Hector is de verbannen Lucius, wiens hoop de jonge Lucius was, evenals Astyanax het was van den Trojaanschen Hector. — De gade der onteerde kuische vrouw was Lucretia's echtgenoot Collatinus; haar vader was Lucretius.

Blz. 70. IV. 2. 20. Integer vitae enz. Daar de regels uit Horatius (Od. I. 22. 1.) zeggen, dat de reine en schuldelooze geen Mauretanische pijl en boog, met andere woorden, geen wapenen behoeft, is door de toezending van wapenen uitgedrukt, dat Tamora's zonen niet rein en schuldeloos zijn. Als de slimme Tamora niet juist wegens hare zwangerschap onwel was, zou zij de schranderheid van den vond toelachen. — Men merke op, dat het adjectivische *Mauris* van Horatius hier in *Mauri*, „van den Moor", veranderd is.

Blz. 71. IV. 2. 52. Waar Aaron is, de Moor, doch ras! Men kan 't laatste ook lezen: „Moord! och ras!" waarop dan Aarons zeggen: „moord en brand" slaat. In 't Engelsch is de woordspeling tusschen *Moor* en *more*.

Blz. 74. IV. 2. 93. Niet Enceladus. Een der Giganten, die met rotsblokken den hemel bestormden; ook Typhon was een monster, dat bij den strijd tegen den oppergod zich geducht maakte. Alcides is Hercules.

Blz. 75. IV. 2. 126. Van een veil'ger kant. Beter ware: „van den zeek'ren kant", van moeders zij.

Blz. 77. IV. 3. 4. Terras Astræa reliquit. Aanhaling uit

Ovidius' Metamorphosen I. 150. De Godin der Gerechtigheid, als hemelbewoonster *Astræa* genoemd, woonde in de gouden eeuw op aarde, maar „verliet de aarde" in de koperen eeuw, het laatst van alle hemellingen. — Men denke zich het plein, waar dit derde tooneel speelt, in de nabijheid van het keizerlijk paleis.

Blz. 80. IV. 3. 80. De galgenmaker? In het Engelsch verstaat de Boer den naam Jupiter als „Gibbeter", en vraagt daarom, of de „Gibbetmaker" bedoeld is; eene natuurlijk niet terug te geven woordspeling.

Blz. 81. IV. 3. 90. Met eenige gratie. In het Engelsch is hier een woordspeling tusschen *grace*, „gratie", en *grace*, gebed bij 't eten. De boer zegt, dat hij 't laatste nooit heeft kunnen leeren.

Blz. 93. V. 1. 122. Naar 't spreekwoord zegt. Het spreekwoord is: *to blush like a black dog.*

Blz. 94. V. 1. 145. Omlaag weer met dien duivel. Aaron heeft dus gesproken van de ladder af, die hij reeds bestegen had om gehangen te worden.

Blz. 103. V. 2. 204. En bloediger dan der Centauren feest. In Ovidius Metamorph. XII, 210 kon Shakespeare de beschrijving vinden van den gruwelijken strijd, die, op de bruiloft van Pirithous, tusschen de Lapithen, tot wier volk de bruid behoorde, en de mede uitgenoodigde Centauren ontstond, en met de nederlaag der laatsten eindigde.

Blz. 105. V. 3. 36. Virginius. De vergelijking gaat eigenlijk niet door, want Virginius doodde zijne dochter om hare onteering te voorkomen.

Blz. 107. V. 3. 80. Als onze stamheer eens. Ook in Julius Cæsar noemt Shakespeare Æneas den stamheer der Romeinen. — In de Æneis van Vergilius (IIde Boek) verhaalt Æneas aan Dido de overrompeling van Troje door de Grieken, en vermeldt, hoe de Griek Sinon (Ald. reg. 79) de Trojanen overhaalde het verderfelijke paard binnen hunne muren te halen. Ook in 3 Hendrik VI. III. 2. 190 en in Cymbeline III. 4. 61 wordt Sinon vermeld; evenzoo in Lucretia 1521.

DE KLUCHT DER VERGISSINGEN.

Van de „Comedy of Errors" is geen afzonderlijke druk bekend; men kan als zeker aannemen, dat het stuk voor het eerst verscheen in 1623, in de folio-uitgave van Shakespeare's gezamenlijke tooneelwerken. In 1598 maakte Francis Meres, — zie boven blz. 458, — er gewag van, maar zeker is het verscheidene jaren ouder en onder de eerstelingen des dichters te rekenen. De bewijzen hiervoor zijn in het stuk zelf te vinden. Vooreerst merke men op, welk een uitgestrekt gebruik Shakespeare maakt van zoogenaamde *doggerel rhymes* of knuppelverzen, die in oudere Engelsche tooneelwerken veelvuldig gebezigd worden, zoodat zelfs geheele stukken er in geschreven werden; Shakespeare gebruikt ze alleen voor boertige tooneelen of gezegden, maar oudere tooneelschrijvers achtten ze ook voor ernstige onderwerpen geschikt; zoo geeft in een ernstig stuk van 1570 of daaromtrent, *Damon and Pithias* geheeten, Dionysius zijn rechtspraak met deze woorden:

„Pithias, seeing thou takest me at my word, take Damon to thee:
For two months he is thine; unbind him, I set him free;
Which time once expired, if he appear not the next day by noon,
Without further delay thou shalt lose thy life, and that full soon."

Behalve in dit stuk van Sh. vindt men deze verzen, die ongeveer het

midden houden tusschen regelmatige verzen en proza, bijna alleen in „Een snibbe getemd" *(Taming of the shrew)* en in „Veel gewin, geen gewin" *(Love's labour's lost)*, beide ongetwijfeld onder Sh.'s eerste stukken te rekenen, aldus door Shakespeare gebezigd. In „De klucht der vergissingen" zijn deze verzen over het algemeen regelmatiger dan in het laatstgenoemde stuk, waar soms alleen het rijm uitwijst, dat er verzen bedoeld zijn; men zie b. v. boven, blz. 376, de regels: „Zoo dorre planten" enz. — Een tweede bijzonderheid is het veelvuldig voorkomen van afwisselend rijmende verzen, die Sh. in zijn Venus en Adonis (1593) zoo meesterlijk weet te bezigen en die in de latere stukken van Sh. zelden voorkomen, maar wel in de oudere, met name in „Veel gewin, geen gewin," den „Midzomernachtsdroom", en „Romeo en Julia". — Volgens velen komt in de Klucht der vergissingen eene toespeling op de tijdsomstandigheden voor, die vermoeden doet, dat het stuk in 1591 of 1592 geschreven is. In het tweede tooneel van het derde bedrijf geeft de Syrac. Dromio aan zijn heer een beschrijving van de keukenmeid uit het huis van Antipholus van Ephesus; hij vergelijkt haar met een globe en zegt, dat hij daar landen op onderscheiden kan. Op de vraag van zijn meester, waar dan Frankrijk ligt, antwoordt hij: *In her forehead, armed and reverted, making war against her heir.* Dit *heir* is in de tweede folio-uitgave in *hair* veranderd, waarschijnlijk, omdat de woordspeling met *heir* en *hair* niet begrepen werd. Verstaat men *hair*, dan was het voorhoofd gewapend, bekleed met iets, dat voortwoekerend het haar doet uitvallen en het voorhoofd vergroot, een gevolg der Fransche ziekte, ook bij Bredero de Francoysen genoemd. Verstaat men *heir*, erfgenaam, dan wordt er gezinspeeld op den binnenlandschen oorlog in Frankrijk, die na het vermoorden van koning Hendrik III, in Augustus 1589, ontbrand was tegen zijn erfgenaam, Hendrik IV, en eerst een einde nam, toen deze, in Juli 1593, Parijs wel een mis waardig achtte. Koningin Elizabeth had in 1591 aan Hendrik IV 4000 man hulptroepen gezonden onder Essex en diens broeder Walter en steunde hem ook later meer dan eens op gelijke wijze. De toestand in Frankrijk was dus ongetwijfeld in Londen bekend genoeg, dat zulk eene woordspeling met *hair* en *heir* dadelijk verstaan werd. — Men weet verder, dat er in December 1594 in Gray's Inn ter eere van een groot heer een *Comedy of Errors* vertoond werd, waarschijnlijk dit stuk. Later werd het ook wel voor Koning Jacobus I opgevoerd, en wel op 28 December 1604; toen zal de vermelding der onvruchtbaarheid van Schotland (III. 2. 122) wel achterwege gebleven zijn.

Neemt men aan, dat het stuk in 1591 of 1592 geschreven is, dan zal men der waarheid zeker zeer nabij zijn. Verder kunnen wij als zeker aannemen, dat Sh. bekend was met het blijspel *Menœchmei* van den ouden Romeinschen dichter PLAUTUS, en daaruit aanleiding putte om dit stuk te schrijven. Wel is het oude blijspel niet voor 1595 in het Engelsch verschenen, maar Shakespeare was hoogstwaarschijnlijk het Latijn genoeg machtig om Plautus in het oorspronkelijke te lezen. Er was in Stratford een Grammar-school, dus een school, waar het Latijn hoofdvak was; Sh.'s vader was een bemiddeld burger aldaar, die er eerambten bekleedde en er in 1574, toen Sh. tien jaar oud was, twee huizen kocht, dus nog in goeden doen was; er is geen enkele reden om te onderstellen, dat zijn zoon die school niet bezocht, niet afgeloopen zal hebben en zich niet die kennis van het Latijn zal verworven hebben, welke in het bereik was van ieder, die eene grammar-school bezocht. Men mag gerust vermoeden, dat hij zijn meesters geen oneer zal hebben aangedaan en, om Plautus te leeren kennen, niet behoefde te wachten op het verschijnen eener gebrekkige vertaling; zijn Venus en Adonus, en al zijne oudere stukken leggen getuigenis af, dat hij het Latijn vrij goed machtig was en de Latijnsche schrijvers, zooals Ovidius en Plautus, in het oorspronkelijke las; in zijn latere stukken laat hij die kennis minder uitkomen, maar men kan er toch op velerlei wijze de sporen van opmerken, tot in den zinbouw en de beteekenis, die hij somwijlen aan de woorden toekent. De afdruk van dit stuk in de folio-uitgave levert zelve het bewijs, dat Sh. Plautus' Menæchmi in het oorspronkelijke gelezen heeft; de Antipholus van Ephesus heet er *Sereptus*, een blijkbare fout van den afschrijver of zetter voor *Surreptus*, „de gestolene", het woord, waarmede in Plautus' stuk, de eene broeder telkens wordt aangeduid, gelijk hij ook in de inhoudsopgave, het *argumentum*, driemaal zoo genoemd wordt; de andere broeder heet in Sh's folio-uitgave nu eens *erotes*, dan weder *errotes*, een dergelijke fout voor *erraticus*, de zwervende, dus de reiziger, die zijn broeder overal gaat zoeken.

Ter juiste waardeering van Sh's stuk mag het nuttig heeten, met dat van Plautus eenigszins nader kennis te maken. Bij Plautus is geen onder 't leed gebogen vader, die, van zijn beide zoons beroofd, ze gaat opzoeken; de vader der tweelingen is lang dood; door een proloog worden wij ingelicht over het vroeger gebeurde. In Syracuse leefde een oud koopman, aan wien zijne vrouw twee geheel gelijke tweelingen schonk. Toen de jongens zeven jaren oud waren, neemt de vader den eenen mee op zijn reize naar de groote en rijke

koopstad van Beneden-Italië, Tarente. Daar wordt op de markt de knaap door een koopman uit de bekende handelsstad van Grieksch Illyrië, Epidamnus, bij de Romeinen meest Dyrrachium geheeten, gestolen en naar zijn woonplaats medegenomen; de vader sterft weinige dagen later van verdriet. Toen de grootvader der tweelingen te Syracuse dit verneemt, geeft hij aan den overgebleven tweeling, Sosicles, den naam van zijn verloren lieveling en naamgenoot, en noemt hem dus Menæchmus. — De koopman uit Epidamnus, die geen kinderen had, neemt den gestolen knaap als zoon aan, bezorgt hem later een rijke vrouw, komt weldra te sterven en laat hem al zijne schatten na. Zijn broeder, Menæchmus (Sosicles), heeft geen rust in Syracuse, maar gaat zijn broeder zoeken; na een jaar of zes zwervens komt hij eindelijk in Epidamnus aan.

Juist na zijne aankomst begint het stuk van Plautus. Eerst treedt de Parasiet of Tafelschuimer van den Epidamnischen Menæchmus op, die bij zijn begunstiger wil gaan eten. Weldra komt deze zelf uit zijn huis, onder het uiten van verwijten tegen zijne vrouw, die jaloersch is, en altijd weten wil waar hij heengaat. Het arme schepsel heeft er wel reden toe, want haar man wil juist naar een liefjen, een lichtekooi, gaan, met name Erotium; hij heeft zelfs een fraai opperkleed van zijn vrouw bij zich, dat hij heimelijk heeft weggekaapt en aan Erotium schenken wil. Hij treft deze bij haar huis aan, geeft haar het gewaad, en zegt, dat hij, na op de markt geweest te zijn, met zijn Parasiet bij haar zal komen eten. Erotium zendt haar kok uit om de noodige inkoopen te doen en gaat in huis.

Nu komt de broeder uit Syracuse, Menæchmus-Sosicles, op. De kok, die van zijne boodschappen terugkeert, is de eerste, die hem voor zijn broeder aanziet; weldra doet ook Erotium, die uit haar huis te voorschijn komt, hetzelfde; de man staat verbijsterd, dat zij niet alleen zijn naam weet, maar ook dien zijns vaders en nog andere bijzonderheden uit Syracuse, doch gaat op haar aandringen met haar eten, na eerst zijn geldbuidel aan zijn slaaf Messenio te hebben toevertrouwd. — Weldra komt de Parasiet op, die van zijn begunstiger is afgeraakt en reeds ontevreden is, dat hij nog niet aan het lekkere maal zit. Daar ziet hij zijn Menæchmus, zoo hij meent, uit het huis komen; deze neemt het oppergewaad mee, met de belofte, dat hij dit nog zal laten verfraaien. De Parasiet spreekt hem aan, maar wordt afgegrauwd, zoodat hij woedend besluit, aan Menæchmus' vrouw het gedrag van haar man te gaan verklappen. Juist als Menæchmus-Sosicles heen wil gaan, komt de dienstmeid van

Erotium uit het huis met een gouden ketting, vroeger, zoo zij zegt, door hem van zijn vrouw gestolen; hij belooft op haar verzoek, dat hij dien zwaarder en nieuwerwetscher zal laten maken en dan aan hare meesteres zal terugbrengen; hij is echter wel degelijk van plan dien, zoowel als den mantel, voor zich te houden. — De Parasiet heeft inmiddels Menæchmus' vrouw met de ontrouw van haar man bekend gemaakt, en haar ook gemeld, dat deze het gestolen opperkleed bij zich heeft, om het nog mooier te laten maken; beiden wachten den man op, die door zaken is opgehouden en zich nu naar zijn liefste spoedt. Zoodra zij hem ontwaren, heeft hij het hard te verantwoorden; liegen en ontkennen helpt hem niet; zijn vrouw wil hem niet meer het huis laten betreden, als hij het kleed niet meebrengt en gaat in huis. Hij gaat naar Erotium, maar wordt door haar, als hij beweert noch mantel noch ketting te hebben ontvangen, met verwijten overladen en buiten gesloten, en gaat zijn vrienden over het geval raadplegen. Nu komt de andere Menæchmus, met den mantel om, op, wordt door de vrouw zijns broeders met verwijtingen begroet; ten hoogste verontwaardigd, dat hij haar niet wil kennen, laat zij haren vader roepen, die haar wel de les leert over haar wantrouwen en jaloerschheid, maar eindelijk, daar de gewaande echtgenoot noch vrouw noch schoonvader wil kennen, en zich ook opzettelijk als een dolle aanstelt, het met haar eens is, dat hij gek is, zoodat een geneesheer ontboden wordt. Hij weet echter te ontkomen alvorens deze er is, die daarentegen den anderen Menæchmus nabij zijn huis aantreft, hem om zijne ontkentenis van het gebeurde voor waanzinnig houdt, en helpers ontbiedt, die den dolleman willen grijpen en medevoeren. Hij wordt ontzet door den slaaf Messenio, die zijn heer in gevaar meent te zien, en tot loon voor dezen dienst zijne vrijheid verzoekt, maar hem wel wil blijven dienen, en terstond het toevertrouwde geld, dat veilig in de herberg geborgen ligt, gaat halen. De gehuwde Menæchmus gaat nog eens beproeven den mantel zijner vrouw terug te krijgen. Nu ontmoet Messenio zijn echten heer, die niets van den bewezen dienst en de vrijlating van zijn slaaf afweet, maar onder het gesprek komt de tweelingbroeder op en dan wordt, door bemiddeling van den slaaf, alles opgehelderd; de broeders besluiten samen Epidamnus te verlaten; de slaaf wordt vrijgelaten en mag den verkoop van het huis en de goederen des Epidamniërs bekend maken; als er maar een kooper komt opdagen, is zelfs de vrouw te koop.

De vergelijking van beide stukken in bijzonderheden zou het bestek dezer aanteekeningen verre te buiten gaan en zij, naar aan-

leiding van het medegedeelde, aan den lezer zelven overgelaten; slechts enkele opmerkingen kunnen hier nog plaats vinden. Shakespeare heeft aan het eene tweelingpaar een tweede toegevoegd en daardoor eene grootere en zeer vermakelijke verscheidenheid in de vergissingen verkregen. Hij maakte daarbij gebruik van het onloochenbare recht van den kluchtspelschrijver om toestanden te onderstellen, die onwaarschijnlijk zijn; genoeg is het, als zij slechts mogelijk zijn en tevens geschikt om den toeschouwer te boeien en te vermaken. Aan dit vereischte voldoet Shakespeare's stuk ten volle. Uit de onderstelling vloeit alles zoo geregeld mogelijk voort; en daar de toeschouwer in het geheim is en veel meer weet dan de optredende personen, vindt hij genot in het gevoel, dat hij alles wat voor deze een raadsel is, zelf onmiddellijk kan oplossen. Als men daarbij nu nog in aanmerking neemt, dat er in het stuk wel degelijk karakterschildering is, dat er een kennelijk verschil bestaat in geaardheid tusschen de twee gebroeders Antipholus, en ook, hoewel in geringere mate, tusschen de twee Dromio's; dat Adriana en hare zuster Luciana, de oude Ægeon, de Hertog, kortom alle personen met zorg geteekend zijn, — als wij nagaan, hoe indrukwekkend de lotgevallen van den rampspoedigen vader zijn medegedeeld, zoodat zij ons gedurende het geheele stuk voor den geest staan, hoe de blij-eindende ontknooping ons inderdaad roert, gerust stelt en bevredigt, dan kunnen wij niet nalaten in dit tooneelwerk van den jeugdigen Shakespeare een meesterstuk te zien.

Blz. 115. I. 1. 13. Verboden hier en ginder raadsbesluiten. In een stuk, uitgevaardigd in het begin van Elizabeth's regeering, wordt erkend, dat beperkende bepalingen tot bescherming van eigen handel groot ongenoegen wekken tusschen vorsten, en aan de kooplieden veel leed en schade toebrengen. Toch riep Elizabeth zelve, weinige jaren later, zulke bepalingen in het leven. Het is, of de dichter hier wil uitdrukken, welke noodlottige gevolgen zij des noods zouden kunnen hebben.

Blz. 116. I. 1. 41. Door meen'ge welgeslaagde reis naar Epidamnum. Wel staat in 't Engelsch, dat hij meen'ge reis naar Epidamnum deed, doch de bedoeling is ongetwijfeld, dat hij menig schip met koopwaren er heen zond, want eerst na den dood van zijn factor reisde hijzelf er naar toe.

Blz. 117. I. 1. 53. Dat naamverschil alleen verschil kon geven. Dat de twee kinderen ooit een verschillenden naam droegen, blijkt niet bij Sh.; bij Plautus wel.

Ald. I. 1. 79. Bezorgder voor haar eerstgeboor'ne. Bij Sh. staat *latterborn*, in tegenspraak met reg. 125. Daarom is hier vertaald, als of er *elder-born* staat. — Het is echter ook mogelijk, dat regel 125 moet gelezen worden: *my eldest boy, and yet my youngest care*, dan ware *jongstgeborene* hier goed.

Blz. 118 I. 1. 94. Epidaurus is een stad aan de oostkust van de Peloponnesus, nabij Argos.

Blz. 119. I. 1. 132. Ik heb in 't verste Griekenland enz. Men mag vermoeden, dat hier een paar regels zijn weggevallen, waarin Ægeon zal gezegd hebben, dat hij om het uitblijven van zijn zoon, besloot zelf dezen te gaan zoeken.

Blz. 121. I. 2. 9. Naar den Centaurus. Blijkbaar is dit, zooals later ook de Tijger (III. 1. 95), de naam van een herberg; maar Sh. geeft ook aan huizen van bijzondere personen, zooals in zijn tijd ook ten onzent in zwang was, in dit stuk namen, zooals de Feniks (I. 2. 75), de Egel (III. 1. 116).

Blz. 123. I. 2. 56. Een staartriem voor mijn meesteres In Sh.'s tijd reden, bij reizen, ook de vrouwen te paard.

Blz. 124. I. 2. 97. De stad is, zegt men, vol bedrog en list. De stad Ephesus stond reeds bij de ouden bekend, als een plaats waar veel tooverkunst uitgeoefend wordt. Men vindt dit ook in de Handelingen der Apostelen vermeld, XIX, vs. 13 en 19. Dat Sh. juist daarom zijn stuk te Ephesus liet spelen, is duidelijk genoeg; men vergelijke II. 2. 191; als de gedachte aan tooverij den zoekenden Antipholus en zijn dienaar verbijstert, is het verklaarbaar, dat zij, bij al de vergissingen, niet op de gedachte komen, van nader te onderzoeken, of niet misschien juist in Ephesus hunne evenbeelden woonden.

Blz. 125. II. Eerste Tooneel. Een plein. Waar een tooneel speelt, wordt door de folio-uitgave niet aangegeven; de meeste uitgevers hebben hier als localiteit een openbaar plein aangegeven, en dit is hier in de vertaling ook gedaan. Ten onrechte, zooals ik bij het maken der aanteekeningen bemerk. Adriana en Luciana hebben niets op straat te doen, en wachten, zooals blijkt, thuis den heer des huizes af, naar wien zij hun dienaar op nieuw willen uitsturen. Men leze dus, met de Globe-editie: „In het huis van Antipholus van Ephesus"; of denke, met Grant White, dat de twee vrouwen zich daar in een binnenhof of in den tuin bevinden,

waar de tafel voor het maal gereed staat. Daar kunnen zij, **III. 1**, zeer wel met Antipholus van Syracuse het middagmaal gebruiken; op het hooren van gedruis gaat Adriana dan naar de deur.

Blz. 129. II. 1. 83. Te schoppen als een bal. Het voetbalspel is, zooals bekend is, nog zeer in zwang, en de bal er voor is met leder overtrokken.

Ald. II. 1, 101. Ik arme ben hem te oud. In 't Engelsch: *Poor I am but his stale.* Geheel juist is de plaats niet te vertalen; in het oorspronkelijke wordt gespeeld met de woorden *deer* en *dear*, en met de verschillende beteekenissen van het substantief *stale* (zie „*Taming Shrew*" I. 1. 58, en III. 1. 90; „*Much Ado*" II. 2. 26. en IV. 1. 66) en van het adjectief *stale*, zie *Cymbeline*, III. 4. 53. Op deze laatste plaats is bij de hier gegeven vertaling vooral gelet.

Blz. 130. II. 1. 109. Ik zie het nu enz. De meest bedorven plaats in het stuk; het is nog niet gelukt, den tekst op bevredigende wijze te herstellen, het bederf schuilt vooral in reg. 112: *Wear gold* enz.

Blz. 132. II. 2. 35. Op mijn bol? In 't Engelsch een woordspeling met *sconce*, dat „bol" of „hoofd" beteekent, en ook, „schans", waarom ook het woord *ensconce*, „verschansen" volgt. Bij het maken der aanteekeningen komt het mij voor, dat het woord *bolwerk* had kunnen dienen om het origineel nauwkeuriger terug te geven: „Mijn bol noemt gij dit, heer? als gij het slaan wildet laten, zou ik het liever voor een hoofd houden, maar als gij met dat ranselen voortgaat, moet ik een bolwerk voor mijn hoofd zien te krijgen en het goed dekken (of versterken), of mijn verstand in mijn rug gaan zoeken."

Blz. 135. II. 2. 89. Hij verliest het met een soort van genot. Op de meening, dat door een losbandige levenswijze ziekten ontstaan, die het haar doen uitvallen, zinspeelt de dichter meermalen.

Blz. 144. III. 1. 53. Hoor, meisjen, wat is dat? In 't Engelsch: *Do you hear, you minion? you 'll let us in, I hope.* In 't Engelsch in dit gedeelte het eenige vers, dat niet rijmt. Men heeft daarom, met groote waarschijnlijkheid, vermoed, dat er een regel hier uitgevallen is, die op *rope* eindigde en waarin Lucie met een eind touw gedreigd wordt. Theobald veranderde, om een rijm te krijgen op de volgende twee regels, *I hope* in *I trow*. De vertaler moest hier ook met een drievoudig rijm zich redden.

Blz. 147. III. 1. 81. Een koevoet zonder koe. In 't Engelsch:

A crow without a feather. „Crow" beteekent *kraai* en *breekijzer.* Daarop volgt reg. 83 nog *to pluck a crow together*, in het Duitsch „ein Hühnchen mit Jemandem pflücken", wat wij zeggen: „een appeltjen met iemand schillen." — Opmerkelijk is, dat Plautus in zijne „Gevangenen", *Captivi*, V. 4. 9. het woord *upupa* evenzoo gebruikt als Shakespeare hier *crow; upupa* is tegelijk een vogel, de *hop*, en een *pikhouweel*, zooals voor het loswerken van steenachtigen grond gebezigd wordt,

Blz, 148. III. Tweede Tooneel. *Binnenplein.* Men kan zich ook voorstellen, dat na het vertrek der vorigen Luciana en Antipholus van Syracuse uit het huis te voorschijn komen. Eigenaardiger is het echter, dat dit gesprek niet op straat gevoerd wordt, maar op een binnenplein, dat men als aan den ingang grenzend denken kan.

Blz. 150. III. 2. 52. Is de liefde wuft. Men vergelijke: *Venus Adonis*, 149.

Blz. 151. III. 2. 117. Zij is een kogel, een globe. Men vergelijke in Rabelais (L. III. Ch. 28) de beschrijving van den baard van Panurge door frère Jean, aldus luidende: „Ta barbe par les distinctions du gris, du blanc, du tanné, et du noir, me semble une mappemonde. Regarde ici. Voyla Asie. Icy sont Tigris et Euphrates. Voyla Africque. Icy est la montaigne de la Lune. Vois-tu les paluz du Nil? Deça est Europe. Vois-tu Theleme? Ce touppet icy tout blanc, sont les monts Hyperborées." — Als het stuk voor koning Jacob I werd opgevoerd, bleef zeker de vermelding van Schotlands onvruchtbaarheid (reg. 123) wel achterwege; want in den Koopman van Venetië (I. 2. 83) wordt een Schotsch edelman belachelijk gemaakt: in de oude quarto staat *the Scottish lord*, maar in de folio-uitgave van 1623, gedrukt, nadat het stuk voor genoemden koning gespeeld was, staat *the other lord.*

Blz. 162. IV. 1. 93. Welk een schip, gij schaapskop? In 't Engelsch: „*Thou peevish sheep, what ship*" enz. In Shakespeare's tijd werden *ship* en *sheep* nagenoeg eender uitgesproken.

Blz. 165. IV. 2. 22. Misvormd naar 't lijf. In 't Engelsch *stigmatical*, door de natuur geteekend, gebrandmerkt.

Ald. IV. 2. 27. De kievit schreeuwt, enz. In Sh's. tijd werd de kievit meermalen hiervoor aangehaald, ja de uitdrukking schijnt spreekwoordelijk geweest te zijn. In Lily's Campaspe leest men: „You resemble the lapwing, who crieth most where her nest is not." Shakespeare zelf herhaalt het beeld in „Maat voor Maat," I. 4. 32.

Blz. 166. IV. 2. 32. Hij is in 't voorportaal, neen, in de hel. In 't Engelsch staat: He is in Tartar's limbo; de uitdrukking schijnt aan de Engelschen uit Dante's Goddelijke Comedie gemeenzaam te zijn geworden, men vindt haar meermalen bij Shakespeare en ook in Spencer's Elfenkoningin. De *hel* was in Sh.'s tijd, en nog een eeuw later, de naam van een gevangenis. Evenzoo was *counter* (reg. 39) de naam van eene gevangenis; maar *to run counter* is ook een uitdrukking voor een jachthond, die op een valsch spoor is of in verkeerde richting loopt. — De gerechtsdienaars waren in leder gekleed, zie K. Hendrik IV. I. 2. 48.

Blz. 168. IV. 3. 14. Den ouden Adam in zijn nieuw gewaad. Adam na den val, toen hij zich met beestenvellen bekleedde.

Blz. 169. IV. 3, 28. Dan een Moor met zijn piek. Er staat eigenlijk: „dan een moorenpiek". Een *morris-pike* was een gevaarlijk wapen; gerechtsdienaars droegen als teeken van hun ambt een staf, *mace*.

Ald. IV. 3. 34. Blijf maar zitten. In 't Engelsch: *God give good rest!* „Rest" tegelijk voor *rust* en *arrest* gebezigd. — De *Engelen*, waarvan reg. 41 gesproken wordt, zijn gouden munten van 10 Shill.; zie „Koopman van Venetië", II. 7. 65.

Blz. 172. IV. 4. 5. Mijn bode geen geloof. In plaats van „geloof" is liever „vertrouwen" te lezen; Antipholus vreest, dat zijn vrouw den bode niet gelooven zal en hem geen geld zal toevertrouwen, want „dat ik in Ephesus" enz.

Blz. 174. IV. 4. 44. Respice finem. Let op het einde. Het bijna gelijkluidende *Respice funem*, waarop hier gedoeld wordt, beteekent: „Let op het touw", of „Pas op voor het touw"; Dromio doelt op het touw, dat hij heeft moeten halen. Als men aan de papegaaien, om de toehoorders te plagen, leert zeggen: „Beware the rope's end", beteekent dit eer: „Hoed u voor den strop." — De Dokter Knijp, die hier optreedt, wordt in de Folio-uitgave een schoolmeester genoemd; schoolmeesters verstonden Latijn, en konden daarom als duivelbanners optreden.

Blz. 176. IV. 4. 178. De keukenmaagd. Het Engelsch betitelt haar *kitchen-vestal*, omdat zij, als de Vestaalsche maagden, het vuur moet aanhouden.

Blz. 190. V. 1. 175. Het hoofd hem kaal knipt als een nar. Het was de gewoonte, bij de behandeling van narren (gekken, waanzinnigen) hun het haar zeer kort af te knippen of af te scheren.

Blz. 191. V. 1. 205. Terwijl zij binnen met haar boelen braste. In 't Engelsch staat: *While she with harlots feasted in my house.* Het woord *harlot* beteekent, van mannen gebruikt, meestal „liederlijk mensch, schoelje, schavuit;" men kan dus ook vertalen: „met schavuiten braste."

Blz. 199. V. 1. 380. En gij, heer enz. Men leze, met omwisseling van de voornaamwoorden: „En mij, heer, deed gij voor die keten gijz'len."

Blz. 200. V. 1. 400. Sinds vijfentwintig jaar enz. In de Folio-uitgave leest men: „Sinds driendertig jaar." Het is mogelijk, dat Sh. zelf zoo schreef en niet heeft nagerekend, wat hij vroeger had medegedeeld; maar drieendertig is voor deze broeders wel wat oud en door een eenvoudige optelling van twee, door Sh. gegeven getallen vindt men vijfentwintig jaar, wat meer met den geest van het stuk overeenkomt. Ægeon heeft, I. 1. 126, gezegd, dat de hem overgebleven zoon op achttienjarigen leeftijd zijn broeder ging opzoeken, en zoo pas, V. 1, 309, dat dit vertrek eerst zeven jaar geleden is. Reeds voorlang heeft Theobald het getal veranderd en is door verscheiden uitgevers, b.v. door Knight, hierin gevolgd.

TWEE EDELLIEDEN VAN VERONA.

Van dit stuk is geen oudere druk bekend dan die in de Folio-uitgave van 1623 te vinden is; dat het reeds voor 1598 was opgevoerd, blijkt uit de vermelding er van door FRANCIS MERES in zijn *Palladis Tamia* (zie boven blz. 458). Maar ongetwijfeld is het stuk eenige jaren ouder. Let men op den ganschen bouw er van, op den versbouw, het veelvuldig voorkomen van het rijm en van knuppelverzen, op de woordspelingen, op de wijze, waarop de twee dienaren als Clowns optreden, op de overeenstemming met gedachten, in „Venus en Adonis" en in de Sonnetten uitgedrukt, dan wordt men hiervan ten stelligste overtuigd. Het vermoeden, dat het stuk van 1591 dagteekent, komt zeker der waarheid zeer nabij. Of het ouder of jonger is dan „de Klucht der vergissingen" en „Veel gemin, geen gewin" is ondertusschen niet wel uit te maken.

Voor zoover wij kunnen oordeelen, heeft Shakespeare het plan voor dit stuk geheel zelf ontworpen en niet aan eene novelle of iets dergelijks ontleend, al moge dit met enkele bijzonderheden wel het geval zijn. De geschiedenis van Proteus en Julia vertoont namelijk in enkele punten vrij groote overeenkomst met die van Don Felix en Felismena in den herdersroman *La Diana*, van den Spaanschen

dichter Jorge de Montemayor,*) een werk, dat in 1598 in het Engelsch verscheen en veel opgang maakte, maar vele jaren vroeger vertaald en als handschrift door velen gelezen was; reeds in 1584 schijnt uit dezen roman een blijspel, *The history of Felix and Philiomena*, getrokken en ten hove opgevoerd te zijn. — Wie juist weten wil, wat Shakespeare aan dezen roman ontleend kan hebben, vindt de hiertoe noodige uittreksels in Delius' Shakespeare-uitgave.

Bij de poging om dit stuk te beoordeelen, stuit men op groote moeilijkheden, zooals wel uit het zeer verschillend oordeel van uitgevers en critici blijken kan, waaromtrent men Knight in zijne Imperial edition van Shakespeare moge naslaan. Terwijl men, het geheele stuk door, den dichter aan zijne zeggingskracht, zijn versbouw, zijn rijkdom van gedachten, zijne wijze om de personen te karakteriseeren herkent, treft men in het beloop van het stuk zooveel tegenstrijdigheden aan, dat men tot het besluit moet komen, een verminkt en door onbevoegde hand gewijzigd stuk van Shakespeare voor zich te hebben. Men oordeele. Valentijn en Proteus worden naar het hof des keizers gezonden, maar komen bij een naamloozen hertog te Milaan aan; van een schoonen ridder Eglamour wordt in Verona verteld, dat hij naar Julia's hand dingt, en in Milaan wordt van Eglamour getuigd, dat hij, om de nagedachtenis zijner gestorvene geliefde in eere te houden, de gelofte van eeuwige kuischheid heeft afgelegd; hij wordt door Silvia gekenschetst als ridder zonder smet of blaam en door haar als beschermer gekozen op hare reis, maar weet, door roovers overvallen, verbazend snel beenen te maken; Julia heeft in het eerste bedrijf een vader, maar geeft, als zij haren tocht gaat ondernemen, het beheer van haar vermogen, landerijen enz. aan hare kamerjuffer en vertrouwde over; als Proteus een poos met Silvia gekeuveld heeft, zegt hij: „Ik heb nog alleen hare beeltenis gezien"; Julia geeft aan Silvia eerst een verkeerden brief en daarna den rechten, maar van den eersten hoort men niets meer; Silvia ontmoet volgens afspraak den Ridder Eglamour bij de cel van broeder Patricius, en toch zegt later haar vader, dat zij er niet geweest is; Valentijn zucht in het bosch om Silvia, ontrukt haar aan de handen van zijn trouweloozen vriend Proteus, die door Silvia verafschuwd wordt, maar staat, zoodra Proteus schuld belijdt en berouw toont, hem zijne Silvia oogenblikkelijk af, en deze heeft niets hiertegen te zeggen.

*) Bij de verbranding van de boeken van Don Quichotte wordt deze roman gevonden, maar blijft, op aanraden van den geestelijke, gespaard.

Bij nauwkeurige beschouwing vindt men enkele bijzonderheden, die ons vermoeden, dat het stuk gewijzigd is geworden, zeer versterken. Waarschijnlijk kwamen Valentijn en Proteus wel aan 's keizers hof aan, en is de keizer tot hertog gedegradeerd; want tot tweemaal toe zegt de hertog, eerst van Proteus, daarna van Valentijn, dat zij de liefde eener *keizerin* waardig zijn; van den laatste, dat hij in den raad eens *keizers* op zijn plaats zou wezen; de omgang van Valentijn met Silvia getuigt van een zeer groot verschil in stand; daarmede strookt de hoogheid van de verwijten des hertogs aan Valentijn, die van het *koninklijk* hof verbannen wordt; de omgang van Valentijn met Silvia was ongetwijfeld door den keizer argeloos toegelaten, omdat het verschil in rang zeer groot was. — Dat de keizer tot een hertog wordt, die de wenschen van een minnaar als Thurio begunstigt, is zeker aan een lateren bewerker te danken. — In het oorspronkelijk stuk was Silvia's portret zeker van meer beteekenis en werd door Proteus gezien en bewonderd, vóor hij haar zelve zag. Eglamour was waarschijnlijk ook een ander persoon; misschien had Valentijn de reis van Silvia met Eglamour en beider vertrouwelijken omgang verkeerd opgevat en zijn geliefde voor trouweloos gehouden, zoodat hij daarom bereid is, haar aan Proteus af te staan. — Julia zal waarschijnlijk een brief van Proteus, die aan haarzelve gericht was, aan Silvia overhandigd hebben en zich daardoor aan deze bekend gemaakt. — Wat er van dit alles zij, zooveel kan uit het bovenstaande blijken, dat het stuk, ons door de Folio-uitgave van 1623 bewaard gebleven, vermoedelijk aanmerkelijk afwijkt van wat de dichter geschreven heeft; de leemten, die wij er in opmerken, kunnen niet wel aan een plan- of gedachteloosheid des dichters zijn toe te schrijven. Het is dus hoogstwaarschijnlijk, dat het oorspronkelijk stuk door een omwerker is gewijzigd; misschien was het verminkt geraakt of verloren gegaan, en heeft een onbevoegde hand het met behulp van gedeeltelijke handschriften of uitgeschreven rollen weder trachten samen te stellen. Zulk eene poging behoeft niet te bevreemden; want waarschijnlijk is aan een dergelijk doen de toestand, waarin de Timon van Athene tot ons gekomen is, toe te schrijven.

Blz. 205. I. 1. 2. Thuiszitten maakt een jonkman tot een huishen. Die niet verder ziet dan de muren van zijn huis. In 't Engelsch: *Homekeeping youth have ever homely wits.*

Blz. 206. I. 1. 18. Want ik wil voor u bidden, Valentijn. *For I will be thy beadsman, Valentine.* Een man die aangesteld is om gebeden voor iemand te doen.

Ald. I. 1. 27. Wat, laarzen? enz. In 't Engelsch is hier een drievoudige woordspeling met *boots*, laarzen, *to give the boots*, belachlijk maken, en *to boot*, baten, bevoordeelen. — De Spaansche laarzen, hier genoemd, zijn het bekende foltertuig.

Blz. 207. I. 1. 53. Want aan de haven wacht enz. In 't Engelsch staat *at the road*, aan de reede; men zou dus zeggen, dat Verona hier als een zeestad beschoowd worden. Er zijn bewijzen genoeg, dat Shakespeare met de geographie van Italië zeer goed vertrouwd was; men behoeft hem volstrekt niet van onwetendheid te verdenken. De toeschouwers waren Londenaars; bij grootere reizen naar een anderen staat moesten waterwegen gevolgd worden; de dichter maakt er voor zijne personen daarom ook gebruik van en stelt hiermede de reis zijnen toeschouwers aanschouwelijk voor oogen; al ontleent hij de namen van personen en plaatsen aan Italië, Engelsche toestanden staan hem voor den geest; hier geeft hem weldra het nagenoeg eveneens klinken van *ship* en *scheep* (schip en schaap) aanleiding tot een woordspeling; later wil Lans (II. 3. 58.) het stroombed met tranen vullen, waarbij den toeschouwers de Theems voor den geest kwam; bij struikroovers dachten deze terstond aan de bekende roovers van Sherwood-forest, bij wie broeder Tuck kapelaan was; daarom laat de dichter (IV. 1. 36.) Italiaansche roovers bij de geschoren kruin van dien pater zweren. Zulk een dichterlijke vrijheid, die de voorgestelde zaken recht aanschouwelijk maakte, veroorloofden zich in de middeleeuwen de dichters algemeen, en dit gebruik was tot den tijd van Shakespeare in zwang gebleven. Aan onwetendheid des dichters behoeft men niet te denken.

Blz. 209. I. 1. 101. Ik, een verloren schaap, gaf uw brief aan haar, een verkoren schaap. In 't Engelsch: *I, a lost mutton, gave your letter to her, a laced mutton.* Een woordspeling met *lost* en *laced*, waarbij men bedenke, dat in Sh.'s tijd de *a* in *laced* nog niet met den e-klank werd uitgesproken, zoodat de overeenkomst van *lost* en *laced* toen grooter was dan thans. *Laced* beteekend eigenlijk gevangen of vastgehouden,

daar het substantief *lace* een *strik* (in 't Latijn *laqueus*) of ook een *net* beteekent, zoodat *laced* een goede tegenstelling met *lost* vormt. Men denke dus niet aan een met kanten behangen jonkvrouw en veel minder geve men *laced mutton* de beteekenis van „licht vrouwspersoon", — want al is Flink, die woedend is, dat hij geen fooi ontvangen heeft, brutaal genoeg om zich zulk een uitdrukking ten opzichte van de geliefde zijns meesters te veroorloven, zijn heer zou toch zeker zulk een gezegde niet zoo kalm aanhooren.

Blz. 210. I. 1. 110. U te schutten, enz. Dit geheele gesprek van Proteus met zijn dienaar is vol woordspelingen. Hij gebruikt hier het woord *pound* in de beteekenis van in de schutskooi steken, zooals men verdwaald vee doet. Flink vat het op als een pond sterling en splitst daarna het verklarende woord *pinfold*, schaapskooi, in *pin*, een speld, een waardeloos ding, en *fold*. Daarop volgt weer de samenvoeging van *nod*, knikken, met het voornaamwoord *I*, ik, of het bevestigende *ay*, ja, tot *noddy*, onnoozele bloed. — In het origineel voegde Theobald achter het zeggen: *But what said she?* als waarschijnlijk uitgevallen, de woorden: *Did she nod?* welke op blz. 210 ook in de vertaling zijn opgenomen; zoo kon het onvertaalbare *noddy* door een andere woordspeling vervangen worden.

Blz. 212. I. 1. 152. De grootte uwer mildheid enz. Hier heeft het Engelsch een woordspeling met *testify*, betuigen, en *testern*, met een *tester*, — een geldstukje van een halven shilling waarde, waar een kop, *testa*, *tête*, op gestempeld was, — begiftigen; een woord van Sh's maaksel.

Ald. I. 1. 56. Gij zijt de veiligheid van 't schip. Op het zeggen, dat wie voor de galg bestemd is, niet verdrinkt, zinspeelt Sh. ook in den „Storm", I. 1. 30.

Blz. 216. I. 2. 55. Meisjens zeggen zedig neen. Een Engelsch spreekwoord zegt: *Maids say nay, and take it*, „meisjens zeggen neen en grijpen toe."

Blz. 217. I. 2. 82. Luchte liefde. Een lied, „Light o' love" beginnend, waarop gedanst werd, zooals men toen gewoon was te doen; dezelfde wijs wordt genoemd in „Veel leven om niets", III. 4. 44, waar gezegd wordt: „zing gij het, dan zal ik het dansen." — In het volgende worden allerlei uitdrukkingen, voor muziek gebruikelijk, tevens in een anderen zin opgevat, zoo beteekent *burden* zoowel „refrein" als „last", *base* „basstem, en tevens een op het land gebruikelijk krijgertjenspel, ook *prison base* of

prison bars geheeten, waarbij *to bid the base*, het uittarten is van den speler, dat hij niet gekregen kan worden; men zie „Venus en Adonis" reg. 303 en „Cymbeline" V. 3. 19.

Blz. 219. I. 2. 114. Mijn boezem zij uw bed. De dames hadden voor aan haar keurs een zakjen voor het bergen van brieven; meermalen wordt hierop gezinspeeld, men zie b.v. in dit stuk III. 1. 144 en 250.

Blz. 220. I. 2. 137. Dat gij ze diep vereert. Er staat: *you have a month mind to them*, gij zijt er zeer belust op, zooals een vrouw soms heftige, voorbijgaande verlangsten heeft.

Blz. 225. II. 1. 2. Die hoort mij niet. In 't Engelsch is een woordspeling met *on* en *one*, wat toen tamelijk gelijk werd uitgesproken.

Blz. 226. II. 1. 26. Als een bedelaar op Allerheiligen. Op Allerheiligen liepen bedelaars, zacht zingende, de huizen af en ontvingen dan zielekoeken, *soulcakes*, als het loon hunner gebeden voor de dooden. — Voor het stappen als een leeuw staat in 't oorspronkelijke: „als een der leeuwen", waardoor de dichter zijn gehoor de leeuwen van den Tower voor den geest bracht.

Blz. 229. II. 1. 79. Zijn hoosbanden. Het vergeten der hoosbanden wordt door Shakespeare meermalen als een teeken van verliefdheid aangehaald, zie „Elk wat wils" *(As you like it)*, III. 2. 397; men vergelijke ook „Hamlet", II. 1. 80. — Flink overdrijft nu nog, en zegt, dat Valentijn vergat zelfs zijn hozen aan te trekken.

Blz. 230. II. 1. 106. Heer Valentijn, mijn dienaar. In Sh's. tijd werden de vereerders of minnaars eener schoone of gebiedster, *Madam* of *Mistress*, vaak *servant* genoemd, wat dus nagenoeg hetzelfde beteekent als *lover*.

Blz. 236. II. 3. 4. De verloopen zoon. In 't Engelsch zegt Lans *prodigious* voor *prodigal* en *imperials* voor *emperor's* of *imperial*. — De naam van den hond, *Crab*, beteekent wilde appel.

Blz. 237. II. 3. 39. Het tij verloopt. Het Engelsch heeft hier een woordspeling met *tide*, „getij" en *tied*, de vastgebondene (de hond).

Blz. 246. II. 4. 152. Een macht, een overheid. Van een hoogen rang in de engelenschaar; zie Paulus' Brief aan de Romeinen, VIII. 38.

Blz. 248. 4. 192. Gelijk een gloed een and'ren gloed verdringt. Men vindt dezelfde beelden in „Coriolanus", IV, 7. 54.

Ald. II. 4. 196. Is 't nu mijn oog. Het Engelsch is hier onvol-

ledig; *Is it mine or* enz. Het is waarschijnlijker dat hier gelezen moet worden met Warburton: *Is it mine eye or* enz. dan, met Malone, *Is it her mien or* enz.

Ald. II. 4. 201. Zooals een wassen beeld bij 't vuur. Men vergelijke „Koning Jan" V. 4. 24. Er wordt gedacht aan wassen beelden, die door toovenaars bij het vuur werden gehouden, om door smelten van het beeld de persoon, die er door werd voorgesteld, te doen wegkwijnen.

Blz. 249. II. 5. 1. Welkom in Milaan. In den tekst der Folio-uitgave staat Padua, zooals in III. 1. 81 en V. 4. 129 Verona voor Milaan. Het is mogelijk, dat Shakespeare zelf zoo geschreven heeft, voor hij vast bepaald had, waar hij het stuk zou laten spelen, maar 't kan ook aan een omwerker liggen.

Blz. 252. III. 5. 61. Dat gij een Christenmensch een glas bier gunt. In 't Engelsch: *As to go to the ale with a Christian.* „Ale" beteekent *bier*, maar ook een christelijk volksfeest, waarop, vóor de hervorming, het door de geestelijken gebrouwen bier verkocht werd, aan het volk op het kerkhof, aan de aanzienlijken in de kerk zelf; de opbrengst was voor het onderhoud der kerken bestemd. Naar de plaats en het jaargetijde droeg het bier verschillende namen: *Lamb-ale*, *Bride-ale*, *Church-ale*, *Whitesun-ale*. — Als Flink met Lans niet naar een *Ale*, naar zulk een kerkelijk feest, wil gaan, is hij geen christenmensch.

Blz. 256. II. 7. 53. Met een klep. In 't Engelsch staat: *with a codpiece*, wat aldus verklaard kan worden: „a part of the male dress, very indelicately conspicuous in the poet's time." Het werd nog al sterk opgevuld, zoodat het wel als een speldenkussen dienst kon doen, waar ook in andere comedies van dien tijd de draak mee gestoken wordt. Men bezigde dit deel ook wel als zak om de beurs in te bergen, zie „Winteravondsprookjen," IV. 4. 623.

Blz. 261. III. 1. 81. Hier in deze stad. In den tekst staat: *in Verona here.*

Blz. 264. III. 1. 153. Gij Phaëton, gij and're Merops-zoon. De vertaling is hier niet letterlijk; er staat eigenlijk: „Wat! Phaëton, — want gij zijt Merops' zoon." — Phaëton was de zoon van Helios, den Zonnegod, en van Clymene, die met den koning Merops, in Aethiopië, gehuwd was; deze was dus Phaëton's aardsche vader te noemen. De tusschenzin *want* enz. kan eenvoudig beteekenen: „want gij *zijt* inderdaad een Phaëton", en dan is de vertaling op blz. 264 zeer juist. Wil men er uit lezen: „want gij zijt een zoon van Merops, niet van den zonnegod, maar

van een mensch, dus van een lage afkomst," — dan moet de hier gegevene meer letterlijke vertaling gevolgd worden; deze verklaring komt mij echter vrij gezocht voor en het „want", *for*, past er slecht bij; de eerste schijnt mij de ware te zijn.

Blz. 269. III. 1. 263. Dubbele schurk. In meer dan één opzicht een schurk.

Blz. 270. III. 1. 300. Toon door Sint Nikolaas u flink. Sint Nikolaas was de beschermheilige der scholieren en moet daarom Flink in 't lezen bijstaan. De legende verhaalt, dat hij reeds als knaap bisschop werd.

Blz. 271. III. 1. 3. 307. Zij kan naaien. In 't Engelsch: *she can sew*, waarvoor in de folio-uitgave *sowe* geschreven wordt, zoodat de volgende vraag *can she so* het woord herhaalt. Hier moest de vertaler zich anders helpen; evenzoo bij het volgende, waar het woord *stock* eerst in de beteekenis van „kapitaal," „geld", daarna in die van „sok" wordt opgevat.

Blz. 282. IV. 1. 36. Bij Robin Hood's enz. De bandiet zweert bij de kale kruin van broeder Tuck, den priester en biechtvader van den gevierden roover en wilddief Robin Hood, van Sherwood-forest, die aan iederen Engelschman bekend was en die ook in Scott's Ivanhoe voorkomt. Zie boven blz 488.

Blz. 288. IV. 2. 76. Dat de kerfstok vol is. Dat het niet meer te berekenen is.

Blz. 295. IV. 4. 29. Toen ik van jonkvrouw Silvia afscheid nam. Steevens achtte het beter hier Julia te lezen in plaats van Silvia. Het schijnt inderdaad, dat Lans aan een vroeger afscheid dacht.

Blz. 296. IV. 4. 60. Door de knapen van den hondenslager. Er staat eigenlijk „door de knapen van den beul", *the hangman's boys.*" Sommigen verkiezen *the hangman boys*, waarbij *hangman* als adjectief beschouwd wordt, zoodat het beteekenen zou: de ellendige, schurkachtige jongens, de galgenbrokken.

Blz. 314. V. 4. 129. Geheel Milaan beschermt u niet. In 't Engelsch staat: *Verona shall not hold thee.* Zie boven, blz. 491, de aanteekening op II. 5. 1.

VEEL GEMIN, GEEN GEWIN.

De eerste uitgave, die wij van dit blijspel bezitten, verscheen in 1598, in quarto, en draagt den volgenden titel: *A Pleasant Conceited Comedie Called, Loues labors lost. As it was presented before her Highnes this last Christmas. Newly corrected and augmented. Bij W. Shakespeare. Imprinted at London bij W. W. for Cutbert Burby. 1598.**) De uitgever, Burby, heeft zijn recht op dit stuk, blijkens de registers van het boekverkoopersgilde, in 1606, aan een ander overgedragen; dat deze het op nieuw heeft uitgegeven, blijkt niet. De tekst der eerste quarto-uitgave is in de folio-uitgave voor het eerst weder afgedrukt, en er in overgegaan met de meeste drukfouten; enkele oude drukfouten zijn verbeterd, maar er komen ook slechtere lezingen in voor; de folio-uitgave voegt de slotwoorden: „Gij dien weg, wij dezen" bij den tekst der quarto-uitgave, maar laat, zeer ten onrechte, in het eerste tooneel van het derde bedrijf reg. 84 - 93 (Blz. 360: „Ik wil u een voorbeeld geven" enz.) uit, en kent in de woordenwisseling tusschen Biron en Rosaline (II. 1.

*) Door het photolithographisch facsimile, uitgegeven door W. Griggs, thans voor ieder gemakkelijk verkrijgbaar. Het is no. 5 der Shakspere-Quarto Facsimiles.

80. Blz. 350) „Mejonkvrouw, ik wil u aan mijn eigen hart aanbevelen" enz. de gezegden van Biron verkeerdelijk aan Boyet toe. De folio-uitgave moge iets zorgvuldiger gedrukt zijn, eenige drukfouten verbeterd hebben; zij is geenszins beter dan de quarto-uitgave.

Het stuk was alzoo in 1598 reeds geschreven; de vermelding, dat het op Kersttijd voor de Koningin gespeeld is, kan doen denken, dat het in 1597 gereed was, doch dit is niet zeker, daar het jaar 1598 eerst 25 Maart 1599 eindigde. Ondertusschen ook Meres vermeldde het in datzelfde jaar in zijn *Palladis Tamia*. (Zie dit deel blz. 458.) Naar alle waarschijnlijkheid was het stuk verscheidene jaren ouder. De bijvoeging op den titel der quarto-uitgave: *„Newly corrected and augmented"* zou dit doen vermoeden, als die uitdrukking niet zoo vaak, bij voorbeeld bij de afzonderlijke uitgaven van Richard III, alleen uit speculatie ten onrechte ware bijgevoegd; ondertusschen is het hier mogelijk, dat een paar plaatsen, ter gelegenheid van de vertooning voor de Koningin, door den dichter meer zijn uitgewerkt, zooals nader in de aanteekeningen wordt aangewezen. Maar het stuk zelf draagt de blijken, dat het tot de eerstelingen des dichters behoort, tot het tijdperk, waarin hij ook de Twee Edellieden van Verona, en de Klucht der Vergissingen schreef; de geheele geest van het stuk, de knuppelverzen, de vele afwisselend rijmende regels enz. bewijzen dit ten duidelijkste; hierbij komt nog, dat het dansende paard, waar I. 2. 57 (Blz. 335) van gesproken wordt, reeds in 1589 in Londen vertoond werd; de toespeling zou eenige jaren later niet begrepen zijn. — Dat het stuk langen tijd door het publiek gaarne gezien werd, kan hieruit blijken, dat het in 1631, naar den tekst der folio-uitgave, nog eens in quarto werd gedrukt.

Over den aanleg van het stuk en de karakters der personen hier te spreken, valt buiten het bestek dezer aanteekeningen. Om het geestige stuk ten volle te genieten, moge men zich in den tijd des dichters verplaatsen. Zooveel mogelijk, is in de aanteekeningen alles medegedeeld, wat tot opheldering, ook van den oorspronkelijken tekst, noodig te rekenen is. De gewone verdeeling in bedrijven en tooneelen moge te wenschen overlaten, ten behoeve van aanhalingen en vergelijkingen moest zij behouden blijven.

Er is niets bekend van eene bron, waaruit dit stuk geput kan zijn. — Navarre is als tooneel der handeling met oordeel gekozen, als een neutraal gebied tusschen Spanje en Frankrijk, beide aan Engeland vijandig gezind; dat het de zetel was van Hendrik IV, deed aan de belangstelling geen afbreuk. De gebeurtenissen van 1589 in Frankrijk wekten in Engeland levendige belangstelling, vooral toen Elizabeth

den troonpretendent met hulptroepen ondersteunde. Opmerkelijk is de overeenkomst van enkele namen met die van voorname, toen levende personen in Frankrijk. Het was onder *Biron*, dat de Engelsche hulptroepen in Frankrijk dienden; hij was zeer bij hen gezien (in de oude uitgaven heet hij *Berowne**), welke naam IV. 3. 232 op *moon* rijmt). *Longaville* maakte naam bij Senlis in 1589; *Dumaine* doet denken aan den Duc de Maine of Mayenne, wiens naam door Chapman in zijne „Conspiracie of Byron" evenzoo gespeld wordt. In 1586 had er een luisterrijke samenkomst plaats van den Koning van Navarre en eene Fransche princes, Catharina de Medici. De naam van den Spaanschen bluffer, — in de oude uitgaven vaak met het woord *Braggart*, in plaats van met zijn naam aangewezen, — doet aan de Onoverwinnelijke vloot, de *Armada*, denken. Het is, alsof Shakespeare aan zijne personen in dit blijspel met opzet namen gaf, die de belangstelling der toeschouwers moesten verhoogen. Ook dit wijst er op, dat dit stuk dagteekent uit een tijd, dat de Fransche toestanden en gebeurtenissen de meeste aandacht trokken, dus tusschen 1589 en 1593.

Blz. 321. I. 1. 56. Wat anders ons verborgen blijft, te leeren. In het oorspronkelijke gaat hier nog de uitroep *why* vooraf, alsof de koning zich de vraag van Biron nooit heeft gedaan, en zich even moet bedenken, om ten minste eenig antwoord te geven. — Dat roemzucht, ijdelheid, zijn drijfveer is, werd in zijn eerste woorden reeds uitgedrukt.

Blz. 326. I. 1. 185. Zijn genades gerechtsdienaar. Gelijk zoo even „reprehendeer" voor „representeer" zegt Dom hier weer *tharborough* (volgens de quarto *farborough*) voor *thirdborough*. Hij verdraait genoeg woorden, op de wijze der Clowns bij Shakespeare, dat hier eene enkele vergissing wel eens onvertaald mag blijven.

Blz. 327. I. 1. 196. Een hoogdravende hoop voor een lagen hemel. Als men van een derden of van een hoogsten hemel spreekt, dan is de hemel, waar Biron met God nu in wenscht opgetrokken te worden, wel bijzonder laag. 't Kan ook

---

*) Zoo heet ook Mélun in de oude uitgaven *Meloone* of *Melloone* (KONING JAN, IV. 3, 15, V. 2. 1. enz).

eenvoudig zijn, dat Longaville op den *hemel*, d. i. de zoldering, van het tooneel, wijst. Het woord *stijl*, dat volgt, heeft ook twee beteekenissen, schrijfwijze en pilaar, in 't Engelsch is *stile* zoowel schrijfwijze als een slagboom tusschen velden. — Een oogenblik later vindt men weder woordspelingen met *manner*, manier, *to be taken with the manner*, op heeterdaad betrapt worden, en *manor house*, heerenhuis; als mede met *form*, vorm en zitbank.

Blz. 329. I. 1. 251. Dit gering kleinjantjen. In 't Engelsch: *that bare minnow of thy mirth. Minnow* is een klein vischjen *(Phoxinus lævis)*, tot de vorens te rekenen, te nauwernood een palm lang, bij ons *elzenvorentjen* geheeten, minder bekend dan het *alvertjen* of de *nesteling*, die een paar palm lang wordt. Geen dier namen stelt dadelijk een klein nietig wezen voor oogen, zooals het Engelsche *minnow*. Daarom is hier het aan ieder bekende winterkoninkjen of kleinjantjen gekozen.

Blz. 334. I. 2. 34. Ik ben niet thuis in zulk een klinkklank. In 't Engelsch een woordspeling met *cross*, een munt, en *to cross*, in den weg treden.

Blz. 335. I. 2. 57. Het dansende paard. Hier wordt gedoeld op het aan elk bekende paard Marocco, dat door een zekeren Banks in Londen, het eerst in 1589, vertoond werd en als zeer begaafd door velen geroemd wordt, o. a. door Jonson, Donne, Sir Walter Raleigh. Het gaf te kennen, hoeveel stuivers een hem getoond zilverstuk waard was, het aantal oogen op geworpen dobbelsteenen enz. De opgang, dien het paard maakte, bewoog zijn meester, ook het buitenland te gaan bezoeken. In Orleans beweerden de Capucijners, dat het dier een duivel was. De aanklacht werd echter ingetrokken, toen, bij de volgende voorstelling, het dier, op bevel van zijn heer, onder de toeschouwers er een uitzocht met een crucifix op den hoed, voor het heilige symbool knielde en het kuste. Men zegt, dat ten slotte Banks met zijn paard te Rome wegens tooverij verbrand is geworden.

Blz. 336. I. 2. 82. Van welke complexie? Complexie was in gebruik in de beteekenis van temperament. Men nam, even als vier elementen, ook vier temperamenten, het cholerisch enz. aan; en omdat men meende, dat van het temperament ook de gelaatskleur afhing, werd het woord ook voor de laatste gebezigd. Zoo vat Mot het op.

Blz. 338. I. 2. 114. Is er geene ballade, knaap, van den Koning en de Bedelaarster? De oude ballade: *King Cophetua and the Beggar-maid*, door Percy in zijne *Reliques*

of Ancient English Poetry uit eene liederenverzameling van 1612 afgedrukt en ook in Delius' Shakespeare-uitgave overgenomen, verhaalt eenvoudig, dat Koning Cophetua, die niets van liefde wilde weten, eens plotseling, toen hij uit een venster lag, door liefde voor een bedelaarster bevangen werd, en deze huwde. Penelophon (Armado noemt haar later, IV. 1. 67, Zenelophon) was dadelijk in haar hoogen rang goed thuis; de koning leefde zeer gelukkig met haar; zij werden bij hun dood zeer betreurd en in één graf begraven. Zie ook Romeo en Julia, II. 1. 14 en 2 Koning Hendrik IV, V. 3. 106.

Blz. 339. I. 2. 136. Melkmeisjen. In 't Engelsch staat *day-woman*, wat wel voor *dairy-woman*, dus „melkmeisjen", kan staan; in Schotland wordt een melkmeisjen hier en daar *dey* genoemd. — Maar *day-woman* kan ook zijn „dagloonster"; en in Engeland waren over het algemeen *deyes* bedienden van lageren rang. In een statuut van Richard II wordt het loon bepaald van: a swine-herd, a female labourer, and deye" op zes shillings jaarlijks. Chaucer vergelijkt in het begin van zijne „Nonnes Preestes Tale" het maal van een „poore widowe" met dat van een *dey:*

„Milk and brown bread, in which she fond no lack,
Seinde*) bacon, and sometime an ey or twey;
For she was, as it were, a maner *dey*."

Ald. I. 2. 141. Vooruit maar! In 't Engelsch zegt Jacquenetta: *That 's hereby*, wat bij haar beteekent: „Al naar 't uitkomt," maar door Armado wordt gehouden voor: „Hier vlak bij."

Blz. 341. I. 2. 183. De eerste en tweede reden voor een tweegevecht. Voor het tweegevecht bestonden eere-wetboeken, zie Romeo en Julia, II. 4. 26.

Blz. 344. II. 1. 45. In kennis rijk. In het Engelsch: *well fitted in arts*, waarmede de zeven vrije kunsten, *artes liberales*, bedoeld worden.

Blz. 345. II. 1. 89. Daar komt Navarre. Dat bij zijn komst de dames dadelijk hun maskers klaar hebben, behoeft niet te bevreemden; naar de Italiaansche mode, in Sh.'s tijd ook in Engeland in zwang, verschenen de dames in het openbaar meestal gemaskerd. Het masker was oorspronkelijk bestemd ter bescherming tegen de zonnestralen; dat men het op reis bij de hand had, was dus niets meer dan natuurlijk.

*) Thans „singed".

Blz. 354. II. 1. 236. Als een agaatsteen. In Sh.'s tijd waren zegelsteenen van agaat, waar een menschenhoofd of een geheele menschelijke figuur op gesneden was, zeer gewoon. In 2 Hendrik IV. I. 2. 19 vergelijkt Falstaff zijn page met zulk een figuurtjen. Zie ook „Veel leven om niets" III. 1. 65 en „Romeo en Julia" I. 4. 55.

Blz. 356. III. 1. 2. Tralleralera! In 't Engelsch staat *Concolinel*, zeker de aanvang of het refrein van een bekend liedjen. In gevallen als deze werd de keuze van een liedjen meest aan de spelers overgelaten.

Ald. III. 1. 9. Met een Franschen slag. In het Engelsch staat: *with a French brawl*, wat Armado voor rumoer, gekijf of kloppartij houdt, terwijl de jongen er een bekenden dans mede bedoelt, zooals men had: „Coratitoes, lavoltos, jigs, measures, pavins, brawls, galliards, canaries." De vroolijke *jigs* en *canaries* worden een oogenblik later door den jongen ook vermeld. De naam van *brawl* is afgeleid van het Fransche *branle*. Met dezen dans werd niet zelden een bal geopend; hij was wel geschikt om een ongedwongen toon te doen heerschen, als ten minste de volgende beschrijving uit een boekjen, in 1579 te Antwerpen verschenen, juist is. „Un des gentilshommes et une des dames, estans les premiers en la danse, laissent les autres (qui cependant continuent la danse), et, se mettans dedans la dicte compagnie, vont baisans par ordre toutes les personnes qui y sont: à sçavoir, le gentilhomme les dames, et la dame les gentilshommes. Puis, ayant achevé leurs baisemens, au lieu qu'ils estoyent les premiers en la danse, se mettent les derniers. Et ceste façon de faire se continue par le gentilhomme et la dame qui sont les plus prochains, jusques à ce qu'on vienne aux derniers."

Blz. 357. III. 1. 21. Als een zeeman op het oude behangsel. Er staat eigenlijk: „als een man naar de oude schilderij." Om de thans niet zeer duidelijke toespeling wat duidelijker te doen zijn, is er een zeeman van gemaakt, die vaak, als hij de handen niet uit de mouwen moet steken, ze in zijn zakken bergt, en is er van wandtapijten gesproken, waar zeker meermalen zeelieden op voorkwamen.

Ald. III. 1. 28. Voor mijn stuiver opmerkzaamheid. Het was in de mode, soms onstoffelijke zaken met een geldwaarde te meten. Zoo schreef Greene een boekjen: *A Groat's worth of Wit* enz. (zie Deel IV blz. 416); zoo zegt ook Prins Hendrik in 2 K. Hendrik IV, II. 2. 99: *a crown's worth of interpretation.*

Ald. III. 1. 30. Het stokpaard is vergeten. Bij de Meioptochten speelde, — zie in deel III, blz. 588, de aanteekening op 1 K. Hendrik IV, III. 3. 129, — behalve broeder Tuck en Juffer Marianne, het paard een groote rol; het berijden eischte, al was het uit rijs gevlochten en met een bordpapieren kop, veel bedrevenheid, waarvan Jonson in zijn blijspel „Every Man out of his Humour" getuigt. Op aandrang der Puriteinen werd het onschuldige beest, nog uit den Paapschen tijd afkomstig, niet meer op de Meifeesten toegelaten en de daarover geslaakte verzuchting: „For, O, for, O, the hobbyhorse is forgot" (Hamlet III. 2. 142) werd weldra bij allerlei gelegenheden te pas gebracht.

Blz. 360. III. 1. 73. De pointe meteen. In 't Engelsch: *thy l'envoy*. *L'envoy* is de oud-Fransche uitdrukking, ook in Engeland gebruikelijk, voor het slot of het slotcouplet van een gedicht, waarmee het aan iemand toegezonden of opgedragen werd. Aan Armado is de ware beteekenis van het woord niet duidelijk; hij denkt, dat het de oplossing van een raadsel beteekent. — In het vervolg maakt Mot er een toespeling op, dat *Salve* zoowel het woord voor „zalf" als de Latijnsche welkomstgroet is. Hier moest, om een woordspeling te behouden, het woord *l'envoy* door *pointe* vervangen worden, zooals Gildemeister ook in zijne Duitsche vertaling deed. — Een weegbreeblad werd als middel bij wonden gebezigd, zie „Romeo en Julia" I. 2. 52.

Blz. 361. III. 1. 102. Een gans van de hand gezet. De Engelsche uitdrukking beteekent: een koopjen bezorgd, iemand genoopt, zichzelf voor een gans te verklaren, een spelletjen, op het land gebruikelijk. — *Fast and loose*, wat volgt, is de naam van een goochelaarsstukjen, waarbij iemand niet heeft, wat hij vast in de hand meent te hebben. - De markt was gedaan ziet op het zeggen, dat drie vrouwen en een gans samen een markt uitmaken.

Blz. 363. III. 1. 136. Mijn robijntjen, mijn kneu. Het onder den naam van *kneu*, *vlamsijs* of *tukker* bekend vogeltjen, de *Fringilla cannabina*, heet in Groningerland en in Utrecht *robijntjen*. Het Engelsch heeft hier *my incony Jew*. „Incony" beteekent „fijn, lief" en „Jew" staat hier voor *jewel*, evenals in den Midzomernachtsdroom, III. 1. 97.

Blz. 368. IV. 1. 22. O schoonheidsketterij. Als alleen het geloof zalig maakt, is vertrouwen op goede werken ketterij.

Blz. 370. IV. 1. 55. Boyet, gij kunt trancheeren; snijd dit kapoentje' eens voor. Tot de zaken, die een goed

cavalier verstaan moest, behoorde het voorsnijden van gevogelte. Kapoentjen staat, naar 't voorbeeld van het Fransche *poulet*, hier voor minnebriefjen.

Blz. 372. IV. 1. 101. Een phantast, een Monarcho. Hier wordt gedoeld op een zonderling, die in Londen zeer bekend was, zich steeds in hoogdravende taal uitte en in het vaste denkbeeld verkeerde, dat hij heer der geheele wereld was. Het volk had hem den spotnaam van Monarcho gegeven. In eene verzameling van grafschriften van Thomas Churchyard, uitgegeven in 1580, vindt men er een op dezen „phantastischen monarch," zooals hij er heet. Het is in Delius' Sh.-uitgave afgedrukt.

Ald. IV. 1. 110. Wie is 't, die jaagt, die jaagt? In 't Engelsch: *Who is the suitor?* in de oude edities staat *shooter*, dat nagenoeg eveneens werd uitgesproken; een woordspeling tusschen *suitor*, „vrijer" en *shooter*, „schutter", is bedoeld.

Blz. 373. IV. 1. 125. Koningin Ginevra. De niet bijzonder getrouwe gemalin van koning Arthur, uit gedichten en tooneelstukken aan Sh.'s publiek welbekend.

Blz. 374. IV. 1. 133. De stop. Die in het midden der schijf was, en diende om te meten hoe ver de raakschoten van het midden bleven. — Het gesprek vloeit over van dubbelzinnigheden.

Ald. IV. 1. 146. Armado aan de' eenen kant. De boer vergelijkt in zijne gedachten de gevatheid der juffers met die van Mot en komt daardoor in eens op Armado. — Zulk een sprong in de redeneering behoeft in Dikkop niet te verwonderen.

Blz. 377. IV. 2. 37. Dictynna. Een bijnaam van Diana, die in de Metamorphosen van Ovidius voorkomt.

Blz. 378. IV. 2. 58. Een spitser. Een hert met zijn eerste gewei, twee onverdeelde spitsen; het volgend jaar heeft iedere stang een tak en heet het hert een *gavelaar* of *gaffelaar* — Voor het verstaan der Engelsche uitdrukkingen in dit Epitaphium kan eene aanhaling uit een tooneelstuk van 1606, *The Return from Parnassus*, dienen: „Now, Sir, a buck is the first year a fawn; the second year, a pricket; the third year, a sorrell" (welk woord ook *sorel* en *sorell* geschreven wordt); „the fourth year, a soar; the fifth year, a buck of the first head" (zoo noemde Nathanaël het hert); „the sixth year, a complete buck." — Dat in het vers ook een woordspeling ligt met *soar* of *sore* (hert) en *sore* (gewond) is duidelijk.

Ald. IV. 2. 65. Als verzenen enz. In 't Engelsch een woordspeling met *talent* en *talon*, klauw, welk woord in Sh.'s tijd niet zelden ook *talent* geschreven werd.

Ald. IV. 2. 71. In den schoot der pia mater. De *pia mater* is het dunne vlies om de hersenen; het woord beviel waarschijnlijk aan Sh. om de onzinnigheid.

Blz. 379. 2. 85. Heer eerwaarde, quasi herwaarts. Ook het oorspronkelijke heeft hier, opzettelijk, zeer gezochte woordspelingen; een oogenblik later met *hogshead*, okshoofd, en *hog's head*, zwijnskop.

Blz. 380. IV. 2. 96. O goede oude Mantuaan! Die goede oude Mantuaan was Baptista Spagnolus, ook Joannes Baptista Mantuanus geheeten, (1448—1518), een Carmeliet, die Latijnsche Eclogæ en Elegiën schreef, welke van het eind der vijftiende eeuw af herhaaldelijk gedrukt werden en ook in de scholen gelezen werden. Zijne eerste Ecloga (Herdersdicht) begint: *Fauste, precor, gelida* enz. Farnaby zegt, in zijne voorrede voor Martialis, dat de *pedanten* (zooals hij de schoolmeesters noemt) het *Fauste, precor, gelida* hooger stelden dan het *Arma virumque cano* (het begin der Æneis van de anderen Mantuaanschen zwaan). Als Sh. zich met geleerdheid inlaat, blijkt hij wel op de hoogte te zijn. — De schoolmeester lucht, terwijl Nathanaël den brief leest, ook zijn kennis door een Italiaansch citaat. Zooals dit hier staat, vindt men het in een boek van 1591, *Florio's seconds fruits;* Florio was een Italiaansch onderwijzer in Londen. Hoe de oude uitgaven, de Folio zoowel als de Quarto, vreemde talen onkenbaar maken, kan men bij deze gelegenheid opmerken; deze geven hier te lezen: *vemchie, vencha, que non te vnde, que non te perreche.* — Eindelijk toont hij even zijn muzikale begaafdheid. — Het volgende sonnet werd door den uitgever Jaggard, evenals dat van Longaville (blz. 384) en het gedicht van Dumaine (blz. 388) in den Verliefden Pelgrim opgenomen, een kleinen dichtbundel, die, met gebruikmaking van Sh.'s naam, in 1599 verscheen.

Blz. 381. IV. 2. 133. Het komt van een zekeren monsieur Biron, een van de heeren der vreemde koningin. Hier heeft blijkbaar de dichter vergeten, dat Jacquenetta even te voren van den brief gezegd heeft (Blz. 379, IV. 2. 94): „en nij toegezonden door Don Armado"; als men deze laatste woorden schrapt, is alles duidelijk. Dikkop weet, dat de princes den brief van Armado in handen heeft, en kan dit aan Jacquenetta hebben megedeeld. Dat zij Biron voor een Fransch hoveling houdt, is hieruit te verklaren, dat Biron waarschijnlijk eerst pas, blijkens zijne vragen in het begin van het stuk, zich bij den koning van Navarre heeft aangesloten. Dat zij de princes koningin noemt, is niet be-

vreemdend, als men bedenkt, dat de titel van koning of koningin ook aan koningskinderen gegeven werd, zooals b.v. Chriemhilde in het Nevelingenlied reeds voor haar huwelijk koningin wordt genoemd.

Blz. 382. IV. 2. 155. Spreek mij niet van vaders. Nathanaël denkt aan een kerkvader, Holofernes aan andere vaderschappen, waarmee hij niets te maken wil hebben.

Blz. 383. IV. 3. 5. Zoo, zegt men, zeide de nar. De nar is Dikkop; zie I. 1. 317.

Blz. 384. IV. 3. 29. De nacht van dauw. Ter verklaring kan men omzetten: „de dauw der nacht."

Blz. 385. IV. 3. 48. Hij draagt een papier er van voor zich. De veroordeelde, die rondgeleid of te pronk gesteld werd, kreeg een papier, waarop zijn misdrijf stond, voor de borst.

Ald. IV. 3. 54. Amors galg. In 't Engelsch wordt Tyburn genoemd, de terechtstellingsplaats in het oude Londen.

Blz. 394. IV. 3. 250. Wie geeft me een boek? Een bijbel of nieuw testament, om dit boek bij het zweren te kussen.

Ald. IV. 3. 258. Zoo ravenzwart enz. De argumenten van Biron voor zijn donkere schoone vinden wij ook in Sh.'s sonnetten aan eene zwarte, verleidelijke schoone gebezigd, Sonn. 127, 130, 132. Deze sonnetten zijn zeker voor ouder dan dit stuk te houden, daar Sh. de gedachten zijner sonnetten, die in den kring zijner vrienden gelezen werden, wel, als voor het publiek nieuw, in zijne stukken kon overnemen, maar zijnen vrienden niet iets kon opdisschen, dat ieder reeds kende.

Blz. 396. IV. 3. 296. En wat uw eed nu aangaat van 't studeeren enz. In dit pleidooi van Biron vindt men enkele denkbeelden niet alleen herhaald, maar zelfs in nagenoeg dezelfde woorden uitgedrukt, in het oog vallend bij het beeld van het Prometheus-vuur. Van daar, dat men vermoed heeft, dat dit pleidooi eerst korter geweest en later door den dichter omgewerkt en uitgebreid zou zijn; dat in het handschrift dus zoowel de eerste schets als het uitgewerkte geheel stonden en beide door den afschrijver of zetter zijn overgenomen; enkele regels der eerste redactie zouden hier, andere later ingeschoven zijn. In de Globe-edition wordt alleen van de drie regels 302—304: „Uit vrouwenoogen" enz. aangewezen, dat zij behooren te vervallen, maar dan moet men veeleer, ter wille van den samenhang nog eenige voorafgaande regels verwerpen, zooals dan ook, door plaatsing tusschen [ ], op blz. 396 en 397, gedaan is. — Vreemd is het zeker,

dat de dichter, regels omwerkend, de oude niet duidelijk heeft doorgestreken. Volgens Capell en Dyce moeten ook reg. 312—319 „Want welk een schrijver" enz. verworpen worden. — Als men niet wil aannemen, dat alles of nagenoeg alles behouden moet worden en dat Biron in herhalingen treedt om zijn betoog meer klem bij te zetten, dan komt het mij veeleer waarschijnlijk voor, dat de herhalingen te danken zijn aan eene poging, juist niet van Shakespeare zelf, om het lang betoog te bekorten en dat deze bekorte rede in het afschrift naast het oorspronkelijke stond. Alsdan zou de gang van het oorspronkelijke betoog mijns inziens deze zijn:

„En wat uw eed nu aangaat van 't studeeren,
Elk uwer zwoer hiermee zijn boek juist af; *)
Kunt gij er steeds in suffen, staren, turen?
Wel! eeuwig rustloos zwoegen maakt in de aad'ren
De wakk're levensgeesten tot gevang'nen,
Zooals beweging, zonder rusten voortgaand,
De spierkracht van den reiziger vermoeit.
En wat betreft, dat gij geen vrouw zoudt aanzien,
Hiermeê zwoert gij 't gebruik der oogen af,
En ook de studie, 't doel van uwen eed;
Want spreekt! hadt gij, mijn vorst, of gij, of gij,
Door loodzwaar peinzen" enz.

Het verkort betoog zou dan hebben moeten zijn, wat Furnivall voor het eerst ontwerp houdt in de voorrede van het facsimile der quarto-uitgave. Dit ontwerp is volgens hem: reg. 318–319 (later vervangen door 296—298 en uitgebreid met 305–311), 299–301 (vervangen door 320—323), 312—317 (vervangen door 324—349), 302—304 (vervangen door 350—354). Hierop volgt dan reg. 355 enz.

Blz. 400. V. 1. 1. Satis quod sufficit. „Genoeg is, wat voldoende is". Zij hebben juist het middagmaal gebruikt.

Blz. 401. V. 1. 21. Zulke radbrakers der orthographie. Holofernes richt zijn toorn tegen het afslijten der woorden door de uitspraak, terwijl de spelling onveranderd blijft. In Sh.'s tijd werden vele, thans niet meer uitgesproken letters nog gehoord, of men wist zich ten minste nog te herinneren, dat zij niet altijd stom geweest waren.

Ald. V. 1. 33. Laus Deo, bone intelligo. Nathanaël ge-

*) De op blz. 397 gegeven vertaling is hier gewijzigd en, meen ik, verbeterd.

bruikt *bone* voor „goed", terwijl het *bene* moest zijn. Holofernes vindt dit een schram voor Priscianus, maar erkent, dat het verstaanbaar is. Priscianus van Cæsarea was de beroemde taalkundige der oudheid, die in de zesde eeuw na Chr. te Constantinopel, onder Justinianus, Latijn onderwees. Zijne taalkundige geschriften waren in de middeleeuwen, en lang daarna, veel in gebruik en werden ook in deze eeuw nog uitgegeven. — De oude drukken zijn hier weder jammerlijk onnauwkeurig; er staat: *Laus deo, bene intelligo;* waarop Holofernes zegt: *Bome boon for boon prescian*, a litle scratcht, 'twil serve.

Blz. 402. V. 1. 44. Honorificabilitudinitatibus. Shakespeare overtreft met dit, zeker op de school gesmeed, woord, zijn voorganger Rabelais niet, die als titel van een boek opgeeft: *Antipericatametaparhengedamphicribrationes*, en evenmin sommige namen der organische scheikunde, die b.v. over *methylæthyltriacetylphosphammoniumbromide* en dergelijke stoffen handelt. — Het vlamwiekjen, waarvan gesproken wordt, het Engelsche *flapdragon*, is het een of ander klein voorwerp, dat op aangestoken wijn of brandewijn dreef en brandend moest ingezwolgen worden.

Blz. 405. V. 1. 124. De negen helden. De negen helden, *the Nine Worthies*, traden bij de Lord-Mayors- en andere feestelijke optochten steeds op, tot groote vreugde van het publiek. De echte helden waren: drie uit de geschiedenis der Joden, Josua, David en Judas Maccabæus, drie uit de heidensche oudheid, Hector, Alexander en Julius Cæsar, en drie uit de christenheid, Arthur, Karel de Groote en Godfried van Bouillon. Shakespeare heeft de vrijheid genomen eenige der helden door andere te vervangen. — In de beschrijving van een Chester volksfeest, in handschrift ter Harleyische boekerij aanwezig en van teekeningen voorzien, treden na de negen *Worthies* de vier Jaargetijden op, zooals Shakespeare aan het slot *Ver* en *Hiems* laat opkomen. Hij volgde hier dus de gewoonten der volksfeesten, en verhoogde aldus voor de toeschouwers de vermakelijkheid van het stuk.

Blz. 408. V. 2. 11. Tot wasdom. Omdat het zegel, in dien tijd van *was*, op Cupido's naam kleefde.

Blz. 409. V. 2. 40. Zoo schoon als inkt dus. Rosaline is een zwartjen. Nu de hoogblonde Catharina zich in de plagerij mengt, wordt zij met de in rood gedrukte namen of initialen van feest- en heilige dagen vergeleken, en de O's doelen op pokputjens, zooals blijkt uit het zeggen der princes: „A pox of that jest!"

Blz. 410. V. 2. 57. Zoo is 't; ik deelde 't enz. Het Engelsch

heeft: *Ay, or I would these hands might never part.* Wat beteekent dit? dat zij geen hand ooit aan een echtgenoot zal wegschenken? of bestond het slot der keten uit handjens, zoodat zij dit sieraad altijd wil dragen? Er moest van dezen regel maar iets gemaakt worden.

Blz. 414. V. 2. 157. De maskers komen. In Shakespeare's tijd was het optreden van gemaskerden met of zonder poëtische toespraken zeer in de mode. Prachtige vertooningen van dien aard hadden er telkens aan het hof van Hendrik VIII en van Elizabeth plaats; de beschrijvingen er van zijn in de kronieken van Holinshed en van Hall te vinden. Het Russisch kostuum werd daartoe meermalen gekozen.

Blz. 415. V. 2. 169. Als een glansrijk taf. De maskers der dames bestonden uit taf.

Blz. 416. V. 2. 187. Om 't veld hier maatvast met u rond te gaan. In 't Engelsch: *to tread a measure. Measure* is de naam van een statigen dans, ongeveer als de menuet. Zie Veel leven om niets, II. 1. 80.

Blz. 418. V. 2. 215. Toch blijft zij steeds de maan. Trots al haar wisselingen blijft de maan steeds dezelfde, en de koning steeds aan de maan verknocht, evenals de man in de maan onveranderd blijft.

Blz. 419. V. 2. 235. In 't dobb'len te bedreven. In 't Engelsch staat: since you can cog. *To cog* is de uitdrukking voor het vervalschen van dobbelsteenen en beteekent dus „valsch dobbelen" of in 't algemeen „bedriegen," vooral door behendige leugens.

Blz. 420. V. 2. 247. Recht fraaie vaerzen; — is niet vaars een kalf? In 't Engelsch is de overgang volstrekt niet minder gezocht: *Veal, quoth the Dutchman. Is not „veal" a calf?* „De Hollander zegt „veal" (in plaats van „well"). Is „veal" niet een kalf?" In het Duitsch heeft Gildemeister de woordspeling eveneens met *Verse* en *Färse* nagebootst.

Blz. 422. V. 2. 277. Ik zeide: trek! „Trek" kan ook beteekenen „ga heen." In 't Engelsch staat: „*No point*", waar *point*, als Fransch beschouwd, *niet*, als Engelsch, *degenspits* beteekent.

Blz. 423. V. 2. 281. Van dorpers hoort men vaak een gladder taal. In 't Engelsch: *Well, better wits have worn plain statute caps.* Bij een parlementsacte van 1571 (in 1597 herroepen) was bepaald, dat, met uitzondering van den adel en andere personen van rang, ieder, die boven de zes jaar was, op

zon- en feestdagen een wollen muts moest dragen, in Engeland vervaardigd, — een maatregel ter bescherming der inlandsche nijverheid. Met de dragers van ordonnantie-mutsen worden dus eerzame kleinere burgers, handwerkslieden enz. bedoeld.

Blz. 425. V. 2. 332. Elpen tandenpracht. Het Engelsch spreekt van *whale's bone*, wat *walrus-tand* beteekent.

Blz. 426. V. 2. 339. Veel heil en zegen. Het Engelsch heeft hier een woordspeling met *hail*, dat *heil* en *hagel* beteekent.

Blz. 429, V. 2. 419. Roep Gods erbarmen in voor deze drie. In 't Engelsch: *Write*, „*Lord have mercy on us*" *on those three.* „Heer, heb erbarmen met ons" was het gewoon opschrift op huizen, waarin de pest was uitgebroken. „'s Heeren teekens", waarmee hier de geschenken bedoeld worden, was de naam voor pestvlekken.

Blz. 432. V. 2. 478. 't Is uw vak. In 't Engelsch: *you are allow'd;* dat is: „you are an allowed fool."

Blz. 433. V. 2. 490. Wij zijn niet onnoozel, heer. Dit is de beteekenis van 't Engelsch: *You cannot beg us.* De vorst kon naar oud gebruik de voogdijschap over een onnoozele als gunst toestaan; de voogd kreeg dan de beschikking over het vermogen van den hem toegekenden beschermeling.

Blz. 436. V. 2. 546. Niets boven de vijf in 't novem. *Novum*, of *Novem*, of voluit *Novem quinque*, was een dobbelspel, waarbij negen en vijf de twee beste worpen waren. De vijf spelers in de vertooning der negen helden waren dus de kostelijkste vijf ter wereld, op den vijfworp in 't novem na.

Blz. 437. V. 2. 568. Uw neus getuigt van neen, want die staat veel te recht. De scheeve houding van het hoofd op de oude afbeeldingen van Alexander is bekend.

Blz. 438. V. 2. 580. Uw leeuw, die een houwbijl enz. Volgens de ridderboeken droeg Alexanders wapenschild een leeuw, op een stoel zittend, met een strijdbijl in de pooten. Dikkop stelt dit op zijn manier voor en wil Alexander door Ajax *(a jakes)* vervangen; hier moge Castor, door Dikkop verkeerd uitgesproken, voor hem invallen, zooals Gildemeister het in zijne vertaling hem reeds liet doen.

Blz. 439. V. 2. 609. Uw leeftijd heeft de voorrang. In 't Engelsch: *you are my elder.* Volgens de overlevering hing Judas zich op aan een vlierboom, *an elder.*

Blz. 440. V. 2. 629. Vaarwel, beste Juud, enz. In 't Engelsch wordt *ass*, ezel, als slot van den naam afgescheiden. Om

de woordspeling eenigszins over te brengen, moest de vertaler den vorigen regel invoegen.

Blz. 441. V. 2. 640. Bij dien vriend daar was Hector maar een Stroojaan. In 't Engelsch staat: *Hector was but a Trojan;* maar *Trojan* had in de 16de eeuw in 't Engelsch de beteekenis van landlooper. De vertaling met Trojaan zou niets zijn.

Blz. 442. V. 2. 652. Een vergulde muskaatnoot. Bij wijze van doosjens met flikjens of bonbons dienden vroeger vergulde muskaatnoten en met kruidnagels bestoken sinaasappelen als geschenken, vooral op Nieuwjaar.

Blz. 444. V. 2. 694. Meer Ate's. Ate, de godin der tweedracht.

Blz. 445. V. 2. 706. Meester, laat mij uw bovensten knoop eens losmaken. Het Engelsch zegt woordelijk: „laat mij u een knoopsgat lager nemen.". Geeft de vertaling de beteekenis terug, of wil het zeggen: „laat mij ronduit met u spreken?"

Ald. V. 2. 717. Ik draag de wol op 't lijf voor boete. Grofwollen hemden waren boethemden; hier moet de wol van het bovenkleed er voor dienen.

Blz. 450. V. 2. 827. En wat voor mij? enz. Regel 827—832 moeten ongetwijfeld, met het oog op reg. 847 en volgg. weggelaten worden; men zie boven, blz. 502, de aanteekening op IV. 3. 296 en volgende regels.